

Kasvavaa yhteyttä

Julistus kirkosta, eukaristiasta ja virasta

Kasvavaa yhteyttä

Julistus kirkosta, eukaristiasta ja virasta

Suomalaisen luterilais-katolisen dialogikomission raportti

Suomen evankelis-luterilainen kirkko
Katolinen kirkko Suomessa

Helsinki 2017

Kasvavaa yhteyttä
Julistus kirkosta, eukaristiasta ja virasta
Suomalaisen luterilais-katolisen dialogikomission raportti

© Suomen evankelis-luterilainen kirkko
Katolinen kirkko Suomessa

Englanninkielisen dialogiraportin *Communion in Growth. Declaration on the Church, Eucharist, and Ministry*

Suomennos: Tiina Huhtanen, Ilmari Karimies, Tomi Karttunen,
Katri Tenhunen (suomennoksen tarkistus)

Ulkoasu: Unigrafia / Hanna Sario

Taitto: Emma Martikainen

Kannen kuva: Heikki Jääskeläisen valokuva Joensuun piispan Arsenin pyhää
Henrik Marttyyriä, Suomen ensimmäistä piispaa esittävästä ikonista

ISBN 978-951-789-591-0 (nid.)

ISBN 978-951-789-592-7 (PDF)

Grano
Kuopio 2017

SISÄLLYS

Johdanto	7
Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista ja tie eteenpäin.....	7
Julistuksen tavoite ja metodi.....	9
I KIRKKO YHTEYTENÄ KOLMIYHTEISESSÄ JUMALASSA	
1. Kommuunio-ekklesiologia yhteisenä viitekehyksenä.....	13
2. Kirkon sakramentaalinen luonne.....	18
3. Yhteinen käsitys kirkosta	22
3.1. Kirkko jumalallisen pelastuksen välineenä ja merkinä.....	22
3.2. Vanhurskauttaminen ja kirkon sakramentaalinen elämä	22
3.3. Yhteys ja missio Dei	23
3.4. Kirkko Kristuksessa ikään kuin sakramentti	23
3.5. Kirkko jumalallisesta ja inhimillisestä näkökulmasta.....	24
3.6. Näkyvä ja kätketty kirkko ja kirkon näkyvät merkit	25
3.7. Yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko	27
3.8. Aina puhdistumisen tarpeessa (semper purificanda), sekoittunut ruumis (corpus permixtum)	28
3.9. Kasteen vastavuoroinen tunnustaminen	28
3.10. Kaste ja pyhitys	29
3.11. Kirkon apostolinen missio jumalanpalveluksena, todistuksena ja palveluna.....	30
3.12. Kirkko ristin alla	30
3.13. Yhteinen eskatologinen toivomme.....	31
4. Ykseys kutsunamme ja tehtävänämme	31
II EUKARISTINEN YHTEYS	
1. Yleistä sakramenteista	33
1.1. Jeesus Kristus alkusakramenttina ja kirkko sakramentaalisena viite- kehyksenä.....	33
1.2. Yhteinen käsitys sakramenteista.....	37
1.3. Reformaatioajan yleiset oppituomiot sakramenteista uudessa valossa..	39
1.3.1. Sakramenttien perustavat osat	39
1.3.2. Sakramenttien vaikutus toimittamisen perusteella (ex opere operato) ja uskon tärkeys (sola fide).....	42
1.3.3. Tiettyjen sakramenttien toistamattomuus	44
1.3.4. Valtuutus toimittaa sakramenteja	45
1.3.5. Liturgisten muotojen vaihdeltavuus.....	45

2. Eukaristia	46
2.1. Eukaristian raamatullinen perusta	46
2.2. Yhteinen käsitys eukaristiasta.....	48
2.2.1. Eukaristia hengellisen elämän ja voiman lähteenä uskovalle ja kirkolle.....	48
2.2.2. Eukaristia Kristuksen ainutkertaiseen ja riittävään uhriin perustuvana uhrina.....	50
2.2.3. Koko Kristuksen läsnäolo eukaristiassa	55
2.2.4. Epikleesin löytäminen uudelleen	57
2.2.5. Jakamattoman kirkon liturginen traditio yhteisenä perintönä ..	58
2.2.6. Eukaristian vieton johtaa vihitty pappi	60
2.2.7. Kommuunio molemmissa muodoissa	62
2.2.8. Muita kohtia, joista on yksimielisyys	63
2.2.9. Lähentyminen yhteisessä käsityksessä eukaristisen läsnäolon kehosta.....	64
2.3. Eukaristiaa koskevien oppituumioiden poistamista kohti.....	65
2.3.1. Oppituumioiden haaste: Trenton kirkolliskokous esimerkkinä	65
2.3.2. Oppi transsubstantiaatiosta (Canones de Eucharistia 1–11).....	67
2.3.3. Kommuunio molemmissa muodoissa ja pienten lasten eukaristia (Canones de Communionem sub utraque Species et Parvulorum 1–4)	70
2.3.4. Messu uhrina (Canones de Missae Sacrificium 1–9)	70
2.4. Johtopäätökset.....	72
III KIRKKOYHTEISÖ JA SAKRAMENTAALINEN VIRKA	
1. Viran raamatullinen ja historiallinen tausta.....	73
1.1. Virka Uudessa testamentissa.....	73
1.2. Patrinen aika: yhteys kommuunion, tradition ja suksession välillä...	78
1.3. Keskiäika: lännen suuri skisma ja Konstanzin kirkolliskokous.....	80
1.4. Reformaatioaika	82
1.5. Piispanvirka ja paavius Vatikanin I kirkolliskokouksesta lähtien	84
2. Yhteinen käsitys virasta	86
2.1. Yhteinen pappeus ja vihkimysvirka.....	86
2.2. Vihkimysvirka: oleellinen osa kirkon sakramentaalisuutta	88
2.2.1. Sakramentaalinen vihkimys sanan ja sakramenttien palveluksessa.....	88
2.2.2. Virkaan vihkimisen perusosat	90

2.2.3. Luterilainen näkökulma katoliseen vihkimyskäsitukseen Roomalaisessa pontifikaalissa vuodelta 1990	91
2.2.4. Katolinen näkökulma luterilaiseen vihkimyskäsitukseen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkollisten toimitusten kirjassa vuodelta 2003	92
3. Diakoninvirka	93
4. Yhteinen käsitys piispanvirasta.....	96
4.1. Sakramentaalinen piispallinen vihkimys sanan, rukouksen ja käten päällepanemisen kautta	96
4.2. Piispanvirka apostolisessa suksessiossa merkinä uskollisuudesta jumalalliselle missiolle	100
4.3. Sakramentaalinen ja historiallinen toisiaan täydentävinä näkökulmina apostolisuuteen	100
4.4. Piispojen auktoriteetti	102
4.5. Piispanvirka kirkon apostolisen mission palveluksessa.....	105
4.6. Piispanvihkimyksen apostolinen ulottuvuus	107
5. Pietarinvirka kirkon kokonaisuuden ja ykseyden palveluna.....	109
5.1. Apostoli Pietarin jumalallinen missio ja pietarinvirka tänään	109
5.2. Ykseyden virka	111
5.3. Pietarinvirka koko kirkon apostolisuuden yhteydessä	113
5.4. Rooman piispan piispanvirka	115
5.5. Tehtävä suojella evankeliumin vapautta ja kristillisen uskon perustavia totuuksia	116
6. Virkaa koskevien oppituomioiden poistamista kohti.....	118
7. Asioita tuleviin keskusteluihin	125
8. Johtopäätökset.....	128
IV SAAVUTETUN YKSIMIELISYYDEN MERKITYS JA LAAJUUS	
Kirkko	130
Sakramentit yleensä	131
Eukaristia	132
Yhteinen pappuus ja vihkimysvirka.....	134
Diakoninvirka	135
Piispanvirka.....	136
Pietarinvirka.....	137
Kokoavia johtopäätöksiä.....	139
Liite 1: Luterilaisia ja katolisia eukaristisia rukouksia	143
Suomen evankelis-luterilaisen kirkon messujärjestyksen eukaristinen rukous 3:	143

Roomalainen messukirja, toinen eukaristinen rukous:	144
Liite 2: Rakenteellisia elementtejä katolisissa ja luterilaisissa vihkimys- liturgioissa.....	145
Taulukko 1: Keskiaikaisten kaavojen yleisiä rakenteellisia elementtejä	145
Taulukko 2: Reformaatiokaavojen yleisiä rakenteellisia elementtejä	145
Taulukko 3: Reformaatiokaavojen yleisten rakenteellisten elementtien tehtävä	146
Taulukko 4: Vihkimisen rakenne Roomalaisessa riitissä	147
Taulukko 5: Vihkimysliturgian rakenne Suomen evankelis-luterilaisen kirkon riitissä	148
Lyhenteet	150
Lähteet ja kirjallisuus.....	152
Luterilais-katolisia dialogidokumentteja:	152
Muita dialogidokumentteja:	153
Tunnustuksellisia, kanonisia ja opetusviran dokumentteja:	154
Klassisia ja reformaatioajan teoksia:	157
Nykyajan teoksia:	158

Johdanto

Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista ja tie eteenpäin

Luterilais-katolisen teologisen dialogin arvokkain hedelmä tähän mennessä on ollut *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* (1999, YJV). Se on osoittautunut luterilais-katolisen dialogin ohella hyödylliseksi myös keskusteluissa metodistien, anglikaanien ja reformoitujen kristittyjen kanssa. Näin se on antanut teologisen pohjan tulevan ekumeenisen työskentelyn pohtimiseen. Keskeisessä kysymyksessä syntisen vanhurskauttamisesta, jonka Luther ja muut reformaattorit käsittivät ”ensimmäiseksi ja tärkeimmäksi opinkohdaksi”¹, ja ”kristinopin kaikkien kohtien ohjeeksi ja tuomariksi”, on saavutettu merkittävä yksimielisyys ja lähentyminen.²

YJV ”tarjoaa erot sovittavan yksimielisyyden (*differentiating consensus*), joka muodostuu yhteisistä johtopäätöksistä sekä molempien osapuolten erilaisista korostuksista. Julistus väittää, että nämä erot eivät kumoa asioita, joissa on saavutettu yhteisymmärrys. Kyseessä on siis yksimielisyys, joka ei poista eroavuuksia vaan ennemminkin sulkee ne sisäänsä.”³

Pohjoismaisessa kontekstissa kysymykset, jotka jäivät käsittelemättä YJV:ssä, otettiin keskusteluun katolis-luterilaisessa suomalais-ruotsalaisessa teologisessa dialogissa. Tuloksena syntyi loppuraportti *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* (2010, VKE). Siinä dialogin lähtökohdaksi identifioitiin ”teemat, joita jo varhain pidettiin ajan-kohtaisina: kirkkokäsitys, virkakäsitys, käsitys piispan roolista ja tehtävästä, kaste- ja ehtoolliskäsitys jne.”⁴ Näitä teemoja tarkasteltiin YJV:n näkökulmasta.

Pohjoismaisen, ja etenkin suomalaisen ja ruotsalaisen roomalaiskatolis-luterilaisen dialogin, taustalla oli paavi Johannes Paavali II:n ekumeeninen ja pastoraalinen vierailu Pohjoismaihin kesäkuussa 1989. Ruotsin kirkon ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanssa vietettiin yhteistä jumalanpalvelusta sekä käytiin keskusteluja näiden kirkkojen piispojen kanssa. Nämä kohtaamiset näyttävät tehneen paaviin syvän vaikutuksen. Paavi totesi Helsingin katoliselle piispalle Paul Verschurenille, joka oli samalla myös Pohjoismaiden katolisen piispainkokouksen puheenjohtaja: ”tämän vierailun seurauksena meillä on Roomassa täysi syy pohtia suhdettamme näihin kirkkoihin.” Lokakuussa 1991, Suomen ja Ruotsin luterilaisten kirkkojen arkkipiispojen Bertil Werkströmin ja John Vikströmin vieraillessa pyhän Birgitan merkkivuoden juhlistamisen yhteydessä Roomassa, paavi ”vetosi arkkipiispoihin ja heidän delegaatioihinsa, jotta nämä, mikäli mahdollista, löytäisivät uusia ekumeenisia teitä eteenpäin Pohjois-

1 Vastakkainasettelusta yhteyteen (VY) 122, Luther, *Schmalkaldenin opinkohdat* (AS), s.259; (engl. BC, 301).

2 VY 122, WA 39/I; 205, 2–3.

3 VY 123.

4 VKE 8.

maissa.” Vuonna 1993, luterilaisen Upsalan synodin (1593) merkkivuotena, kardinaali Edward Idris Cassidy Paavillisesta kristittyjen ykseyden edistämisen neuvostosta (PC-PCU) ehdotti, että luterilaiset kirkot Ruotsissa ja Suomessa kävisivät dialogia kirkosta ja vihkimysvirasta Tukholman ja Helsingin katolisten hiippakuntien kanssa, antaen ymmärtää, että PCPCU tukisi ilomielin tällaista keskustelua. Arkkipiispa John Vikström vastasi aloitteeseen myönteisesti. Dialogi alkoi ottaa konkreettisia askeleita.⁵

Vuonna 2011, ruotsalais-suomalaisen katolis-luterilaisen dialogin (2002–2009) päätyttyä, kardinaali Kurt Koch, paavillisen kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston uusi puheenjohtaja, ehdotti, että yhteinen julistus kirkosta, eukaristiasta ja virasta tulisi ottaa valmisteluun. Yhteisymmärrystä näistä teemoista tarvittaisiin, jotta seuraavat, merkitykselliset askeleet kohti ehtoollisyhteyttä voitaisiin ottaa. Kun erot sovittava yksimielisyyksyys oli saavutettu kysymyksessä vanhurskauttamisesta, tällaisen dokumentin valmistelu olisi helpompaa. Ensimmäinen ehdotukseen myönteisesti vastannut taho oli amerikkalainen dialogiryhmä, joka julkisti vuonna 2015 asiakirjan *Declaration on the Way: Church, Ministry and Eucharist*.

Suomessa tehtävän antaa oma panos kansainväliseen keskusteluun koskien yhteistä luterilais-katolista julistusta kirkosta, eukaristiasta ja virasta otti omakseen teologinen dialogi, joka jatkoi *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* –raportissa (2010) tehtyä työtä. Maaliskuussa 2014 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkoasiain neuvosto ja Helsingin katolisen hiippakunnan piispa Teemu Sippo nimittivät luterilais-katolisen dialogiryhmän. Tämä dialogikierros päättyi kesäkuussa 2017. Luterilaisen delegaation puheenjohtajana oli piispa Simo Peura ja katolisen delegaation puheenjohtajana piispa Teemu Sippo SCJ. Pysyvänä luterilaisena neuvonantajana toimi piispa Jari Jolkkonen. Muut dialogiryhmän jäsenet olivat pastori Tiina Huhtanen (TT); pastori Ilmari Karimies (TT); komission sihteeri pastori, dosentti Tomi Karttunen (TT), dosentti Virpi Mäkinen (TT) sekä pastori, dosentti Olli-Pekka Vainio (TT, kevääseen 2016 asti). Katolisen delegaation muut jäsenet olivat yleisvikaari, isä Raimo Goyarrola (TT); isä Jan Aarts SCJ (TT); isä Anders Hamberg ja isä Toan Tri Nguyen (TT).

Dialogiryhmä sai arvokasta apua pysyviltä neuvonantajilta, monsignor Matthias Türkiltä Paavillisesta kristittyjen ykseyden edistämisen neuvostosta sekä professori Wolfgang Thönisseniltä Johann Adam Möhler -instituutista. Isä, (TT) Augustinus Sander OSB (Maria Laachin luostari) teki myös merkittäviä huomioita.

Kardinaali Kochin aloitteen lisäksi saksalainen projekti *Lehrverurteilungen – kirkhentrennend?* (1990), joka antoi positiivisen panoksen jo YJV:lle, muodosti osan käydyin dialogin taustasta. Entisen PCPCU:n puheenjohtajan, kardinaali Walter Kaspeirin, kirja *Harvesting the Fruits. Basic Aspects of Christian Faith in Ecumenical Dialogue* (2009) ja luterilais-roomalaiskatolisen ykseyskomission raportti *Vastakkainasettelusta yhteyteen. Luterilaiset ja roomalaiskatoliset viettävät yhdessä reformaation muistoa 2017* (2013) tarjosivat samoin merkittäviä yhteenvedoja, rohkaisua ja näkyä.

5 VKE 1–2.

Vieraillessaan Suomessa huhtikuussa 2015 kardinaali Koch muotoili seuraavan ekumeenisen näyn katolis-luterilaiselle dialogille liittyen tulevaan yhteiseen julistukseen: “Sen yhteisymmärryksen, joka on tullut mahdolliseksi luterilaisten ja katolilaisten välillä koskien keskeisiä vanhurskauttamisopin kysymyksiä, teologiset seuraukset on asetettava ekumeenisten keskustelujen asialistalle. Ne tulevat muodostamaan seuraavan merkittävän askeleen kohti ekumeenista yksimielisyyttä luterilaisten ja katolilaisten välillä. Tämä yksimielisyys voisi tulevaisuudessa johtaa yhteiseen julistukseen kirkosta, eukaristiasta ja virasta, joka olisi analoginen YJV:lle. Tällaisen julistuksen myötä olisi ilmeistä, että on saavutettu merkittävä askel kohti näkyvää kirkollista yhteyttä, joka on kaikkien ekumeenisten ponnistelujen päämäärä. Tietoisuuden vahvistamisen tästä päämäärästä uudelleen tulee olla oleellinen tehtävä lähestyvässä reformaation yhteisessä muistamisessa.”⁶

Lisärohkaisua työlemme saimme historiallisesta yhteisestä reformaation muistamisesta Lundin tuomiokirkossa 31.10.2016. Saarnassaan paavi Franciscus totesi: ”Me katolilaiset ja luterilaiset olemme alkaneet kulkea yhdessä sovinnon tietä. Nyt muistellamme yhdessä vuoden 1517 reformaatiota meillä on uusi tilaisuus omaksua yhteinen tie. Se on muotoutunut viimeisen 50 vuoden aikana Luterilaisen maailmanliiton ja katolisen kirkon käymässä ekumeenisessa dialogissa. Emme voi tyytyä jakautumiseen ja etäisyyteen, jonka eroaminen aiheutti välillemme. Meillä on mahdollisuus korjata historiamme keskeinen hetki, voittaa kiistat ja väärinymmärrykset, jotka usein ovat estäneet meitä ymmärtämästä toisiamme.” Lundin yhteisessä luterilais-katolisessa julkilausumassa hahmoteltiin näky tulevaisuuden työskentelystä: ”Tänään kuulemme Jumalan käskyn siirtää kaikki konfliktit syrjään. Tunnistamme sen, että armo vapauttaa meidät kulkemaan kohti yhteyttä, johon Jumala jatkuvasti kutsuu meitä.”

Julistuksen tavoite ja metodi

Luterilaisina ja katolilaisina jaamme laajan yhteisymmärryksen kristinuskon perustotuuksista. Tästä parhaana osoituksena on *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista*. Pyrimme siksi tässä dialogiraportissa antamaan panoksemme erot sovittavasta yksimielisyydestä koskien kirkon konkreettisia sakramentaalisia rakenteita, erityisesti eukaristiaa ja virkaa kirkon sakramentaalisessa viitekehyksessä. Pyrimme siis ilmaisemaan yhteisen ymmärryksemme näistä asioista ja työstämään jäljellä olevia eroavaisuuksia saadaksemme selville, ovatko ne vielä kirkkoa jakavia. Pyrimme tunnistamaan teemat, jotka vaativat vielä jatkotyöskentelyä yhteisellä ekumeenisella matkallamme kohti täyttä ykseyttä.

Perinteisellä teologisella dialogilla on metodologiset ja käytännölliset rajoituksensa. Se on kuitenkin osoittautunut menestyksekkääksi paitsi YJV:ssä myös muissa dokumenteissa, kuten *Kaste, ehtoollinen ja virka* (*Baptism, Eucharist, Ministry* BEM) (1982)

6 Kardinaali Koch Suomen ekumeenisen neuvoston kevätkokouksessa Helsingissä, 27.4.2015, 16.

ja *Porvoon yhteinen julkilausuma* (1992). Etsiessämme totuutta rakkaudessa opillinen vuoropuhelu on erityisen tarpeellista. Käymme dialogia yhteisen kristillisen uskomme pohjalta ja sen valossa, rukoillen Kristuksen johdatusta Jumalan Pyhän Hengen kautta. Kuten dekreetti ekumeniasta, *Unitatis Redintegratio*, muistuttaa meitä rohkaisten: ”Pyhä kirkolliskokous toivoo hartaasti, että katolisen Kirkon jäsenten ekumeeniset pyrkimykset edistyisivät yhdessä erossa olevien veljien aloitteiden kanssa siten, ettei mitään esteitä asetettaisi Kaitselmuksen teille eikä edeltä käsin rajoitettaisi niitä heurätteitä, jotka Pyhä Henki tulevaisuudessa antaa.”⁷

UR 11 antaa suuntaa teologiselle dialogille: ”Katolisen uskon ilmaisemis- ja esittämistavan ei suinkaan pidä muodostua esteeksi dialogille veljien kanssa. Oppi tulee ehdottomasti esittää selkeästi ja kokonaisena. Mikään ei ole niin vierasta ekumeenisuudelle kuin sellainen väärä irenismi, joka vahingoittaa katolisen opin puhtautta ja himmentää sen alkuperäisen ja varman merkityksen. Samalla katolista uskoa on selitettävä syvemmin ja oikeammin käyttäen sellaista tapaa ja kieltä, jota myös erossa olevat veljet todella pystyvät ymmärtämään. Kirkon opille uskollisina pitää katolisten teologien ekumeenisissa keskustelussa tutkiessaan jumalallisia salaisuuksia yhdessä erossa olevien veljien kanssa osoittaa totuudellisuutta, rakkautta ja nöyryyttä. Verratessa oppeja keskenään heidän tulee muistaa, että katolisen opin mukaan on olemassa eräänlainen totuuksien arvojärjestys eli ’hierarkia’, aina sen mukaan minkälaisessa suhteessa ne ovat kristillisen opin perustaan. Siten valmistetaan tietä, jolla tämä veljellinen kilpailu innostaa kaikkia Kristuksen tutkimattomien rikkauksien syvempään tuntemiseen ja selvempään ilmaisemiseen.”⁸

Augsburgin tunnustus antaa lisää suuntaviivoja: ”Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramenteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee... [K]irkon todelliseen ykseyteen riittää [*satis est et necesse est*] yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta... [K]irkollisesta järjestyksestä seurakuntamme opettavat, ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramenteja ilman asianmukaista kutsumista” [*rite vocatus*].⁹

Siten tavoitteena ei ole unohtaa eroavaisuuksiamme, vaan ilmaista kristinuskon ja -opin aito ja varma merkitys tavalla, jonka molemmat traditiot kykenevät myös todella ymmärtämään. Molemmat osapuolet pyrkivät suopeudella ja nöyryydellä perustamaan työskentelynsä totuuden rakkauteen. Tärkeintä on olla koskaan kadottamatta näkyvistä

7 UR III/II 24. Esimerkiksi kardinaali Walter Kasper (*That they may all be one. The call to unity today* 2004, 169) painottaa: ”Ekumeeninen dialogi ei todellakaan tarkoita omasta identiteetistä luopumista. [...] Päämääränä ei ole löytää pienin mahdollinen yhteinen nimittäjä. Ekumeeninen dialogi ei pyri hengelliseen köyhdyttämiseen vaan molemminpuoliseen hengellisten rikkauksien jakamiseen. Ekumeenisissa dialogissa löydämme kumppanin totuuden omanamme. Siten ekumeenisen dialogin kautta Henki johdattaa meitä koko totuuteen; hän parantaa eromme haavat ja lahjoittaa meille täyden katolisuuden.” Ks. myös Kasper 2006, 10–12.

8 UR 11.

9 CA 5, 7 ja 14.

perustavaa kristillistä uskoa, jotta kohtaamisemme voisi saattaa meidät yhä syvempään ymmärrykseen ja selkeämpään ilmaisuun Kristuksen tutkimattomista rikkauksista. Mikäli haluamme saavuttaa kirkon todellisen ykseyden, meidän on saavutettava yhteinen ymmärrys vihkimysvirasta (*rite vocatus*), evankeliumin vanhurskauttavasta sanasta ja sakramenteista armon vaikuttavina välineinä kirkon yhteydessä. Käsite ”totuuksien hierarkia” edellyttää erittelyä kristinuskon perustotuuksien valossa siten, että voidaan ilmaista kirkon katolisuus.¹⁰

Ykseys uskossa, jota etsimme, ei ole yhdenmukaisuutta. Tietyiltä kannoilta se on erilaisuutta, jossa jäljelle jäävät erot eivät yhteisymmärryksemme valossa ole kirkkoa jakavia. Siten tähtäyspiste ei ole opillinen yksimieliisyys yhdenmukaisuuden muodossa, vaan erot sovittavassa yksimieliisyydessä, joka muodostuu kahdesta erillisestä osasta:

- Todetaan selkeästi yksimieliisyys, joka on saavutettu aiemmin kiistanalaisen opin perustavasta ja oleellisesta sisällöstä.
- Selvennys jäljellä olevista opillisista eroista, jotka tulee myös selkeästi nimetä, ja julistus siitä, että erot voidaan todeta sallituiksi, eivätkä ne siten aseta kyseenalaiseksi yksimieliisyyttä perustavista ja oleellisista kysymyksistä.¹¹

Erot sovittavan yksimieliisyyden menetelmä, joka saavutti kypsän muotonsa YJV:een (1999) johtaneessa luterilais-katolisessa dialogissa, sisältää siksi kaksivaiheisen prosessin:

1. Yksimieliisyys perustotuuksista työstetään ja ilmaistaan. Päämäärä on yhdessä muotoilla yhteinen käsitys kirkosta, eukaristiasta ja virasta. Tässä vaiheessa sovelletaan klassista yksimieliisyys ja lähentyminen -menetelmää. Yhteinen lausuma laaditaan yhteisesti sovitulla kielellä. Lisäkuvauksia erityisistä tunnustuksellisista painotuksista lisätään selvennyksenä. Yhteisten muotoilujen polttopiste on niiden oppien ja ulottuvuuksien perustavissa piirteissä, jotka

10 Toisinaan käsitettä ”totuuksien hierarkia” käytetään väärin vihjaamaan, että jotkin totuudet ovat neuvoteltavissa tai jotkin totuudet ovat vähemmän tosia kuin toiset. Kuitenkin totuuksien hierarkia on vain uskon salaisuusjärjestysperiaate, joka perustuu eri tapoihin, joilla nämä totuudet ovat suhteessa toisiinsa kristillisen ilmoituksen elementteinä, siten kuin ne on esitetty uskontunnustuksessa. Periaate liittyy läheisesti aksioomaan, jonka mukaan uskon side, joka yhdistää kristittyjä, on suurempi kuin heitä erottavat seikat. Olennaiset totuudet Jumalasta ja Kristuksesta voidaan jaotella neljän otsikon alle: 1) Jumalan, Isän, Pojan ja Pyhän Hengen, kaiken Luojan, salaisuus 2) Kristuksen, lihaksi tulleen Sanan salaisuus, hänen, joka syntyi Neitsyt Mariasta, kärsi, kuoli ja nousi kuolleista meidän pelastuksemme tähden 3) Pyhän Hengen salaisuus, hänen joka on läsnä kirkossa, pyhittäen ja johdattaen sitä Kristuksen, pelastajamme ja tuomarimme kunniakkaaseen tulemiseen asti ja 4) kirkon salaisuus, kirkon, joka on Kristuksen mystinen ruumis, jossa Neitsyt Marialla on huomattavin sija. (General Catechetical Directory, no. 43). Kardiinaali Schönborn painottaa: ”Totuuksien hierarkia” ei tarkoita ’vähennysperiaatetta’, ikään kuin uskon voisi supistaa joihinkin ’olennaisuuksiin’ siinä missä ’lopun’ jäisivät vapaiksi tai sivuutettaviksi epäolennaisina. ”Totuuksien hierarkia” ... on orgaanisen rakenteen periaate. Sitä ei pidä sekoittaa varmuuden eri asteisiin; se yksinkertaisesti tarkoittaa, että uskon eri totuudet on ’järjestetty’ keskuksen ympärille.” (Introduction to the Catechism of the Catholic Church, s. 42).

11 Vrt. *The Church and Ecclesial Communion* (CEC). Report of the International Roman Catholic-Old Catholic Dialogue Commission 6.1.

ovat perinteisesti olleet erimielisyyden aluetta. Tavoite ei ole sanoa kaikkea, vaan muotoilla perustotuudet riittävän kattavasti ja perusteellisesti.

2. Nyt niitä opillisia lausumia, jotka perinteisesti on nähty ristiriidassa keskenään, tutkitaan, jotta voitaisiin saada selville, ovatko ne yhä poissulkevia vai ovatko ne vain yksinkertaisesti erilaisia tapoja ilmaista sama perustotuus. Tällöin ei etsitä yhtenäistä tai yhteistä kieltä. On edelleen tarpeen kääntää ilmaisut yhdestä tunnustuksellisesta kielestä toiseen. Mikäli todetaan, että opillisilla lausumilla, joita perinteisesti on pidetty keskenään ristiriitaisina, ei enää ole kirkkoja erottavaa vaikutusta, nämä lausumat voidaan ymmärtää ja tulkita erilaisina ilmauksina sovitusta yhteisymmärryksestä. Tästä seuraa, että erilaiset tunnustukselliset näkemykset vapautetaan pakosta saavuttaa yksimielisyyden muodon ja kielen osalta jokaisesta kuviteltavissa olevasta opillisesta kysymyksestä. Yhteinen julistus pyrkii kohti sellaista aitoa yksimielisyyttä uskon perustotuuksista nyt polttopisteessä olevista aiheista. Jäljelle jääviä erilaisia näkemyksiä, jotka ovat alkuperänsä ja tradition muotoilemia, ei kielletä eikä unohdeta, mutta saavutetun yksimielisyyden valossa niitä ei nähdä kirkkoa jakavina.¹²

Seuraavat asiat ovat erityisen tärkeitä jäljellä olevia kysymyksiä pyrittäessä eukaristisen yhteyden ja näkyvän ykseyden saavuttamiseen: 1) piispuus ja apostolinen suksessio; 2) primaatti ja 3) piispan opetusviran auktoriteetti yhteydessä Rooman piispaan. Muita keskeisiä teemoja ovat: 4) ymmärryksemme Jumalan sanan, siten kuin se on ilmaistu Raamatussa, suhteesta kirkon opilliseen opetukseen (uskon tunnustaminen, auktoriteetti); 5) kirkon viran tehtävä kirkossa ja 6) ymmärryksemme eukaristiasta. Tavoitteenamme on työstää ehdotus jäljellä olevien kirkkoa jakavien erojen voittamiseksi näissä kysymyksissä. Tällä tavoin pyrimme tuomaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja katolisen kirkon Suomessa lähemmäs toisiaan, ja toivomme, että tämä voi palvella suomalaisena panoksena ja lahjana luterilais-roomalaiskatolisen ykseyskomission tulevan työskentelyn hahmottelussa.

¹² Vrt. Thönissen 2008.

I KIRKKO YHTEYTENÄ KOLMIYHTEISESSÄ JUMALASSA

1. Kommuunio-ekklesiologia yhteisenä viitekehyksenä

1. Yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko on Kolmiyhteisen Jumalan kirkko. Hänen kolme persoonaansa ovat kirkon ja sen mission perusta. Jumalan universaali pelastussuunnitelma kirkkoa kohtaan on ilmaistu raamatullisesti ja teologisesti *Lumen gentiumissa* (LG) tavalla, jonka sekä katolilaiset että luterilaiset voivat hyväksyä: ”Kaikki Kristukseen uskovat taas hän on päättänyt kutsua kokoon pyhäksi Kirkoksi. Sitä oli ennakolta kuvattu jo maailman alusta lähtien, sitä valmisteltiin ihmeellisellä tavalla Israelin kansan historiassa ja Vanhassa liitossa... se perustettiin näinä viimeisinä aikoina, saatettiin julki Pyhän Hengen vuodattamisessa ja aikojen lopussa se on saavuttava täyttymyksensä kirkkaudessa. Kun se tehtävä oli täytetty, jonka Isä oli antanut Pojan suoritettavaksi maan päällä, lähetettiin helluntaipäivänä Pyhä Henki, jotta hän jatkuvasti pyhittäisi Kirkkoa ja jotta uskovilla siten olisi Kristuksen kautta yhdessä Hengessä pääsy Isän tykö... Henki asuu Kirkossa ja uskovien sydämissä ikään kuin temppelissä... Tässä ruumiissa Kristuksen elämä virtaa uskoviin, jotka sakramenteilla yhdistyvät kärsivään ja kirkastettuun Kristukseen salatulla ja kuitenkin todellisella tavalla. Kasteessahan me tulemme Kristuksen kaltaiseksi: ’Sillä me olemme kaikki yhdessä Hengessä kastetut yhdeksi ruumiiksi’... Uuteen Jumalan kansaan ovat kaikki ihmiset kutsutut.”¹³
2. Jumalan kansana (1. Piet. 2:9–10), Kristuksen ruumiina (1. Kor. 12:12) ja Pyhän Hengen temppelinä (1. Kor. 6:19) kirkko muotoutui Israelin kansan historiassa ja sai täyttymyksensä Jeesuksen Kristuksen ilmoituksessa ja Pyhän Hengen lähettämisessä.¹⁴ Roomalaiskatolisen kirkon dialogit luterilaisten, reformoitujen, anglikaanien ja metodistien kanssa “... ovat yhtyneet yhteisymmärrykseen siitä, että kirkko Jumalan kansana, Kristuksen ruumiina ja Pyhän Hengen temppelinä on läheisessä suhteessa Kolminaisuuden pelastustalouteen. Kaikki neljä dialogia vahvistavat Jeesuksen Kristuksen ainutkertaisen välittävyyden sekä Pyhän Hengen roolin ensisijaisena toimijana kirkossa... Etenkin näky kirkosta yhteytenä [*communio*] – Pyhän Kolminaisuuden esikuvan mu-

13 LG I–II, Katolisen kommuunio-ekklesiologian muodosta ja kriteereistä, ks. dokumentti *Communiois notio* (CN).

14 LG I–II, *Church and Justification* (CJ) 2–3.

kaisesti – on tullut yhä keskeisemmäksi kaikissa dialogeissa. Keskittyminen käsitykseen kirkosta *koinoniana*/yhteytenä paitsi korostaa kirkon olemuksen rikkautta myös auttaa käsittelemään historiallisen konfliktin keskeisiä kysymyksiä. Tällainen keskittyminen synnyttää myös hedelmällisiä ja lupaavia lähestymistapoja vanhojen ongelmien voittamiseksi laajemmassa kontekstissa, kuten osallisuus Jumalan sanaan ja sakramentteihin (erityisesti eukaristiaan) ja maailmanlaajan ykseyden viran harjoittaminen. Kysymykset, kuten yksilön ja yhteisön, kirkon viran ja maallikoiden, miesten ja naisten välinen suhde, ovat nyt asettuneet yhteiseen viitekehykseen sen sijaan, että ne nähtäisiin toisensa poissulkevinä näkemyksinä.¹⁵

3. Vatikaanin II kirkolliskokous yhdessä Kirkkojen maailmanneuvoston (KMN) Faith and Order –komission kanssa (erityisesti Canberra 1991 ja Santiago de Compostela 1993) loivat perustan *koinonia*/kommuunio–ekkleesiologialle. LG I.1 toteaa: ”Kristus on kansojen valkeus. Sen vuoksi tämän Pyhässä Hengesä kokoontuneen pyhän kirkolliskokouksen palava toivo on valaista kaikkia ihmisiä Kristuksen kirkkaudella, joka säteilee Kirkon kasvoilta, julistamalla evankeliumia kaikille luoduille (vrt. Mark. 16:15). Kirkko on Kristuksessa ikään kuin sakramentti, ts. mitä läheisimmän Jumala-yhteyden ja koko ihmiskunnan ykseyden merkki ja välikappale. Siksi tämä kirkolliskokous haluaa edellisten konsiilien opetukseen liittyen selittää omille uskoville ja koko maailmalle tarkemmin kirkon olemusta ja yleismaailmallista lähetystehtävää. Aikamme olosuhteet tekevät tämän Kirkon tehtävän entistä pakottavammaksi, jotta kaikki ihmiset, joita nykyään liittävät toisiinsa entistä kiinteämmin erilaiset sosiaaliset, teknilliset ja sivistykselliset siteet, saavuttaisivat myös täydellisen ykseyden Kristuksessa.” Siten pyhä kirkolliskokous alleviivaa, että evankeliumin julistus Kristuksesta kansojen valkeutena kaikille luoduille on kirkon perustehtävä. Tätä kommuunio-ekkleesiologiaa kuvatessaan kirkolliskokous käyttää ilmausta ”Kirkko on Kristuksessa *ikään kuin sakramentti*”. Toisin sanoen kirkko on ”mitä läheisimmän Jumala-yhteyden ja koko ihmiskunnan ykseyden merkki ja välikappale”. Kirkko-opillista muotoilua ”merkki ja välikappale” on sitemmin usein käytetty selittämään ekumeenista käsitystä kirkosta.
4. Luterilaisessa traditiossa käsitys pyhien yhteydestä (*communio sanctorum*) Kolmiyhteisen Jumalan pelastavan työn välikappaleena on välttämätön myös kirkkokäsityksen kannalta. Erityisesti Lutherin varhaiset kirjoitukset kuvaavat hänen käsitystään kirkollisesta yhteydestä (*communio*), käsitystä, joka on nähtävissä myös hänen myöhemmissä kirjoituksissaan ja *Isossa katekismuksessa*. Tälle käsitykselle keskeistä on usko Kolmiyhteiseen Jumalaan rakkautena, joka ilmoittaa itsensä uskovalle sanan ja sakramenttien kautta, jolloin Pyhä Henki liittää meidät pyhien yhteyteen. Osallisuus Kristuksesta sanan ja sakrament-

15 Kasper: *Harvesting the Fruits* (HF) 2009, D 74.

tien kautta on osallisuutta pyhien yhteyteen eli Kristuksen ruumiiseen, jossa ihmeellinen vaihtokauppa tapahtuu Kristuksen ja yksittäisen kristityn välillä. Vastavuoroinen ”hyvien” jakaminen tapahtuu yhteisön jäsenten kesken, heidän, jotka yhtä kamppailevat syntiä vastaan. Keskinäinen rikkomusten anteeksianto ja ennen kaikkea se, että Jumala antaa synnit anteeksi, on perustavan tärkeää tämän yhteyden (*communio*) jäsenille.¹⁶

5. Kommentoidessaan kolmatta uskonkohtaa *Isossa katekismuksessa* Luther toteaa: ”Uskontunnustus käyttää pyhästä kristillisestä kirkosta myös nimitystä *communio sanctorum*, ’pyhien yhteys’... uskomme Pyhään Henkeen, joka vetää meitä joka päivä sanalla seurakunnan yhteyteen. Samalla sanalla ja syntien anteeksiantamuksella hän synnyttää uskon sekä lisää ja vahvistaa sitä. Kun kaikki vihdoin on saatu pysyvästi valmiiksi niin, että olemme kuolleet pois maailmasta ja kaikesta onnettomuudesta, silloin hän tekee meidät kokonaan ja ikuisesti pyhiksi. Nyt me odotamme sitä uskossa sanaan nojautuen.”
6. Viime vuosikymmeninä kommuunio-ekklesiologia on saanut yhä kasvavaa vastakaikua luterilaisissa kirkkoissa – ei vähiten Luterilaisen maailmanneuvoston itseymmärryksessä ”kirkkojen yhteytenä” (*communion of Churches*).¹⁷ Esimerkiksi anglikaanien ja luterilaisten yhteinen Porvoon julkilausuma ilmentää selkeästi sakramentaalista kommuunio-ekklesiologiaa puhuessaan kirkosta ”merkkinä, instrumenttina ja esimakuna” Jumalan valtakunnasta: II A 18: ”Kirkko on yhteisönä ymmärrettävä työvälineeksi, jolla Jumala toteuttaa lopullista päämääräänsä. Se on olemassa Jumalan kunniaksi, palvelemaan kuuliaisena Kristuksen antamaa lähetystehtävää, ihmiskunnan ja luomakunnan sovitusta (Ef. 1:10). Siksi kirkko on lähetetty maailmaan merkkinä, työvälineenä ja esimakuna todellisuudesta, joka tulee historian tuolta puolen – Jumalan valtakunnasta. Kirkossa ruumiillistuu pelastuksen salaisuus, uusi ihmiskunta, joka on sovitettu Jumalan ja toinen toisensa kanssa Jeesuksen Kristuksen kautta (Ef. 2:14, Kol. 1:19-27). Sen palveluviran ja julistuksen kautta se todistaa Jumalan valtakunnan todellisuudesta ja on Pyhän Hengen voimassa osallinen jumalallisesta tehtävästä, jossa Isä lähetti Pojan maailman Vapahtajaksi (1. Joh. 4:14; vrt. Joh. 3:17).”
7. Faith and Order –dokumentissa *Kirkko: Yhteistä näkyä kohti* (2013): (I A 1) on jopa esitetty, että *koinonia*/kommuunio-ekklesiologia on ekumeenisen kirkko-opillisen lähentymisen perusta: ”Kristillinen ymmärrys kirkosta ja sen tehtävästä perustuu näkemykseen Jumalan suunnitelmasta koko luomakuntaa varten (ekonomia eli armotalous). Tämä on Jeesuksessa Kristuksessa luvattu ja hänessä ilmi tullut valtakunta... Jumala toimi historiassa dynaamisella tavalla korjatakseen yhteyden (koinonia). Tämän työn lopullinen saavutus on Jeesuk-

¹⁶ Peura 1997, 120.

¹⁷ Kommuunio-ekklesiologiaa tuetaan esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen lausunnossa Faith and Order -dokumentista *Kirkko: yhteistä näkyä kohti* (marraskuu 2015).

sen Kristuksen inkarnaatio ja pääsiäisen salaisuus. Kristuksen ruumiina kirkko toimii Pyhän Hengen voimasta ja jatkaa hänen elämää antavaa työtään profetallisessa ja myötätuntoa osoittavassa palvelutehtävässään. Näin se osallistuu Jumalan työhön rikkoutuneen maailman parantamiseksi. Yhteys (*communio*), jonka lähde on Pyhän Kolminaisuuden oma elämä, on sekä lahja, jonka varassa kirkko elää, että lahja, jota Jumala kutsuu kirkkoa tarjoamaan haavoittuneelle ja jakautuneelle ihmiskunnalle, joka toivoo sovitusta ja parantumista”.¹⁸

8. Samoja linjoja seuraten toteaa luterilais-roomalaiskatolinen raportti *Church and Justification* (1994): “(63) Osallisuus Jumalan kolmen persoonan yhteyteen on perustavaa kirkon olemukselle ja elämälle, kuten Uuden testamentin kuvaukset siitä ’Jumalan kansana’, ’Kristuksen ruumiina’ ja ’Pyhän Hengen temppelinä’, ilmaisevat. Siten kirkko on myös osallinen Isän yhteydestä Pojan kanssa ja molempien yhteydestä Pyhän Hengen kanssa. Kirkon ykseys uskovien yhteytenä perustuu itse Kolmiyhteiseen yhteyteen...”
9. Siitä, että kirkko on yksi, seuraa, että pyrkimys kohti ykseyttä on osa kristillistä uskoa ja haastava tehtävä nykyisessä jakaantumisen tilanteessa. Katolisesta näkökulmasta LG 8 avaa oven ekumeeniselle keskustelulle kirkko-opista: ”Tämä Kirkko, joka on perustettu ja järjestynyt tähän maailmaan yhteiseksi, on katolisessa kirkossa, jota johtavat Pietarin seuraaja ja hänen kanssaan yhteydessä olevat piispat. Tosin myös Kirkon näkyvän rakenteen ulkopuolella esiintyy monia pyhityksen ja totuuden aineksia, jotka Kristuksen Kirkon omina lahjoina ovat katolista ykseyttä kohti kannustavia tekijöitä.” UR I.4. jatkaa: ”... Kristittyjen jakautuneisuus kuitenkin estää Kirkkoa toteuttamasta sille ominaista täydellistä katolisuutta niiden lapsiensa kohdalla, jotka tosin kasteen kautta kuuluvat siihen, mutta jotka ovat erossa sen täydellisestä yhteydestä. Tästä syystä Kirkon itsensäkin on vaikeampaa joka suhteessa ilmaista katolisuuden täyteyttä todellisessa elämässä. Iloiten tämä pyhä kirkolliskokous panee merkille, että katolisten uskovien osallistuminen ekumeeniseen toimintaan jatkuvasti lisääntyy, ja kehottaa koko maan piirin piispoja edistämään sitä innokkaasti ja johtamaan sitä viisaudella.”
10. Oppi vanhurskauttamisesta oli suuri kysymys 1500-luvun kiistoissa. Tämän päivän ekumeenisessa dialogissa kirkosta, eukaristiasta ja virasta voimme korjata hedelmiä *Yhteisestä julistuksesta vanhurskauttamisopista* (1999). YJV kuvaa vanhurskauttamisoppia ”luovuttamattomana kriteerinä” opin ja käytännön suuntaamisessa kohti Kristusta. Kuitenkin ”43...tässä katsannossa on vielä jäljellä painoarvoltaan erilaisia kysymyksiä, jotka kaipaavat lisää selvitystä. Ne koskevat mm. Jumalan sanan ja kirkon opin välistä suhdetta samoin kuin oppia

18 *Kirkko*, 1. ja 13–21. Vrt. Müller 2017, 238: ”Kirkon ykseys eukaristiassa ja kirkon rakentuminen eukaristiasta käsin on välittömästi ilmoitukseen perustuva uskon näkemys. Eukaristinen ekklesiologia ei siksi ole teologinen ajatusrakennelma, vaan kaikkien kristittyjen ekumeenisen ykseyden etsimisen perusta yhdessä kirkossa ja yhdessä eukaristiassa.”

kirkosta, kirkollisesta auktoriteetista, kirkon ykseydestä, virasta ja sakramenteista kuten myös vanhurskauttamisen ja sosiaalietiikan suhteesta. Olemme vakuuttuneita, että saavutettu yhteisymmärrys antaa sellaiselle selvitykselle kestävän perustan.”

11. Matkamme kohti täyttä yhteyttä edellyttää syvää teologista keskustelua ja yhteisymmärrystä opeissa vanhurskauttamisesta ja kirkosta. Yhteisen matkamme syvä perusta on yhteinen kristillinen usko Kolmiyhteiseen Jumalaan ja hänen ilmoitukseensa Jeesuksessa Kristuksessa. Janoamme yhteisen todistuksemme ja palvelumme edistämistä yhä syvenevän ykseyden kautta. ”(5) Tarkkaan ottaen ja asianmukaisesti puhuen emme usko vanhurskauttamiseen ja kirkkoon, vaan Isään, joka armahtaa meitä ja joka kokoaa meidät kirkkoon omana kansanaan ja Kristukseen, joka vanhurskauttaa meidät ja jonka ruumis kirkko on ja Pyhään Henkeen, joka pyhittää meidät ja on läsnä kirkossa. Uskomme sisältää vanhurskauttamisen ja kirkon Kolmiyhteisen Jumalan tekoina, jotka voidaan oikein hyväksyä vain uskossa häneen. Uskomme vanhurskauttamiseen ja kirkkoon mysteerinä (*mysterium*), uskon salaisuutena, koska uskomme yksin Jumalaan. Yksin hänen varaansa voimme uskoa elämämme vapaudessa ja rakkaudessa ja yksin hänen sanaansa, joka lupaa pelastuksen, voimme perustaa koko elämämme täydellä luottamuksella. Voimme siten todeta yhdessä, että sekä vanhurskauttaminen että kirkko ohjaavat meitä sisälle Kolmiyhteisen Jumalan salaisuuteen ja ovat siten *mysterium*, uskon, toivon ja rakkauden salaisuus.”¹⁹
12. Kirkko-oppi on pitkään tunnistettu ekumeenisen kehityksen avainkysymykseksi. Kirkkokäsitys tarjoaa viitekehyksen, josta käsin voidaan ymmärtää virka ja sakramentit. Jotta saavutettaisiin läheisempi yhteys kirkkojen välillä, yhteiseksi perustaksi lähentymiselle ja sovinnolle tarvitaan erot sovittava yksimielisyys kirkko-opillisesta itseymmärryksestä. Lähtökohta jatkotyöskentelylle on kommuunio-ekklesiologia yhteisenä perustana. Siten *olemme yksimielisiä*, että kirkollinen yhteys merkitsee uskon aloittamaa jokaisen kristityn henkilökohtaista yhteyden salaisuutta Kolmiyhteisen Jumalan ja muun ihmiskunnan kanssa. Tämä yhteys alkaa maanpäällisessä kirkossa ja saa lopunajallisen täyttymyksen taivaallisessa kirkossa. Kirkollinen yhteys on Jumalan lahja, Jumalan pääsiäisen salaisuudessa tekemän aloitteen hedelmä. Ihmisen ja Jumalan välinen uusi suhde Kristuksessa välitetään sakramenttien kautta. Se laajenee koskemaan myös ihmisten välistä uutta suhdetta.²⁰

19 CJ 1.1, 5.

20 Vrt. CN 3, CJ 63–65.

2. Kirkon sakramentaalinen luonne

13. Meillä on siis laaja yhteisymmärrys käsityksessä kirkosta yhteytenä Kolmiyh-teisessä Jumalassa. Ekumeeninen ongelma syntyy kuitenkin, kun puhumme kirkosta ja kohtaamme toisemme maanpäällisessä todellisuudessa, jossa jumalallinen ja inhimillinen, luomaton ja luotu, kohtaavat ja rakentavat yhdessä sakramentaalisen ykseyden, jossa ihminen otetaan jumalalliseen ja jumalallinen tulee osaksi ihmisyyttä. Tämä liittyy kirkon näkyvään hahmoon ja myös siihen, missä kirkko sijaitsee ja mistä sen tunnistamme. Tiivistäen: nykyisen luterilais-katolisen teologisen dialogin keskuksessa ”on perustava ekumeeninen ongelma kirkon sakramentaalisen todellisuuden merkityksestä”.²¹ Erilaiset käsitykset kirkon sakramentaalisuudesta pitävät epäsuorasti sisällään kysymyksen: onko kirkolla näkyvä ja sitova muoto?
14. Luterilais-katolisessa teologisessa dialogissa tämä kysymys liittyy luterilaiseen käsitykseen kirkosta sanan luomuksena (*creatura verbi*) ja ”pyhien yhteisö[nä], jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan” (CA 7).
15. Reformaation jälkeinen katolinen käsitys alleviivasi näkyvän kirkon jäsenyyden tärkeyttä, sen sitovaa oppia, sakramentaalisia armonvälineitä sekä Kristuksen Pyhässä Hengessä asettaman apostolisen perustan ja järjestyksen hyväksymistä pelastuksen yhteisönä. Etenkin 1800-luvulla luterilaiset ja katolilaiset uskoivat, että heidän kirkkokäsitystensä välillä on ristiriitä.²²
16. Ekumeeninen dialogi on osoittanut, että on tarpeetonta nähdä käsitykset kirkosta sanan luomuksena (*creatura verbi*) ja kirkosta maailman pelastuksen sakramenttina (*sacramentum salutis mundi*) keskenään vastakkaisina. Aiemmin omaksutut erimielisyydet ovat pitkälti menettäneet merkityksensä, koska kumpikaan osapuoli ei yleisesti ottaen tunnista itseään siitä kuvasta, jonka toinen osapuoli on toisesta piirtänyt.²³ Sekä luterilaiset että katolilaiset voivat nykyään kuvata ja ymmärtää kirkon uskovien yhteisönä (*congregatio fidelium*) ja pyhien yhteytenä (*communio sanctorum*). ”Sanan kirkon” ja ”sakramentin kirkon” vastakkainasettelua ei enää näissä traditioissa ole.²⁴

21 HF 79; Müller 2011, 39: ”Kirkon sakramentaalisuudessa henget yhtyvät tai eroavat.” Vrt. *The Church: Local and Universal* (1990, 25 §), joka hyödyntää laajaa joukkoa ekumeenisia dialogeja ja näkee seuraavan välttämättömänä viitekehystenä ykseyden säilyttämiseksi oikeutetussa erilaisuudessa ja yksimielisyydessä kirkon elämän perustavista lähtökohdista: ”Kirkolliset elementit, joita vaaditaan täyteen yhteyteen näkyvästi yhdistyneessä kirkossa – ekumeenisen liikkeen tavoite – ovat: yhteys apostolisen uskon täydydessä, sakramentaalisessa elämässä, todellisesti yhdessä ja vastavuoroisesti tunnustetussa virassa, konsiliaaristen suhteiden rakenteissa ja päätöksenteossa sekä yhteisessä todistuksessa ja palvelussa maailmassa.”

22 CJ 135.

23 CJ 136; Müller 2011, 126 ja HF 149–150.

24 Müller 2010, 646, Kasper 2011, 166–167; 2017, 37–38. Vrt. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon *Jumalanpalveluksen opas* 2009, vii: ”Luterilainen jumalanpalvelus on sakramentaalinen.”

17. Martti Lutherin teologia on tärkeä viitekehys luterilaisen Sanan teologian sakramentaalisen luonteen ymmärtämiselle, vaikka ainoastaan tunnustuskirjat ovat normatiivisia, kun esitetään luterilainen käsitys raamatullisesta opista. Lutherin teologiassa sana ymmärrettynä evankeliumiksi syntien anteeksiantamuksesta on keskeistä hänen käsitykselleen kirkosta.²⁵ Perusta hänen käsitykselleen sanan sakramentaalisuudesta on Sanan inkarnaatiossa. Kirkko Sanan/evankeliumin luomuksena (*creatura verbi/evangelii*) pitää sisällään sekä sanan että sakramentit näkyvänä sanana ja jumalallisesti asetetun viran, joka palvelee sananjulistusta ja sakramenttien toimittamista.²⁶ Osallisuus Kristuksesta sanan ja sakramenttien kautta on osallisuutta pyhään yhteyteen (*communio sanctorum*), Kristuksen ruumiiseen.²⁷ Tämä tarkoittaa, että Lutherille näkyvän ja näkymättömän välinen suhde on analoginen Kristuksen kahden luonnon opin kanssa. Luther sanoo, että näkyvä ja näkymätön (tai salattu) kirkko ovat yksi kuten ruumis ja sielu ovat yksi.²⁸
18. Näkyvä osallisuus pelastuksen lahjoista, erityisesti eukaristiassa, on näkymättömän yhteyden lähde. Tämä yhteys saa aikaan kirkon jäsenten välille hengellisen solidaarisuuden saman ruumiin jäseninä. Yhteys ravitsee heidän vaikuttavaa ykseyttään rakkaudessa ja luo perustan ”yhdele sydämelle ja sielulle”. Kirkollinen yhteys johtaa myös ykseyteen rukouksessa Pyhä Hengen innoittamana, joka ”täyttää ja yhdistää koko kirkon”. Näkymättömällä tasolla tämä yhteys ei ole vain maan päällä pyhiinvaeltavan kirkon jäsenten kesken, vaan myös heidän ja taivaallisen kirkon välillä. Maanpäällisen pyhiinvaeltajakirkon ja taivaallisen kirkon välillä on vastavuoroinen suhde pelastushistoriallisessa tehtävässä. ”Tämä linkki kirkollisen yhteyden näkymättömien ja näkyvien elementtien välillä tekee kirkosta pelastuksen sakramentin”.²⁹
19. Kirkko on laajassa merkityksessä sakramentti, jossa tuonpuoleinen ulottuvuus liittyy erottamattomasti luotuun järjestykseen. Kirkon näkymätön jumalallinen ulottuvuus on olemassa, ilmenee ja toimii näkyvissä historiallisissa ja inhimillisissä todellisuuksissa ja niiden kautta. Tässä on analogia jumalalliselle ja inhimilliselle luonnolle Jeesuksen Kristuksen yhdessä persoonassa. Tärkeimmät kirkon näkyvistä elementeistä ovat pyhät kirjoitukset, apostolien opetus, sakramentit ja jumalallisesti asetettu virka. Ne ovat Jumalan pelastavan armon välineitä.

25 Aurelius 1983, 121.

26 Molemmat osapuolet käyttävät tässä ilmausta ”jumalallisesti asetettu virka”, koska vihkimystä (ordinaatio) ei tavallisesti kutsuta sakramentiksi luterilaisessa perinteessä, toisin kuin katolisessa terminologiassa ja ymmärryksessä. Jos Raamattuun perustuva Jeesuksen Kristuksen asetus, Jumalan sanan julistus, rukous ja käten päälle paneminen piispan vihkiessä sakramentaalisesti vaikuttavassa toimituksessa tai vihkimyksessä elinikäiseen virkaan ymmärretään vihkimyksen peruselementeiksi sakramenttina, myös luterilaiset voisivat kutsua vihkimystä sakramentiksi. Katso myöhemmin luvussa kolme käytyä keskustelua viran yhteisestä ymmärtämisestä.

27 Peura 1997, 120.

28 WA 6, 296–298.

29 CN 4 and 6. Vrt.. *Katolisen kirkon katekismus* (KKK), III 1030–1032 katolisesta kiirastuliopista.

20. Luterilaiset tunnustukset korostavat samoin empiirisen kirkon tärkeyttä tosi kirkkona, mutta painottavat, että vain uskossa voimme nähdä sen todellisen olemuksen. Kirkko on empiirisen kirkon sisällä: ”Emme me liioin haaveksi mistään Platonin valtiosta..., vaan toteamme, että kirkko, josta puhumme, on todella olemassa: siihen kuuluvat koko maan piirissä hajallaan elävät tosi uskovat ja vanhurskaat. Lisäämme vielä sen tuntomerkit, puhtaan evankeliumin opetuksen ja sakramentit. [Emme puhu kuvitteellisesta kirkosta, jota ei löydy mistään; vaan sanomme ja tiedämme varmuudella, että tämä kirkko, jossa pyhät asuvat, on ja pysyy todellisesti maan päällä]...”³⁰
21. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen virallinen vastaus Faith and Order –dokumenttiin *Kirkko: yhteistä näkyä kohti* valottaa lisää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon käsitystä kirkosta sakramenttina ja perustana sakramentaaliselle viralle raamatullisen ja varhaiskirkollisen tradition valossa: ”Luterilaisissa tunnustuskirjoissa korostetaan, että kirkko on pysyvä ikuisesti. Varsinaisesti se on hengellinen kansa, jolla on sydämen vanhurskaus. Tässä maailmassa tuota hengellistä todellisuutta ei kuitenkaan voida erottaa ulkonaisesta kirkosta (CA VI & VIII; Apol. VII & VIII). Luterilainen kirkko voi samoin yhtyä uusitestamentilliseen puhetapaan kirkosta mysteerinä ja salaisuutena (Ef. 5:32). Hengellisessä mielessä se ulottuu tämän näkyvän todellisuuden toiselle puolelle. Puhe kirkosta Jumalan instrumenttina ja sakramenttina on siten kirkkomme mielestä legitiimi puhetapa. Tämä ankkuroituu idän kirkon tapaan käyttää termejä toisin kuin lännen kirkossa. Efesolaiskirje viittaa kirkkoon käyttäen sanaa *mysterion*. Tätä sanaa idän kirkko käyttää myös asioista, joita lännen kirkko nimittää sakramenteiksi. Termit vaihtelevat, mutta sanoilla on myös yhteys. Näkymättömän Jumalan todellisuus on läsnä sekä kirkossa itsessään että yksittäisissä sakramenteissa. Puhe kirkosta sakramenttina ei saa kuitenkaan hämärtää sitä, että kirkko on samanaikaisesti vanhurskas ja syntinen yhteisö.”³¹
22. Katolisesta näkökulmasta ajatus kirkosta sakramenttina yhdistää kirkon todellisuuden näkyvänä, järjestäytyneenä yhteisönä ja kirkon Kristuksen mystisenä ruumiina. Koska kaikilla sakramenteilla on ulkoinen elementti, sakramentin merkki, tämä varmistaa kirkon näkyvyyden ja korostaa sen tärkeyttä, että usko tulee näkyväksi julkisen tunnustamisen myötä, sakramenttien yhteydessä ja ykseydessä vihkimysviran kanssa. Samanaikaisesti sakramentin käsitteen kautta vältetään riski siitä, että kirkko, Kristuksen ruumis, käsitettäisiin vain hänen inkarnaationsa jatkeena. Sakramentissa se, mitä sakramentti kuvaa, on todella läsnä kullekin sakramentille tunnusomaisen merkin muodossa. Siten ymmärrettynä kirkon jumalallista ja inhimillistä todellisuutta voidaan verrata

30 AC, 7–7, 20.

31 Suomen evankelis-luterilaisen kirkolliskokouksen virallinen lausunto F&O dokumentista *Kirkko: Yhteistä näkyä kohti*, marraskuu 2015.

lihaksi tulleen Sanan salaisuuteen. ”Siten katolilaiset voivat tehdä eron kirkon olemuksen ja sen konkreettisen muodon välillä, mutta eivät voi erottaa näitä toisistaan.”³² Luterilainen ja katolinen käsitys kirkon inhimillisistä ja jumalallisista elementeistä ovat siis selkeästi lähellä toisiaan.

23. Yhdessä voimme jakaa tämän Porvoon sopimukseen sisältyvän Raamattuun perustuvan kuvan kirkosta, joka elää evankeliumin valossa:

- ”Tämä on kirkko, jonka juuret ja perusta ovat Jeesuksen Kristuksen rakaudessa ja armossa;
- tämä on iäti iloitseva, jatkuvasti rukoileva ja kiitollinen kirkko jopa kärsimyksen keskellä;
- tämä on matkalla oleva kirkko, Jumalan kansa, jolla on uusi taivaan kansalaisuus, pyhä kansakunta ja kuninkaallinen pappeus;
- tämä on kirkko, jossa yhdessä todistetaan apostolista uskoa sanassa ja elämässä, koko kirkolle yhteistä uskoa aina ja kaikkialla;
- tämä on kirkko, jonka missio kohdistuu kaikkiin rotuihin ja kansoihin evankeliumin julistuksessa, syntien anteeksiantamisessa, kasteessa ja eukaristiassa;
- tämä on kirkko, jonka palveluksessa on apostolinen ordinaation virka, Jumalan lähettämä ihmisten kokoamiseksi ja ravitsemiseksi joka paikassa, yhdistäen ja sitoen heidät universaaliin kirkkoon ja koko pyhien yhteyteen;
- tämä on kirkko, joka manifestoi näkyvässä kommuuniossaan Jumalan parantavaa ja yhdeksi tekevää voimaa ihmiskunnan hajaannuksien keskellä;
- tämä on kirkko, jossa kommuunion siteet ovat niin lujat, että se pystyy vaikuttamaan todistukseen maailmassa, vartioimaan ja tulkitsemaan apostolista uskoa, tekemään päätöksiä, opettamaan arvovaltaisesti sekä jakamaan hyvästään niille, jotka ovat tarvitsevia;
- tämä on kirkko, joka on elävä ja joka vastaa Jumalan sille antamaan toivoon, Jumalan kansalleen antamaan rikkauden ja kunnian perintöosaan, ja Jumalan voimien valtavuuteen, jotka ovat heidän saavutettavissaan, jotka häneen luottavat.”³³

24. Kuitenkin ”yhä on perustavia eroja kirkon konkreettisten rakenteiden ymmärtämisessä – nimittäin, piispuus apostolisessa suksessiossa, primaatti ja piispuuden opetusviran auktoriteetti yhteydessä Rooman piispaan – emme ole kyenneet saavuttamaan täyttä yksimielisyyttä tämän sakramentaalisen rakenteen tarkasta merkityksestä.”³⁴ ”Kirkon sakramentaalista luonnetta, kirkkoa Valtakunnan sakramenttina” jne. on pohdittu, mutta vaille lopullisia tuloksia. ”Sekä katolilaiset että luterilaiset kuvaavat kirkkoa inkarnaatiolle ana-

32 LG 8a, HF 79.

33 PYJ II A 20.

34 HF 154–155.

logisesti, mutta tekevät erilaisia johtopäätöksiä ja näkevät erilaisia seurauksia sille, mitä se merkitsee Kristuksen ruumiin ja näkyvän instituution välisen suhteen kannalta.”³⁵ Pyrkiessämme ottamaan askeleen eteenpäin kohti erot sovittavaa yksimielisyyttä kirkon konkreettisista rakenteista meidän on ensin lausuttava yhteinen käsityksemme kirkosta eukaristian ja viran sakramentaalisena viitekehyksenä.

3. Yhteinen käsitys kirkosta

3.1. Kirkko jumalallisen pelastuksen välineenä ja merkinä

25. Sekä luterilaiset että katolilaiset ymmärtävät kirkon jumalallisen pelastuksen merkinä, joka on lähetetty maailmaan palvelemaan ja todistamaan Kristuksesta ”kansojen valkeutena”. Kuten *Lumen Gentium*issa todetaan, kirkon missio on ”valaista kaikkia ihmisiä Kristuksen kirkkaudella... julistamalla evankeliumia kaikille luoduille...”. (LG 1) Luterilaiset tunnustuskirjat korostavat, että kirkko ja evankeliumi kuuluvat yhteen: ”Me uskomme edelleen, että meillä on kristikunnassa syntien anteeksiantamus. Se tapahtuu pyhissä sakramenteissa ja synninpäästössä. Lisäksi sen välittävät koko evankeliumin monet lohdutuksen sanat. Tähän yhteyteen kuuluukin kaikki se, mitä sakramenteista on saarnattava, sekä sanalla sanottuna koko evankeliumi ja kristikunnan kaikki virat. Välttämätöntä on, että ne ovat jatkuvassa käytössä.”³⁶
26. ”Sekä katolilaiset että luterilaiset pitävät kirkkoa Jumalan lahjana, jossa ihmiset saavat kohdata itse Jumalan Sanassa ja sakramenteissa. Jumala on läsnä kirkossa vanhurskauttavassa armossaan. Kirkko, jossa on läsnä sekä pyhyyttä että syntiä, ei ole ainoastaan paikka, jossa uskovat kohtaavat Jumalan pelastavan armon, vaan kirkko myös välittää yhteyden Jumalan kanssa ja on väline ihmisen pelastumiselle. Jumalan pelastussuunnitelma täyttyy kirkossa ja kirkon kautta.”³⁷

3.2. Vanhurskauttaminen ja kirkon sakramentaalinen elämä

27. *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* muodostaa pohjan yhteiselle käsityksellemme vanhurskauttamisen ja kirkon sakramentaalisen elämän yhteydestä. Kuten ruotsalais-suomalaisessa luterilais-katolisessa dokumentissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* (VKE) viitataan: ”Jumala on kutsunut kaikki ihmiset pelastukseen Kristuksessa. Vain hänen välityksellään meidät vanhurskautetaan,

³⁵ VKE 219.

³⁶ IK, Kolmas uskonkohta, 54.

³⁷ VKE 145.

kun me otamme vastaan tämän pelastuksen uskossa. Usko taas on Jumalan lahja Pyhän Hengen kautta, joka vaikuttaa sanassa ja sakramenteissa uskovien yhteisössä ja joka samalla johtaa uskovat siihen elämän uudistukseen, jonka Jumala saattaa päätökseen iankaikkisessa elämässä.”³⁸

3.3. Yhteys ja *missio Dei*

28. Jaamme laajan ekumeenisen yksimielisyyden kirkkoyhteisön ja *missio Dei* välisestä yhteydestä. Faith and Order –dokumentissa *Kirkko: yhteistä näkyä kohti* tämä ilmaistaan seuraavasti: ”25. Jumalan suunnitelma on koota ihmiskunta ja koko luomakunta yhteyteen Kristuksen herruuden alaisuudessa (ks. Ef. 1:10). Kirkon, joka heijastaa Kolmiyhteisen Jumalan persoonien yhteyttä, on tarkoitus palvella tätä tavoitetta. Sen tulee tuoda ilmi Jumalan laupeus ihmisiä kohtaan ja auttaa heitä saavuttamaan tarkoitus, jota varten heidät on luotu ja jossa heidän ilonsa tulee täydelliseksi: ylistää ja kunnioittaa Jumalaa yhdessä taivaan joukkojen kanssa.”

3.4. Kirkko Kristuksessa ikään kuin sakramentti

29. *Olemme yksimielisiä*, että ”kirkko on pelastuksen instrumentti ja merkki ja tässä mielessä ’pelastuksen sakramentti’.”³⁹ ”Kirkko on Kristuksessa ikään kuin sakramentti, ts. mitä läheisimmän Jumala-yhteyden ja koko ihmiskunnan ykseyden merkki ja välikappale.”⁴⁰ VKE toteaa: ”Kirkko on se yhteisö, jossa ristiinnaulittu ja ylösnoussut Kristus on läsnä, ja jonka kautta hän jatkaa työtään maan päällä. Vanhurskauttaminen koskee tämän ruumiin jäsenenä kasvamista. Samoin kuin Kristusta voidaan kutsua alkusakramentiksi voidaan kirkkoa kutsua perussakramentiksi. Tämä on perusteltu seuraavalla tavalla: ’Kirkko ei perimmältään ole sakramentti, vaan sakramentaalinen puite, jonka sisällä muut sakramentit toteutuvat. Kristus on itse läsnä ja toimii kirkossa. Siksi sekä roomalaiskatolisen että luterilais-melanchthonilaisen tradition mukaan kirkko on salaperäisellä tavalla vaikuttava merkki, jokin joka armon voimalla saa aikaan sen, mitä se merkitsee.’”⁴¹
30. Kristuksen vertikaalinen todellisuus on salatusti läsnä näkyvässä, horisontaalisessa kirkossa. Kirkolla ei ole mitään Kristuksesta erillistä sakramentaalista merkitystä, vaan ainoastaan ”Kristuksessa”. Jeesus Kristus on ainoa Välittäjä Jumalan ja ihmisten välillä (1. Tim. 2:5). Jumala ilmoittaa itsensä historiasa sanoissa ja teoissa, lopullisesti ja kertakaikkisesti Jeesuksessa Kristuksessa.

38 YJV, 3.16; VKE, 174

39 CJ 134.

40 LG I.

41 VKE 144, lainaten *Kyrkan som sakrament*, s. 12.

Hän on tosi Jumala ja tosi ihminen. Hänessä näkymätön Jumala on tullut näkyväksi.⁴²

31. *Olemme yksimielisiä*, että kirkollinen yhteys on ennen kaikkea yhteyttä Jumalan kanssa, kun taas ihmisten välinen yhteys on välttämätön seuraus, tai jopa enemmän, yksi ulottuvuus samasta yhteydestä Jumalan kanssa. On tärkeää ymmärtää, että sakramentaalisuuden käsite merkitsee kirkollisen yhteyden vertikaalisen ja horisontaalisen ulottuvuuden näkemistä ykseyden ja moleminpuolisen täydentävyyden näkökulmasta. Jos tämä edellytys puuttuu, kirkkoyhteisö hajoaa sosiologiseksi yhteisöksi ja individualistiseksi hengellisyudeksi. Tuolloin kirkko kutistuu pelkäksi itsenäisten paikallisten tai kansallisten yhteisöjen liittoutumaksi.⁴³

3.5. Kirkko jumalallisesta ja inhimillisestä näkökulmasta

32. *Olemme yksimielisiä*, että kirkon näkyvä ja näkymätön sekä inhimillinen ja jumalallinen puoli kuuluvat kiinteästi yhteen. Ne voidaan ilmaista analogisesti Khalkedonin kristologiselle ymmärrykselle jumalallisesta ja inhimillisestä luonnosta. Sekä katolilaiset että luterilaiset kuvaavat kirkkoa Kristuksen ruumiiksi ja ”Kristuksen valtakunnaksi” tai ”Kristuksen valtakunnaksi, nyt läsnä salatulla tavalla”.⁴⁴ Katolinen näkökulma ilmaistaan *Lumen Gentium* 8:ssa: ”Kuitenkaan hierarkkisesti järjestettyä yhteisöä ja Kristuksen mystillistä ruumista, näkyvää seurakuntaa ja hengellistä yhteisöä, maallista Kirkkoa ja taivaallisten lahjojen rikastuttamaa Kirkkoa ei ole pidettävä kahtena eri suureena, vaan ne muodostavat yhden ainoan monitahoisien todellisuuden, joka koostuu inhimillisistä ja jumalallisista aineksista.”⁴⁵ Luterilaisessa traditiossa kirkkoa on kuvattu ”pyhäksi”, esimerkiksi Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa 7.7: ”Samalla tavoin määritellään kirkko uskontunnustuksessakin: siinä meitä käsketään uskomaan, että on olemassa pyhä katolinen kirkko (*Sancta catholica ecclesia*).” Martti Luther puhuu näkyvästä kirkosta armon valtakuntana, jossa Kristus ihmisyytensä kautta hallitsee jumalihmisenä, ja taivaasta kirkkauden valtakuntana, jossa hän hallitsee jumaluutensa kautta. Kristus on läsnä näkyvässä kirkossa ja toimii salatulla tavalla sakramenteissa, Raamatussa ja virassa, joita Luther vertaa kirkon oviin. Jumalallisen luontonsa kautta Kristus hallitsee välittömästi taivaallisessa kirkkaudessa.⁴⁶

⁴² Vrt. Kasper 2011, 127.

⁴³ Vrt. CN 9; ApC 287.

⁴⁴ AC 7, 16; LG 3.

⁴⁵ Luterilaiset eivät tavallisesti käytä termiä ”hierarkkinen järjestys” tai ”hierarkkinen elin”. Siitä huolimatta he voivat ymmärtää tämän terminologian intention silloin kun se viittaa jumalallisesti asetettuun vihkimysvirkaan. Luterilaiseen käsitykseen vihkimysvirasta sisältyy *de facto* käsitys hierarkiasta. Esimerkiksi johtamisen ja monien velvollisuuksien näkökulmasta.

⁴⁶ WA 55 668, 29–34; WA 55 1020, 162–1022, 214; WA 57 *Collecta ad Paulum* 1.3.4., 14–24; WA 2, 457, 20–33.

33. Jumalallis-inhimillisenä yhteisönä kirkko on samanaikaisesti instituutio ja tapahtuma. ”Institutionaalisenä tapahtumana se on lopunajallinen, hengellinen tapahtuma; eskatologisenä tapahtumana se on samanaikaisesti institutionaalinen.”⁴⁷ Sekä vertikaaliset että horisontaaliset todellisuudet ovat kirkossa limittäin: se elää ”aikojen välissä”. Kirkko on siten tapahtuman ja olemisen yhdistävä (*Akt-Seins-Einheit*) yhteisö, jossa evankeliumin julistus elää jatkuvana missiona jokaiselle sukupolvelle, kunnes Kristus tulee takaisin kunniasa. Kirkko ei ole staattinen organisaatio opin säilyttämistä varten, vaan elävä yhteisö, jossa hyvää sanomaa Kristuksessa lihaksi tulleen Sanasta vaalitaan ja julistetaan.⁴⁸ ”Sanoma evankeliumin armosta on keskeinen. Jeesuksessa Kristuksessa sana kuitenkin tuli lihaksi (Joh 1:14); siksi kirkon sana saa konkreettisen muodon sakramenteissa. Kaikki sakramentit ovat Jumalan armon sakramentteja. Initiaation sakramentti, kaste, liittää kastetut kirkon yhteyteen elämän ja rakkauden yhteisönä.”⁴⁹

3.6. Näkyvä ja kätketty kirkko ja kirkon näkyvät merkit

34. Katolilaisina ja luterilaisina pyrimme välttämään doketistista kirkko-oppia, jossa näkyvä ja salattu on erotettu toisistaan, tai jossa tosi kirkko voidaan löytää vain näkymättömästä. Me ”olemme yksimielisiä siitä, että Kolmiyhteisen Jumalan pelastava toiminta kutsuu ja pyhittää uskovia kuultavin ja nähtävin armonvälinein, jotka välitetään kuultavassa ja nähtävässä kirkkoyhteisössä. [Olemme]...myös yksimielisiä siitä, että tässä maailmassa Kristuksen pelastusyhteisö on salattu, koska Jumalan hengellisenä työnä sitä ei pysty tunnistamaan maallisin kriteerein. Synti, joka on myös läsnä kirkossa, tekee kirkon jäsenyyden varmistamisesta epävarmaa.”⁵⁰
35. Molemmissa traditioissa kirkko on yhtä aikaa näkyvä ja salattu. Augsburgin tunnustus (CA 5, 7) korostaa selkeästi kirkon näkyvien merkkien tärkeyttä,

⁴⁷ Kasper 2011, 146.

⁴⁸ Kasper *Die Gottesfrage als Problem der Verkündigung*: Aspekte der Praktischen Theologie. – Die Frage nach Gott. Hrsg. Ratzinger, Joseph, p. 147. Vrt.. DV, 4. Kasper viittaa saksalaiseen luterilaiseen teologiaan D. Bonhoefferiin kuvattaen kirkkoa tapahtumallis-olemukselliseksi ykseydeksi (*Akt-Seins-Einheit*) (*Gottesfrage* 1972, 147). Vrt. Bonhoeffer *Akt und Sein* DBW 2, 109 avaa kirkon olemusta tapahtuman ja olemisen ykseytenä: ”Jumalan vapaus on sitoutunut persoonalliseen seurakuntaan, ja tämä juuri osoittaa Jumalan vapauden, että hän sitoutuu ihmisiin. Seurakunnalla on todella anteeksiantamuksen sana ulottuvillaan ... kristillisenä Kirkkona se saa puhua saarnassa ja sakramentissa...”. Vrt. myös DBW 4 *Nachfolge*, 231: ”Ei saarnan sana vaikuta yhteyttämme Jeesuksen Kristuksen ruumiin kanssa, sakramentin täytyy tulla lisäksi. Kaste on liittämistä Jeesuksen Kristuksen ruumiin ykseyteen. Ehtoollinen on yhteyden (koinonia) ylläpitämistä ruumiissa.” Bonhoefferin käsityksestä kirkosta yhteytenä sanassa ja sakramentissa/tapahtuman ja olemisen ykseytenä hänen Luther-tulkintansa valossa ks. Karttunen 2007, 25. Vrt. myös Müller 2017, 328–329: ”Kirkko on ’seurakuntana eksistoiva Kristus’, kuten evankelinen teologi Dietrich Bonhoeffer väitöskirjassaan (1927) osuvasti muotoili.”

⁴⁹ Kasper 2012, 161.

⁵⁰ CJ 4.3, 147. Vrt. Kasper 2011, 127–128, 249.

kun se korostaa esimerkiksi artikloissa 5 ja 7 viran, sanan ja sakramenttien perustavaa merkitystä sekä sitä, että kirkko on ”pysyvä ikuisesti”:

”*Artikla V: Kirkon virka*

Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramentteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon...

”*Artikla VII: Kirkko*

Edelleen seurakuntamme opettavat, että yksi, pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti...”

36. Augsburgin tunnustus painottaa siis viran, sanan ja sakramenttien olevan kirkon tuntomerkkejä, *notae ecclesiae*. Lisäksi Martti Luther erottaa teoksessaan *Kirkolliskokouksista ja kirkosta* seitsemän näkyvää kirkon merkkiä, kun ne ymmärretään suhteessa sanaan ja sakramentteihin: ”(kuten sanottua), uskontunnustus opettaa, että pyhä kristitty kansa tulee olemaan ja pysymään maailmassa maailman loppuun asti. Tätä uskonkohtaa ei voida hävittää ennen kuin se, mitä siinä uskotaan, toteutuu, kuten Kristus lupaa ’minä olen teidän kanssanne kaikki päivät maailman loppuun asti.’ (Matt. 28:20).” Luther erottaa seitsemän ulkoista kirkon näkyvää merkkiä: 1) Jumalan pyhä sana; 2) pyhä kasteen sakramentti; 3) pyhä alttarin sakramentti; 4) avainten valta; 5) virka: ”...se pyhittää tai kutsuu viranhaltijoita, tai sillä on virkoja, joita on hoidettava. Täytyy olla piispoja, pappeja tai saarnaajia, jotka julkisesti ja yksityisesti antavat, hoitavat ja käyttävät edellä mainittuja neljää asiaa tai pyhää merkkiä Kirkon puolesta ja Kirkon nimessä tai pikemminkin Kristuksen asetuksen mukaan...”⁵¹; 6) rukous, julkinen ylistys ja kiitos Jumalalle: ”...Uskontunnustus ja kymmenen käskyä ovat myös Jumalan sanaa ja kuuluvat pyhään talletukseen, joiden kautta Pyhä Henki pyhittää Kristuksen pyhän kansan”; ja 7) ”Pyhän ristin pyhä merkki”.⁵¹
37. Sanan inkarnaatio tekee Jumalan näkyväksi. Kirkon elämän todellisuus on tuon näkyvyyden laajentumaa ajassa ja paikassa. Mikä oli salattua, on ilmoitettu. Jotta näkymätön voitaisiin nähdä näkyvässä, tarvitaan uskon armoa. Kaiken uskon sydämessä on luomisopin hyväksyminen syvimmällä tasolla. Maanpäällinen kirkko, jota ylösnousseen Herran Pyhä Henki erehtymättä liikuttaa ja pitää yllä, säilyttää katoamattomana tuon näkyvyyden, kuultavuuden ja käsin kosketeltavuuden. Kirkon monimutkainen todellisuus ei tule täysin ilmaistuksi sen historiallisessa ja empiirisessä ulottuvuudessa, aivan kuten Kristuksen

51 *Martin Luther's Works* 41, 148–165. ApC 99 muistuttaa, että Luther, kritiikistään huolimatta, saattoi sanoa: “...paaavin kirkossa on pyhät kirjoitukset, tosi kaste, tosi sakramentit ja todellinen avainten valta syntien anteeksiantamiseksi, todellinen julistuksen virka ja todellinen katekismus.” *Uudestikastamisesta* (1528), WA 26, 146–; LW 40, 231–. Ks. myös *Galatalaiskirjeen kommentaari* (1535), WA 40 I, 69; LW 26, 24.

ihmisyyiskään ei täysin ilmaise lihaksi tulleen Sanan jumalallis-inhimillistä todellisuutta. Kuitenkin näkyvä sakramentaalinen ja keerygmaattinen yhteys kirkkoon on yhteyttä Kristuksen ja hänen pelastuksensa kanssa.⁵²

3.7. Yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko

38. *Olemme yksimielisiä*, että Jeesuksen Kristuksen kirkko on *yksi*, kuten Nikean uskontunnustuksessa tunnustetaan: ”yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko” (*una sancta catholica et apostolica ecclesia*).
39. *Olemme yksimielisiä*, että Kolmiyhteisen Jumalan kirkko on *pyhä*. Kristus on antanut itsensä sen puolesta pyhittääkseen sen ja tehdäksään kirkosta pyhityksen lähteen. Sen pyhyys on tuhoutumaton. Kirkko on ”pysyvä ikuisesti” (*perpetuo mansura*, CA 7) ja ”sitä eivät tuonelan portit voita” (Matt. 16:18). Viime kädessä se ei voi joutua luopumukseen ja mennä harhaan. Silti ajallisessa muodossaan kirkko ei ole täydellinen yhteisö. Näkyvässä, konkreettisessa kirkossa on rikkaviljaa siementen seassa (Matt. 13:38), viisaita ja tyhmiä morsiusneitoja (Matt. 25:1), nuotta, jossa on kaikenlaisia kaloja (Matt. 13:47). Augsburgin tunnustus 8 lausuu, että ”pyhien ja tosiuskovien yhteisössä” on ”teeskentelijöitä ja jumalattomia... tosiuskovien ja pyhien joukossa.” LG 8 toteaa vastaavasti, että ”Kristus kuitenkin oli ’pyhä, viaton ja tahraaton’ (Hepr. 7:26) eikä synnistä mitään tiennyt (2. Kor. 5:21), vaan tuli ainoastaan sovittamaan kansan synnit (Hepr. 2:17), kun taas kirkko sulkee syntisiä omaan helmaansa, on samalla kertaa pyhä ja aina puhdistusta tarvitseva ja kulkee jatkuvasti katumuksen ja uudistuksen tietä.”⁵³
40. *Olemme yksimielisiä*, että Kolmiyhteisen Jumalan kirkko on *katolinen*. Jeesuksessa Kristuksessa sillä on ilmoituksen täyteys, kristillisen uskon perusta. Se kantaa ja hoitaa pelastuksen välineiden täyteyttä. Apostolinen virka on jumalallisesti asetettu julistamaan Kristuksen evankeliumia sanassa ja sakramenteissa. Apostolisella tehtävällä on maailmanlaaja luonne. Kirkko on saanut Jeesukselta käskyn: ”Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni” (Matt 28:19). Kirkon katolisuus tulee ilmi paikalliskirkkojen yhteydessä.
41. *Olemme yksimielisiä*, että Jeesuksen Kristuksen kirkko on *apostolinen*. Kristuksen antama kutsu ja apostolien lähettäminen ja heidän ”todistuksensa on sekä normatiivinen alkuperä että läsnä oleva perusta. Uskomme, että kirkko on kaikkina aikoina Pyhän Hengen työtä, hänen, joka tuo apostolisen evankeliumin läsnäolevaksi ja tekee vaikuttaviksi sakramentit ja apostolisen opetuksen, jotka olemme armosta saaneet ottaa vastaan. Uskossa otamme vastaan, sekä yksilöinä että yhteisönä, kutsun palvella ja välittää eteenpäin apostolista evan-

52 Vrt. LG 14; Rm 1:20; KKK 27–35. Näkyvän ja salatun suhteesta luterilaisessa teologiassa ks. myös Karimies 2017.

53 CJ 4.4.

keliumia, jonka Pyhä Henki alati tekee hyvän sanoman eläväksi ääneksi (*viva vox*). Otamme vastaan myös merkityksellisen elämäntavan totuudessa, palvelen miehiä ja naisia sekä omana aikanamme että edessä olevassa tulevaisuudessa.... Kaikkina aikoina kirkko pysyy 'apostolisena', koska uskoo Jeesuksen Kristuksen evankeliumin ja todistaa siitä. Uusi testamentti todistaa tästä."⁵⁴ Pyhä Henki opettaa, pyhittää ja hallitsee kirkkoa Kristuksen paluuseen asti. Apostolinen suksessio, joka palvelee koko kirkon apostolisuutta apostolisen evankeliumin kautta, on välttämätön kirkon olemuksellisen apostolisuuden säilyttämiseksi, joka viime kädessä on Kristus, joka on läsnä kirkossaan aikojen loppuun asti. Sanan ja sakramenttien kautta Kristus on sakramentaalisesti läsnä kirkossa, joka on hänen ruumiinsa, mikä tekee apostolisesta suksessiosta myös sakramentaalisen suksession.

3.8. Aina puhdistumisen tarpeessa (*semper purificanda*), sekoittunut ruumis (*corpus permixtum*)

42. Samalla kun myönnämme kirkon perimmäisen pyhyiden Kolmiyhteisen Jumalan kirkkona yhteydessä Häneen sekä Kristuksen todellisen läsnäolon kirkossa sen sakramentaalisuuden perustana, luterilaiset ja katolilaiset käyttävät termejä "pyhä" ja "syntinen" eri tavoin kuvatessaan kirkon tilaa maan päällä. Kuitenkin molemmat huomaavat, että kirkon jäsenet ovat jatkuvassa taistelussa syntiä ja erehdystä vastaan. Arviomme mukaan tämä ei ole kirkkoja jakava ero, vaikka tarvitsemme vielä tarkempaa selvennystä tässä asiassa tulevaisuudessa.⁵⁵
43. *Olemme yksimielisiä*, että kirkko ei ole tarkalleen ottaen inkarnaation jatkumo, vaan sen merkki ja väline, jonka kautta Kristus toimii maailmassa sakramentaalisesti. Tämä suhde antaa meille mahdollisuuden tarkastella kirkon pyhyyttä Kristuksen ruumiina ja Pyhän Hengen temppelinä ja samanaikaisesti tunnustaa sen jäsenten syntisyys.⁵⁶ Yhdessä pyhän Augustinuksen kanssa voimme sanoa, että kirkko on sekoittunut ruumis (*corpus permixtum*).

3.9. Kasteen vastavuoroinen tunnustaminen

44. *Olemme yksimielisiä*, että kristillinen kaste on kirkon jäsenyyden perusta. Luterilaiset ja katolilaiset tunnustavat toistensa kasteen.⁵⁷ Katolilaiset ja luterilaiset tunnustavat yhdessä yhden kasteen syntien anteeksiantamiseksi. Pyhä

⁵⁴ ApC 148, 150.

⁵⁵ Vrt. DW 79.

⁵⁶ Vrt. LG 8.3.

⁵⁷ VY 220: "Vatikaanin II kirkolliskokous opettaa, että ihmiset, jotka ovat kastettuja ja uskovat Kristukseen, mutta eivät kuulu roomalaiskatoliseen kirkkoon, tultuaan vanhurskautetuiksi uskosta kasteessa tulevat liitetyiksi Kristuksen ruumiiseen. Siksi heillä on täysi oikeus kantaa kristityn kunnianimeä, ja syystä katolisen Kirkon lapset tunnustavat heidät veljiksi Herrassa." (UR 3). Luterilaiset kristityt sanovat samoin katolisista kanssakristityistään."

kaste yhdistää Kristukseen ja tekee meidät osalliseksi hänen pelastustyöstään. Se on Kristuksen asettama sakramentti, jonka kautta ihminen otetaan Kristuksen ja hänen kirkkonsa yhteyteen. Kaste Kolmiyhteisen Jumalan nimeen lahjoittaa pelastuksen ja syntien anteeksiantamuksen sekä vapauttaa meidät pahasta. Kasteessa meistä tulee Isän Jumalan lapsia. Meidät liitetään Kristuksen ruumiiseen, Kristus, Jumalan Sana valaisee meidät, ja me synnymme uudesti Pyhästä Hengestä. Pyhä Kolminaisuus asuu meissä, kirkon jäsenissä. Siksi kaste kutsuu meitä elämään uutta elämää uskossa, toivossa ja rakkaudessa (YJV 25, 26, 27). Kasteessa saamme päivittäisen tehtävän taistella pahaa vastaan ja kasvaa kristittyinä.”⁵⁸

45. Tämä on meille selkeä yhteinen perusta. Kasteen kautta meidät on yhdistetty toisiimme samassa Kristuksen ruumiissa. Perustava ekumeeninen yhteys (*communio*) on jo olemassa kasteen ja sen vastavuoroisen tunnustamisen myötä. Kristukseen kuulumisen ja kirkon jäsenyys ovat saman kastetapahtuman kaksi puolta; niitä ei voi erottaa toisistaan. Tämä kutsuu meitä tarkastelemaan kasteen kirkko-opillisia seurauksia. Kaste ja sen vastavuoroinen tunnustaminen on kasvavan yhteytemme perusta, mutta se ei anna meille riittävää perustaa yhteiselle Herran pyhälle ehtoolliselle katolilaisten ja luterilaisten välillä.⁵⁹ Tästä syystä kirkon, eukaristian ja viran välinen yhteys vaatii ekumeenista työskentelyä.

3.10. Kaste ja pyhitys

46. *Olemme yksimielisiä*, että kirkon kristillisessä elämässä ”kastetut kristityt voivat yhdessä veljiensä ja sisartensa kanssa kehittyä pyhyudessa, joka nousee Kristuksen vanhurskauttamistyöstä, josta he yhdessä ovat osallisia. Saman Kristuksen mystisen ruumiin jäseninä kristityt ovat yhteydessä toisiinsa, ja heidän tulee kantaa toistensa taakkoja. Koska Kristus tuli lunastamaan koko ihmiskunnan, on koko kirkon ja yksittäisten kristittyjen, sekä maallikoiden että virkaan vihittyjen, tehtävänä myös todistaa tästä ilosanomasta jokapäiväisessä elämässään. Armonvälineet ja kirkollisen elämän vakiintuneet muodot ja käytännöt – rippi, ehtoollinen, rukous, raamatunluku, osallistuminen kirkon liturgiseen ja diakoniseen elämään – ovat tärkeänä tukena kasteessa saadulle kutsulle pyhyyteen.”⁶⁰

⁵⁸ VKE 177.

⁵⁹ Kardinaali Kurt Kochin esitelmä *Mutual Recognition of Baptism and Its Ecclesiological Implications* Helsingissä 28.4.2015; Kasper 2017, 38.

⁶⁰ VKE 203.

3.11. Kirkon apostolinen missio jumalanpalveluksena, todistuksena ja palveluna

47. *Olemme yksimieliisiä*, että kirkkoyhteisö ei ole olemassa itseään varten. Se on saanut tehtävän; se on lähetetty olemaan merkki, instrumentti ja esimakua Kolmiyhteisen Jumalan Kristuksessa koko ihmiskunnalle ja luomakunnalle antaman päämäärän toteutumisesta. Kirkon apostolinen missio perustuu siihen, että Kristus lähetti opetuslapsensa tehtävänsä päättyessä ja siihen, että kristillinen yhteisö sai voiman lähetystyöhön helluntaina Pyhän Hengen lahjan kautta. Kirkon missio yhteytenä Pyhässä Hengessä paikallisessa, alueellisessa ja maailmanlaajuisessa kontekstissa heijastaa jumalanpalveluksen (*leiturgia*), todistuksen (*martyria*) ja palvelun (*diakonia*) yhteyttä kirkon elämässä. Kirkkoyhteisö on suhteessa maailmaan missionsa kautta merkinä Jumalan luovasta, uudistavasta ja lopullisesta tarkoituksesta ihmiskunnalle ja luomakunnalle.⁶¹

3.12. Kirkko ristin alla

48. *Olemme yksimieliisiä*, että kirkko todistaa tässä maailmassa ristin alla ja sen varjossa. Martti Luther toteaa teoksessaan *Kirkolliskokouksista ja kirkosta*: ”Pyhä kristitty kansa on ulkoisesti tunnistettavissa pyhän ristin omistamisesta. Heidän tulee kestää kaikki onnettomuudet ja vainot, kaikenlaiset oikeudenkäynnit ja paha, jonka aiheuttavat paholainen, maailma ja liha (kuten Isä meidän –rukous osoittaa), joka ilmenee sisäisenä murheena, arkuutena, pelkona, ulkoisena köyhyytenä, halveksuntana, sairautena ja heikkoutena, tullakseen päänsä, Kristuksen, kaltaiseksi. Ainoa syy, miksi heidän tulee kärsiä, on se, että he järkkymättä takertuvat Kristukseen ja Jumalan sanaan, kestävät kaiken Kristuksen tähden. ... Missä ikinä näet tai kuulet tästä, tiedä, että pyhä kristillinen kirkko on siellä, kuten Kristus sanoo evankeliumissa Matteuksen mukaan (5: 11–12): ’Autuaita olette te, kun teitä minun tähteni herjataan ja vainotaan ja kun teistä valheellisesti puhutaan kaikkea pahaa.’ Tämä on myös pyhä omistaminen, jonka kautta Pyhä Henki sekä pyhittää että siunaa kansansa.” Samoin LG 42 yhdistää ristin tien Kristuksen tunnustamiseen ihmisten edessä: ”Jo varhaisim-

61 *The Church as Communion*, LWF Documentation 42/1997; LG 3–5; AG 2 ja 9; Kasper 2011, 481–482. Vrt. Müller 2017, 393: ”Vatikaanin II kirkolliskokouksen oppia kirkosta maailman pelastuksen sakramenttina voi täysin ymmärtää vain, kun katsotaan sen soveltamista pastoraalikonstituutiosta *Gaudium et spes*. Kirkko täyttää paikkansa Jumalan pelastussuunnitelmassa vain, kun se haluaa olla aina myös ’Kirkko tämän päivän maailmassa’. ...Luonnoksessa työhön, jota Dietrich Bonhoeffer (1906–1945) suunnitteli vankilassa, hän sanoi: ’Kirkon tulee päästä pois pysähtyneisyydestään. Meidän täytyy jälleen astua raittiiseen ilmaan käymään henkistä kamppailua maailman kanssa. Meidän täytyy uskaltaa sanoa kiistanalaisia asioita, kunhan silloin vain kosketetaan elintärkeitä kysymyksiä.’ *Gaudium et spes* -asiakirjassa katolinen kirkko haluaa tarjota kaikille ihmisille suoraa vuoropuhelua globaalin ja yhden maailman vaatimuksista ja ongelmista sekä myös yhteistyötä niiden ratkaisemisessa.” Müller 2017, 369: ”Molemmat elementit, *communio* ja *missio*, siis luovat perustan Jeesuksen opetuslasten yhteisölle toimia merkinä ja välikappaleena ihmisten ykseydelle Jumalan kanssa ja keskenään.”

pina aikoina jotkut kristityt saivat kutsun antaa tämän ylimmän todistuksen rakkaudestaan kaikkien ja varsinkin vainoojiensa edessä. ...Kirkko arvostaa sen vuoksi marttyyrikuolemaa ylimpänä lahjana ja rakkauden suurimpana todistuksena, sillä verensä vuodattaessaan opetuslapsi seuraa Kristusta ja samaistuu Mestariinsa, joka vapaaehtoisesti meni kuolemaan maailman pelastamiseksi. Vaikka tämä lahja annetaankin vain harvoille, kuitenkin kaikkien tulee olla valmiina tunnustamaan Kristus ihmisten edessä ja seuraamaan häntä ristintielle niiden vainojen keskellä, joita kirkolta ei koskaan puutu.”

3.13. Yhteinen eskatologinen toivomme

49. *Jaamme yhteisen toivon* Jumalan valtakunnan lopullisesta toteutumisesta ja uskomme, että tästä eskatologisesta näkökulmasta meidät on kutsuttu työskentelemään oikeudenmukaisuuden edistämiseksi tässä ja nyt, etsimään rauhaa sekä pitämään huolta luodusta maailmasta. Valtakunnan velvollisuuksien tulee hallita elämäämme kirkossa ja huolenpitoamme maailmasta. ”Kristillinen usko on, että Jumala on tehnyt rauhan Jeesuksen kautta ’hänen ristinsä verellä’ (Kol. 1:20), perustaen näin ainoan kestävän keskuksen koko ihmissuvun ykseydelle.”⁶²

4. Ykseys kutsunamme ja tehtävänämme

50. Kristittyjen jakautumisten voittaminen on osa kutsumustamme (Joh. 17:21). Kuten UR 1:ssä todetaan: ”Välttämättömissä asioissa tulee säilyttää yhtenäisyys, mutta kaikilla on Kirkossa, kullakin saamansa tehtävän mukaisesti, oikeus käyttää asianmukaista vapautta, mitä tulee hengellisen elämän ja ulkonaisen järjestyksen eri muotoihin, erilaisiin liturgisiin riituksiin ja vieläpä ilmoitetun totuuden teologiseen käsittelyyn. Kaikessa heidän tulee kuitenkin vaalia rakkautta. Näin tekemällä he saattavat Kirkon todellisen katolisuuden ja apostolisuuden yhä selvemmin näkyviin. ... Kristittyjen jakautuneisuus kuitenkin estää Kirkkoa toteuttamasta sille ominaista täydellistä katolisuutta niiden lapsiensä kohdalla, jotka tosin kasteen kautta kuuluvat siihen, mutta jotka ovat erossa sen täydellisestä yhteydestä. Tästä syystä Kirkon itsensäkin on vaikeampaa joka suhteessa ilmaista katolisuuden täyteyttä todellisessa elämässä.” *Ekumenian ohjeisto* jatkaa: ”Tämä ykseys, joka oman luonteensa puolesta vaatii kristittyjen täyden näkyvän yhteyden, on ekumeenisen liikkeen lopullinen päämäärä. Konsiili vakuuttaa, ettei tämä ykseys mitenkään vaadi hylkäämään kristittyjen kesken syntynyttä moninaista hengellistä, järjestykseen tai liturgisiin riituksiin tai ilmoitetun totuuden teologiseen esittämiseen liittyvää rikasta moninaisuutta...”

62 PYJ III 32 l; LG 48.

51. Samoin luterilaiset tunnustuskirjat korostavat pyrkimystensä katolista tarkoituserää: "Esille on tuotu vain se, mikä näytti välttämättömältä, jotta tulisi selväksi, ettei meikäläisten keskuudessa ole opissa eikä seremonioissa omaksuttu mitään Raamatun tai katolisen kirkon vastaista. On ilmiselvää, että me olemme mitä suurimmalla huolella pyrkineet estämään uusien epäkristillisten oppien leviämisen seurakunnissamme."⁶³

Vastauksena Herramme rukoukseen ykseyden puolesta (Joh. 17.21) ja vahvistaaksemme yhteistä todistustamme ja palveluamme maailmassa Jumalan ykseyden Hengen avulla pyrimme muotoilemaan yhteisen käsityksemme eukaristiasta ja virasta.

⁶³ CA Loppusanat.

II EUKARISTINEN YHTEYS

1. Yleistä sakramenteista

1.1. Jeesus Kristus alkusakramenttina ja kirkko sakramentaalisena viitekehysenä

52. Yhteinen käsityksemme vanhurskauttamisesta, kasteesta ja kirkon sakramentaalisuudesta luo perustan erot sovittavalle yksimielisyydelle eukaristiasta. Koska kysymys sakramenttien ymmärtämisestä on ollut pitkään kiistanalainen aihe luterilaisten ja katolilaisten välillä, selvitämme yleisellä tasolla ”sakramentin” käsitettä kirkko-opillisesta ja vanhurskauttamisen näkökulmasta, ennen kuin pyrimme muodostamaan erot sovittavan yksimielisyyden eukaristiasta.
53. Vanhurskauttamisen, kirkon ja sakramenttien sisäinen suhde on suoraan ilmaistu, kuten on jo todettu, VKE-dokumentissa. Esimerkiksi: ”Vanhurskauttaminen ei ole vain Jumalan ja yksittäisen ihmisen välinen tapahtuma. Kaste koskee kyllä yksilöä, mutta sen kautta yksilö otetaan Kristuksen ruumiin jäseneksi, mitä yhteinen julistus korostaa (YJV 11). Yhden ihmisen vanhurskauttaminen koskettaa siis kaikkia. Sen kautta Kristuksen ruumis vahvistuu ja tulee täydellisemmäksi. Kirkko on se yhteisö, jossa ristiinnaulittu ja ylösnoussut Kristus on läsnä, ja jonka kautta hän jatkaa työtään maan päällä. Vanhurskauttaminen koskee tämän ruumiin jäsenenä kasvamista. Samoin kuin Kristusta voidaan kutsua alkusakramentiksi, voidaan kirkkoa kutsua perussakramentiksi.”⁶⁴
54. 1900-luvun liturgisen liikkeen myötä sana ja eukaristia on tuotu lähemmäksi toisiaan sekä katolisessa että luterilaisessa jumalanpalveluselämässä. Aiempi vastakkainasettelu ”sanan kirkon” ja ”sakramenttien kirkon” välillä on tarpeeton, koska ymmärrämme nykyään, että sana ja sakramentit ovat perustavan tärkeitä molemmissa traditioissa.⁶⁵ Tämän kehityksen taustalla on sanan sakramentaalisen ymmärtämisen elpyminen sekä luterilaisessa että katolisessa teologiassa. *Dei Verbum* toteaa: ”Kirkko on aina kunnioittanut jumalallisia

⁶⁴ VKE 144.

⁶⁵ Kasper 2011, 170. Ks. myös Müller 2010, 63: ”Raamattu on kirkon aktuaalisen opin ja käytännön elävässä rakenteessa pysyvä perusta ja elävä muistutus sen määräävästä alkuperästä (*norma normans non normata*)” sekä Thönissen 2014, 153–160 *The Word of God as Basis: A Change of Perspectives in Catholic Theology*.

kirjoituksia, samoin kuin myös itse Herran Ruumista, kun se varsinkin pyhässä liturgiassa lakkaamatta nauttii elämän leipää sekä Jumalan sanan että Kristuksen ruumiin pöydästä ja tarjoaa sitä uskoville.”⁶⁶ Lutherin *Iso Katekismus* kuvaa kirkkoa ”äidiksi” perustuen sanan ymmärtämiseen sakramentaalisesti ”kohtuna”: ”Pyhällä Hengellä on maailmassa sitä varten erityinen yhteisö, äiti, joka Jumalan sanalla synnyttää jokaisen kristityn ja kantaa häntä.”⁶⁷ Jeesus Kristus on sanassa läsnä tuoden evankeliumin lahjat. Merkinä ja välineenä pelastavalle yhteydelle Kolmiyhteisen Jumalan kanssa kirkko on Kristuksen ruumis, jossa Vapahtaja on todella läsnä. Sana ja sakramentit ovat pelastuksen välineitä, joiden kautta kirkko elää ja uusia jäseniä syntyy.

55. Tämä kehitys on nähtävissä myös jakamattoman kirkon perinnön elpymisessä kirkoissamme. Pyhän Augustinuksen kuuluisien sanojen mukaan: ”Sana liittyy aineeseen, ja niin syntyy sakramentti, siten ollen tietynlainen näkyvä sana.”⁶⁸ *Iossa katekismuksessa* Martti Luther lainaa tätä pyhän Augustinuksen lausetta sekä kasteen että alttarin sakramentin yhteydessä: ”*Accedat verbum ad elementum, et fit sacramentum*. Kun sana liittyy aineeseen, syntyy sakramentti. Tämä pyhän Augustinuksen lause on niin osuva ja hyvin muotoiltu, että se varmaankin on parasta, mitä hän on sanonut. Sanan on tehtävä näkyvä aine sakramentiksi, muussa tapauksessa aine pysyy tavallisena aineena.”
56. VKE kiteyttää sakramenttiteologian historiallisen kehityksen seuraavasti: ”Kirkon sakramentaalinen elämä on kehittynyt vuosisatojen kuluessa. Kirkon historian ensimmäisen vuosituhannen aikana puhuttiin sekä sakramenteista että ’mysteereistä’ eikä sakramenttien lukumäärää ollut lyöty lukkoon. Keski-aikaisessa teologiassa kehittyi vähitellen ajatus sakramenttien seitsenluvusta, nimittäin kasteen, konfirmaation, ehtoollisen eli eukaristian, ripin, virkaan vihkimisen, avioliiton ja sairaiden voitelun sakramenteista – käsitys, jonka kirkko vahvisti Lyonin (1274) ja Firenzen (1439) kirkolliskokouksissa. Reformaattorit sen sijaan halusivat rajoittaa sakramentti-käsitteen käytön kasteeseen, ehtoolliseen ja mahdollisesti rippiin.”⁶⁹
57. Luterilainen käsitys sakramenteista yleensä perustuu tietynlaiseen argumentaatioketjuun katolisessa kirkossa, pyhän Augustinuksen ja Hugo Pyhä-Viktorilaisen käsitykseen. *Iso katekismus* opettaa, että ”kun sana liittyy aineeseen,

66 DV VI, 21.

67 IK Uskonkohta 3. Lutherin käsityksestä sanan sakramentaalisuudesta ks. esim. Peura 1993, 35–69 ja sanasta ”kohtuna”, kirkosta ”äitinä” ja sanan virasta ”isänä” ks. Mannermaa 2005, 79–82, joka lainaa Lutheria: ”Kuten Iisakilla on isän perintö ilman tekoja ja yksin lupauksesta sekä syntymänsä perusteella, samoin mekin synnymme evankeliumissa perillisiksi vapaasta Saarasta, se on Kirkosta. Kirkko nimittäin opettaa, lämpimästi vaalii meitä, kantaa meitä kohdussa, sylissään ja käsivarsillaan, muovailee ja täydellistää meidät Kristuksen muodon mukaisiksi, kunnes kasvamme täydelliseksi miehiksi jne. Täten kaikki tapahtuu sanan viran välityksellä.” *Luento Galatalaiskirjeestä* (1535), LW 26:441–442; WA 40 I, 665, 13–17.

68 Augustinus, *In Iohannis evangelium tractatus* 80,3.

69 VKE 154.

syntyy sakramentti, mikä on pyhä, jumalallinen toimitus ja merkki.”⁷⁰ Sakramenttien vaikuttavuus ei perustu henkilöön, joka niitä toimittaa. Katolisen terminologian mukaan ne vaikuttavat *ex opere operato*.⁷¹ Vastaavasti CA 8 ilmaisee: ”Sakramenteilla ja sanalla on Kristuksen asetuksen ja käskyn tähden tehonsa, vaikka niitä jakaisivat jumalattomatkin.” Kuitenkin pyhä Augustinus antoi vain laajan määritelmän sakramentille ”merkkinä pyhästä asiasta” ja sakramentin samankaltaisuudesta sen pyhän asian kanssa, josta se on merkinä. 1100-luvulla Hugo Pyhä-Viktorilainen ymmärsi sakramentit tarkemmin. Hän korosti, että aineellinen elementti on perustavan tärkeä sakramentille, jos sen oli määrä olla vaikuttava armon väline. Kuitenkin hänen määritelmänsä oli lavea: hänen laskujensa mukaan ”sakramentteja” oli 32. Samalla vuosisadalla Petrus Lombardus määritteli luvuksi seitsemän. Tämän luvun reformaatio kyseenalaisti, lukien sakramenttien määräksi kaksi, kolme tai neljä.

58. Katolinen seitsemän sakramentin luettelo oli tulos kysymyksestä: ”Mitkä toimitukset ovat välttämättömiä kirkon pelastavan tehtävän kannalta?”⁷² Reformaation lista oli tulosta samankaltaisesta, mutta ei identtisestä, kysymyksestä: ”Millä toimituksilla tarkalleen ottaen on kanoninen auktoriteetti, niin että niiden välttämättömyyttä *ei voi kyseenalaistaa?*”⁷³ Siten ei välttämättä voida sanoa, että vallitsi erimielisyys siitä, mitä Kirkon täytyy jossakin tietyssä tilanteessa tehdä. Luterilaisiin tunnustuskirjoihin perustuen (AC 13) voidaan tehdä johtopäätös, että ”sakramenttien” määrä määrittyy sen mukaan, miten suppeasti tai laajasti sana määritellään.⁷⁴
59. Luterilaisissa tunnustuskirjoissa sakramenttien kriteerit ovat tiukasti ottaen seuraavat: 1) Kristus on itse asettanut ne Raamatussa; 2) ne sisältävät armon lupauksen ja 3) niissä on aineellinen elementti.⁷⁵ Tämän perusteella on tehty se johtopäätös, että oikeastaan on vain kaksi sakramenttia: kaste ja eukaristia. Kuitenkin, kuten edellä on todettu, Augsburgin tunnustuksen puolustuksen mukaan rippi on myös todellinen sakramentti. Apologian mukaan jopa

70 IK, Kaste. Hugo Pyhä-Viktorilainen: ”Sacramentum est corporale vel material elementum foris sensibilter propositum ex similitudine representans et ex institutione significans et ex sanctificatione continens aliquam invisibilem et spiritalem gratiam.” (ks. Hugo Pyhä-Viktorilainen: *De sacramentis christiane fidei* (1. 9,2 PL 176,317).

71 Müller 2010, 633.

72 Thomas Aquinas, *Summa Theologiae*, sup. IIIae q.65,a4, 65, 4.

73 Luther: *Kirkon Baabelin vankeudesta*, WA 6, 484–573.

74 Jenson 1984, 293–294; VKE 156.

75 Augsburgin tunnustuksen puolustus 13: ”Jos sanomme sakramenteiksi sellaisia toimituksia, jotka perustuvat Jumalan käskyyn [*mandatum Dei*] ja joihin liittyy armon lupaus [*promissio gratiae*], on helppo ratkaista, mitkä ovat varsinaisia sakramentteja... Sanan ja toimituksen vaikutus on sama. Augustinus onkin sattuvasti sanonut sakramenttia näkyväksi sanaksi, koska silmät havaitsevat jumalanpalvelustoimituksen, joka on kuin sanan kuva ja ilmaisee samaa kuin sana. Kummankin vaikutus on siis sama.” *Iso katekismus*, neljäs osa: kaste: ”Edellisestä huomaa, että kasteen vaikutus ja merkitys sisältävät myös kolmannen sakramentin, josta on käytetty nimitystä katumus, mutta joka oikeastaan ei ole muuta kuin kaste ... Eläessäsi katumuksessa sinä siis harjoitat kastetta, joka ei ainoastaan julista uutta elämää, vaan myös vaikuttaa sen. Kaste aloittaa sen ja edistää sitä.”

virka (kätten päällepaneminen) ja avioliitto voidaan sisällyttää sakramentteihin. ”Konfirmaatio ja viimeinen voitelu ovat vain isien käyttöön ottamia toimituksia eikä kirkkokaan niitä vaadi pelastuksen kannalta välttämättöminä, koska ne eivät perustu Jumalan käskyyn. Siksi on hyvin hyödyllistä erottaa nämä toimitukset edellä mainituista, jotka perustuvat Jumalan nimenomaiseen käskyyn ja joihin liittyy selvä armon lupaus.”⁷⁶

60. Luterilaisen käsityksen mukaan konfirmaatio, synninpäästö, kirkon virkaan vihkiminen ja avioliitto ovat pyhiä toimituksia, jotka liittyvät pyhän kasteen mukaan elämiseen ja joita ravitsee pyhä eukaristia kirkon yhteydessä. Ne antavat pastoraalista tukea kristityn kutsumuksellemme ja Jumalan valtakunnan palvelemiselle. Sana, rukous ja kätten päällepaneminen ovat tärkeitä elementtejä paitsi kasteessa myös konfirmaatiossa ja vihkimyksessä. Synninpäästö annetaan kastetulle, ja se valmistaa hänet eukaristian vastaanottamiseen. Konfirmaatio on olennainen osa kristillistä inilitaatiota, synnintunnustus ja sairaanvoitelu parantumista varten, vihkimys ja avioliitto yhteyden rakentamiseksi ja kirkon tehtävän toteuttamiseksi. Nämä pyhät toimitukset julistavat Jumalan armoa Kristuksessa ja tukevat pastoraalisesti elämäämme Jumalan antaman kutsumuksen mukaisesti. Ne vahvistavat uskoamme, toivoamme ja rakkauttamme sekä lain ja evankeliumin dialektisen suhteen ymmärtämistä jokapäiväisessä elämässämme. Ne ovat osa kirkkomme inkarnatorista ja sakramentaalista luonnetta ja välittävät Kristuksen ravitsevan läsnäolon keskellä elämää ja sen elintärkeitä käännekohtia.
61. Katolisen opetuksen mukaan: ”Sakramentit ovat Kristuksen asettamia ja kirkolle uskomia vaikuttavia armon merkkejä, joilla meille jaetaan jumalallinen elämä. Silmin nähtävät riitit, joilla sakramenteja vietetään, kuvaavat ja vaikuttavat ne armot, jotka ovat kullekin sakramentille ominaiset. Ne kantavat hedelmää uskovissa, jotka ottavat ne vastaan siihen vaadittavalla sisäisellä asennoitumisella.”⁷⁷ Myös luterilaisen opetuksen mukaan sakramentit ovat armon vaikuttavia merkkejä, Kristuksen asettamia ja kirkolle uskottuja. Niiden kautta jumalallinen elämä jaetaan meille. Esimerkiksi Martti Luther seuraa skolastisen *opus operatum* -opin teologista intentiota ymmärtäessään kasteen Jumalan armon vaikuttavaksi merkiksi. Hän on kriittinen ainoastaan sellaista käsitystä kohtaan, jossa kaste ymmärretään hetkelliseksi tapahtumaksi sen sijaan, että se ymmärretään jatkuvaksi lahjaksi kristillisen elämän matkaa varten.⁷⁸ *Isossa katekismuksessa* Luther kirjoittaa kasteen vastaanottamisesta: ”Jos taas Jumala ei hyväksyisi lapsikastetta, hän ei antaisi kenellekään lapsena kastetulle Pyhää Henkeä ... Koska Jumala kuitenkin on tunnustanut tällaisen kasteen oikeaksi vuodattamalla Pyhän Henkensä, minkä huomaa selvästi muun

76 AC 13.

77 KKK 1131.

78 Huovinen 1991, 91–93.

muassa sellaisista isistä kuin pyhä Bernhard... ja koska pyhä kristillinen kirkko säilyy tuhoutumatta maailman loppuun asti ... Sillä ei Jumala voi milloinkaan nousta itseään vastaan, ei auttaa valheessa ja pahuudessa eikä antaa armaan ja Henkeään niiden tueksi. Kaste ei ole muuta kuin vettä ja Jumalan sanaa toisiinsa yhdistettyinä. Toisin sanoen... kun veden kanssa on sana, kaste on oikea, vaikka siihen ei usko liittyisikään, sillä minun uskoni ei luo kastetta, vaan ottaa kasteen vastaan.”⁷⁹

62. Katolisen käsityksen mukaan kaikki seitsemän sakramenttia eivät ole painoarvoltaan samanarvoisia.⁸⁰ Näyttää hyödylliseltä tehdä ero suurempien sakramenttien (*sacramenta maiora*) ja pienempien sakramenttien (*sacramenta minora*) välillä. Luterilaisessa opetuksessa listataan yleensä vain suuret sakramentit, kaste ja eukaristia, tiukasti ottaen sakramenteiksi. Kuitenkaan luterilaiset eivät kiellä Pyhän Hengen työtä ja lahjoja myös näissä muissa pyhissä toimituksissa. Ne kantavat hedelmää niissä, jotka vastaanottavat ne uskossa. Luterilaiset voivat hyvin ymmärtää numeroon seitsemän liittyvän symbolisen merkityksen, joka ilmituo Jumalan pelastustekojen kokonaisuuden koko ihmisen elämää ajatellen. Luterilaisesta näkökulmasta vanhaa kiistaa sakramenttien lukumäärästä ei pitäisi nähdä kirkkoja erottavana asiana.⁸¹

1.2. Yhteinen käsitys sakramenteista

63. *Olemme yksimielisiä*, että Kristus on alkusakramentti ja että kirkko on Kristuksen ruumis. Kirkko on siten sakramentaalinen viitekehys Jumalan sakramentaalisen sanan julistukselle ja sakramenttien toimittamiselle. Pyhien toimitusten tarkoitus on välittää Jumalan lahjat koko elämän matkalle. Tästä näkökulmasta luterilaiset ja katolilaiset voivat yhdessä jakaa käsityksen armon täyteydestä kirkollisessa elämässä, johon katolinen oppi seitsemästä sakramentista viittaa, vaikka luterilaiset yleensä käsittävät vain kasteen ja ehtoollisen sakramenteiksi sanan täydessä merkityksessä.
64. *Olemme yksimielisiä*, että kaste ja eukaristia ovat Kristuksen asettamia Raamatun mukaisesti. Niissä on armon lupaus ja selkeä aineellinen elementti. Näkyvänä sanana ne välittävät pelastavan armon ja syntien anteeksiantamisen ainutkertaisesti ja kokonaisvaltaisesti ruumiille ja sielulle. Pyhä kaste liittää meidät Kristuksen ruumiin yhteyteen, ja eukaristia vahvistaa yhteenkuuluvuuttamme ja ykseyttämme tässä yhteydessä. Kaste ja eukaristia ovat armon vaikuttavia välineitä. Niiden lahjat vastaanotetaan vanhurskauttavalla tavalla uskon kautta.

⁷⁹ IK, kaste.

⁸⁰ Vrt. DS 1603.

⁸¹ VKE 155.

65. *Olemme yksimielisiä*, että parannus (rippi), konfirmaatio (vahvistus), avioliitto, vihkimys (ordinaatio) ja sairaiden voitelu (*sacramenta minora*) ovat sakramentaalisia toimituksia⁸², joissa Kristuksen armo välitetään sakramentaalisesti Jumalan sanan julistuksen kautta, ja kullekin niistä erityiset Pyhän Hengen lahjat jaetaan näiden sakramentaalisten palvelusten kautta. Jumalan sana ja rukous ovat niissä olennaisia elementtejä. Ne perustuvat Kristuksen käskyyn ja lupauksiin Raamatussa. Nämä sakramentaaliset toimitukset koskettavat koko ihmistä erilaisissa elämäntilanteissa ja vahvistavat hänen uskoaan, toivoaan ja rakkauttaan. Kristus on niissä läsnä seurakuntansa keskellä.⁸³
66. *Olemme yksimielisiä*, että on mahdollista ja ekumenian kannalta hyödyllistä erottaa toisistaan suuremmat sakramentit (*sacramenta maiora*) (kaste ja eukaristia) ja pienemmät sakramentit (*sacramenta minora*) (parannus [rippi], konfirmaatio [vahvistus], avioliitto, vihkimys [ordinaatio] ja sairaiden voitelu), kun kuvataan näitä seitsemää sakramenttia. Kaikki muut sakramentit ovat suhteessa kasteeseen ja eukaristiaan, pääsakramentteihin. Luterilaiset tunnustuskirjat jättävät sakramenttien lukumäärän avoimeksi; katolinen opetus määrittelee lukumääräksi seitsemän.
67. *Olemme yksimielisiä*, että valtuutus jakaa sakramentteja annetaan vihkimyksessä, joka on lahja ja elämänpitäinen sitoumus.⁸⁴
68. Tämän yhteisen luterilais-katolisen käsityksen perusteella toteamme, että reformaatioajan sakramentteja käsittelevät oppituomiot eivät yleisesti ottaen enää päde. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö näiden kysymysten työstämistä edelleen tarvittaisi saavuttaaksemme näkyvän ykseyden erilaisuudessa.
69. Reformaatioajan oppituomioita tulee käsitellä vielä yksityiskohtaisemmin, jotta saavutettaisiin pitävä erot sovittava yksimielisyys asiasta. Katolisten näkemysten torjunta luterilaisissa tunnustuskirjoissa on Augsburgin tunnustuksen artiklassa 13 ja Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa artiklassa 13 (sakramenttien määrä ja käyttö). Luterilaisten näkemysten torjunta löytyy Trenton kirkolliskokouksen VII istunnosta (sakramenteista yleensä) kaanoneista 1–13. Nämä hylkäämiset voidaan tiivistää seuraavien otsikoiden alle: 1) Sakramenttien perustavat merkit; 2) Sakramenttien vaikutus tehtynä tekona (*ex opere operato*) ja uskon tärkeys (*sola fide*); 3) Tiettyjen sakramenttien toistamattomuus niiden

82 Kuten edellä on sanottu, Augsburgin tunnustuksen puolustus pitää mahdollisena myös synnintunnustuksen ja vihkimyksen kutsumista sakramenteiksi. Vrt. Luther kirjassaan Traubüchlein: "Herr Gott, der Du Mann und Weib geschaffen und zum Ehestand verordnet hast, dazu mit Frucht des Leibes gesegnet und das Sakrament Deines lieben Sohns Jesu Christi und der Kirchen, seiner Braut, darin bezeichent, wir bitten ...". Ks. myös Kasper 2017, 38 mahdollisuudesta voittaa ero sakramenttien lukumäärän ymmärtämisessä ja löytää joustavuutta tämän asian tulkinnassa.

83 Teemme siis eron sakramentaalisen pyhän toimituksen, joka perustuu Raamattuun ja ekumeeniseen kristilliseen traditioon, ja "sakramentaalien" välille. Sakramentaalit on luterilaisessa traditiossa ymmärretty "siunauksiksi", ja SC 60:ssä niiden on määritelty olevan "merkkejä... Ne kuvaavat ennen muuta hengellisiä vaikutuksia, jotka saavutetaan Kirkon rukousten avulla. Niiden avulla ihmiset tulevat kykeneviksi ottamaan vastaan sakramenttien vaikutuksen täydessä tehokkuudessaan ja lisäksi eri elämän tilanteet tulevat pyhitetyiksi."

84 Hätäkaste on poikkeus. Kuitenkin myös hätäkasteen vahvistaa vihitty pappi, mikäli kastettu jää henkiin.

välittämän pysyvän merkin (*character indelebilis*) takia; 4) Kaikkien kastettujen pappeus ja valtuutus toimittaa sakramenteja; ja 5) Vietto- tai jumalanpalvelusmuotojen vaihtelevuudesta.⁸⁵

Yhteisymmärryksen selvennys

70. Kun luterilaiset korostavat, että kaste ja eukaristia ovat perustavat sakramentit, jotka Kristus on asettanut ja joihin liittyy armon lupaus ja aineellinen elementti, he eivät kiellä vihkimyksen, ripin, konfirmaation, avioliiton ja sairaiden voitellun raamatullista perustaa tai niiden välttämättömyyttä ja elintärkeää roolia kirkon lähetyksen ja palvelutehtävässä. Jokaisesta näistä on tarpeen puhua lisää tulevaisuuden dialogeissa.
71. Kun katolilaiset puhuvat Trenton kirkolliskokouksen mukaisesti seitsemän sakramentin luettelosta, he eivät aseta kaikkia sakramenteja samalle tasolle, koska on todellakin olemassa *maiora sacramenta* (kaste ja eukaristia), kun taas muut sakramentit saattavat kristityn matkaa eri elämäntilanteissa. Vaikka jotkin sakramentit eivät ole olennaisia jokaiselle kristitylle (pappeus, avioliitto ja sairaiden voittelu), seitsemän sakramenttia ovat luovuttamattomia koko kirkolle universaalina pelastuksen sakramenttina, osa sakramentaalista kirkkokäsitystä ja läsnä sen jäsenten elämässä. Se, että osalle sakramenteista on epäsuora raamatullinen perusta, ei tarkoita, että ne eivät olisi Kristuksen asettamia. Katolinen käsitys asettamisesta prosessina (*institutio in genere*) vahvistaa käsityksen, että Kristus on ennen pääsiäistä asettanut sakramenttien sisällön (*res sacramenti*) ja ilmaissut tahdokseen armon välittämisen ihmisnoin ja merkein. Sakramentaalinen merkki on tarkemmin määritelty Israelin uskonnollisen traditiion, Jeesuksen käytännön ja varhaiskirkon pelastavien kirkollisten toimitusten merkki-luonteen valossa.⁸⁶

1.3. Reformaatioajan yleiset oppituomiot sakramenteista uudessa valossa

1.3.1. Sakramenttien perustavat osat

72. Kuten edellä on todettu, alkuperäinen ankaruus, jolla suhtauduttiin eri tulkintoihin sakramenttien lukumäärästä, ei enää päde. Apologia 13:ssa käydyn erittelevän keskustelun valossa luterilainen käsitys sakramentin käsitteestä ei ole selkeän lukkoon lyöty. Toisaalta Trenton kirkolliskokouksen kaanon 3 (DS 1603) tekee selväksi, että eri sakramenteille on annettu eriasteinen tärkeys-

⁸⁵ CRE 72.

⁸⁶ Müller 2010, 635–636.

järjestys: kasteen ja eukaristian käsitettiin keskiaikaisessa teologiassa olevan *sacramenta maiora* tai *principalia*, suuremmat tai pääsakramentit. Katolisten ja luterilaisten tunnustuksellisten ja konsiliaaristen positoiden taustalla ovat erilaiset tulkinnat 1) Jeesuksen Kristuksen asetuksesta; 2) sakramentaalisen merkin merkityksestä ja 3) armon välittämisen ja sakramentin viettämisen välisestä suhteesta.⁸⁷

73. Nykyaikainen raamatuntutkimus on asettanut kyseenalaiseksi väitteen, että olisi raamatullinen perusta sille, että Kristus on asettanut kaikki seitsemän sakramenttia. Arvioitaessa tämän johtopäätöksen merkitystä kirkon opetukselle tulee luonnollisesti myös kyseenalaistaa ennakko-oletukset, jotka tähän väitteeseen sisältyvät. Kirkkoa palvelevan teologian ja raamatuntutkimuksen on tarkoitus syventää ymmärrystämme ilmoituksesta kirkon uskon kontekstissa. Siten kysymys on nähtävä Kristuksessa tapahtuneen ilmoituksen valossa, kirkon sakramentaalisuuden yhteydessä. Nykyään luterilaiset myöntävät, että ”Raamattu yksin ei ole koskaan yksin” (*sola scriptura numquam sola*). Vaikka Raamattu on ilmoituksen ymmärtämisen perusta, myös traditiota tarvitaan sen oikeaan tulkintaan. Tässä valossa luterilaiset voivat myöntää, että kaikki katolisessa traditiossa olevat seitsemän sakramenttia ovat yhteydessä erityisiin jumalallisiin lupauksiin sekä kasteeseen ja eukaristiaan.⁸⁸ Olennaista on se, mikä ”ajaa Kristusta”.
74. Sekä katolilaiset että luterilaiset painottavat sanan perustavaa merkitystä sakramentissa ja siten sanan ja sanattoman merkin yhteyttä sakramentaalisessa toimituksessa. Sakramentaalinen toimitus on julistusta, mutta sen lupausluonne ei ole ilmaistu vain sanoissa, vaan sakramentissa kokonaisuutena, aineessa ja muodossa (*materia et forma sacramenti*) yhdessä. Tämä johtuu siitä, että sakramentin välittämä lupaus kohdistuu koko persoonaan, ei vain vastaanottajan järkeen. Se puhuu kokonaisvaltaisesti sakramentin vastaanottajan syvemmälle olemisentalalle.⁸⁹ Sanan sakramentaalinen ymmärtäminen on osoitus tästä.
75. Katolisessa opetuksessa armo on osallisuutta Kolmiyhnteisen Jumalan elämään. Armo on ensimmäiseksi ja perimmältään meidät vanhurskauttavan ja pyhittävän Hengen lahja. On olemassa *sakramentaalisia armoja*, jokaiselle sakramentille ominaisia lahjoja. Luterilaisessa käsityksessä Jumalan armo välittyy meille sanan ja sakramenttien, Pyhän Hengen välineiden, kautta. Armo on syntien anteeksiantamista ja ihmisen uudistumista. Esimerkki armon ymmärtämisestä laajemmassa merkityksessä luterilaisessa traditiossa on sen tunnustaminen, että Uudessa testamentissa ”armo” voi myös merkitä viran armoa viitaten Pyhän Hengen ”karismaan” tai ”lahjaan”, jota tarvitaan osallisuuteen Jeesuksen

87 CRE 72–73.

88 CRE 73–74.

89 CRE 74–75.

Kristuksen pappeudesta: ”Vahvistakoon siis Kristuksen Jeesuksen armo sinua, poikani!” (2. Tim. 2:1).⁹⁰

76. Luterilainen teologia voi oppia ja on oppinut ”armon kontekstualisaatiosta”, joka sisältyy katoliseen käsitteeseen ”sakramentaalisesta armosta”, joka on erityinen kullekin sakramentille. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkollisten toimitusten oppaassa *Sinä olet kanssasi*, jonka piispainkokous on hyväksynyt, kasuaalitoimitusten sakramentaalinen, inkarnatorinen ja kontekstuaalinen luonne on selvä. Ohjeistuksessa painotetaan: ”Kirkon pyhien toimitusten perimmäisenä tarkoituksena on välittää ihmisille yhteys Jumalaan ja osallisuus pelastukseen... Kirkollisiin toimituksiin kuuluu kirkon uskon ja ihmisten elämäntilanteiden välinen vuorovaikutus... Kirkollisissa toimituksissa on kysymys Kristuksen läsnäolosta meidän keskellämme. Kristus on läsnä ja vaikuttaa kirkon pyhissä toimituksissa: ’Missä kaksi tai kolme on koolla minun nimessäni, siellä minä olen heidän keskellään’. ...Jumalan sana sisältää ja lahjoittaa sen, mitä se lupaa: Kristuksen, armon ja iankaikkisen elämän. Vaikka luterilaisessa perinteessä vain kastetta ja ehtoollista on pidetty sakramentteina, kaikissa kirkollisissa toimituksissa on kysymys Kristuksen todellisesta läsnäolosta seurakunnan keskellä.”⁹¹ Vatikaanin II kirkolliskokouksesta lähtien katolinen teologia on painottanut yhteyttä Jeesukseen Kristukseen, alkusakramenttiin. Tämän kautta vältetään ajatus sellaisesta sakramentaalisten armojen eriytymisestä, jonka mukaan jokainen sakramentti välittäisi toisista eristettyä armon.⁹²
77. Käsitys kirkosta yhteytenä ja sakramentaalisena viitekehyksenä voi olla myös ekumeenisesti hyödyllinen. Kun ymmärrämme sakramentit kirkon mission ja palveluviran valossa Kolmiyhteisen Jumalan Kristuksessa toteuttaman pelastussuunnitelman merkkeinä ja instrumentteina, näyttää mahdolliselta päästä yli vanhasta kiistasta liittyen Kristuksen asetukseen. Näin silloin, kun kaste ja eukaristia nähdään pääsakramentteina, armon vaikuttavina välineinä ja myös muut viisi nähdään raamatullisesti juurtuneina ja evankeliumia palvelevina.

90 Sander 2004, 149, alaviite 498, mukaan esimerkiksi Nikolaus Selnecker, tarkastellessaan vihkimystä, käyttää käsitettä ”ordinaation armo” (*gratia ordinationis*): ”quid nominas gratiam Ordinationis? Spiritus Sancti praesentiam et efficaciam in ministerio, et in omnibus ministerii partibus, cum sana doctrina, et verus intellectus et vsu Sacramentorum retinentur, etiamsi Ministri mali sunt” (Melanchthon, *Opera Latina* I 1593, 45 [=54]). Martin Chemnitz puhuu myös ”*gratia ordinationis*”: ista luterilaisessa kontekstissa (*Examen Concilii Tridentini* (1578/1707), hg. von Ed. Preuss, Berlin 1861, 479–); Valentin Ernst Löscher analysoi laajemmin viran armoa disputaatiossaan Joachim Langen kanssa (*Timotheus Verinus* I, Wittenberg 1718, 280–341). Myös Johannes Mathesius ja hänen käsityksensä ”Pyhän Hengen lahjasta” luterilaisen vihkimysteologian yhteydessä on syytä mainita (*Der Ander teil von der Historien vnsers Herrn Jesu Christi*, Nuernberg 1585, fol. CVIIr; *Etliche fürneume Hauptartikel vnsers allgemeinen Christlichen Glaubens/kurz verfasst / vnd mit gutem grund der heiligen Goettlichen schriftt bewert*, Nuernberg 1567, Sig. S 7r und 8r).

91 Suomen evankelis-luterilainen kirkko, *Sinä olet kanssani*: Kirkollisten toimitusten opas 2006, 7–9.

92 CRE 76.

1.3.2. Sakramenttien vaikutus toimittamisen perusteella (*ex opere operato*) ja uskon tärkeys (*sola fide*)

78. Viime vuosikymmenten ekumeenisissa keskusteluissa luterilaiset ja katolilaiset ovat saavuttaneet laajan yhteisymmärryksen sakramenttien vaikutuksesta. Molemmille on tärkeää tähdentää sekä sakramentin objektiivista vaikuttavuutta että sakramentin vastaanottajan uskoa pelastuksen lahjojen vastaanottamisessa. Tästä näkökulmasta voimme nyt arvioida uudelleen reformaationajan oppituomioiden osuvuutta. Luterilaiset tunnustuskirjat lausuvat terävimmät tuomionsa sellaista oppia kohtaan, jossa messu on ”toimitus, joka tehtynä tekona [*ex opere operato*] ottaa pois elävien ja kuolleiden synnit” (CA 24:22, 29, BC 58–; Apol. 24.9–12: BC 250–). Tätä vastaan tunnustuskirjat asettavat uskon tärkeiden sakramenttien oikean vaikuttavuuden edellytyksenä. Kuitenkin Trenton kirkolliskokous tuomitsi näkemyksen, että sakramentaalinen armo ei välity sakramenttien toimittamisen kautta vaan yksin uskosta lupaukseen (kaanon 8: DS 1608). Oppituomiot kaanoneissa 2, 4–7 ja 12 ovat sisällöllisesti yhteydessä tähän perustavaan tuomioon kaanonissa 8, jonka reformaattorit näkivät tuovan mukanaan sanan torjumisen.⁹³
79. Luterilaisissa tunnustuskirjoissa päähuomio on sakramentin vastaanottamisessa (CA 13.3; BC 36; Apol. 13.18: BC 213). Katolilaiset keskittyvät sakramenttien objektiiviseen todellisuuteen (kaanonit 6 ja 8). Mikäli nämä eriävät näkökulmat sivuutetaan, luterilaiset näkevät katolisen *ex opere operato* -opin hyväksymisen tarkoittavan automaattisen pelastavan sakramentaalisen vaikuttavuuden hyväksymistä, kun taas katolilaiset näkevät luterilaisen kritiikin *ex opere operato* -oppia kohtaan sakramenttien vaikuttavuuden yleisenä kieltämisenä. Molemmat torjuvat toisen tulkinnan siitä, mitä he itse tarkoittavat. Katolisessa opissa vaaditaan myös vastaanottavaa uskoa, jotta sakramentti olisi ”pelastukseksi”. Muotoilu sakramentin vaikuttavuudesta *ex opere operato* on itse asiassa tarkoitettu korostamaan, että jumalallinen armon tarjous on riippumaton sakramentin toimittajan ja sen vastaanottajan kelpoisuudesta. Kun Kristus määritellään sakramentin aktiiviseksi toimijaksi, muotoilun tarkoitus on vastustaa sellaista tulkintaa, jossa sakramentit tulkitaan tietystä mielessä tekojen vanhurskautena. Kääntäen myös luterilaisessa opissa sakramenttien olemassaolo on riippuvainen Kristuksen asetuksesta, ja ne ovat riippumattomia toimittajan (vrt. CA 8.2: BC 33) tai vastaanottajan (vrt. IK V.17, 61, 69: BC 448, 43–) kelpoisuudesta. Kuitenkin ne vaikuttavat pelastuksen vain uskon kautta. Nykyajan näkökulmasta, jatkaen YJV:ssä tehtyä työtä, näyttää mahdolliselta saavuttaa erot sovittava yksimielisyys asiassa, joka ilmaisee alun perin tarkoitetun tasapainon sakramentin objektiivisen luonteen ja sen

93 CRE 77.

'asenteen' tai 'uskon' välillä, joka sakramenttiin sisältyvän pelastavan armon vastaanottajalla tulee olla.⁹⁴

80. Luterilainen kritiikki *ex opera operato* –oppia kohtaan on määritelty tarkemmin lisäyksessä ”ilman niiden hyväksikäyttäjän oikeaa mielentilaa... ilman uskoa” (Apol. 13.18: BC 213). Kritiikin taustalla on skotistinen näkemys sakramenttiopista, ei virallinen katolinen oppi. Reformaatiota edeltävän ajan väärinkäytökset eukaristisessa käytännössä vaikuttivat myös siihen, että reformaattorit asettuivat vastustamaan kaikkia sellaisia ehtoolliskäsityksiä, joissa sen vaikuttavuus erotettiin uskovien osallistumisesta. Tämä johti kansanomaiseen näkemykseen, jonka mukaan sakramentin vastaanottamisella oli automaattinen, maaginen rituaalinen vaikutus. Tämä tulkinta ei ollut linjassa virallisen katolisen opetuksen kanssa. Ilmaisuun *ex opere operato* oli alun perin latautunut erilainen merkitys, mikä tekee ymmärrettäväksi, että luterilaiset tunnustuskirjat hylkäsivät sen niin terävästi.⁹⁵
81. Katoliset oppituomiot aliarvioivat sen kirkollisen ja pelastusopillisen merkityksen, joka sakramenteilla on luterilaisille kirkkoille *pelastuksen välineinä*. Kirkolliskokous tulkitse nuoren Lutherin lausunnot zwingliläisittäin. Tämä vaikutti kaanoneihin 4 ja 6 (DS 1604, 1606), mikä ei siis varsinaisesti osunut vastapuolen käsitykseen edes tuolloin. Reformaattoreille kasteen, eukaristian ja – rajatussa mielessä – katumuksen sakramentit ovat pelastukselle välttämättömiä. Kiista anabaptistien ja ”hurmahenkien” kanssa tekee tämän selväksi. Luterilaiset reformaattorit eivät asettaneet vanhurskauttamista yksin uskosta (*sola fide*) sakramenttien viettämistä vastaan, niin kuin heidän syytettiin tekevän. Väite, että sakramentit eivät sisällä armoa, johon ne viittaavat, vaan ovat pelkkiä merkkejä (kaanon 6) ei ole luterilaisen näkemyksen oikea esitys. Se osuu korkeintaan Zwinglin tulkintaan, jota ei tässä karkeassa muodossa hyväksytty myöhemmässä reformoidussa kirkossakaan.⁹⁶ Esimerkiksi Luther kirjoittaa *Isossa katekismuksessa* Pyhästä kasteesta seuraavasti: ”Nyt siis käsitämme, miten äärettömän suurenmoinen asia kaste on. Se tempaa meidät Perkeleen kidasta, omistaa meidät Jumalalle, kukistaa synnin ja ottaa sen pois. Joka päivä se sitten vahvistaa uutta ihmistä ja jatkaa vaikutustaan, kunnes pääsemme tämän elämän kurjuudesta iankaikkiseen ihanuuteen.”⁹⁷ Lutherin kritiikki *ex opere operato* –oppia kohtaan kirjassa *Kirkon Babylonian vankeudesta* (1520) ei kyseenalaistanut sakramentin vaikuttavuutta, vaan sen väärinkäytön ansiollisena tekona, joka Lutherin mukaan vaaransi käsityksen vanhurskauttamisesta uskon kautta.⁹⁸

94 CRE 77–78.

95 CRE 77–78.

96 CRE 78–79.

97 IK, Kaste.

98 Huovinen 1991, 77.

82. 1500-luvulla ei ollut yksimielisyyttä käsitteen *usko* merkityksestä. Vastaavasti oletetut erot vanhurskauttamisopissa vaikuttivat voimakkaasti oppituomioihin sakramenttiopissa. YJV:n valossa tilanne on nyt toinen: ”Tunnustamme yhdessä, että syntinen vanhurskautetaan, kun hän uskoo Jumalan pelastustekoon Kristuksessa. Tämän pelastuksen lahjoittaa hänelle Pyhä Henki kasteessa hänen koko kristillisen elämänsä perustukseksi. Ihminen panee luottamuksensa Jumalan armolliseen lupaukseen vanhurskauttavassa uskossa, johon sisältyy sekä toivo Jumalaan että rakkaus häneen. Sellainen usko on rakkaudessa toimivaa; siksi kristitty ei voi eikä saa jäädä ilman tekoja. Mutta mikään, mikä ihmisessä on ennen tai jälkeen uskon vapaan lahjan, ei ole vanhurskauttamisen perusta eikä ansaitse sitä.”⁹⁹ Tässä mielessä kaanon 5 (DS 1605), joka lähtee liikkeelle suppeasta usko-käsitteestä ja tuomitsee tästä lähtökohdasta käsin näkemyksen, että sakramentit ovat ”yksin uskon ravitsemista varten”, ei itse asiassa haasta luterilaista käsitystä, koska reformaattoreiden mukaan usko (*fides*) sisältää, tai painottaa, kaikkea, minkä sakramentti vaikuttaa katolisen käsityksen mukaan.¹⁰⁰
83. Tämän uuden käsityksen valossa, josta sekä luterilaiset että katolilaiset ovat yksimielisiä, että sakramentit ovat armon vaikuttavia välineitä ja pelastuksen lahjat vastaanotetaan vanhurskauttavan uskon kautta, pidämme luterilaisten tunnustuskirjojen (CA 24.22, 29; BC 58–.; Apol. 24.9–12: BC 250–) ja kaanonin 8: DS 1608 sekä kaanonien 2, 4–7 ja 12 oppituomioita toistemme opetukseen osumattomina siten kuin se on tässä muotoiltu ja selvennetty.

1.3.3. Tiettyjen sakramenttien toistamattomuus

84. Trenton kirkolliskokouksen kaanon 9 (DS 1609) tuomitsee sen opin hylkäämisen, jonka mukaan kaste, vahvistus ja vihkitys jättävät pysyvän merkin (*character indelebilis*) sakramentin vastaanottajaan. Tunnustuskirjat eivät käsittele tätä asiaa erikseen, mutta reformaattoreiden kirjoitukset osoittavat, että tämä näkemys on torjuttu vihkimyksen yhteydessä. Kuitenkin luterilaisen käsityksen mukaan pappisvihkimys on toistamaton, sakramentaalisesti vaikuttava ja sillä on elämänpituinen luonne, vaikka ”ontologista” terminologiaa vältetäänkin. Kaste ja konfirmaatio toimitetaan myös vain kerran. Termi ”merkki” viittaa kasteen ainutlaatuiseen luonteeseen ”sinettinä”. Kyseessä on ilmaus, jota käytettiin varhaiskirkossa kasteen kokonaisuudesta samoin kuin kätten päällepanemisesta. Se merkitsee kuulumista Kristukselle ja Hengen lahjaa. Tämä kristologinen ja pneumatologinen viittaus sisältää ajatuksen, että sekä pysyvä lahja että pysyvä velvollisuus (taphtuma ja oleminen) tulisi

⁹⁹ YJV, 25.

¹⁰⁰ CRE 79.

ottaa huomioon käsitteen ymmärtämiseksi oikein. Luterilainen näkökulma vakuuttaa, että Jumala toimii Kristuksessa näiden pyhien toimitusten kautta. Ne ovat toistamattomia. Sakramentti on sekä lahja että kutsu seurata Kristusta. Reformaattorit ymmärsivät sakramenttien vaikuttavan luonteen. CA 8: ”Sakramenteilla ja sanalla on Kristuksen asetuksen ja käskyn tähden tehonsa...” Mikäli osapuolten opit ymmärretään näin, näkemykset eivät enää ole ristiriidassa keskenään tavalla, joka oikeuttaisi molemminpuolisen oppituomion tai käsityksen hylkäämisen aiemmassa muodossa.¹⁰¹

1.3.4. Valtuutus toimittaa sakramentteja

85. Trenton kirkolliskokouksen kaanon 10 (DS 1610) torjuu kaikkien kristittyjen vallan jakaa kaikkia sakramentteja, mitä reformaattorit eivät koskaan opettaneet.¹⁰² CA 5 ja 14: ”Kirkollisesta järjestyksestä seurakuntamme opettavat, ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramentteja ilman asianmukaista kutsumista [*rite vocatus*].” Trenton oppituomiota kaanonissa 10 ei voida pitää osuvana CA 5:een eikä CA 14:een (BC 13 ja 14) eikä Augsburgin tunnustuksen puolustukseen 13.7–13 (BC 212–). Näistä tekstinkohdista käy ilmi, että virka ei ole vain ulkoinen järjestys, vaan jumalallinen asetus. Se on olennaisesti yhteydessä sakramenttiin, sillä kutsu ja oikeus jumalallisesti asetettuun sanan ja sakramentin virkaan ja sakramenttien toimittamiseen ”Kristuksen sijaan” (Apol. 7: 28; BC 173) on annettu Jumalan käskyn ja lupauksen sekä Pyhän Hengen lahjan kanssa pappisvihkimyksessä.¹⁰³

1.3.5. Liturgisten muotojen vaihdeltavuus

86. Luterilaiset väittävät, että tietyt liturgiset muodot kuuluvat ehdonvallan piiriin, kunhan palveluksen keskeiset osat eivät muutu. Muutoksissa, jotka luterilainen kirkko teki keskiaikaisiin katolisiin käytäntöihin, se oli huomattavasti konservatiivisempi kuin reformoidut kirkot. Luther torjui Andreas Karlstadtin radikaalit reformit *Invocavit* –saarnoissaan. Lisäksi Ruotsin ja Suomen luterilaiset kirkot poikkeavat suurimmasta osasta muita luterilaisia kirkkoja siinä, että reformaation muutokset olivat monilta osin vähemmän radikaaleja. Laurentius Petrin kirkkojärjestys 1571 viittasi ahkerasti kirkolliseen traditioon, jos se vain

101 CRE 81. Katolisen teologian mukaan: ”Kolme sakramenttia, kaste, vahvistus ja vihkimys, antavat armon lisäksi sakramentaalisen *luonteen* (karakteerin) tai ’sinetin’, jonka perusteella kristitty on osallinen Kristuksen pappeudesta ja on kirkon jäsen säätynsä ja toimiensa mukaisesti. Tämä Kristuksen ja kirkon kaltaiseksi tuleminen, jonka Henki saa aikaan, on pois pyyhkimäton; se pysyy jatkuvasti kristityssä positiivisena valmiutena vastaanottaa armoa, lupauksena ja takeena Jumalan suojeluksesta ja kutsumuksena palvoa Jumalaa ja palvella kirkkoa. Näitä sakramentteja ei näin ollen voida koskaan toistaa.” (KKK 1121).

102 Kananon 10 (DS 1610): ”Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo et omnibus sacramentis administrandis habere potestatem: anathema sit.”

103 CRE 82.

oli teologisesti mahdollista. Keskiaikainen liturgia säilyi paljolti samana.¹⁰⁴ Kuitenkin *Yksimielisyyden ohje* torjuu opetuksen, että ”ihmisten käskyjen ja säädösten mukaista käytäntöä pidetään sellaisenaan jumalanpalveluksena” (FC Epit. X: BC 494; SD X: BC 610–). Trenton kirkolliskokouksen kaanon 13 (DS 1613) on suunnattu liturgisten menojen halveksimista, poisjättämistä tai ”halunsa mukaan” uuteen muotoon muuttamista vastaan suhteessa perinteeseen, hyväksyttyyn sakramenttien jakamisen järjestykseen. Kaaanon 13 on kohdistettu subjektiivisia, kirkon asettamaa liturgiaa muuttavia oikkuja vastaan. Se, että liturgia on kirkon asia sen sijaan, että se olisi yksittäisen viranhaltijan oikkujen armoilla, on linjassa myös luterilaisten kirkkojen näkemyksen kanssa.

87. Luterilaisessa kirkossa ovat aina säilyneet tietyt liturgian peruselementit ja seremoniat, joista ei koskaan ole luovuttu niiden katolisuuden takia. Luterilaisen reformaation aikaan 1500-luvulla Mikael Agricola käytti uuden luterilaisen messukirjan ”Messu eli Herran ehtoollinen” (1549) pohjana keskiaikaista liturgista käytäntöä Suomessa. Tämä käytäntö puolestaan perustui dominikaaniseen traditioon ja *Missale Aboense* (1488)- sekä *Manuale Aboense* (1522)-manuaaleihin.¹⁰⁵ Liturgisen liikkeen ja kasvavan ekumeenisen vaikutuksen myötä uusi tietoisuus jakamastamme liturgisesta perinnöstä on vahvistanut ja rikastanut virallista jumalanpalveluselämää. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestyksessä todetaan: ”Jumalanpalvelukset on pidettävä ja kirkolliset toimitukset suoritettava kirkkokäsikirjan mukaisesti.”¹⁰⁶
88. Myös kasvava ekumeeninen yhteenkuuluvaisuus jumalanpalveluselämässä osoittaa, että on oikeutettua sanoa, että kaaanonin 13 oppituomio ei osu luterilaiseen traditioon siten kuin se tässä esitetään.

2. Eukaristia

2.1. Eukaristian raamatullinen perusta

89. Vanhan testamentin keskeinen pelastuskertomus, vapautus Egyptin orjuudesta, sai pysyvän muiston juutalaisessa pääsiäisessä. Jeesus, Jumalan Karitsa, antoi juutalaiselle pääsiäiselle lopullisen merkityksen. Jeesuksen kulkemista Isänsä luo kuolemansa ja ylösnousemuksensa kautta, uutta pääsiäistä, ennakoimaan viimeisellä ehtoollisella ja vietetään eukaristiassa.¹⁰⁷ Kärsimystään edeltävänä iltana Jeesus Kristus asetti uuden liiton juhlan vieton oman persoonansa, sano-

104 VKE 73.

105 CRE 82; VKE 75.

106 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestys 2:1.

107 Vrt. KKK 1340.

jensa ja tekojensa muistoksi (Matt. 26:26; Mark. 14:22–26; Luuk. 22:14–20; 1. Kor. 11:23–34). ”Olen saanut Herralta tiedoksi tämän, minkä olen myös opettanut teille: Herra Jeesus sinä yönä, jona hänet kavallettiin, otti leivän, kiitti Jumalaa, mursi leivän ja sanoi: ’Tämä on minun ruumiini, joka annetaan teidän puolestanne. Tehkää tämä minun muistokseni.’ Samoin hän otti aterian jälkeen maljan ja sanoi: ’Tämä malja on uusi liitto minun veressäni. Niin usein kuin siitä juotte, tehkää se minun muistokseni.’ Niin usein kuin te syötte tätä leipää ja juotte tästä maljasta, te siis julistatte Herran kuolemaa, siihen asti, kun hän tulee.” (1. Kor. 11:23–26).

90. Uuden testamentin todistuksen mukaan eukaristia on Herran aterian vietto, jossa Kristus itse on läsnä. Se on armon juhla, jossa hän lupaa antaa seuraajilleen syntien anteeksiantamuksen ja osallisuuden pelastukseen (Matt. 26:28). Eukaristia yhdistää meidät Kristukseen ja hänen kirkkoonsa, toisiin kristittyihin sekä pyhiin ja enkeleihin taivaassa. Pyhä kommuunio on hengellisen yhteyden juhla, ja se julistaa ja vahvistaa Kristuksen ja hänen yhteisönsä välistä ykseyttä: ”Eikö leipä, jonka me murramme, ole yhteys (*koinonia*) Kristuksen ruumiiseen? Leipä on yksi, ja niin mekin olemme yksi ruumis, vaikka meitä on monta, sillä tulemme kaikki osallisiksi tuosta yhdestä leivästä.” (1. Kor. 10:16–17). Eukaristia on Kristuksen ja hänen kirkkonsa taivaallinen juhla-ateria. (Matt. 8:11, Luuk. 13:29; 14:15; 15:24).
91. Pyhä ehtoollinen on eukaristia, kiitosjuhla, jossa Jeesuksen esimerkin mukaisesti kiitämme Jumalaa hänen kaikista hyvistä lahjoistaan: ”Sitten hän otti maljan, kiitti Jumalaa, antoi heille” (Matt. 26:27). Eukaristian vieton ensisijainen merkitys on Jumalan ylistys ja kiitos (*cultus divinus*) hänen mahtavien tekojensa muistoksi. Se on muistamisen hetki, jossa muistamme, sananjulistuksessa ja aterian vietossa, Kristuksen sanoja ja tekoja hänen käskynsä mukaisesti: ”Tehkää tämä minun muistokseni” (Luuk. 22:19). Pyhä ehtoollinen on ateria, jossa tunnustetaan usko ja jossa usko vahvistuu. Siinä yhteisö julistaa Herran kuolemaa ”siihen asti, kun hän tulee” (1. Kor. 11:26). Pyhä ehtoollinen on esimakua siitä juhla-ilosta, josta Kristuksen yhteisö nauttii taivaassa. Jeesus sanoo pääsiäisateriasta: ”En enää syö sitä, ennen kuin se saa täyttymyksensä Jumalan valtakunnassa.”¹⁰⁸

108 VKE 222–224. Vrt. SC 47: ”Viimeisellä ehtoollisella sinä yönä, jona hänet kavallettiin, meidän Vapahtajamme asetti ruumiinsa ja verensä eukaristisen uhrin. Hän teki sen jatkaakseen ristin uhria kautta aikojen siihen asti, kunnes hän tulee, mutta myös uskoakseen Kirkolle, rakkaalle morsiamelleen, muiston kuolemastaan ja ylösnousemuksestaan, laupeuden sakramentin, ykseyden merkin; rakkauden siteen, pääsiäisaterian, jossa Kristus nautitaan, mieli täyttyy armosta ja jossa meille annetaan tulevan kirkkauden pantti.” Hän asetti ehtoollisen kuolemansa ja ylösnousemuksensa muistoksi ja käski apostolejaan viettämään sitä paluuseensa asti ja ”hän myös silloin asetti (heidät) uuden liiton papeiksi” (KKK 1337; Trenton kirkolliskokous: DS 1740).

2.2. Yhteinen käsitys eukaristiasta

2.2.1. Eukaristia hengellisen elämän ja voiman lähteenä uskovalle ja kirkolle

92. Eukaristian sakramentilla on monta nimeä, mutta seuraten yhteistä ekumeenista käytäntöä (*Baptism, Eucharist and Ministry*) käytämme tässä käsitettä ”eukaristia”, jota esimerkiksi Katolisen kirkon katekismus, Porvoon yhteinen julkilausuma ja jopa luterilaiset tunnustuskirjat käyttävät.¹⁰⁹ Tämä ei tarkoita, että rajaisimme eukaristian merkityksen vain sen yhteen ulottuvuuteen.
93. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristia on kirkon elämän keskus. Sekä yksittäinen henkilö että kirkko saavat hengellisen elämänsä ja voimansa eukaristiasta. Osallistuminen messuun on kristillisen elämäntavan perusmuoto. Kaste liittää kastetun Kristuksen ruumiiseen, ja eukaristia auttaa häntä kypsymään ja kasvamaan siinä. Eukaristia on elämän leipä, joka yhdistää sen vastaanottajat Kristukseen. Kristus antaa meille itsensä ansaitsemattomana lahjana, jonka voimme vain vastaanottaa, emme luoda omin voimin. Eukaristia on juhla, jossa Kristuksen läsnäolo ja kristittyjen ykseys tulevat esiin. Sitä vietetään aina jossain mielessä ”maailman alttarilla”, koska se yhdistää taivaan ja maan.¹¹⁰

109 AC 24: *sacrificium eucharistikón*. Martti Luther käyttää myös käsitettä ”eucharistia”: WA 5, 198, 17–19; WA 30 I, 109, 32–; WA 30 I, 122, 20–; WA 54, 426, 13–15. *Katolisen kirkon katekismus* selittää kattavasti monimuotoista eukaristista terminologiaa: ”II. Miten tätä sakramenttia nimitetään?

1328 Tämän sakramentin tyhjiin ammentamaton sisältö ilmenee sille annetuista eri nimistä. Jokainen niistä viittaa johonkin tiettyyn näkökulmaan. Näitä nimiä ovat: *Eukaristia*, koska se on kiitosta Jumalalle. Verbit ’eukharistein’ (Luuk. 22:19; 1 Kor. 11:24) ja ’eulogein’ (Matt. 26:26; Mark. 14:22) muistuttavat juutalaisista siunauksista, joissa ylistetään – ennen kaikkea aterian yhteydessä – Jumalan suuria tekoja: luomista, lunastusta ja pyhitystä.

1329 *Herran ateria*, sillä kyseessä on se ehtoollinen, jota Herra vietti opetuslastensa kanssa kärsimistään edeltävänä iltana. Mutta siinä on kyse myös jo etukäteen Karitsan hääateriasta taivaallisessa Jerusalemissa.

Leivän murtaminen, sillä Jeesus käytti tätä juutalaiselle aterialle ominaista riittä, kun hän ateriyhteyden johtajana siunasi leivän ja jakoi sen; tämän hän teki ennen kaikkea viimeisellä ehtoollisella. Tästä eleestä opetuslapset tunnistavat hänet hänen ylösnousemuksensa jälkeen, ja tällä nimellä ensimmäiset kristityt kutsuvat eukaristisia kokoontumisiaan. Tällä he tarkoittavat, että kaikki, jotka syövät tästä murrettusta leivästä, Kristuksesta, tulevat hänen yhteyteensä ja muodostavat hänessä yhden ainoan ruumiin.

Eukaristinen kokoontuminen (synaxis), sillä eukaristiaa vietetään uskovien kokouksessa, joka on näkyvä ilmaus kirkosta.

1330 Herran kärsimisen ja ylösnousemuksen *muiston viettäminen*.

Pyhä uhri, sillä se tekee Kristuksen, Vapahtajan, ainutlaatuisen uhrin (*sacrificium*) läsnäolevaksi ja sisällyttää itseensä kirkon uhrin (*oblatio*). Tai myös *pyhä messu-uhri*, ”*kiitosuhri*” (Hepr. 13:15), *hengellinen uhri*, puhdas ja pyhä uhri, sillä se täydellistää kaikki vanhan liiton uhrin ja kohoo niitä korkeammalle.

Pyhä ja jumalallinen liturgia, sillä tämän sakramentin vietto on kirkon koko liturgian keskipiste ja saa siinä intensiivisimmän ilmauksensa. Samassa mielessä sitä kutsutaan myös *pyhien salaisuksien* vietoksi. Puhutaan myös *kaikkeinpyhimmästä Sakramentista*, sillä eukaristia on sakramenttien sakramentti. Tätä nimeä käytetään myös tabernaakkelissa säilytettävistä eukaristisista hostioista.

1331 *Kommuunio*, sillä tässä sakramentissa liitymme Kristukseen, joka tekee meidät osallisiksi ruumiistaan ja verestään, jotta muodostuisi yksi ainoa ruumis. Käytetään myös ilmaisua *pyhä (ta hagia; sancta)* – tämä on Apostolisessa uskontunnustuksessa manitun ”pyhään yhteyden” ensimmäinen merkitys. Muita nimityksiä ovat *enkelten leipä*, *taivaan leipä*, *kuolematomuuden lääke*, *matkaeväs*...

1332 *Pyhä messu*, sillä liturgia, jossa pelastuksen salaisuus toteutetaan, päättyy uskovien lähettämiseen (*missio*), jotta he täyttäisivät Jumalan tahdon arkielämässään.”

110 VKE 215; *Ecclesia de Eucharistia*, n. 8. Lisäksi voimme yhtyä siihen yksimielisyyteen, joka on saavutettu

94. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristian salaisuus on kiitosta ja ylistystä Isälle, Kristuksen ja hänen ruumiinsa, kirkon, muistouhri ja Kristuksen läsnäoloa hänen sanansa ja Pyhän Hengen voimasta.¹¹¹
95. *Olemme yksimielisiä*, että “eukaristiassa huipentuu Jumalan pyhittävä työ meitä kohtaan ja meidän palvontamme häntä kohtaan. Eukaristia sisältää kirkon hengellisen hyvän koko täyteydessään: Kristuksen itsensä, meidän pääsiäislampaamme. Eukaristia ilmaisee ja toteuttaa osallisuutta jumalalliseen elämään ja Jumalan kansan ykseyttä. Eukaristian vieton kautta yhdistymme jo nyt taivaalliseen liturgiaan ja ennakoimme ikuista elämää.”¹¹² Saarnassaan *Autuaallinen Kristuksen pyhän ja tosi ruumiin sakramentti* (1519) Martti Luther korostaa pyhän ehtoollisen merkitystä kirkon elämälle. Eukaristiassa meidät yhdistetään Kristukseen ja hänen kauttaan kaikkiin pyhiin. Tämä Kristuksen ykseys hänen ruumiinsa kanssa antaa kirkolle sen luonteen yhteytenä (*communio*). Muutoksemme lopullinen päämäärä on, että meillä on sama muoto kuin Kristuksella (*conformitas Christi*).¹¹³ Evankelis-luterilaisen kirkon messujärjestyksessä – samoin kuin katolisissa prefaatioissa – eukaristisen rukouksen johdanto (*prefatio*) päättyy viittaukseen taivaallisesta liturgiasta.¹¹⁴
96. *Olemme yksimielisiä* eukaristian keskeisyydestä kirkon lähetystehtävälle: ”Aterian ja kaipuu saada todistaa, mitä yhteys Kristukseen ja häneen kirkkoonsa merkitsevät, osoittaa, että ehtoolliseen sisältyy myös tehtävä julistaa ja evankelioida.”¹¹⁵
97. *Olemme yksimielisiä*, että ”kirkko yhteytenä” (*communio*) tarkoittaa ”kirkkoa eukaristisena yhteytenä”, ja siten on sillä sakramentaalinen luonne.¹¹⁶

kansainvälisessä anglikaanisten ja katolilaisten dialogissa (ARCIC) eukaristian keskeisyydestä, ks. HF 84.

111 KKK 1358.

112 KKKo 274. Ks myös DW 31–32.

113 Peura 1997, 99–100: *Unio cum Christo* tekee ihmeellisen vaihtokaupan (*commercium admirabile*) mahdolliseksi.

114 SELK messujärjestys: ”Totisesti on oikein ja arvollista, että me kiitämme sinua aina ja kaikkialla, pyhä Luoja, Kaikkivaltias Jumala, Jeesuksen Kristuksen kautta. Hän on kärsinyt ja kuollut puolestamme ja avannut meille tien iankaikkiseen elämään. Me kiitämme sinua tästä taivaan lahjasta ja laulamme sinulle ylistystä enkelien ja kaikkien pyhien kanssa.” Vrt. Roomalainen messukirja, viides, yleinen prefaatio: ”Totisesti on arvokasta ja oikein, kohtuullista ja autuaallista, että me aina ja kaikkialla kiitämme sinua, Herra, pyhä Isä, kaikkivaltias iankaikkinen Jumala, Kristuksen, Herramme, kautta. Hänen kuolemaansa me rakkaudella vietämme, hänen ylösnousemistaan me uskoen tunnustamme ja hänen kunniakasta saapumistaan me toivossa varmoina odotamme. Siksi me yhdessä kaikkien enkeleiden ja pyhien kanssa kiitämme sinua lakkaamatta laulaen:...”.

115 VKE 243. Anglikaanien ja katolilaisten julistus kirjassa *Harvesting the Fruits*, 84 seuraa samanlaisia ajatuskulkuja (ARCIC Eucharist 4). Eukaristian missionaarinen ja pelastava luonne on sidoksissa myös sen eskatologiseen ulottuvuuteen: (ARCIC Eucharist 4; vrt. 11).

116 Vrt. CN, n 5.: ”Kirkollisella yhteydellä, johon jokainen yksilö liitetään uskon ja kasteen kautta, on juurensa ja keskuksensa pyhässä eukaristiassa. Kaste on todellakin liittämistä ruumiiseen, jonka ylösnoussut Herra rakentaa ja pitää elävänä eukaristian kautta, niin että tätä ruumista voi todella kutsua Kristuksen ruumiiksi. Eukaristia on lähde ja luova voima yhteydelle kirkon jäsenten kesken, koska se yhdistää jokaisen heistä Kristuksen itsensä kanssa: 'Ehtoollisleivän murtamisessa me pääsemme todella osallisiksi Herran ruumiista ja meidät kohotetaan yhteyteen hänen kanssaan ja toistemme kanssa. Koska leipä on yksi, niin me monet olemme yksi ruumis, sillä me olemme kaikki tuosta yhdestä leivästä osalliset' (1 Kor. 10:17). Siten paavalilainen ilmaus 'kirkko on Kristuksen ruumis' tarkoittaa, että eukaristia, jossa Herra antaa meille ruumiinsa ja muuttaa meidät yhdeksi ruumiiksi, on paikka, jossa kirkko ilmaisee itsensä pysyvästi kaikkein olennaisimmassa muodossaan. Vaikka kirkko on läsnä kaikkialla, se on kuitenkin yksi ainoa, aivan kuten Kristus on yksi.”

Yhteisymmärryksen selvennys

98. Jo dokumentissa *Eucharist* todetaan: ”Luterilaiset ja katolilaiset tunnustavat yhdessä vakaumuksen, että eukaristia on perusluonteeltaan yhteisöllinen ate-ria” (art. 63) ja ”katolilaiset ja luterilaiset liittyvät yhdessä käsitykseen, että leipä ja viini kuuluvat eukaristian täyteen muotoon” (art. 64). Jaamme tämän yksimielisyyden, mutta haluamme selvittää seuraavaa:
99. Luterilaiset korostavat ehtoollisaterian yhteisöllisen luonteen olevan olennaista eukarististisen merkin ymmärtämiseksi täydydessään.¹¹⁷ Luterilaisen käytännön mukaisesti uskollisuus eukaristian luonteelle yhteytenä tarkoittaa, että eukaristian vietossa on oltava läsnä sekä seurakunta että vihitty pappi. Eukaristian vietto ilman seurakuntaa tai ilman pappia on jännitteessä Kristuksen asetuksen ja varhaiskirkon käytännön kanssa. Yhteisöllinen painotus merkitsee epäsuorasti, että papin ja seurakunnan välillä on vastavuoroinen suhde.¹¹⁸
100. Pikemminkin historiallisista kuin teologisista syistä pappi on katolisessa perinteessä voinut viettää messua yksin, mutta korostetaan, että on suotavaa, että ainakin yhden katolilaisen, esimerkiksi messupalvelijan, tulisi olla läsnä yhteisön edustajana. Vatikaanin II kirkolliskokous korosti, että sellainen eukaristian vietto, jossa uskovat ovat läsnä, tulisi panna etusijalle. Kuitenkin on olemassa poikkeuksia, esimerkiksi tilanteissa, joissa yksikään uskova ei osallistu julkiseen messuun.¹¹⁹ Tämä ero ei ole kirkkoja jakava.

2.2.2. Eukaristia Kristuksen ainutkertaiseen ja riittävään uhriin perustuvana uhrina

101. Uusi testamentti käyttää sanaa *ephapax* (”ainutkertainen”, ”kertakaikkinen”) Kristuksen ristinuhrista Golgatalla (Hepr. 10:10). Termi tarkoittaa riittävää, täydellistä, ainutkertaista ja toistamatonta. *Olemme yksimielisiä*, että oikein ymmärrettyinä eukaristia on uhri. Kristus ei ole vain pyhän ehtoollisen ruoka ja juoma, vaan myös sen isäntä ja ehtoollisen vieton johtaja. Katolisen kirkon katekismuksen mukaan Kristus on liturgian varsinainen subjekti. Martti Luther sanoo saman asian eri tavoin: ”Kristus on pyhän ehtoollisen kokki, palvelija, ruoka ja juoma.” Eukaristiaa voidaan kutsua uhriksi, koska Kristus, ”meitä odottavan hyvän ylipappi” (Hepr. 9:11) antaa itsensä Isälle meidän puolestamme. Se on uhriateria, jossa ristiinnaulittu ja uhrattu Herra jakaa

¹¹⁷ Vrt. AS II 8–9.

¹¹⁸ Vrt. VKE 221.

¹¹⁹ VKE 221. SC III B 27: ”Niin usein kuin riitit, kukin luonteensa mukaan, vaativat liturgian yhteistä viettämistä, jossa uskovat ovat lukuisina ja aktiivisina läsnä, tähdennettäköön, mikäli mahdollista, tällaisen toimittamisen paremmuutta yksilöllisen ja tavallaan yksityisen toimittamisen rinnalla. Tämä koskee varsinkin messun viettämistä – vaikkakin jokaisella messulla itsellään on julkinen ja sosiaalinen luonne – sekä sakramenttien jakamista.”

kärsimyksensä hedelmät uskoville ja jossa yhteisö antaa kiitosuhrin Jumalan kunniaksi (Room. 12:1; Hepr. 13:15; 1. Piet. 2:5).¹²⁰

102. *Olemme yksimielisiä*, että 1) Kristuksen maailman syntien tähden antama uhri on ainutkertainen ja riittävä, ja tätä uhria ei voida jatkaa, toistaa, korvata tai täydentää, ja 2) Herra on läsnä eukaristiassa ja hänen Golgatan uhrinsa tulee läsnäolevaksi vaikuttavalla tavalla eukaristian vietossa. Eukaristinen muistaminen ei ole vain menneen tapahtuman tai sen merkityksen muistamista, vaan se on kirkon elävää julistusta Jumalan suurista teoista. Eukaristisessa rukouksessa kirkko jatkaa Kristuksen kuoleman ikuista muistamista ja hänen ruumiinsa jäsenet, yhteydessä Jumalaan ja toinen toisiinsa, kiittävät kaikesta hänen armostaan.¹²¹
103. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristian uhriluonne voidaan ilmaista monin tavoin. Eukaristian vieton yhteydessä me 1) tuomme vieton alkaessa leivän ja viinin alttarille uhrilahjana ja kiitoksen merkinä luomistyöstä; 2) Kristus on läsnä uhrattuna ja ristiinnaulittuna Herrana; 3) eukaristia on sanoin ja teoin Kristuksen kärsimysuhrin muistamista (*memoria passionis*); 4) Kristuksen kärsimysuhri on läsnä eukaristiassa tässä ja nyt (*repraesentatio passionis*); 5) ristin hedelmät, vaikutukset ja lahja jaetaan henkilökohtaisesti uskovalle, joka ottaa sakramentin vastaan (*applicatio sacramentis*); 6) tuomme kiitosuhrin Jumalalle, kun tunnustamme syntimme, kiitämme, rukoilemme ja vietämme pyhää ehtoollista Kristuksen asetuksen ja apostolin kehotuksen mukaisesti (Room. 12:1); 7) eukaristia velvoittaa meidät uhraamaan itsemme keskinäisessä rakaudessa ja toisiamme palvellen.¹²²
104. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristia on vastalahja, koska se on sakramentti ja uhri. Sakramentti on Jumalan sovitus- ja lunastuslahja, joka tulee ensin ja jossa hänet itsensä annetaan meille pyhässä ehtoollisessa, pyhittämään ja ravitsemaan meitä ikuista elämää varten. Kristuksen läsnäolon kautta hänen ristinuhrinsa on läsnä eukaristiassa. Eukaristiassa meidät yhdistetään Kristuksen läsnäolevaan

120 VKE 225. KKK 1136: "Liturgia on 'koko Kristuksen' (*Christus totus*) teko." Ks. myös KKK 1084–1090; WA 23, 270, 9–11: "Denn her hats nicht alleine eingesetzt, sondern machts und helts auch selbs, vnd ist der koch, kelner, speise und trank selbs." StA I, 303, 11–15: "Auss welchen worten wir lernen, das wir nit Christum, sondern Christus uns oppfert, und nach der meyss is es leydlich, yha nuetzlich, das wir mess ein oppfer heyssen, nit umb yret willen, sondern das wir uns mit Christo oppfern."

121 VKE 226; CRE 121; *The Eucharist as Sacrifice* 7; *The Eucharist* 56: "Katoliset ja luterilaiset kristityt tunnustavat yhdessä, että Herran aterialla Jeesus Kristus 'on läsnä Ristiinnaulittuna, joka kuoli syntiemme vuoksi ja joka nousi ylös vanhurskauttamisemme tähden, kertakaikkisessa uhrissaan maailman syntien tähden' [USA III, I. 1a, 188]. Tätä uhria ei voida jatkaa, toistaa, korvata tai täydentää, mutta sen sijaan se voi ja sen tulisi tulla vaikuttavaksi yhä uudelleen seurakunnan keskellä. Keskuudessamme on erilaisia tulkintoja tämän vaikuttavuuden luonteesta ja laajuudesta." Vrt. Müller 2017, 495: "Voitiin voittaa myös väärinkäsitys messu-uhrista ainutlaatuisen ristin uhrin täydennyksenä. Eukaristia on pikemminkin ristin uhrin sakramentaalista nykyistämistä vihityn papin palveluksen kautta, missä Kristus itse on varsinainen toimija, joka ottaa mukaansa myös uskovat ja uskovien aktiivisen antautumisen hänen ekklesiaalisen ruumiinsa jäsenenä omaan antautumiseensa Isälle ja siten vaikuttaa yhteyden [communio] Jumalan kanssa rakkaudessa."

122 VKE 228.

hyvitysuhiin. Tämä ainutkertainen jumalallinen uhri tulee ilmi kaksiosaisessa, erillisessä leivän ja viinin konsekraatiossa. Kirkon ylistysuhri (*sacrificium laudis*) on vastauksemme Jumalan lahjaan. Se on koko Kristuksen ruumiin, kirkon, kiitosuhri Jumalan kunniaksi ja ylistykseksi. Vastaus sisältää laajemmassa mitataavassa kaikki ne hyvät teot, jotka usko vaikuttaa jokapäiväisessä elämässä. Laajemmassa mielessä eukaristinen uhri sisältää evankeliumin julistuksen, uskontunnustuksen, eukaristisen rukouksen ja kiitoksen, jotka kaikki tapahtuvat messussa. Tässä mielessä messu kokonaisuutena voidaan nähdä uhrina, jossa Kristus ensin antaa itsensä ja anteeksiantamuksensa meille, ja me vastaamme antamalla itsemme kiitoksessa hänelle. Kritisoidessaan keskiaikaista opetusta messu-uhrista reformaattorit pelkäsivät, että nämä kaksi näkökulmaa sekoitettaisiin ja näkemys ehtoollisesta Jumalan vapaana lahjana katoaisi. Tällöin messu nähtäisiin inhimillisenä tekona, joka suoritetaan Jumalan tyydyttämiseksi. Me toivomme löytävämme jälleen eukaristian sakramentaalisen merkityksen eli sen ymmärtämisen sakramentaalisena muotona, jonka sisältö on Jeesuksen Kristuksen ainutkertainen uhri. Voimme siten löytää yhteisymmärryksen koskien aiempia vastakkainasetteluja. Eukaristiassa vastaanotamme Jeesuksen Kristuksen Jumalan meille suomana iankaikkisena lahjana. Ottaessamme hänet vastaan me vastauksena osallistumme hänen omistautumiseensa Isälle.¹²³

105. *Olemme yksimielisiä*, että messun uhri perustuu Jeesuksen Kristuksen uhuriin ristillä. Jeesuksen Kristuksen ainutlaatuinen uhri tehdään eukaristiassa sakramentaalisesti läsnäolevaksi. Muistelemisen (*memoria*) kautta, joka murtaa ajan ja paikan rajat, hänen uhrinsa on läsnä (*repraesentatio*) ja aktualisoituu messussa. Kolmiyhteisen Jumalan toinen persoona on todellisesti läsnä eukaristiassa sovittavana ja lunastavana uhrina Jumalalle. Pappi toimii Kristuksen persoonassa (*in persona Christi*), kun hän konsekroi leivän ja viinin ehtoollisaineet ja pyytää Pyhän Hengen lähettämistä (*epiclesis*), jakaa konsekroidut elementit, Kristuksen ruumiin ja veren, ehtoolliselle osallistuville (*applicatio*) ja johtaa kiitosrukouksen.
106. *Olemme yksimielisiä*, että Kristuksen uhrin, eukaristian ja kirkon välillä vallitsee läheinen ja perustava yhteys. Kirkko ”saa elämänsä eukaristiasta”,¹²⁴ koska eukaristia tekee Kristuksen lunastusuhrin läsnäolevaksi.¹²⁵ Eukaristia on Kristus, joka antaa itsensä meille ja rakentaa meitä alati ruumiinaan. Tästä seuraa, että kirkkoa rakentavan eukaristian ja eukaristiaa viettävän kirkon välillä vallitsee häkellyttävä vuorovaikutus,¹²⁶ ”ensisijainen kausaalisuus ilmaistaan

123 VKE 229. Anglikaanien ja katolilaisten yksimielisyydessä eukaristian uhriluonteesta muistamisen (*memoria*) käsite on olennainen muotoiltaessa perustaa yhteiselle käsitykselle eukaristian uhriluonteesta: HF 85; ARCIC Eucharist 5; vrt. 3.

124 Johannes Paavali II, kiertokirje *Ecclesia de Eucharistia*, n. 1.

125 Johannes Paavali II, kiertokirje *Ecclesia de Eucharistia*, n. 21.

126 Vrt. Johannes Paavali II, kiertokirje *Redemptor hominis*, 4.3.1979, n. 20; vrt. apostolinen kirje *Dominicae cenae*.

ensimmäisessä muotoilussa: kirkko voi viettää ja palvoa eukaristiassa läsnäolevaa Kristuksen salaisuutta juuri siksi, että Kristus ensin antoi itsensä kirkolle ristinuhriin. Kirkon kyky 'tehdä' eukaristia on kokonaan juurtunut siihen, että Kristus antoi itsensä kirkolle".¹²⁷ Kristuksen muisto on "kirkon ykseyden korkein sakramentaalinen ilmaus."¹²⁸

107. Tämä yksimielisyys eukaristiaa uhrina käsittelevistä perustotuuksista, joka perustuu muotoiluun Kristuksen ainutkertaisen uhrin elävästä läsnäolosta messussa, oikeuttaa sanomaan, että luterilaisten tunnustuskirjojen (*Yksimielisyyden ohje* 7.22; *Täydellinen selitys* 7.107) samoin kuin Trenton kirkolliskokouksen oppituomioita (DS 1751– 1759) ei enää voi soveltaa.¹²⁹ Tällä selvennämme edelleen sitä yksimielisyyttä, joka on ilmaistu YJV:ssä, sekä vanhurskauttamisen seurauksia ehtoollisen kontekstissa. Laajemmassa mielessä messu kokonaisuudessaan voidaan nähdä uhrina, jossa Kristus ensin antaa itsensä ja anteeksiantamuksensa meille ja me vastaamme antamalla itsemme hänelle kiitoksessa.

Yhteisymmärryksen selvennys

108. Katolilaiset painottavat mielellään Herran Golgatan uhrin vaikuttavaa läsnäoloa eukaristian vietossa. Eukaristia tuo siksi Kristuksen uhrin etualalle toistamatta sitä. Kristuksen ristinuhria voitaisiin kutsua absoluuttiseksi uhriksi; messu-uhri taas on relatiivinen uhri siten, että se on oleellisesti yhteydessä ristinuhriin, eikä sitä voi käsittää ilman ristinuhria. Messun uhri saa kaiken voimansa uhrista ristillä ja jakaa sen hedelmät vastaanottajille. Perinteisesti on puhuttu esittämisestä (*repraesentatio*), muiston vietosta (*memoria*) ja jakamisesta (*applicatio*). Sekä ristinuhriin että eukaristian uhrissa Jumalan ylistäminen on ensisijaista, sovituksen, kiitoksen ja pyynnön ohella. Uhria ei tulisi kutistaa vain yhteen näistä ulottuvuuksista, koska silloin yhteys ristinuhriin ja messu-uhriin välillä menetettäisiin.
109. Kirkon sakramentaalisen luonteen vuoksi nousee esiin perustava kysymys, mikä on Kristuksen yksin (*solus Christus*) suhde koko Kristukseen, päähän ja jäseniin (*totus Christus, caput et membra*). Kristus on kirkon pää suhteessa sen

127 Benedictus XVI, Synodin jälkeinen apostolinen kehotuskirje *Sacramentum caritatis*, n. 14.

128 Johannes Paavali II, kiertokirje *Ecclesia de Eucharistia*, n. 38.

129 Vrt. AC 24: "Uhreja on kahta päälajia, ei useampia. Toinen laji on *sovitusuhrin*, toisin sanoen suoritus, joka tapahtuu sovituksi syyllisyydestä ja rangaistuksesta ja joka siis sovittaa Jumalan eli lepyttää Jumalan vihan tai joka ansaitsee toisille syntien anteeksiantamuksen. Toinen on kiitosuhri. Sillä ei ansaita syntien anteeksiantamusta eikä sovituksia, vaan sen me suoritamme sovitettuina, kiittääksemme saamastamme syntien anteeksiantamuksesta ja muista osaksemme tulleista hyvistä teoista... Nämä kaksi uhrin lajia on sekä tätä kiistakysymystä käsiteltäessä että muissakin kiistoissa pidettävä tarkoin esillä, aivan silmien edessä, ja aivan erityisesti on varottava sekoittamasta niitä toisiinsa... Maailmassa on itse asiassa kuitenkin uhrattu yksi ainoa sovitusuhrin, nimittäin Kristuksen kuolema, niin kuin Hebrealaiskirje opettaa: (Hepr. 10:4) 'Mahdotonta on, että härkään ja kauristen veri voi ottaa pois syntejä', ja vähän jäljempänä siinä sanotaan Kristuksen tahdosta: (10:10) 'Tämän tahdon perusteella me olemme pyhitetyt Jeesuksen Kristuksen ruumiin uhrilla kerta kaikkiaan.'"

jäseniin, ruumiiseensa.¹³⁰ Kristuksen salaisuus kirkon päänä sulkee sisäänsä ja käsittää kirkon salaisuuden (vrt. Ef. 1:9–11; Kol. 1:19–20). Isä todellakin näkee Pojan kirkon (hänen ruumiinsa) yhteydessä. Tästä syystä: ”Eukaristia on myös kirkon uhri. Kirkko, joka on Kristuksen ruumis, osallistuu Päänsä uhrinkantoon. Hänen kanssaan kirkko itsekä kannetaan kokonaan uhriksi. Kirkko yhtyy Kristuksen Isän luona kantamaan esirukoukseen kaikkien ihmisten puolesta. Eukaristiassa Kristuksen uhrista tulee myös hänen ruumiinsa jäsenten uhri. Uskovien elämä, heidän ylistyksensä, kärsimisensä, rukouksensa ja työnsä yhdistyvät Kristuksen ylistykseen, kärsimiseen, rukoukseen ja täydelliseen itsensä antamiseen ja saavat siten uuden arvon. Alttarilla läsnäoleva Kristuksen uhri antaa kaikille kristittyjen sukupolville mahdollisuuden yhdistyä hänen uhriinsa.”¹³¹

110. Luterilaiset korostavat mielellään Kristuksen uhrin ainutlaatuisuutta, vaikka uhri onkin läsnä eukaristiassa. ”Reformatorisesta näkökulmasta ei kuitenkaan ole tavanomaista sanoa, että kirkko osallistuu Kristuksen uhriin eukaristiassa. Kun luterilaisella taholla puhutaan uhrista, on luonnollista liittää se ristin teologiaan, jossa lähimmäisten palvelu maailmassa nähdään osana Kristuksen seuraamista ja tapana jakaa Kristuksen kärsimykset. Keskeinen perspektiivi reformatorisessa käsityksessä on nähdä itsensä arkipäiväisessä elämässä ’pyhäksi ja eläväksi ... uhriksi’ Roomalaiskirjeen 12. luvun kuvaamalla tavalla. Se on tärkeä osa siitä uhrista (*sacrificium*) josta luterilaiset Tunnustuskirjat puhuvat ja jota myös luterilaiset ehtoollisrukoukset heijastavat.”¹³²
111. Yhdessä ymmärrämme kirkon yhteydeksi, joka sisältää sekä pyhiinvaeltavan kirkon että riemuitsevan kirkon. Vastaavasti vietämme eukaristiaa enkelien ja kaikkien pyhien läsnäollessa. Tunnustamme myös eukaristian eskatologisen ulottuvuuden, joka on heijastusta ikuisesta elämästä Kristuksessa kaikkien aikojen kaikkien pyhien ja uskovien kanssa. Esirukous kuolleiden ja poissa-olevien puolesta on oikeutettu ja merkityksellinen.¹³³ Tulevassa dialogissamme meidän tulisi keskustella yksityiskohtaisemmin siitä, miten käsitämme lopun ajat sekä kuolemanjälkeisen elämän.¹³⁴

130 Ks. Esimerkiksi Augustinus, *Enarrationes in Psalmos* 74.4: “*totus Christus, caput, et corpus*” [Augustinus, *Enarrationes in Psalmos* LI-C, eds. E. Dekkers & J. Fraipont, CCL 39, 1027]. Sama opetus löytyy myös Tuomas Akvinolaiselta: “*totus Christus, idest ecclesia et caput ejus.*” Ks. Tuomas Akvinolainen, *Expositio in Psalmos: id., Opera Omnia*, vol. 14 Typis Petri Fiacadori: Parmae 1813 148-353, at 157 [*Psalmin 3 kommentaari*, n. 5].

131 KKK 1368.

132 VKE 230.

133 Vrt. DW 31.

134 Luterilais-katolisesta eskatologiaa käsittelevästä dialogista ks. amerikkalainen raportti *The Hope of Eternal Life* (2011); Lutherin käsityksestä kiirastulesta ks. Augustinus Sanderin artikkeli: *Luther-Lexikon* (2014), toimittanut Volker Leppin. Sander esittää, että kiirastuli oli Lutherille teologisesti avoin kysymys. Vrt. Parvion (1975, 51) mukaan suomalainen luterilainen reformaattori Mikael Agricola oli konservatiivisempi kuin esimerkiksi ruotsalainen kollegansa Olaus Petri ja hyväksyi kiirastuliopin. Joissakin rukouksissa hänen *Rukouskirjassaan* (1544) ja joissakin muissa aineistoissa on viittauksia kiirastuleen. Agricolan mukaan vapautus kiirastulesta tapahtui rukouksen ja Herran pyhän ehtoollisen kautta. Tämä käsitys on analoginen keskiaikaisen katolisen käsityksen

2.2.3. Koko Kristuksen läsnäolo eukaristiassa

112. *Olemme yksimielisiä* Kristuksen todesta, todellisesta ja substantiaalisesta läsnäolosta Herran pyhässä ehtoollisessa. *Vastakkainasettelusta yhteyteen* tiivistää yhteisymmärryksemme seuraavasti: ”Herran ehtoollisen sakramentissa Jeesus Kristus, tosi Jumala ja tosi ihminen, on kokonaan ja täydellisesti läsnä ruumiissaan ja veressään leivän ja viinin merkkien alla.”¹³⁵ Tämä yhteinen lausuma vahvistaa kaikki olennaiset elementit uskosta Jeesuksen Kristuksen eukaristiseen läsnäoloon, omaksumatta transsubstantiaation käsitteellistä terminologiaa, jota ei pidetä kirkkoja erottavana. Sekä katolilaiset että luterilaiset ymmärtävät, että ”korotettu Herra on ehtoollisessa läsnä ruumiissaan ja veressään, jotka hän antoi jumaluudessaan ja ihmisyydessään lupauksen sanansa välityksellä leivän ja viinin lahjoissa Pyhän Hengen voimassa seurakunnan vastaanotettavaksi.”¹³⁶ Katolilaisten ja luterilaisten käyttämät erilaiset ilmaisumuodot eukaristiasta ovat peräisin samasta uskon vakaumuksesta. Siten tämä ei ole kirkkoa jakava aihe. Molemmissa traditioissa halutaan korostaa, että Kristuksen ruumis ja veri ovat ehtoollisessa todella, todellisesti ja olemuksellisesti (*vere, realiter et substantialiter*) läsnä leivän ja viinin ulkoisissa merkeissä, niiden kanssa ja alla. Reformaation ajan kritiikkiä (DS 1631–1652; *Yksimielisyyden ohje* 7.22; Täydellinen selitys 7.107) ei siten voida soveltaa nykyään.
113. Tämän yksimielisyyden sisältö voidaan myös muotoilla *Katolisen kirkon katekismuksen kompendiumin* sanoin: ”Jeesus Kristus on eukaristiassa läsnä ainutlaatuisella ja vertaansa vailla olevalla tavalla. Hän on läsnä todesti, todellisesti ja substantiaalisesti, ruumiissaan ja veressään, sielussaan ja jumaluudessaan. Eukaristiassa on siten läsnä koko Kristus, Jumala ja ihminen, sakramentaalisella

kanssa, jossa korostettiin messun uhriluonteen merkitystä.

135 VY 154; *Eucharist* 16. Muotoilu ”kokonaan ja täydellisesti” viittaa siihen, että kun vastaanotamme Herramme ruumiin ja veren, se pitää sisällään myös sielun ja jumaluuden.

136 VY 154; CRE 115 ja 101: ”1. Sakramentaalisen käyttönsä kautta eukaristiset leivän ja viinin uhrilahjat läpikäyvät muutokset, jota on varhaisista ajoista lähtien kutsuttu termeillä *conversio* tai *mutatio* (‘transformaatio’ tai ‘muutos’). ‘Olemuksen muuttuminen’, joka tapahtuu tässä juhlassa ja leivän ja viinin uhrilahjoissa, Pyhän Hengen voimassa, sanan kautta, on peruuttamaton. Sillä on eksatologinen merkitys ja se määrittää tämän ’ikuisen elämän ruuan’ perimmäistä olemusta. 2. Selvä ja yksiselitteinen Jeesuksen Kristuksen toden läsnäolon tunnustaminen ei ole välttämättä sidottu selitysmalleihin, joita opit transsubstantiaatiosta ja ubikviteetista tarjoavat. On kuitenkin tärkeää, että vaara vääristää tai heikentää tätä tunnustusta tulisi välttää olemalla yhtä mieltä siitä, että läsnäolo ei ole spatiaalista tai luonnollista luonteeltaan ja että sakramenttia ei tulisi ymmärtää pelkästään muistoateriana tai kuvaannollisessa mielessä. 3. ‘Eukaristinen ateria on Kristuksen ruumiin ja veren sakramentti, hänen todellisen läsnäolonsa sakramentti. Kristus täyttää eri tavoin lupauksensa olla aina omiensa kanssa jopa maailman loppuun asti. Kristuksen läsnäolon tapa ehtoollisessa on kuitenkin ainutlaatuinen. Jeesus sanoi leivän ja viinin yli eukaristiasta: ‘Tämä on minun ruumiini ... tämä on minun vereni ...’ Mitä Kristus julistaa, on totta, ja se täyttyy joka kerta, kun eukaristiaa vietetään. Kirkko tunnustaa Kristuksen todellisen, elävän ja aktiivisen läsnäolon eukaristiassa.” DW 30: ”Luterilaiset ja katolilaiset ovat yksimielisiä, että Herran aterian sakramentissa Jeesus Kristus itse on läsnä: Hän on läsnä todella, olemuksellisesti, persoonana, ja hän on läsnä kokonaisuudessaan, Jumalan Poika ja ihminen.” Vrt. ARCIC *Eucharist* 6, alaviite transsubstantiaatiosta. Luterilaisina ja katolilaisina voimme myös jakaa anglikaanien ja katolilaisten välisessä dialogissa saavutetun yksimielisyyden. (HF 86, ARCIC *Eucharist* 6, 8, 9 ja *Eucharist Elucidation* 6).

tavalla leivän ja viinin eukaristisissa muodoissa.”¹³⁷ Luterilaiset tunnustuskirjat vakuuttavat: ”Kristuksen ruumis ja veri ovat Herran ehtoollisessa todellisesti ja olemuksellisesti läsnä ja että ne todellisesti tarjotaan näkyvien aineiden, leivän ja viinin mukana niille, jotka sakramentin vastaanottavat” (AC 10). Siten *olemme yksimielisiä*, että leipä ja viini muuttuvat (*mutatio, conversio*) eukaristiassa Kristuksen ruumiiksi ja vereksi konsekraation kautta.¹³⁸ Siksi eukaristian konsekraatiossa sanotaan ”tämä on minun ruumiini”; ”tämä on minun vereni”.

Yhteisymmärryksen selvennys

114. Puhuessaan Kristuksen ”reaalipreesensistä” eukaristiassa ja pyrkiessään välttämään filosofista käsitteistöä teologisissa selityksissä *luterilaiset* kuitenkin haluavat korostaa eukaristisen läsnäolon olevan luonteeltaan tosi ja olemuksellinen. He opettavat, että Kristuksen ruumis ja veri ovat todellisesti läsnä viinin ja leivän elementeissä (*in*), niiden kanssa (*cum*) ja alla (*sub*). Luterilaiset käyttävät myös Khalkedonin kaavaa ja pysyvää yhdistymistä (*unio*) ”sekoittamatta, muuttumatta, jakamatta, erottamatta” analogiana kokonaisuudelle, joka muodostuu näkyvästä ja salatusta läsnäolosta, kun kuvataan Kristuksen todellista läsnäoloa ehtoollisella. Vaikka Lutherilla oli kysymyksiä sanasta transsubstantiaatio, hän ei koskaan pitänyt käsitettä ristiriitaisena Jumalan ilmoituksen kanssa. Lute-

137 KKKo 282. AC 10: *Pyhästä ehtoollisesta*: ”Kymmenes uskonkohta on hyväksytty. Siinä me tunnustamme sen käsityksemme, että Kristuksen ruumis ja veri ovat Herran ehtoollisessa todellisesti ja olemuksellisesti läsnä ja että ne todellisesti tarjotaan näkyvien aineiden, leivän ja viinin mukana niille, jotka sakramentin vastaanottavat. Tätä käsitystä me asiaa tunnollisesti tutkittuamme ja selvitettyämme puolustamme järkähtämättömästi. Paavali näet sanoo, että (1 Kor. 10:16) leipä on osallisuus Herran ruumiiseen jne. Jos Herran ruumis ei olisikaan todellisesti läsnä, ei leipä olisi osallisuus Kristuksen ruumiiseen, vaan ainoastaan hänen henkeensä.” On totta, että Martti Luther kritisoi transsubstantiaatio-oppia. Modernissa tutkimuksessa Lutherin kritiikille on kuitenkin annettu suhteettoman suuri rooli. Lutherille transsubstantiaatio käsitteenä oli pikemminkin tarpeeton kuin väärä. Koska teologian tuli olla filosofiasta riippumatonta, Luther ajatteli, että on turvallisempaa selittää Kristuksen läsnäolo elementeissä khalkedonilaisen kristologian pohjalta. ”Aivan kuten asia on suhteessa Kristukseen, se on suhteessa sakramentteihin”. Lutherin transsubstantiaatio -käsitettä kohtaan osoittamasta kritiikistä huolimatta hän puolusti sakramentaalista realismia ja reaali-presens-oppia spiritualistisia tulkintoja vastaan. Hän kehitti monia argumentteja reaali-presensin puolesta ja vasta-argumentteja spiritualistista tulkintaa vastaan. Lutherin ehtoollisteologiasta ja -käytännöstä ks. *Jolkkonen* 2004 and 2010. Siten itse termi ei ole kirkkoja erottava, koska asia (*res*) itse on selkeä ja raamatullinen: ”tämä on minun ruumiini”, ”tämä on minun vereni”.

138 *Eucharist* 51: ”Ekumeeninen keskustelu on osoittanut, että näitä kahta positiota ei enää tarvitse pitää vastakkaisina tavalla, joka johtaa keskinäiseen eroon. Luterilainen perinne hyväksyy katolisen perinteen, että konsekroidut elementit eivät jää yksinkertaisesti leiväksi ja viiniksi, vaan pikemminkin luovan sanan voimasta ovat Kristuksen ruumis ja veri. Tässä mielessä luterilaiset voivat toisinaan puhua, kuten kreikkalainen perinne tekee, ’muutoksesta’ [AC X, 2; Vrt. myös USA III, II. 2c, 195]. Transsubstantiaation käsite on osaltaan tarkoitettu eukaristisen läsnäolon tunnustamiseksi ja sen salaisuuden säilyttämiseksi. Sitä ei ole tarkoitettu selitykseksi siitä, miten tämä muuttuminen tapahtuu.” (Windsor, No. 6, alaviite 2.) VKE 233 ja alaviite 120: WA 30 I, 122, 20–21: ”Summa: Eucharistia est panis et vinum coniunctum, mutatum in corpus et sanguinem Christi” (Katechismus Predigt 1528). Vrt. StA I 278, 31–279, 4 (Abendmahls Predigt 1519). AC 10: ”...Tiedossamme on, ettei ainoastaan Rooman kirkko pidä kiinni siitä, että Kristus on ruumiillisesti läsnä, vaan myös kreikkalainen kirkko on samaa mieltä ja on vanhastaan ollut sillä kannalla. Senhän todistaa heidän ehtoollisliturgiansakin: siinä pappi selvin sanoin rukoilee, että leivästä sen muututtua [*mutatio pane*] tulisi itse Kristuksen ruumis. Samoin bulgarialainen teologi (Theofilaktus), meidän mielestämme melko terävä kirjailija, sanoo selkeästi, ettei leipä ole ainoastaan ulkonainen muoto, vaan muuttuu todella lihaksi [*mutari*]. Samoin on olemassa Kyriloksen lausuma, jossa hän Johanneksen 15. lukua selittäessään opettaa, että Kristus ehtoollisessa tarjotaan meille ruumiillisesti.”

rilaiset voivat myös sanoa, että leipä ja viini muuttuvat Kristuksen ruumiiksi ja vereksi.¹³⁹

115. Käyttäessään termiä ”transsubstantiaatio” katolilaiset ymmärtävät muutoksen leivän ja viinin substanssin täydeksi muutokseksi Kristuksen ruumiiksi ja vereksi, niin, että vain leivän ja viinin näkyvä muoto jää. Kuitenkin, Trenton kirkolliskokouksen tarkoituseriä seuraten, paavi Paavali VI tunnusti *Mysterium Fidei*:ssä tuoreiden näkökulmien oikeutuksen tämän muutoksen kuvaamisessa, jopa uusien sanojen kautta (transformaatio, ”traselementaatio”), kunhan ne säilyttävät ja heijastavat sitä, mitä transsubstantiaatiolla oli tarkoitus ilmaista: ”...nämä muotoilut soveltuvat kaikille ihmisille kaikissa paikoissa ja kaikkina aikoina. 25) Ne voidaan, se on totta, tehdä selkeämmiksi ja ilmeisemmiksi; tällainen olisi erittäin hyödyllistä. Mutta se täytyy aina tehdä niin, että ne säilyttävät sen merkityksen, jossa niitä on käytetty, jotta edistyessämme uskon ymmärtämisessä uskon totuus pysyy muuttumattomana.”¹⁴⁰

2.2.4. Epikleesin löytäminen uudelleen

116. Ekumeeninen liike on auttanut voittamaan vastakkainasettelun itäisten ja läntisten kirkkojen välillä epikleesi-rukouksessa, Pyhän Hengen kutsumisessa leivän ja viinin lahjojen ylle. Luterilaiset ja katolilaiset hyväksyvät Hengen roolin eukarististen elementtien muuttumisessa Herran ruumiiksi ja vereksi.¹⁴¹
117. *Olemme yksimielisiä*, että ”eukaristian vietto jakautuu kahteen suureen osaan, jotka muodostavat yhden ainoan kulttitoimituksen: sanan jumalanpalvelukseen, joka käsittää Jumalan sanan julistamisen ja kuulemisen sekä eukaristian liturgiaan, jonka muodostavat leivän ja viinin edeskanto, eukaristinen rukous eli anafora konsekraatiosanoineen ja kommuunio.”¹⁴² Konsekroivien sanojen ja kiitosrukouksen kautta, Isälle osoitetun uskon sanan myötä leivästä ja viinistä tulee Kristuksen ruumis ja veri Pyhän Hengen toiminnan kautta. Pyhällä ehtoollisella syömme Kristuksen ruumiin ja juomme hänen verensä. Epikleesi-rukouksessa me myös pyydämme, että voisimme vastaanottaa pyhän ehtoollisen arvollisesti ja saada voimaa rakastaa lähimmäistämme. Uskossa vahvistetun totuuden eukaristiasta täytyy muovata liturgian sisältöä ja muotoa.¹⁴³

139 VKE 233.

140 *Mysterium Fidei* 24–25.

141 KKK 1353: ”Epikleesissä kirkko rukoilee Isää lähettämään Pyhän Henkensä (tai siunauksensa voiman) leivän ja viinin ylle, jotta niistä tulisi hänen voimansa kautta Jeesuksen Kristuksen ruumis ja veri ja eukaristiaan osallistuvat olisivat yksi ainoa ruumis ja yksi ainoa henki (joissakin liturgisissa traditioissa epikleesi lausutaan vasta anamneesin jälkeen). Ehtoollisen asettamiskertomuksessa Kristuksen sanojen ja teon voima sekä Pyhän Hengen voima, tekevät Kristuksen ruumiin ja veren, hänen ristillä kerta kaikkiaan edeskantamansa uhrin, sakramentaalisesti läsnäolevaksi leivän ja viinin muodoissa.” Ks. HF 87.

142 KKKo 277.

143 Vrt. ARCIC *Eucharist*, 9.

2.2.5. Jakamattoman kirkon liturginen traditio yhteisenä perintönä

118. Luterilainen messun teologia korostaa inkarnaatiota, Jumalan sanan teologiaa ja reaaliapresenssiä sekä seuraa yleisesti ottaen latinalaista perinnettä. Augsburgin tunnustuksessa todetaan, että luterilaista messua vietetään ”kirkon mallin” mukaisesti seuraten Raamatun ja kirkkoisien (*ex Scriptura et patribus*) ohjeita. CA 24 *Messusta* toteaa: ”Seurakuntiamme syytetään aiheetta siitä, että ne olisivat poistaneet messun. Messu on säilytetty meidän keskuudessamme ja sitä vietetään suurella kunnioituksella. Miltei kaikki tavanomaiset jumalanpalvelustavat ovat käytössä, paitsi että muutamissa kohdissa latinalaisten laulujen ohella lauletaan saksalaisia, jotka on otettu mukaan kansan opettamiseksi... Koska messu meikäläisten keskuudessa tapahtuu kirkon esikuvan mukaisesti, Raamatun ja isien ohjeen mukaan, olemme vakuuttuneita, ettei sitä voida hylätä, varsinkin kun julkiset jumalanpalvelustavat suurelta osalta säilytetään ennallaan.” Luterilaisten reformaattoreiden päätöksiä arvioitaessa on tärkeä asianmukaisesti ottaa huomioon heidän tarkoituksensa ja muistaa, että heiltä puuttui selkeä käsitys varhaiskirkon jumalanpalveluksista. Lisäksi monia lähteitä on löydetty 1800- ja 1900-luvulla. Nämä löydöt ovat rikastuttaneet sekä luterilaista että katolista liturgista elämää ja lisänneet ekumeenista vuorovaikutusta jakamattoman kirkon yhteisen perinnön pohjalta.¹⁴⁴
119. VKE kuvaa yhteisen perinnön tulemistä esiin sekä katolisessa että luterilaisessa liturgiassa elämässä. On selvää lähentymistä ja monia samankaltaisuuksia messussa ja eukaristisessa spiritualiteetissa, papin liturgiassa vaatetuksessa, liturgiassa kalenterissa, messun järjestyksessä ja rakenteessa sekä sakramentin kunnioittamisessa: ”... Kirkkomme eivät ole yhtä mieltä ainoastaan vanhurskauttamisopista, vaan ovat myös saavuttaneet suuremman yhteyden sakramentaalisessa elämässä. Ehtoolliskäsityksissämme vallitsee yksimielisyys siinä määrin kuin olemme analysoineet sitä tässä. Eroja yksityiskohdissa ei enää pidetä kirkkoja erottavina... Myös monet kirkkorakennukset ovat keskiaikaisia katolisia kirkkoja, joiden alttarirakennelmat, pyhimysten kuvat ja kalkkimaalaukset on säilytetty... Suomessa toteutuu jo suurilta osin se, mitä kansainvälinen luterilais-katolinen komissio kehottaa raportissaan *The Eucharist*, nimittäin että ’niiden ehtoollista koskevien totuuksien, jotka on uskossa myönnetty oikeiksi, täytyy määrittää liturgian muotoa ja sisältöä’. Molempien kirkkojen pastoraalisessa ohjauksessa painotetaan, ettei ehtoolliselle tule mennä arvottomasti, ja molemmissa messu alkaa synnintunnustuksella. Luterilaiset jättävät arvollisuuden arvioimisen ehtoollisvieraalle itselleen, kun taas katolinen kirkko on antanut siitä erityisiä sääntöjä. Yksikään kirkko ei kuitenkaan salli täysin

¹⁴⁴ Jolkkonen 2002, 231, 240.

vapaata osallistumista ehtoolliselle.”¹⁴⁵ Yksi yhteiselle luterilaiselle ja katoliselle traditiolle perustuvaa ekumeenista uudistusta kuvaava esimerkki Suomen evankelis-luterilaisen kirkon elämässä on ristinmerkin uudelleen löytäminen yksityisessä liturgisessa elämässä Lutherin katekismuksissa annettujen ohjeiden pohjalta.

120. Kaikissa *luterilaisissa* ja *katolisissa* messujärjestyksissä, sekä vanhoissa että uusissa, asetussanat tai Herran konsekraatiosanat ovat keskeiset. Ei myöskään ole epäilystäkään, etteikö näitä sanoja pidetä messun tärkeimpänä osana. Ne ympäröidään useilla symbolisilla teoilla, jotka korostavat niiden tärkeyttä. Epikleesin tarve on ollut vähemmän selvä. Vanhassa roomalaisessa kaanonissa, joka nykyään on ensimmäinen eukaristinen rukous, on rukous, jossa pyydetään Jumalan voiman apua leivän ja viinin muuttamiseksi hengelliseksi lahjaksi. Vaikka Pyhää Henkeä ei suoraan mainita, tämä rukous on säännönmukaisesti ymmärretty epikleesiksi. Historiallisesti epikleesi saattoi myös olla joko ennen tai jälkeen konsekraatiosanojen. Se on ollut rukous, jossa pyydetään joko elementtien tai ehtoollisen vastaanottajien muuttumista. Evankelis-luterilaisen kirkon messujärjestyksessä on neljä eri vaihtoehtoa epikleesille. Kirkkomme näkevät epikleesin luonnollisena osana niiden tavanomaista jumalanpalvelusjärjestystä.
121. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon messukaavassa (ehtoollisjumalanpalvelus) on neljä osaa: I Johdanto, II Sana, III Ehtoollinen ja IV Päätos. Sana ja eukaristia ovat pääosat, koska sana ja sakramentit ovat vaikuttavia armon välineitä, ja siten jokainen messu on ”Jumalan pelastavan läsnäolon juhla”. Pyhän ehtoollisen pääosat ovat: Herran pöydän valmistelu (*offertorium*); eukaristinen rukous (*sursum corda*), rukous, prefaatio, Pyhä (*Sanctus*), post-sanctus, asetussanat, epikleesi ja ylistys; Isä meidän; rauhan tervehdys; Jumalan Karitsa (*Agnus Dei*); ehtoollisen jakaminen ja kiitosrukous.
122. Katolinen messukaava on hyvin samankaltainen: alkumenot; sanan liturgia; eukaristian liturgia, loppumenot, joihin lukeutuvat siunaus ja lähettäminen. Eukaristian liturgia sisältää uhrilahjojen valmistamisen ja uhrilahjarukouksen; eukaristisen rukouksen; Herran rukouksen; rauhan merkin; Jumalan Karitsan (*Agnus Dei*); kommuunion; loppurukouksen (postkommuunio). Pääosa on eukaristinen rukous, johon sisältyvät a) *kiitos* (ilmaistu erityisesti prefaatiossa); b) *akklamaatio*, jossa seurakunta yhdessä taivaan joukon kanssa laulaa *Sanctuksen* (*Pyhä, pyhä, pyhä*); c) *epikleesi*; d) ehtoollisen *asetuskertomus* (konsekraatio); e) *anamneesi*; f) *oblaatio*, jonka kautta, tässä muistamisessa, kirkko uhraa tahrattoman uhrin Isälle Pyhässä Hengessä; g) *esirukoukset*, joiden kautta annetaan ilmaus sille, että eukaristiaa vietetään yhdessä koko taivaallisen ja maanpääl-

145 VKE 249–251.

- lisen kirkon kanssa ja että uhri (oblaatio) kannetaan kirkon ja sen jäsenten, elävien ja kuolleiden puolesta, jotka on kutsuttu osallisiksi lunastuksesta ja pelastuksesta, joka on maksettu Kristuksen ruumiilla ja verellä; h) *doksologia*.
123. *Olemme yksimielisiä*, että messua tulee viettää kirkon hyväksytyjen liturgisten kirjojen mukaan.
124. Molempien perinteiden eukaristiset liturgiat ovat yhä enemmän lähentyneet Vatikaanin II kirkolliskokouksen päätösten jälkeen, erityisesti Suomessa. 1900-luvun liturgisen liikkeen vaikutus on myös tämän kehityksen taustalla.

2.2.6. Eukaristian vieton johtaa vihitty pappi

125. *Olemme yksimielisiä*, että sakramentaalisessa liturgian vietossa kastettujen yhteisö on *leitourgous*, jossa jokaisella on oma tehtävänsä. Tietyt kirkon jäsenet Jumala kutsuu kirkossa ja kirkon kautta erityiseen yhteisön palvelutehtävään.¹⁴⁶ Jeesus Kristus on asettanut pappeuden kirkossa sanan julistamista ja sakramenttien toimittamista varten. Eukaristian vieton johtaa (selebroi, toimittaa) pappi tai piispa. Selebrantti toimii Kristuksen, kirkon pään persoonassa ja kirkon nimissä.¹⁴⁷ Siten vain vihitty ja oikealla tavalla vihityn piispan valtuuttama henkilö voi johtaa eukaristian vieton kirkoissamme.¹⁴⁸ Vihitty pappi johtaa eukaristian vieton *in persona Christi*: ”Kun he saarnaavat Kristuksen sanaa ja toimittavat sakramentteja, he tekevät sen Kristuksen puolesta ja hänen sijassaan (*Christi vice et loco*).”¹⁴⁹ ”...Siksi Jumala vihkii pappeja piispan palveluviran kautta, jotta he erityisellä tavalla osallisina Kristuksen pappeudesta viettävät pyhiä salaisuuksia hänen palvelijoinaan... Kokoontuminen eukaristian viettoon, jota pappi johtaa, on siis uskovien yhteisön keskus.”¹⁵⁰

Yhteisymmärryksen selvennys

126. *Katolisen käsityksen* mukaan vain ne kirkot, joissa on vihkimyksen sakramentti, ovat säilyttäneet eukaristian sakramentaalisen luonteen täyteydessään. Katolilaisille eukaristian yhteinen vietto sekä, vihkimyksen sakramentin kautta, apostolinen suksessio luovat pohjan sellaisille näkyville ykseyden siteille, jotka osoittavat välittömästi, että kirkko on yksi. Eukaristian yhteinen vietto on siten

¹⁴⁶ KKK 1140–44.

¹⁴⁷ KKKo 278.

¹⁴⁸ VKE 239. Suomen evankelis-literilaisen kirkon piispainkokouksen hyväksymässä jumalanpalveluksen oppaassa ohjeistetaan (*Palvelkaa Herraa iloiten*, 77): ”liturgina toimiva pappi eli selebrantti toimittaa aina seuraavat osat: alkusiunaus, johdantosanat, päivän rukous, koko ehtoollisrukous (vuorolaulusta pääätösdoksologiaan), Isä meidän -rukouksen johtaminen, ehtoollisen jakaminen, kiitosrukous sekä Herran siunaus.”

¹⁴⁹ AC 7 ja 8, 28. Vrt. HF 88 koskien yksimielisyyttä anglikaanien ja katolilaisten dialogissa. (ARCIC *Ministry*, 12–13).

¹⁵⁰ PO 5. Vrt. ARCIC *Ministry and Ordination* 1973 II 12–13.

mahdollista sitten, kun kirkkojen välillä voidaan vastavuoroisesti tunnustaa virat.¹⁵¹

127. *Luterilaisen näkemyksen* mukaan virka on Jumalan asettama. Vaikka vihkimystä ei yleensä lueta sakramentteihin, se ymmärretään vaikuttavaksi sakramentaaliseksi aktiksi, jossa Pyhä Henki lahjoittaa Jumalan lahjat vihkimysviralle. Pappeuden tarkoitus on saarnata Jumalan sanaa, evankeliumia, puhtaasti ja selkeästi ja toimittaa sakramentit Kristuksen asetuksen mukaan. Ilman asianmukaista kutsua (*rite vocatus*) kukaan ei voi julkisesti toimittaa näitä tehtäviä.¹⁵² Luterilainen kirkko pyrkii elämään jatkumossa apostolien ja heidän julistuksensa kanssa. Sama Herra, joka lähetti apostolit, jatkaa läsnäoloaan kirkossa. Henki säilyttää kirkon apostolisessa traditiossa Jumalan valtakunnassa toteutuvaan historian täyttymykseen saakka. Kirkon apostolinen traditio pitää sisällään jatkumon apostolien kirkon pysyvissä tunnusmerkeissä: apostolisen uskon todistus; evankeliumin julistus ja sen tuore tulkinta; kasteen ja eukaristian vietto; viran tehtävien välittäminen; yhteys rukouksessa, rakkaudessa, ilossa ja kärsimyksessä; sairaiden ja avun tarpeessa olevien palveleminen; ykseys paikalliskirkkojen välillä ja niiden lahjojen jakaminen, joita Herra on kullekin antanut.¹⁵³ Suomen evankelis-luterilainen kirkko pitääytyy näkemykseen, että eukaristian yhteinen vietto on mahdollista, kun kirkot voivat molemminpuolisesti tunnustaa virat.¹⁵⁴

128. Liittyen pastoraaliseen kysymykseen, miten me luterilaisina ja katolilaisina voimme tukea ekumeenisia avioliittoja, joissa toinen puoliso on katolilainen ja toinen luterilainen, tarvitsemme paikallisesti lisää keskustelua ja yhteistyötä hengellisen ohjauksen ja pastoraalisen rinnalla kulkemisen edistämiseksi. Tähän keskusteluun tulisi liittää kysymys, onko pastoraalisia tapauksia, joissa luterilais-katolinen aviopari voisi yhdessä osallistua katoliseen tai luterilaiseen eukaristiaan tukena heidän henkilökohtaiselle ja yhteiselle matkalleen kristillisessä avioliitossa.¹⁵⁵

151 VKE 240.

152 VKE 241; CA 5, 14.

153 BEM, Virasta, no. 34. PYJ, no. 36.

154 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ekumeeninen ohjeistus, *Kohtaamisen kirkko*, Kansainvälisen ja ekumeenisen toiminnan sekä uskontojen kohtaamisen suunta vuoteen 2020, 9: ”Dialogin edetessä voidaan lähestyä mahdollisuutta viettää yhteistä ehtoollista. Sitä edeltää riittävän yksimielisyyden saavuttaminen keskeisissä opinkohdissa. Sellaisia ovat kysymykset kasteesta, ehtoollisesta ja kirkon virasta.”

155 Kanonisen lain mukaan 844, § 2: ”Tarpeen vaatiessa tai todellisen hengellinen hyödyn niin edellyttäessä, ja kunhan välitetään erehdyksen tai välinpitämättömyyden vaara, sellaisilla uskovilla, joille on fyysisesti tai moraalisesti mahdotonta lähestyä katolista pappia, on lupa vastaanottaa parannuksen, eukaristian ja sairaiden voitelun sakramentit sellaisilta ei-katolisilta papeilta, joiden kirkossa nämä sakramentit vietetään pätevästi. § 3: Katolisilla papeilla on lupa jakaa parannuksen, eukaristian ja sairaiden voitelun sakramentit idän kirkkojen jäsenille, jotka eivät ole katolisen kirkon täydessä yhteydessä, kunhan nämä pyytävät sitä omasta aloitteestaan ja voivat hurskaasti vastaanottaa ne. Tämä koskee myös muiden kirkkojen jäseniä, jotka Apostolisen istuimen päätöksen mukaisesti ovat sakramenttien osalta samassa asemassa kuin edellämainitut idän kirkot. § 4: Kuolemanvaaran ollessa läsnä tai muunlaisessa, hiippakunnan piispan tai piispainkokouksen päätöksen mukaan uhkaavassa vakavassa tarpeessa katolisilla papeilla on lupa jakaa nämä samat sakramentit niin ikään kaikille muille kristityille, jotka eivät ole

2.2.7. Kommuunio molemmissa muodoissa

129. *Olemme yksimielisiä*, että yhteyden merkki on täydempi, kun se annetaan molemmissa muodoissa, sillä tuolloin eukaristisen aterian merkki ilmenee selkeimmin. Eukaristian pätevyys perustuu konsekraatioon ja Kristuksen läsnäoloon ehtoollisaineissa, ei tapaan, jolla niitä käytetään. Siten ne, jotka saavat vain konsekroidun leivän, vastaanottavat myös koko Kristuksen. Luterilaisessa käytännössä ehtoollinen molemmissa muodoissa on sääntö, koska Kristus käytti sekä leipää että viiniä asettaessaan ehtoollisen. Katolilaiset ovat yleisesti samaa mieltä eduista, joita kommuunion vastaanottamisella molemmissa muodoissa on, mutta käytännön soveltaminen vaihtelee, ja ehtoollinen jaetaan monissa paikalliskirkkoissa voittopuolisesti yhdessä muodossa. Kuitenkin Pohjoismaiden katolisissa paikalliskirkkoissa ehtoollinen jaetaan usein molemmissa muodoissa. Yhteisen teologisen periaatteen näkökulmasta käytäntö, joka ei joka tapauksessa ole ehdoton, ei ole kirkkoja erottava.¹⁵⁶ Reformaatioajan oppituomiot (DS 1653; *Yksimielisyyden ohje* 7.22; *Täydellinen selitys* 7.107) eivät siis nykyään osu kohteisiinsa.

Yhteisymmärryksen selvennys

130. Kristuksen asetuksen ja sakramentin symboliikan perusteella luterilaiset painottavat, että sekä Herran ruumis että veri tulisi jakaa ehtoollisvieraille. Opettaessaan näin luterilaiset eivät kiellä, ettei koko Kristus tule vastaanotetuksi myös silloin, kun ehtoollinen jaetaan yhdessä muodossa. He eivät myöskään kiellä tällaisen ehtoollisen pätevyyttä. Myös luterilaisissa ehtoollisjumalanpalveluk-

katolisen kirkon täydessä yhteydessä, mikäli nämä eivät voi lähestyä oman yhteisönsä viranhaltijaa ja pyytävät sitä omasta aloitteestaan, edellyttäen, että nämä tunnustavat katolista uskoa näiden sakramenttien suhteen ja voivat hurskaasti vastaanottaa ne. § 5: Niitä tapauksia varten, joihin § 2, 3 ja 4 viittaavat, hiippakunnan piispa tai piispainkokous voivat antaa yleissääntöjä ainoastaan vasta sen jälkeen, kun asianomaisen ei-katolisen kirkon tai yhteisön ainakin paikallisesti pätevää tahoa ollaan kuultu asiassa.” Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksella on oikeus antaa ohjeita pastoraalisiin linjauksiin koskien ehtoollisen jakamista. Edelleen, evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen 2:11 mukaan kirkkoon kuulumaton jäsen voi saada ehtoollisen, mikäli hän on sairas tai hätätilanteessa ja ymmärtää ehtoollisen merkityksen.

156 CRE 116; VKE 236. Vrt. AC 22: “Ei ole vähintäkään epäilystä siitä, että on oikein ja Kristuksen asetuksen sekä myös Paavalin sanojen mukaista jakaa Herran ehtoollinen sen molemmissa muodoissa. Asettihan Kristus sen molemmat muodot, eikä hän asettanut sitä vain kirkon yhtä osaa, vaan koko kirkkoa varten. Mutta kuvitelkaamme, että olisi vapaassa vallassa jakaa sakramentti joko vain yhdessä muodossa tai molemmissa. Kuinka siinä tapauksessa voitaisiin kieltämistä puolustaa?”

KKK 1390: “Koska Kristus on sakramentaalisesti läsnä eukaristian kummassakin muodossa, on mahdollista saada eukaristian armon koko hedelmä myös silloin, kun kommuunio otetaan vastaan vain leivän muodossa. Pastoraalisista syistä tällainen tapa nauttia kommuunio on laillisesti vakiintunut tavallisimmaksi latinalaisen riituksen piirissä. Mutta pyhän kommuunion luonne merkinä toteutuu täydemmin, kun kommuunio jaetaan molemmissa muodoissa. Siinä tulee kirikkaammin esiin kommuunion luonne eukaristisena ateriana”. Roomalaisen messukirjan yleinen johdanto 240.

sisä ehtoollinen voidaan pastoraalisista syistä toisinaan jakaa vastaanottajalle vain yhdessä muodossa.¹⁵⁷

131. Katolinen kirkko pitäytyy keskiaikaiseen, Trenton kirkolliskokouksen hyväksymään traditioon, jonka mukaan ehtoolliselle osallistuvat voivat, käytännöllisistä syistä, vastaanottaa ehtoollisen yhdessä muodossa. Kuitenkin, vaikka ehtoollisen jakaminen vain yhdessä muodossa on sallittu käytäntö, Vatikaanin II kirkolliskokous sallii ehtoollisen jakamisen molemmissa muodoissa eri yhteyksissä: ”Mitä tulee kommuunioon molemmissa muodoissa, viitataan Trenton kirkolliskokouksen vahvistamiin dogmaattisiin periaatteisiin. Kuitenkin se voidaan jakaa Apostolisen istuimen määrittelemissä tapauksissa sekä papeille että sääntökuntien jäsenille ja myös maallikoille piispan luvalla.”¹⁵⁸ Suositellaan, että malja tarjotaan ”niissä tapauksissa, jotka on määritelty liturgisissa kirjoissa”. Käytäntöä noudatetaan aiempaa useammin.¹⁵⁹

2.2.8. Muita kohtia, joista on yksimielisyys

132. *Olemme yksimielisiä*, että ”vanhassa liitossa julistettiin ennalta eukaristiaa ennen kaikkea jokavuotisella pääsiäisaterialla, jota juutalaiset viettivät joka vuosi happamattoman leivän kanssa muistaakseen Egyptistä vapauteen lähtemisen kiireen. Jeesus julisti eukaristiaa opetuksessaan ja asetti sen viettäessään pääsiäisateriaa apostolien kanssa viimeisellä ehtoollisella. Kuuliaisena Herran käskylle ’tehkaa tämä minun muistokseni’ (1. Kor. 11:24) kirkko on aina viettänyt eukaristiaa ennen kaikkea sunnuntaina, Jeesuksen ylösnousemuksen päivänä.”¹⁶⁰ Roomalainen kaanon mainitsee myös Abelin, Abrahamin ja Melkisedekin uhrin messu-uhria ennakoivana. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon messuohjeessa eukaristinen rukous vastaavasti alkaa pelastushistorian muistelemisella (liite 1).
133. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristian vietossa ”oleelliset ja välttämättömät ovat vehnästä leivottu leipä ja viinirypäleistä valmistettu viini”.¹⁶¹ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalvelusopas ohjeistaa: ”Kirkon tradition ja ekumeenisen käytännön mukaisesti leivän tulee olla vehnästä tehtyä...’Ehtoollisviininä käytetään kirkkojen tradition ja yleisen käytännön mukaisesti viinirypäleistä

157 VKE 237 ja alaviite *The Eucharist* 64. WA 6, 502-507, AS III, 6 (koskien alttarin sakramenttia), 2–4.

158 SC 55 b.

159 CRE 109. Vrt. *Redemptoris Sacramentum*, n. 100: ”Jotta merkin täyteys voidaan yhä selvemmin tehdä ilmeiseksi uskoille eukaristisen aterian yhteydessä, Kristuksen uskovien joukon maallikkojäsenille sallitaan myös ehtoollinen molemmissa muodoissa tapauksissa, jotka on määritelty liturgisissa kirjoissa. Tätä edeltää ja tähän pysyvästi liittyvä asianmukainen opetus tähän asiaan kytkeytyvistä dogmaattisista periaatteista, joista Trenton kirkolliskokous päätti.”

160 KKKo 276.

161 KKKo 279.

valmistettua viiniä.”¹⁶² Katolilaiset painottavat, että vehnästä tehdyn leivän ja viinin käyttäminen on suoraan sidoksissa sakramentin pätevyys.

134. *Olemme yksimielisiä*, että ”eukaristia ilmentää kirkon ykseyttä”¹⁶³ ja se on ”juhla, jossa Kristuksen läsnäolo ja kristittyjen ykseys tulevat esiin”.¹⁶⁴ Eukaristia on siten ”perustavaa kirkon olemiselle ja toiminnalle. Siksi varhaisessa kristikunnassa käytettiin samoja sanoja *Corpus Christi* tarkoittamaan Kristuksen Neitsyt Mariasta syntynyttä ruumista, hänen eukaristista ruumistaan ja hänen kirkollista ruumistaan. Tämä selvä tradition tosiseikka auttaa meitä pitämään arvossa Kristuksen ja kirkon erottamattomuutta.”¹⁶⁵ Esimerkiksi jakaessaan pyhää kommuuniota messussa pappi sanoo: ”Kristuksen ruumis” (*Corpus Christi*) ja uskova vastaa ”Aamen”. Tällä aamenella uskova ilmentää uskoaan ja liittymistään ”Kristuksen ruumiin” kolminaiseen merkitykseen: inhimilliseen, sakramentaaliseen ja kirkolliseen.

2.2.9. Lähentyminen yhteisessä käsityksessä eukaristisen läsnäolon kestosta

135. *Olemme yksimielisiä*, että nykyään katolilaiset ja luterilaiset ovat lähentyneet toisiaan näkemyksessä Kristuksen todellisen läsnäolon kestosta leivän ja viinin elementeissä eukaristian vieton jälkeen. Vaikka luterilaiset tunnustuskirjat suhtautuvat varauksellisesti ehtoollisleivän säilyttämiseen messun ulkopuolella (SD 7.86, *extra usum*), niissä viitataan sellaiseen käyttöön, jossa ei ole tarkoitukseen syödä leipää ja juoda viiniä Kristuksen asetuksen mukaisesti ja jossa konsekroitua ehtoollisleipää käytetään johonkin muuhun. *Extra usum*-ilmaisua ei voida tulkita niin, että todellinen läsnäolo rajoittuisi vain ehtoollisaineiden välittömään käyttöön messun aikana.¹⁶⁶

Yhteisymmärryksen selvennys

136. Luterilaiset kirkot ovat oppineet soveltamaan käytäntöön uskoaan sakramenttiin mysteerinä. Luterilaisessa messussa on eukaristisen adoraation osia (esim. elevaatio, seisomaan nousu, kumartuminen ja polvistuminen), ja Suomen luterilaiset piispat ovat antaneet ohjeen, jonka mukaan jäljelle jääviä ehtoollisaineita tulisi käsitellä kunnioittaen, koska ne on konsekroitu Kristuksen ruumiiksi ja vereksi. *Jumalanpalveluksen oppaan* mukaan ehtoollisaineita tulisi konsekroida vain sen verran kuin niitä tarvitaan, ja pyhitetyt aineet tulisi nauttia kokonaan eukaristian vieton aikana. Jos tämä on mahdotonta, aineet tulisi nauttia joko

162 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalveluksen opas *Palvelkaa Herraa iloiten*, 97.

163 VKE 209.

164 VKE 215. Ks. myös DW 32.

165 Benedictus XVI, apostolinen kehotuskirje *Sacramentum caritatis*, n. 15.

166 VKE 234.

messun jälkeen tai varata käytettäväksi seuraavassa messussa. Ohje sallii niiden, jotka palvelevat diakonian virassa, jakaa konsekroidut aineet sairaille. Tavaksi on tullut joko säilyttää pyhitetyt ehtoollisaineet niille varatussa paikassa tai nauttia ne kokonaan. Seurakunnissa saattaa olla erilaisia näkemyksiä, mutta piispainkokouksen antamat jumalanpalveluksen ohjeet tekevät selväksi, että tulisi seurata yksinkertaista sääntöä: ”Tulee pyrkiä siihen, että siunatut ehtoollisaineet käytetään loppuun ehtoollisen aikana. Pappi varaa konsekroitavaksi vain tarvittavan määrän. Jos konsekroituja elementtejä jää hieman yli, ne nautitaan loppuun ehtoollisen jakamisen päätyttyä tai sakaristossa messun jälkeen. Jos elementtejä jää paljon yli, ne voidaan säilyttää eri astiassa myöhempää käyttöä varten. Myöhemmin niitä ei enää tarvitse konsekroida, vaan ne jaetaan seurakuntalaisille sakramenttina messussa konsekroitujen elementtien kanssa.” Tämä sääntö sisältää ajatuksen, että reaalin läsnäolo säilyy kunnes konsekraation päämäärä, pyhä ehtoollinen, on toteutunut.¹⁶⁷

137. Katolisessa traditiossa ”’pyhä säilytyspaikka’ (tabernaakkeli) oli alkujaan tarkoitettu arvokkaasti säilyttämään pyhää eukaristiaa, jotta se voitiin viedä messun jälkeen sairaille ja poissaoleville. Kun usko Kristuksen todelliseen läsnäoloon hänen eukaristiassaan syveni, kirkko tuli tietoiseksi eukaristisissa muodoissa läsnäolevalle Herralle osoitettavan hiljaisen palvonnan merkityksestä. Sen tähden tabernaakkelin on sijaittava kirkossa erityisen arvokkaassa paikassa ja se täytyy valmistaa siten, että se korostaa ja ilmaisee totuutta Kristuksen todellisesta läsnäolosta pyhässä sakramentissa.”¹⁶⁸

2.3. Eukaristiaa koskevien oppituumioiden poistamista kohti

2.3.1. Oppituumioiden haaste: Trenton kirkolliskokous esimerkkinä

138. 1500-luvun reformaatiosta lähtien kirkkojemme välillä on ollut oppituumiot ehtoollisopista ja -käytännöstä. Ekumeeninen pyrkimyksemme sovittaa nämä erimielisyydet syventämällä yhteistä teologista ymmärrystämme tästä sakramentista on ollut hedelmällinen viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana ja raivannut tietä erot sovittavalle yksimielisyydelle. Kansainvälinen luterilais-katolinen dialogikomissio totesi loppuraportissaan *Eucharist* (1978), että perustotuudet ovat yhteisiä sekä katolilaisille että luterilaisille, ja eri painotukset näissä kysymyksissä eivät sellaisenaan jaa kirkkoa.¹⁶⁹ Dialogillamme on

¹⁶⁷ Suomen ev.-lut. kirkon *Jumalanpalveluksen opas Palvelkaa Herraä iloiten*, 102. Ks. Myös VKE 235. Vrt. Luther WA 54, 426, 13–15: “XV. In Eucharistia sacramento venerabili et adorabili est et exhibitur et sumitur vere et reipsa corpus et sanguis Christi tam a dignis quam indignis.”

¹⁶⁸ KKK 1379.

¹⁶⁹ *Eucharist* 51: “Ekumeeninen keskustelu on osoittanut, että näitä kahta positiota ei enää tarvitse pitää vastakkaisina tavalla, joka johtaa eroon.”

tämä yksimielisuus taustanaan. Yhteinen perusnäkemys heijastuu myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon messujärjestykseen, joka seuraa katolisen kirkon vastaavaa laajemmin kuin monien muiden luterilaisten kirkkojen liturgiat. Luterilaiset ja katolilaiset ovat myös kehittäneet ekumeenista ymmärrystään oppimalla 1900-luvun liturgisesta liikkeestä. Tämä on myös edesauttanut perinteiden tuomista lähemmäksi toisiaan.¹⁷⁰

139. Saksalainen oppikeskusteluprojekti *Lehrverurteilungen - kirchentrennend?* totesi: "Trenton kaanonit eukaristian teoriasta ja käytännöstä on jaettu kolmeen osaan: Kaanonit pyhästä eukaristian sakramentista (*Canones de ss. Eucharisticae sacramento*): DS 1651–61); kaanonit kommuuniosta molemmissa muodoissa ja pienten lasten ehtoollisesta (*Canones de communione sub utraque specie et parvulorum*): DS 1731–34; ja kaanonit pyhästä messu-uhrista (*Canones de ss. Missae sacrificio*): DS 1751–59."
140. Tämä erottelu osoittaa lisäksi kolme temaattista aluetta, joihin luterilaisten tunnustuskirjojen vastaavat oppituomiot pääasiallisesti viittaavat. Ne kohdistuvat seuraavia käsityksiä vastaan: 1) transsubstantiaatio-opin "viisastelu", 2) maallikoiden osattomuus ehtoollismaljasta ja 3) oppi, että messu on hyvä teko ja uhri.¹⁷¹ Tämä kritiikki messua kohtaan nähdään tässä erityisen keskeisenä, koska se on läheisesti sidoksissa perustavaan luterilaiseen painotukseen, joka ilmaistaan opissa vanhurskauttamisesta uskon kautta.¹⁷² YJV:n ekumeeninen läpimurto vahvistaa käsitystä, että ymmärrys uhrista vanhurskauttamisen yhteydessä on nyt helpompi sovittaa kuin aiemmin. Kuten edellä (2.2.2.) muotoiltu erot sovittava yksimielisyytemme osoittaa, uhri voidaan nyt yhdessä ymmärtää kirkon sakramentaalisuuden kontekstissa, ei ihmisen itsevanhurskauttamisen tekona.¹⁷³ Kansainvälinen luterilais-katolinen dialogidokumentti *The Eucharist* oli muotoillut merkittävän ja kasvavan lähentymisen näissä teemoissa jo vuonna 1978.¹⁷⁴
141. Tässä dokumentissa päähuomio on perustavassa sisällöllisessä yksimielisyydessä ja erot sovittavassa yksimielisyydessä, joka on yllä saavutettu (luku 2.2) liittyen pääteemoihin oppituomioissa messusta uhrina, maallikkojen ehtoollismaljasta ja transsubstantiaatiosta. Päämääränämme ei ole toistaa saksalaista oppituomioprojektia, joka onnistui selventämään yhteistä perustaa monissa historiallisesti kiistanalaisissa kysymyksissä, jotka edelleenkin tarvitsevat lisävaloa. Oppituomiot on kuvattu tässä vain lyhyesti saavuttamamme yhteisymmärryksen valossa. Olemme jo tarkastelleet *Yksimielisyyden kirjan* oppituomioita

170 VKE 217.

171 Ks. esim., CA 13: CA 24.28–, 30–; BC 59–; AC 13.18–; BC 213 –; AC 24.11– 14, 27–, 48, 60; BC 251, 251, 254–, 258, 260; AS II.2; BC 293–.

172 Vrt. AC 4.210: BC 136, viittaus myös Bieliin.

173 CRE 84.

174 Transsubstantiaatio: *Eucharist* 51, maallikkojen malja: *Eucharist* 64 ja uhri: *Eucharist* 61.

transsubstantiaatio-opista, maallikoiden ehtoollismaljasta ja messusta uhrina (luvut 2.2.3, 2.2.7, 2.2.2); nyt tehtäväksemme jää käsitellä Trenton kirkolliskokouksen oppituumioita eukaristiasta. Yksityiskohtainen keskustelu näiden oppituumioiden virallisesta kumoamisesta jää katolisen kirkon ja luterilaisen kirkkoyhteisön tehtäväksi myöhemmässä vaiheessa.

2.3.2. Oppi transsubstantiaatiosta (Canones de Eucharistia 1-11)

142. *Kaanon 1* Trenton eukaristiadekreetissä tuomitsee ne, jotka kieltävät, ”ettei pyhä eukaristian sakramentti sisällä todesti, todellisesti ja substantiaalisesti Herramme Jeesuksen Kristuksen ruumista ja verta yhdessä hänen sielunsa ja jumaluutensa kanssa ja siis koko Kristusta, vaan sanoo niiden olevan siinä ainoastaan samalla tavoin kuin jokin on merkissä tai hahmossa tai voimansa kautta (*ut in signo vel figura, aut virtute*)” (DS 1651). Tässä torjutaan sellainen asenne, joka ymmärtää merkin vain ulkoiseksi leimaksi, joka kiinnittää huomion johonkin. On selvää, ettei tämä kohdistu luterilaiseen käsityksen reaaliapresensistä. Kuten edellä ilmaistussa konsensuksessa (2.2.3) todetaan, erilaisesta terminologiasta huolimatta luterilaiset reformaattorit – perustavassa yksimielisyydessä katolisen kirkon kanssa – painottivat, että Herran ehtoollisella Jeesus Kristus on ”todesti ja olemuksellisesti” (*vere et substantialiter*) läsnä ruumiissaan ja veressään ja sallii ottaa itsensä vastaan leivän ja viinin elementeissä.¹⁷⁵
143. *Kaanonissa 2* istunnossa XIII (1551) *pyhästä eukaristian sakramentista (de ss. Eucharistiae sacramento)* Trenton kirkolliskokous hyväksyi kirkon opiksi ”ihmeellisen ja ainutlaatuisen muuttumisen” (*mirabilem... et singularem conversionem*), jossa ”leivän koko substanssi muuttuu ruumiiksi ja viinin koko substanssi vereksi, niin että jäljelle jäävät vain leivän ja viinin havaittavat ominaisuudet”. Kaanon lisää, että katolinen kirkko ”mitä soveliaimmin” (*aptissime*) kutsuu tätä muuttumista (*conversio, mutatio*) substanssin muuttumiseksi, transsubstantiaatioksi (*transsubstantiatio*) (DS 1652). *Yksimielisyyden ohje* ”torjuu ja tuomitsee” transsubstantiaatio-opin silloin, kun sillä tarkoitetaan, että leipä ja viini muuttuvat Kristuksen ruumiiksi ja vereksi annihilaation (*annihilatio*) tapaan niin, että ”ainoastaan ulkomuoto jää jäljelle” (*accidentia sine subiecto*).¹⁷⁶ Kuten yhteinen käsityksemme yllä (2.2.3) ilmaisee, teologisten keskustelujen sarjan jälkeen olemme päässeet yksimielisyyteen pääkysymyksestä: ehtoollisaineiden ”muuttumisesta” (*conversio, mutatio*) seurauksena Kristuksen todellisesta läsnäolosta, mitä terminologiaa eroavaisuuksia tässä saattaakin olla. Transsubstantiaatio on opillinen selitys konversiolle/muutokselle avainasiana.

¹⁷⁵ Vrt. CRE 89–90, 92.

¹⁷⁶ Vrt. FC Epit. t. 7.22: BC 484; SD 7.107–: BC 588.

Trenton kirkolliskokouksen oppituomio, joka kohdistuu siihen, että ”pyhässä eukaristiassa säilyy leivän ja viinin substanssi” (kaanon 2: DS 1652) ei päde luterilaiseen näkemykseen, mikäli sen intentio on väittää, että leipä ja viini jatkavat olemassaoloaan fyysisinä ja kemiallisina entiteetteinä.¹⁷⁷

144. *Kaanon 3* tuomitsee ne, jotka opettavat, että koko Kristus ei ole läsnä ehtoollisen yhdessä muodossa (*sub unaquaque specie et sub singulis cuiusque specie partibus separatio facta totum Christum contineri.*). Luterilaiset tunnustuskirjat opettavat, että koko Kristus on läsnä molemmissa aineissa, konsekroidussa leivässä ja viinissä. Kuten jo yllä (2.2.7) on todettu, voimme jakaa sen periaatteen, että ehtoollisen merkki on täydellisempi, kun sekä leipä ja viini jaetaan, eikä tämä eroavaisuus käytännössä ole kirkkoa jakava.
145. *Kaanon 4*. Trenton kaanon 4 tuomitsee kaikki ne, jotka sanovat, että Herran ruumiin ja veren tosi läsnäolo sakramentissa on ”ainoastaan käytössä (*in usu*), silloin kun se nautitaan (*dum sumitur*), mutta ei sitä ennen eikä sen jälkeen” (DS 1654). Uskoessaan ehtoollisaineiden ”muuttumiseen” luterilaiset korostavat, että tämä on ontologinen muutos, jota ei voida spekulatiivisesti rajoittaa tiettyyn hetkeen. Kaanon 4:n oppituomio ei siten sovellu luterilaisen opin käsitykseen ”käytöstä”, vaan ainoastaan sellaiseen näkemykseen, joka suoraan samaistaa ”käytön” ”vastaan ottamiseen”.¹⁷⁸ Vatikaanin II kirkolliskokous teki selväksi, että juhla itse on eukaristisen hurskauden keskus (SC 55).
146. *Kaanon 5* eukaristiadekreetissä (DS 1655) tuomitsee näkemyksen, että eukaristian erityinen hedelmä on syntien anteeksiantaminen.¹⁷⁹ Reformaattorit ajattelivat syntien anteeksiantamisen tarkoittavan Jumala-yhteyden (*koinonia*) kokonaisvaltaista näkökulmaa, joka on jälleen kerran annettu lahjaksi. Yksilöllinen näkökulma ei ole erossa yhteisöllisestä.¹⁸⁰ Myös Lutherin teologiassa *unio* ja *communio* kuuluvat yhteen.¹⁸¹ Jo 1500-luvulla uskottiin yleisesti (DS 1638), että syntien anteeksiantaminen tulisi mainita kaikissa eukaristian kuvauksissa.¹⁸²

¹⁷⁷ Vrt. CRE 98–99; Ratzinger 1967, 153.

¹⁷⁸ CRE 102. FC SD 7.86–: BC 584–. Jolkkosen 2010, 131 mukaan Luther kirjoitti kaksi kirjettä Simon Wolferinukselle Bugenhagenin kanssa vastustaakseen voimakkaasti sitä, että Wolferinuksen käsitys *in usu*-termistä implikoi, että reaali-presens loppuu messun päättymiseen: ”Luther ... ajatteli, että on skandaali, että kyseinen pappi näki sopivaksi sekoittaa konsekroidun leivän ja viinin konsekreioimattomiin elementteihin messun jälkeen. Reformaattori kysyi, keneltä pappi oli oppinut tämän ja kenen esimerkkiä hän seurasi. Luther nuhteli Wolferinusta yleisesti tästä väärästä menettelystä, reaali-presensin keston spekuloinnista, joka oli dogmaattisesti ja pastoraalisesti ’skandaalimainen ja haitallinen asia’. Ensinnäkin oli vaarallista väittää varmasti, milloin reaali-presens loppui. Toiseksi, sanotun papin epäkunnioittava käytös vahingoitti seurakunnan uskontajua ja herätti loukkaantumista ja viisastelua.”

¹⁷⁹ CRE 111. AC 24.90: BC 266; vrt. AC 13.22: BC 214; CA 24.30–33: BC 59–.

¹⁸⁰ BC 352, CRE 111.

¹⁸¹ Peura 1997, 118–119, WA 30 I, 26, 26–27, 18. Esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon messuliturgian prefaatiossa eukaristian yhteisöllinen ulottuvuus on selvä: ”Hän on kärsinyt kuoleman meidän puolestamme ja ylösnousemisellaan avannut meille tien ikuisen elämään. Me kiitämme sinua tästä taivaan lahjasta ja laulamme sinulle ylistystä enkelien ja kaikkien pyhien kanssa.”

¹⁸² Katolisessa teologiassa on ongelmallista sanoa, että eukaristia on asetettu kuolemansyntien anteeksisaamiseksi. Toisaalta, mikäli hyväksytään, että eukaristian yksi vaikutus on päästäminen lievistä synneistä, tämä on täysin

147. *Kaanon 6* käsittelee Kristuksen kunnioittamista eukaristian vietossa (DS 1656). Luterilaiset ja katolilaiset opettavat yksimielisesti, että kunnioitusta osoitetaan juhlassa läsnäolevalle Herralle, ei ”leivän ja viinin näkyville aineille”.¹⁸³ Luterilaisessa messussa Kristuksen palvonta on sallittua, ja sitä harjoitetaan, kun esimerkiksi konsekroidut ehtoollisaineet kohotetaan (*elevatio*) tai kun uskova vastaanottaa pyhän ehtoollisen. Luterilaiset tunnustuskirjat ilmaisevat huolta pyhitettyjen ehtoollisaineiden väärinkäytöstä. Ne eivät kiellä ehtoollisaineissa todellisesti läsnäolevan Kristuksen palvontaa sellaisenaan. *Olemme yksimielisiä* eukaristian kunnioittamisesta ”suurena laupeuden salaisuutena”.¹⁸⁴
148. *Kaanon 7* (DS 1657) käsittelee eukaristian säilyttämistä. Vaikka ensisijainen luterilainen käytäntö on käyttää kaikki ehtoollisaineet eukaristian vietossa, on sallittua säilyttää konsekroituja ehtoollisaineita ciboriumissa, mikäli jäljelle jääneet voidaan jakaa sairaille viikon aikana.¹⁸⁵
149. *Kaanon 8*, joka käsittelee Kristuksen ruumiin ja veren syömistä vain hengellisesti, ei sakramentaalisesti ja todellisesti (DS 1658), ei kohdistu luterilaiseen käsitykseen Kristuksen todellisesta läsnäolosta ehtoollisen sakramentissa.
150. *Kaanon 9*, joka käsittelee säännöllistä osallistumista eukaristiaan vähintään kerran vuodessa (DS 1659), ei koske luterilaisia, jotka kannustavat kirkon jäseniä ottamaan usein osaa eukaristiaan, itsenäisesti konfirmaation jälkeen ja ennen sitä sen henkilön kanssa, joka huolehtii lapsen kristillisestä kasvatuksesta.
151. *Kaanon 10*, joka käsittelee sitä, että toimittava pappi jakaa ehtoollisen itselleen, ei ole kohdistettu luterilaisia vastaan, koska silloin kun vain yksi luterilainen pappi toimii eukaristian selebranttina, hän voi jakaa ehtoollisen myös itselleen.
152. *Kaanonia 11*, joka käsittelee uskoa ainoana eukaristiaan valmistautumisena (DS 1661), ei voida soveltaa luterilaisiin, koska kirkon jäsen voi osallistua pyhälle ehtoollisesti itsenäisesti vasta, kun hänet on konfirmoitu. Jokaisessa messussa on yhteinen synnintunnustus, sanan liturgia ja rukoukset, jotka valmistavat ehtoollisen vastaanottamiseen.¹⁸⁶

totta ja ongelmattomaa. On ilmeistä, että tulkinta syntien anteeksiantamisesta (*remissio peccatorum*) eukaristian hedelmänä ei ollut yksiselitteisen selvä kontroversiakeskusteluissa. Päätelmässään CRE toteaa osuvasti, että missä syntien anteeksiantamisen suppea tulkinta oli (tai on yhä) käytössä, kaanon 5 (DS 1655) – joka itsessään alkaa epätäydellisesti – on yhä voimassa. Mutta missä syntien anteeksiantaminen nähdään yhteytenä uudessa armon kautta syntyvässä yhteenkuuluvuudessa Jumalan kanssa, kuten meidän luterilaisissa ja katolisissa tulkinnassamme, kaanon on pätemätön. (CRE 111–112).

183 CRE 103. Vrt.: FC SD 7.126: BC 591; FC Epit. 7.19: BC 484.

184 *Ecclesia de Eucharistia*, I, 11.

185 *Palvelkaa Herraa iloiten* 99, 102.

186 VKE 253.

2.3.3. Kommuunio molemmissa muodoissa ja pienten lasten eukaristia (Canones de Communionem sub utraque Species et Parvulorum 1-4)

153. *Kaanon 1* (DS 1731), joka käsittelee eukaristian vastaanottamista molemmissa muodoissa välttämättömänä pelastuksen kannalta, ei päde, koska tämä ei ole luterilaisen opetuksen mukaista.
154. *Kaanon 2* koskien kritiikkiä katolista kirkkoa kohtaan eukaristian jakamisesta maallikoille ja niille papeille, jotka eivät selebroi, vain yhdessä muodossa, ei ole nykyisen opetuksen valossa aihe erimielisyydelle (2.2.7.).
155. *Kaanon 3*, joka käsittelee sitä, ettei koko Kristusta vastaanotettaisi yhdessä muodossa, ei sovellu luterilaiseen opetukseen. Vaikka luterilaiset yleensä jakavat ehtoollisen molemmissa muodoissa, he eivät kiellä eukaristian pätevyyttä, kun se jaetaan yhdessä muodossa (2.2.7.).
156. *Kaanon 4* eukaristian välttämättömyydestä niiden lasten pelastukselle, jotka ovat alle ”järjen käytön iän”, ei ole suunnattu luterilaista opetusta vastaan. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa lapset kutsutaan ja heidän sallitaan tulla pyhälle ehtoolliselle heidän kristillisestä kasvatuksestaan vastaavan henkilön ohjauksessa. Tavallisesti he kuitenkin ottavat osaa ehtoolliselle vasta rippikoulun ja konfirmaation jälkeen.

2.3.4. Messu uhrina (Canones de Missae Sacrificium 1-9)

157. *Kaanon 1* (DS 1751) käsittelee messua uhrina. Yllä (2.2.2) olemme muotoilleet erot sovittavan yksimielisyyden käsityksessä uhrista ja messusta uhrina siitä näkökulmasta, että Kristuksen ainutkertainen ja toistamaton uhri on läsnä messussa. Kristuksen ristinuhri on sakramentaalisesti läsnä ehtoollisen sakrifisiaalisessa uhraamisessa. Hänen ainutlaatuinen uhrinsa sakramentin perustana ja sakrifisiaalinen uhraaminen tulee pitää yhdessä, jotta vältämme lahjan ja uhraamisen erottamisen toisistaan.¹⁸⁷ Tämän seurauksena Trenton ensimmäinen kaanon (DS 1751) ja luterilaisten tunnustuskirjojen oppituomiot voidaan nähdä uudessa valossa. Trenton oppituomio on kohdistettu ristin ja messun erottamiseen, Jeesuksen ruumiin ja veren sakramentin täydelliseen erottamiseen hänen uhristaan.
158. *Kaanon 2* käsittelee sitä, että eukaristian viettää pappi. Yllä olemme päässeet yksimielisyyteen (2.2.6.), että eukaristian vieton johtaminen on vihityn papin tai piispan tehtävä. Sekä katolisen että luterilaisen käsityksen mukaan pappi toimii Kristuksen persoonassa (*in persona Christi*).¹⁸⁸

¹⁸⁷ Vrt. *Eucharist* 56.

¹⁸⁸ CRE 86. Vrt. AC 24.53–; BC 259–; FC Epit. 7.8: BC 482; SD 7. 74: BC 583.

159. *Kaanon 3* käsittelee messua vain kiitos- ja ylistysuhrina. Olemme eritelleet yllä (2.2.2) seitsemän eri merkitystä ”uhrille” messun yhteydessä.
160. *Kaanon 4*: Reformaattoreiden kritiikki on kiteytetty teesiin, että roomalainen oppi messu-uhrista on ristiriidassa ”Kristuksen ainutkertaisen ristinuhrin täyden riittävyyden” (CA 24.21, 25–; BC 58; Apol. 24.56–, 62–; BC 259–) kanssa. Olemme muotoilleet tätä kaanonin koskevan yksimielisyytemme (2.2.2).¹⁸⁹
161. *Kaanon 5* käsittelee messun toimittamista pyhien kunnioittamiseksi ja heidän esirukouksensa pyytämiseksi.¹⁹⁰ Myös luterilaiset voivat hyväksyä pyhien kunnioittamisen (CA 21, AC 21) ja jopa myöntää, että enkelit ja pyhät rukoilevat kirkon puolesta taivaassa (AC 21,9).¹⁹¹ Trenton kirkolliskokouksessa oli jo korjattu näkemystä, jonka mukaan tietyt messun muodot sekä ”messujen sarjat” eivät voisi epäonnistua vaikuttamaan ”sieluparkojen” lunastusta kiirastulessa.¹⁹²
162. *Kaanon 6* käsittelee näkemystä, että messun kaanon sisältää erheitä ja että se pitäisi poistaa. Martti Luther oli voimakkaan kriittinen roomalaisen kaanonin tekstiä kohtaan, koska hän ymmärsi sen Gabriel Bielin kommentaarin valossa.¹⁹³ Vielä Trenton jälkeen katolisessa teologiassa oli erilaisia tulkintoja tästä rukouksesta. Nykyään sekä luterilaiset että katolilaiset käyttävät omia eukaristisia rukouksiaan. Molempien kirkkojen liturginen elämä, joka on saanut vaikutteita varhaisen kirkon perinnöstä ja 1900-luvun ekumeenisesta liturgisesta liikkeestä, on kehittynyt. Yhteisen käsityksemme (2.2.2) pohjalta meillä on messusta erot sovittava yksimielisyys.
163. *Kaanon 7* (DS 1757) ilmaisee perustavan oikeutuksen ulkoisille seremonioille, merkeille ja messuvaatteille eukaristian vietossa. Tämän päivän näkökulmasta voidaan nähdä, että edes 1500-luvulla ei ollut erimielisyyttä ulkoisten seremonioiden toissijaisuudesta. Vatikaani II:n tuloksena syntyneen teologisen pohdinnan ja käytännön liturgisen uudistuksen seurauksena yhteinen lähenytymisemme on jopa selvempää.

189 CRE 84–85. *Canon 4*. Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi sacrifice in cruce peracto per Missae sacrificium, aut illi per hoc derogari: anathema sit. Vrt. Schmalkaldenin opinkohdat, osa II, artikla II: ”Messu-uhri: 5) Messun kaava ja kaikki selitysteokset osoittavat, että se pakostakin on yksinomaan ihmisten, jopa roistojenkin tekoa, jolla yksi yrittää sovittaa itseään ja muita Jumalan kanssa sekä hankkia ja ansaita syntien anteeksiantamusta ja armoa. Näinhän siitä ajatellaan, kun sitä parhain päin selitetään - mitä tarkoitusta sillä muuten olisikaan? Juuri siksi se on tuomittava ja hylättävä. Se on nimittäin räikeässä ristiriidassa pääopinkohdan kanssa, jossa sanotaan, että meidän syntimme kantaa Jumalan Karitsa ja Poika, ei joku messuntoimittaja, oli hän sitten kelvoton tai hurskas.”

190 CRE 112–114.

191 CA 21; CS 242. Vrt. myös CS 250: ”Reliikkien kunnioittaminen tulee nähdä pyhien kunnioittamisen muodoksi. Se palautuu kirkon varhaisvaiheisiin. Pohjana oleva ajatus on Jumalan uskollisuus, joka kohdistuu koko ihmiseen, siis myös hänen ruumiiseensa” ja CS 252: ”Muistomerkkien rakastava säilyttäminen ihmisistä, joita kunnioitamme, kohtaa meitä myös evankelisten piirissä. Kunhan kunnioitava muistaminen ja kiitos Jumalalle ovat johtajatuksia, ei sitä vastaan esitetä mitään. Missä taas reliikkien kunnioittamisen kautta odotetaan armon välittymistä, pätee myös nykyään sama vastalause.”

192 CRE 112.

193 Gabriel Biel (1415–95): *Expositio Canonis Missae* (1499).

164. *Kaanon 8* liittyen messuihin, joissa pappi yksin nauttii eukaristisen kommuunin, on käsitelty aiemmin (2.2.1).
165. *Kaanon 9* käsittelee konsekraatiosanojen hiljaista lukemista roomalaisen riituksen kaanonissa, messun viettoa vain kansankielisesti ja veden sekoittamista eukaristiseen viiniin. Myös tässä oppituomiot voidaan nähdä uudessa valossa. Luterilaiset korostavat konsekraatiosanojen keskeisyyttä. Ne on mahdollista joko resitoida tai lukea. Luterilaiset eivät väitä, että messua tulisi viettää vain kansankielisenä tai että vettä ei saisi sekoittaa ehtoollisviiniin (kaanon 9 DS 1759; luku 7: DS 1748, AC 24). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen hyväksymä jumalanpalvelusopas sallii veden sekoittamisen ehtoollisviiniin.¹⁹⁴

2.4. Johtopäätökset

166. *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* -raportti määrittelee ne eukaristian pääkohdat, joista yksimielisyys on välttämätön, mikäli eukaristisen salaisuuden täyteys pyritään tunnustamaan molemmissa traditioissa: ”leipä ja viini, eukaristinen rukous, joka sisältää konsekraatiosanat eli Kristuksen asetussanat ja jonkin epikleesin eli Pyhän Hengen avuksi huutamisen muodon, usko Jeesuksen Kristuksen todelliseen läsnäoloon leivässä ja viinissä, usko Jeesuksen Kristuksen uhrin ajankohtaistumiseen, usko ehtoollisen sakramentaalisuuteen, sekä viran pätevyys ja sakramentaalisuuden tunnustaminen.”¹⁹⁵ Jos nämä ovat ne oleelliset asiat, joista vaaditaan yksimielisyys, näyttää olevan hyvä syy toivoa, että yksimielisyytemme kattavuuden perusteella voidaan saavuttaa erot sovittava yksimielisyys eukaristiaa koskevista uskon perustotuuksista. Ennen kuin pitemmälle meneviä johtopäätöksiä tehdään, tarvitsemme lisäkeskustelua viimeisimmästä kohdasta: viran pätevyys ja sakramentaalisen luonteen tunnustamisesta.

¹⁹⁴ *Palvelkaa Herraa iloiten*, 99.

¹⁹⁵ VKE 350.

III KIRKKOYHTEISÖ JA SAKRAMENTAALINEN VIRKA

1. Viran raamatullinen ja historiallinen tausta

1.1. Virka Uudessa testamentissa

167. Esitämme nyt lyhyen yleiskatsauksen viran raamatulliseen ja historialliseen taustaan sekä vihkimysviran ja pietarinviran kehityksen pääpiirteet, jotta voimme keskittyä niiden olennaisiin elementteihin. Tämä yhteenvedo pyrkii kasvattamaan yhteisymmärrystä kehityksestä niin paljon, että erot sovittavan yksimielisyyden taustan muodostaminen olisi mahdollista. Se ei pyri antamaan kattavaa selvitystä aiheesta.¹⁹⁶ Kuvatessamme tätä taustaa olemme erityisen kiitollisia luterilais-katoliselle dialogiraportille *The Apostolicity of the Church* sekä saksalaiselle luterilais-katoliselle dokumentille *Communio Sanctorum*. Hyödynnämme valikoimaa tätä historiallista kehitystä koskevaa ekumeenista tutkimuskirjallisuutta antamaan suuntaa ja tähtäyspisteen pyrkimyksellemme.
168. Kaikki neljä evankeliumia kertovat, että Jeesus valitsi jo Galileassa tapahtuneen toimintansa aikana kahdentoista opetuslapsen ryhmän. Joskus Jeesus valitsi pienemmän ryhmän – useimmiten Pietarin, Jaakobin ja Johanneksen – näiden kahdentoista joukosta todistamaan erityisiä tapahtumia (Mark. 9:2; Mark. 14:32; rinnakkaisteksti Matteuksella). Joskus Pietari puhuu suuremman ryhmän edustajana, ja hänet mainitaan ensimmäisenä kaikissa kahdentoista opetuslapsen luetteloissa, mikä vastaa sitä, että synoptisessa perinteessä hän ja hänen veljensä Andreas olivat ensimmäiset Jeesuksen kutsumat opetuslapset (Mark. 1:16–20). Kaksitoista opetuslasta kutsuttiin seuraamaan Jeesusta ja osallistumaan hänen lähetystehtäväänsä (ks. Matt. 10:1–4; Mark. 3:13–19; Luuk. 6:12–16; ja Joh. 6:70). “Joka ottaa vastaan teidät, ottaa vastaan minut, ja joka ottaa minut vastaan, ottaa vastaan sen, joka on minut lähettänyt” (Matt. 10:40); “Joka kuulee teitä, kuulee minua, ja joka hylkää teidät, hylkää minut. Mutta joka hylkää minut, hylkää sen, joka on minut lähettänyt” (Luuk. 10:16). Jeesuksen opetuslapsille antama tehtävä edustaa hänen oman

196 Vrt. Müller 2017, 139–140: “Perustietämystä paaviuden historiasta ja primaatti-ajatuksen kehityksestä pitää oikeastaan edellyttää tiettyjen stereotyyppien ja yleistysten suhteellistamiseksi, sellaisena kuin ne usein esiintyvät populistisessa anti-Rooma-polemiikissa tai myös hurmahenkisessä paavi-apologetiikassa.”

julistus- ja parantamistehtävänsä jatkumoa (Mark. 6:7–13; Matt. 10:1–11:2; Luuk. 9:1–6). Opetuslapset jakavat hänen sanomansa, hänen voimansa ja auktoriteettinsa käskä pahoja henkiä ja sairauksia. Jeesus jatkaa omaa tehtäväänsä heidän kauttaan. “Niin kuin Isä on lähettänyt minut, niin lähetän minä teidät” (Joh. 20:21; vrt. 13:20; 17:18). Kuten Jeesuksella on tehtävä, jonka hän on saanut suoraan Jumalalta ja joka tekee itse Jumalan auktoriteetin läsnäolevaksi (ks. Matt. 7:29; 21:23; Mark. 1:27; 11:28; Luuk. 20:2; 24:19), samoin myös apostoleilla on tehtävä, jonka he saavat Jeesukselta. Olla apostoli on olla Kristuksen lähettämä (*missi a Christo*). Varhainen kristillinen yhteisö oli vakuuttunut Herran läsnäolon jatkumisesta myös sen jälkeen, kun Jeesus ei enää ilmestynyt heille. Matteus ja Luukas, samoin kuin Johannes, todistavat ylösnousseen Kristuksen lopulta antaneen apostoleille maailmanlaajan lähetystehtävän.¹⁹⁷

169. Paavali pitää apostolista missiota olennaisena kirkon (*ekklesia*) kasvulle. Apostolien julistuksen kautta Jumalan sana vaikuttaa uskossa ja Jeesus Kristus lasketaan kirkon perustukseksi. Näin toimiessaan apostoli, samoin kuin hänen seuraajansa ja tälle perustalle rakentavat, ovat Jumalan palvelijoita (1. Kor. 3:5–11). Apostolin rooli perustan laskijana liittyy siihen, että hän on ajallisesti ja suksession järjestyksessä ensimmäinen, mutta hänellä on muutenkin suunnan antava tehtävä. Tämä viittaa apostolin vastuuseen asettaa normi, jota myöhemmin tutkitaan, kehitetään ja sovelletaan eteenpäin, mutta ei hylätä tai vääristetä. Tämän vuoksi apostoli Paavali kirjoittaa kirjeitä perustamilleen seurakunnille, ja sen vuoksi muut myöhemmin kirjoittavat kirjeitä hänen nimissään, vaikka hän ei ole enää saatavilla vastaamaan. Pastoraalikirjeet jatkavat apostoli Paavalin perustajanroolin täsmentämistä sekä hänen esikuvalliseen elämäänsä (2. Tim. 4:7) että hänen asemaansa “uskon totuutta” (1. Tim. 2:7) opettaneena viitaten. Efesolaiskirjeen edustamassa paavalilaisessa traditiossa kirkosta itsestään tulee temaattisen pohdinnan keskus. Apostolit mainitaan Ef. 4:11 samankaltaisessa yhteydessä kuin 1. Kor. 12. Eri lahjat palvelevat kaikki Kristuksen ruumiin rakentumista apostoleina, evankeliumin julistajina, paimenina ja opettajina hänen kirkossaan.¹⁹⁸
170. Kahdentoista opetuslapsen valinta Jeesuksen Galilean toiminnan aikana sekä heidän viimeisellä ehtoollisella saamansa käsky (Luuk. 22:22–38) valmistavat heidät rooliinsa Israelin palauttamisessa ennalleen, kuten eskatologisin termein kuvataan: He istuvat Jumalan valtakunnassa valtaistuimilla tuomitsemassa Israelin kahtatoista sukukuntaa (jae 30). Valmistauduttaessa apostolin valintaan apostolin palvelutehtävän kriteerit luetellaan (Ap.t. 1:21–22). Edellytykset eivät voi täytyä ensimmäisen sukupolven jälkeen. Luukkaan mukaan kahdentoista

¹⁹⁷ ApC 1–13.

¹⁹⁸ ApC 17–27.

apostolin kollegiolla (*collegium*) on ainutkertainen ja erityinen tehtävä Jumalan kansan historiassa. Heidän tehtävänsä on olla Jeesuksen ylösnousemuksen todistajia (Luuk. 24:48 ja Ap.t. 1:8,22). Silminnäkijänä (*autoptes*) oleminen on vaatimus, mutta se ei yksin tee apostoliksi. Kahdentoista apostolin tehtävä on todistaa jatkuvuudesta heidän tuntemansa ristiinnaulitun Jeesuksen ja ylösnousseen Herran välillä ja todistaa Herran Jeesuksen ylösnousemusta.¹⁹⁹

171. Opetuslasten keskuudessa Pietarilla on erityinen johtamistehtävä. Jeesus rukoo hänen puolestaan, ettei hänen uskonsa sammuisi, ja pyytää Pietaria vahvistamaan veljiään, kun hän on palannut takaisin (Luuk. 22:32). Hän on paimen, jolle Kristus on antanut kutsun: ”Ruoki minun lampaitani” (Joh. 21:15–17). Pietarin tunnustettua Kristuksen olevan ”Messias, elävän Jumalan poika” Jeesus lupasi rakentaa kirkkonsa ”tälle kalliolle”, Keefas (*Kepha*, Mark. 3:16; Matt. 16:18; Joh. 1:42). Raamatun kertomuksessa välitön peruste tälle lupaukselle on se, että Pietari tunnustaa Jeesuksen Kristuksen olevan ”Messias”: ”... Tätä ei sinulle ole ilmoittanut liha eikä veri, vaan minun Isäni, joka on taivaissa. Ja minä sanon sinulle: Sinä olet Pietari, ja tälle kalliolle minä rakennan kirkkoni. Sitä eivät tuonelan portit voita” (Matt. 16:16–18). Apostoli Pietarin kautta Jeesus antoi kirkolleen ja muille apostoleille taivasten valtakunnan avaimet: ”Minä olen antava sinulle taivasten valtakunnan avaimet” (Matt. 16:19). Apostolinen valta ja vastuu lepäävät ennen kaikkea Jeesuksesta Kristuksesta kertovan pelastussanomien kaikille ihmisille julistamisen varassa, minkä osoittavat Jeesuksen opetuslapsilleen Joh. 20:23 antama tehtävä sekä kaste- ja lähetyskäsky (Matt. 28:18–20). Valta päästää ja sitoa sisältää myös vallan ratkaista oikean ja väärän opin välillä. Helluntaina pitämässään saarnassa (Ap.t. 2:14–36) Pietari on ensimmäinen opetuslapsi, joka julistaa evankeliumia julkisesti.²⁰⁰
172. Kahdentoista opetuslapsen tehtävän keskiössä on Israel, ja heidän eskatologinen roolinsa saa ilmauksensa Daavidin sortuneen majan jälleenrakennuksessa (Ap.t. 15:16). He opettavat, puolustavat uskoa ja tekevät ihmeitä. He osallistuvat myös kätten päällepanemiseen, jotta ne, jotka on kastettu, saisivat Pyhän Hengen (Ap.t. 8:16–17). He asettavat ”ne seitsemän” rukouksella ja pane-malla kätensä heidän päälleen, kuten Ap.t. 6:6 kuvaa. Huolimatta Luukkaan kahdentoista apostolin kollegiolla asettamasta painoarvosta apostolit toimivat koko yhteisössä, jonka kaikki jäsenet (Ap.t. 2:3) saavat Pyhän Hengen lahjan helluntaipäivänä. Heidän yhteistä elämäänsä muovaavat omistautuminen apostolien opetukselle, keskinäiselle yhteydelle ja omaisuuden jakamiselle, leivän murtamiselle ja rukoukselle (Ap.t. 2:42).²⁰¹

199 ApC 28–31.

200 CS, art. 158–163.

201 ApC 32–34.

173. Uuden testamentin kanoniset kirjoitukset heijastavat vaihetta, jonka aikana erilaiset kirkolliset järjestysmuodot kehittyivät, elivät rinnakkain ja vaikuttivat toisiinsa. Kirkko ei ole koskaan ollut ilman henkilöitä, jotka kantavat erityistä vastuuta ja auktoriteettia, ja sen toimet ja tehtävät ovat ymmärrettävissä vain henkilöiden hoitamina. Paavalilaisten kirkkojen karismaattisen profiilin ei tulisi ymmärtää sulkevan pois järjestystä ja hallintoa. Joka tapauksessa Uusi testamentti painottaa voimakkaasti koko Jumalan kansalle osoitettua kutsumusta olla Kristuksen ruumis (1. Kor. 12:4–11, 12–27). Pyhän Hengen lahjojen välityksellä Jumala luo ja ylläpitää kirkkoa ja synnyttää joka päivä uskoa, rakkautta ja uutta elämää. Monissa Uuden testamentin kirjoituksissa on viitteitä siitä, että kirkolliset virat ja nimikkeet olivat muodostumassa, mutta ne eivät olleet vielä tarkasti määriteltyjä eivätkä yleisesti hyväksyttyjä.²⁰²
174. Uudessa testamentissa termiä *episkopos* käytetään viisi kertaa. 1. Piet. 2:25 mukaan Kristus on ”sielujenne paimen ja *episkopos*”. Muissa kohdissa sana viittaa paikallisen kirkon johtajiin. Kuva paimenesta valaisee heidän rooliaan lauman – ja myös heidän itsensä – suojelijoina ja vartijoina. Pastoraalikirjeiden huolena on apostolisen perinnön varjelu tilanteessa, jossa vääristyneen spekulatiivisen ja järjestyksen kumoamiseen pyrkivän toiminnan nähdään uhkaavan ja hyökkäävän sitä vastaan. Kirjeet opettavat uskoa ja rakkautta sekä vakiintunutta kirkollista järjestystä. Kirkko on järjestetty ”Jumalan huoneeksi”, jossa on moraalisia vaatimuksia sekä selkeitä käyttäytymisnormeja, jotka ovat sidoksissa henkilön asemaan, ja jossa vallitsee selkeä vastuunjako (1. Tim. 3:14–15). Jumala on antanut huoneensa hallinnan (Tit. 1:7) huoneenhaltijalle (*oikonomos*), joka on kaitsija eli piispa (*episkopos*). Tämän paimenviran kriittinen tehtävä on yhteisön virallinen opettaminen pitäen kiinni terveestä opista (Tit. 1:9). Tämä tarkoittaa perintöä (*depositum, paratheke*), joka on saatu Paavalilta hänen oppilaidensa ja lähettäjänsä Timoteuksen ja Tituksen välityksellä, joiden tehtävä on ollut säilyttää se uskollisesti (1. Tim. 1:11; 6:20). Apostolinen perintö sisältää myös apostolin itsensä mallia antavan esimerkin (1. Tim. 1:16).²⁰³
175. Jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että jo pastoraalikirjeissä ilmenee taipumus järjestää viran malli kolmisäikeisesti piispan, presbyterin ja diakonin viroiksi (*episkopos, presbyteros, diakonos*). Niiden tarkat tehtävät ja suhde toisiinsa eivät

202 ApC 35–37. Suom. huom. englannin kielen sana ”ecclesial”, joka viittaa Uuden testamentin kreikan sanaan ”ekklesia”, on tässä käännetty sanalla ”kirkollinen”, jolloin sillä viitataan uusitestamentilliseen ja kommuunio-ekklesiologiseen käsitykseen paikallisesta *ekklesiasta* paikalliskirkkona, joka monarkkisen piispuuden kehittymisen myötä oli piispan johtama ehtoollisyhteisö (*communio*), joka yhdessä toisten paikalliskirkkojen kanssa muodostaa kommuunioiden kommuunion. Vrt. ekklesiologia käännetään kirkko-opiksi, vaikka erityisesti luterilaisessa perinteessä puhutaan paikallisesta ”ekklesiasta” paikallisseurakuntana, ja termiä ”paikalliskirkko” käytetään harvemmin kuin katolisessa perinteessä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko jakautuu piispan ja tuomiokapitulin johtamiin hiippakuntiin, joita voidaan kommuunio-ekklesiologian mukaisesti kutsua paikalliskirkoiksi. Suomessa luterilaisen kirkon parokiaalinen järjestys, kuten myös hiippakuntarakenne, periytyy katoliselta ajalta.

203 ApC 38–45.

kuitenkaan ole vielä lainkaan selviä. Vaikuttaa siltä, että *episkopoi* ja *diakonoi* yhtäällä ja *presbyteroi* toisaalla edustavat kahta yhtä aikaa kirkossa esiintynyttä traditiota. *Presbyteros* (Jerusalemossa) ja *episkopos* (helleenisisissä yhteisöissä) olisivat kaksi nimeä samalle viralle. Joka tapauksessa on selvää, että apostolien rinnalla esiintyi henkilöitä, joiden palvelutehtävän katsotaan jollakin tavoin edustavan Kristusta. Heidän tehtävänsä on palvella Herraa ja seurakuntaa. He palvelevat sakramentaalisella aterialla sekä julistustyössä, opetustyössä ja karitatiivisessa työssä. Heidän tehtävänsä kuuluu osittain myös osallistuminen seurakunnan johtamiseen – joka on pääasiassa piispan (*episkopos*) ja/tai papin (*presbyteros*) tehtävä, osittain taas hänen tai heidän avustamisensa. Heistä käytetään nimitystä *diakonoi*.²⁰⁴

176. Pastoraalikirjeet todistavat kätten päällepanemisen kautta toimitetusta vihkimysriitistä. 2. Tim. 1:6:ssa Timoteusta muistutetaan, että hän puhaltaisi ”täyteen liekkiin Jumalan armolahjan (*charisma*)”, jonka hän sai, kun Paavali pani kätensä hänen päällensä. Samankaltainen toimitus, joka nähtävästi viittaa samaan tilanteeseen, mainitaan 1. Tim. 4:14:ssa. Riittiin näyttää kuuluvan kolme elementtiä: lahja (karisma), profetia ja kätten päällepaneminen. Selvältä vaikuttaa, että armolahjan käsite esiintyy pastoraalikirjeissä ainoastaan vihkimyksen yhteydessä. Pyhän Hengen varustava lahja vihittävälle välittyy kätten päällepanemisen kautta, ja se ymmärretään viran armolahjaksi. Vastaavasti vihkimysriitti tulee ymmärtää epikleettisesti, ja kätten päällepaneminen toimii initiaatoriittinä hengelliseen johtotehtävään. Sillä on yhteys sen opin totuuteen, jota Timoteus kutsutaan julistamaan ja puolustamaan. Pastoraalikirjeet eivät erota riittiä kirkon elämän kokonaisuudesta tai autenttisesta evankeliumin saarnaamisesta eivätkä terveen opin opettamisesta. Riitti osoittaa, että kirkko on pysyvästi Hengen johdatuksen alainen, mikä tapahtuu järjestyksenmukaisen siirtymän ja henkilökohtaisen välittymisen kautta sukupolvelta toiselle. Myös Apostolien teot vahvistavat yhteyden kätten päällepanemisen ja Hengen lahjan välillä (Ap.t. 8:14–17 sekä 19:5–6).²⁰⁵
177. Varmuus jatkuvasta jumalallisesta läsnäolosta ohjasi apostolista yhteisöä ja antoi sille voimaa. Apostolisen julistuksen ja opetuksen keskiössä olivat Jeesuksen Kristuksen elämä, kuolema ja ylösnousemus. Kirkko on aina pyrkinyt olemaan uskollinen apostoliselle todistukselle, ja Raamatun kaanonista tuli aikanaan tämän asian normatiivinen esitys. Pastoraalikirjeet ilmaisevat voimistuvaa huolta todistuksen välittämisen muodoista, sillä jatkuvuus apostolien

204 *Det kyrkliga ämbetet*, 23–24; Nguyen 2016, 73–74. Nguyen luettelee laajemmin asiaa käsittelevää kirjallisuutta. Hän esittää, että J.D. Quinn tekee sen johtopäätöksen, että kaikki *episkopoi* (piispat) olivat *presbyteroi* (pappeja), mutta kaikki *presbyteroi* eivät olleet *episkopoi* (J.D. Quinn, ”Ministry in the New Testament”, teoksessa *Lutherans and Catholics in Dialogue IV: Eucharist and Ministry*, 69–100, s. 97). Presbyteraanin (pappeuden) itsenäisestä alkuperästä suhteesta episkopaattiin ja diakonaattiin ks. F.M. Young, ”On *episkopos* and *presbyteros*,” julkaisussa *Journal of Theological Studies* 45 (1994) 142–48.

205 ApC 50–52.

opetuksen kanssa on uskollisuuden mitta ja uskottavuuden perusta. Kirkon johtoasemassa olevien korkein tehtävä on siten opettaa tervettä oppia ja varjella sen välittymistä, sillä se on aina uhattuna. Heidän haltuunsa on annettu apostolinen perintö, kreikaksi *paratheke*, (1. Tim. 6:20; 2. Tim. 1:14), latinaksi *depositum*. Tämä on uskon talletus (*depositum fidei*), mutta se sisältää myös elämää koskevan perinnön (*depositum vitae*), kutsuen yhteisön pitäytymään apostolisessa elämässä hengellisessä järjestyksessään ja käytännöissään. Kirkon uskollisuus apostoliselle evankeliumille vaatii tiettyjä perinteisiä muotoja ja erityistä kirkollista julistuksen, sovituksen ja opettamisen virkaa takaamaan apostolisen viran järjestyksen mukaisen siirtymisen eteenpäin.²⁰⁶ Tämä johtaa meidät käsittelemään kysymyksiä vihkimysvirasta, piispanvirasta, pappisvirasta, diakoninvirasta sekä ykseyden virasta.

1.2. Patristinen aika: yhteys kommuunion, tradition ja suksession välillä

178. Aina varhaisimmista ajoista asti kristityt tunnustivat, että *presbyteroi-episkopoi* olivat apostolien seuraajia. Heidän erityinen vastuutehtävänsä oli varjella ja välittää eteenpäin apostolinen traditio.²⁰⁷ Toisen vuosisadan puolivälistä alkaen monarkkisen piispuuden vakiinnuttua apostolinen traditio (*paradosis*) ”uskon säännön” turvaajana säilyi apostolien perustamilla piispanistuimilla (*sedes, cathedras*) istuvien piispojen suksession (*diadokhé*) välityksellä. Apostolinen traditio edeltää apostolista suksessiota ja sisältää sen. *Diadokhé* (suksessio) ilmaisee ne paikat, joiden kautta apostolinen traditio jatkuu. Ensimmäisessä Kleemensin kirjeessä (44:1–2.4) piispuus (*episkopé*) nähdään tehtävänä, jonka apostolit välittivät heitä seuraamaan asetetuille miehille. Apostolisuuden (*apostolé*), joka on itse Kristuksen tehtävän jatkumista, seuraajana on yksi ja jakamaton piispuus (*episkopé*).²⁰⁸
179. Perinteisesti katsotaan, että riittävän suksession apostolisuudesta (*apostolé*) piispuuteen (*episkopé*), joka ei ole suksessiota vailla opillista sisältöä, takaa piispanistuin (*cathedra*), jolla piispat seuraavat toisiaan. Tätä ei tule kuitenkaan ymmärtää ”putkiteorian” perusteella, joka tarkastelee rituaalista pätevyyttä erillään kirkon sakramenttaalisesta yhteydestä.²⁰⁹ Sellainen ilmaisee pirstoutunutta keskiaikaista, juridista ja viime kädessä individualistista kirkko-oppia, joka

²⁰⁶ ApC 54–64.

²⁰⁷ Nguyen 2016, 123.

²⁰⁸ Nguyen 2016, 91–124.

²⁰⁹ Ks. ApC 291: ”On katolinen oppi, että yksittäinen piispa ei ole seuraannossa olemalla osa historiallisesti todistettavaa ja keskeytymätöntä kätten päällepanemisten ketjua, joka johtaa hänen edeltäjiensä kautta yhteen apostoleista. Sen sijaan on olennaista, että hän on yhteydessä koko piispakunnan kanssa, joka kokonaisuutena on apostolien kollegion ja sen mission seuraaja. Siten piispojen keskinäinen yksimielisyytensä on heidän apostolisuutensa ratkaiseva merkki.” Ks. myös Müller 2017, 493: ”Ei-hyväksyttävä on apostolisen suksession opin karikatyyri kätten päällepanemisten ketjuna, jonka tulisi itsessään mekaanisesti taata kirkon identiteettiä aikojen muutoksissa (!). Oleellista on juuri sanoman ja lähettilään sisäinen viittausyhteys (Room. 10:15).”

on jännitteessä sakramentaalisen kommuunio-ekkesiologisen lähestymistavan kanssa, joka ei painota ainoastaan apostolien kirkon kristologista, vaan myös pneumatologista ja eskatologista luonnetta. *Communion, tradition ja succession* vuorovaikutus on osoitus tästä.²¹⁰

180. Mitä tulee Raamatun ja tradition väliseen suhteeseen apostolisen perinteen turvaamisessa ja välittämisessä on tärkeää huomata, että jo Irenaeus (n. 130–n. 200) toteaa, että Uuden testamentin kirjoitukset eivät yksinään muodosta oikean uskon kriteeriä (*sola scriptura numquam sola*). Uskon sääntö (*regula fidei*) ohjasi viime kädessä julistusta jo ennen kuin Pyhien kirjoitusten kaanon oli virallisesti vahvistettu kirkolliskokouksessa.²¹¹ Pyhä Raamattu on kuitenkin tradition – viime kädessä Kristuksen itsensä – luotettava todistaja (vrt. *was Christum treibet*, mikä ajaa Kristusta). Sukcession (*successio*) merkki vaatii elävän todistuksen ja uskollisuuden traditiolle. Piispa on seuraannossa, jos hän on edeltäjiensä legitiimi seuraaja ja jos hän pysyy uskollisena kirkon opille. Sukcession (*successio*) ja tradition (*traditio*) välillä on yhteys, mutta niin myös sukcession ja kirkollisen yhteyden (*communio*) välillä. Apostolisuuden substantiaaliset peruselementit ovat kirkollinen yhteys (*communio*), sukcessio (*successio*) ja traditio (apostolinen usko/evangeliumi), jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään.²¹² Yksittäisen piispan uskollisuuden lisäksi piispojen keskinäinen yhteisymmärrys on hyvin tärkeä kriteeri heidän opetuksensa apostolisuudelle, yhdessä koko Jumalan kansan kanssa (*sensus fidelium*). Tämä ilmaisee koko kirkon apostolisuutta, pyhien yhteyttä (*communio sanctorum*). Kirkollista yhteyttä ei ole olemassa ilman yhteistä uskoa, joka on ilmaistu Raamatussa ja traditiossa (apostolinen usko) ja jota virka palvelee sukcessiossa siten, että nämä muodostavat kirkollisen yhteyden siteet.
181. Irenaeus painotti, että piispanvirka, Raamattu ja traditio yhdessä vartioivat aidon apostolisen uskon ja sukcession säilymistä. Vincent Lerinumilainen painotti 400-luvulla yksimielistä yhteisymmärrystä, jotta vältettäisiin vaarallinen vaihtelu ja muutokset, jotka voisivat muuntaa opin varsinaisen luonteen ja olemuksen toiseksi (*aliquid ex alio in aliud*). Ratkaisevaa oli se, mitä on uskottu ja välitetty eteenpäin apostolisena uskona ”aina, kaikkialla ja kaikkien toimesta” (*semper, ubique, et ab omnibus*). Konkreettisesti tämä merkitsi hänelle sitä, että aidon uskon tunnustamisen (*profectus*) takasivat ensinnäkin Pyhät kirjoitukset

210 Apostolisuus ja sukcessio ovat erillisiä asioita, mutta niitä ei tule asettaa toisiaan vastaan. Legitiimin viran ja autenttisen opin välillä on tärkeä vastavuoroinen suhde. Lisäksi apostolinen sukcessio palvelee apostolisen tradition säilymistä kirkkoyhteisössä. Tämä näkyy varhaisessa käytännössä, jossa paikalliskirkot osallistuivat oman piispansa nimeämiseen. Uuden piispan vihkimyksessä vaadittiin vähintään kolme muuta piispaa, jotka toimijat vihkiöinä, ja uusi piispa vastaanotti ”yhteyden kirjeet” piispakollegoiltaan (Nikean 4. kaanon, 325). Koska kaikki piispat, jotka ovat apostolisessa seuraannossa, osallistuvat yhdessä Hengessä yhteen missioon, he muodostavat yhdessä yhden piispojen virkakunnan (*ordo episcoporum*), Kyprianoksen sanoin ”yhden ja jakamattoman piispuuden” (*De Unit.* 4).

211 Opin ja raamatuntulkinnan välisestä suhteesta ks. esim. Pihkala 2017, 156–180.

212 Ks. ApC 291.

ja sen jälkeen kirkon traditio. Opillinen yksimielisyyys tunnettiin ja säilyi kirkon elämässä kaikkine konstitutiivisine puolineen.²¹³ Apostolinen virkasuksessio oli välttämätön, mutta se ei ollut ainoa tae, vaan yksi tae. Ilman traditiota ja kirkollista yhteyttä se ei taannut uskollisuutta ilmoitetulle uskontalletukselle. Se oli edellytys apostolisen ja apostolien jälkeisen kirkon välisen jatkuvuuden ymmärtämiselle. Kirkon ymmärrettiin olevan instituutio, jolla oli pysyvä yhteys alkuperäänsä, ja samanaikaisesti Pyhän Hengen luomus, joka jatkuvasti uudisti tuon alun.²¹⁴

182. Mitä tulee historiallisen ja apostolisen suksession konkreettiseen muotoon, käsityksellä viran kolmisäikeisyydestä on perusta jo Uudessa testamentissa, ja se kehittyi varhaisessa kirkossa perusmuotoon, jossa johtajuuden viran ajateltiin koostuvan kolmesta osasta: piispat oli ennen kaikkea kutsuttu johtamaan kirkkoa tietyllä alueella, papit johtamaan paikallisseurakuntaa ja diakonit työskentelemään julistuksen ja diakonisen palvelutyön parissa. Piispuudella oli erityinen vastuu kirkon opista ja ykseydestä. Ensimmäinen tällaisen piispuuden edustaja, jonka toiminnasta on kirjallisia dokumentteja, oli Ignatios Antiokialainen (n. 50 – n. 98–117).²¹⁵

1.3. Keskiaika: lännen suuri skisma ja Konstanzin kirkolliskokous

183. Länsi-Rooman kukistumisen jälkeen piispat ottivat lännessä hoidettavakseen myös maallisia hallintotehtäviä.²¹⁶ Vähitellen monista tuli ruhtinaspiispoja,

213 Guarino 2013, 92.

214 ”Apostolisen viran” (*apostolic ministry*) ja ”apostolisen suksession” (*apostolic succession*) välillä on hienoinen merkitysero. Apostolinen virka viittaa virkaan itseensä. Apostolinen suksessio viittaa sen kahteen elementtiin, tradition ja viran apostolisuuteen. Apostolinen suksessio on prosessi, jonka kautta apostolien jälkeisen ajan kirkko pysyy samana Kristuksen perustamana kirkkona apostolisella perustallaan. Suksessio pyrkii toteuttamaan ja palvelemaan pelastuksen täyteyttä, joka on läsnä Kristuksessa, kunnes se saa lopullisen täyttymyksensä Pyhässä Hengessä.

215 *Biskop, präst och diakon*, 16–17. Kirjeessään filadelfialaisille Ignatios Antiokialainen kirjoittaa: ”4:1 Pyrkikää siihen, että teillä olisi käytössä yksi ainoa ehtoollinen. Onhan Herramme Jeesuksen Kristuksen ruumis yksi ainoa, samoin malja yksi ainoa yhdistymiseksi hänen vereensä, ja alttari on yksi ainoa samoin kuin piispa on yksi, yhdessä presbyterien ja diakonien, palvelustoverieni kanssa. Näin tehkää, jotta toimisitte Jumalan mielen mukaan kaikessa, mitä teette.”

216 Mitä tulee pietarinviran historialliseen kehitykseen, voidaan erottaa kolme kirkkohistorian aikakautta, jotka ovat vaikuttaneet käsitykseen siitä: 1. Apostolien jälkeinen aika aina 300-luvulle asti. Kirkko-opin ominaispiirre on kommuunio (*communio*), jossa paikalliskirkot ovat hengellisessä ja organisatorisessa yhteydessä toisiinsa. 2. Aikaa 300-luvulta Vatikaanin I kirkolliskokoukseen ja sen reseptioon 1900-luvun puolivälissä luonnehti keisarien Konstantinus (313) ja Theodosius (380) aikana tapahtunut muutos, joka johti kirkon ja valtion välisen läheisen suhteen kehittymiseen. Kristinuskosta tuli Rooman valtionuskonto ja piispat, erityisesti Rooman piispa Länsi-Rooman pääkaupungin priimaksena, saivat monenlaisia poliittisia ja hallinnollisia tehtäviä. 300-luvulta alkaen Rooman piispaa on useammin kutsuttu ”paaviksi” kuin muita viiden patriarkatin patriarkkoja. Rooman teologinen erityisasema muodostui yhä normatiivisemmaksi 300- ja 400-lukujen hätätilanteiden vuoksi. 400-luvun alussa Rooman piispa ymmärrettiin nimenomaan apostoli Pietarin seuraajaksi. Kirkko-opillisesti kuva kirkosta Kristuksen ruumiina ja sen vertikaalisten rakenteiden painotus alkoivat korvata kommuunion painotusta. 3. Vatikaanin II kirkolliskokous ja sen asiakirjojen vastaanotto, joka jatkuu meidän päiviimme. Konstituutio *Lumen gentium* (LG 9–17) arvioi useita eri raamatullisia kuvia kirkosta ja painottaa kirkkoa Jumalan kansana. Vanhan kirkon kommuunio-ekklesiologia ja pyrkimys konsensukseen koko kirkossa on tullut uudelleen merkittäväksi

hallitsijoita feodaalisessa järjestelmässä. Näitä ruhtinaspiispoja ei välttämättä oltu vihitty papeiksi tai piispoiksi, ja heidän ohellaan oli erityisiä vihkipiispoja (*Weihbischof*).²¹⁷ Augsburgin tunnustuksen 28. artiklan kritiikki piispojen valtaa kohtaan pitää ymmärtää tässä kontekstissa: “Piispojen vallasta on aikaisemmin esiintynyt suuria kiistoja, joissa on taitamattomasti sekoitettu toisiinsa kirkon valta ja maallisen miekan valta. ... avainten valta eli piispojen valta merkitsee evankeliumin mukaisesti valtaa ja Jumalan käskyä saarnata evankeliumia, antaa anteeksi ja pidättää synnit sekä toimittaa sakramentit.”²¹⁸ Lisäksi pietarinvirkaan vaikutti lännen kirkon vuonna 1378 alkanut suuri skisma, joka synnytti nelikymmenvuotisen, Konstanzin kirkolliskokoukseen (1414–1418) asti jatkuneen kirkon auktoriteettia koskeneen kriisin. Sen aikana kirkossa oli jonkin aikaa kolme paavia.²¹⁹

(CS, art. 166–175).

- 217 Ensin jotkut ruhtinaspiispat kieltäytyivät toimittamasta vihkimyksiä keskiajan Saksassa, mutta heidän jälkeensä seurasi kasvava joukko ruhtinaspiispoja, joilta puuttui vihkimys. He eivät siten voineet suorittaa mitään hengellisiä toimituksia. Esimerkiksi Kölnin piispojen luettelossa 1500-luvun puolivälistä 1600-luvun puoliväliin on seitsemän ruhtinasta tai arkkipiispaa, joista ketään ei vihitty piispaksi, vaikka paavi oli vahvistanut heidän nimityksensä (Brandt 1988, 1–16). Ruhtinaspiispoista ks. myös Osborne 1988 ja Santantoni 2000, 217–251. Keskiajalla tunnistettiin merkitys- ja järjestysero kolmisäikeisessä virassa (piispa, presbyteri, diakoni) koskien viran merkitystä ja arvoa suhteessa eukaristian sakramenttiin ja sen viettoon. Eukaristian vietti pappi, henkilö, joka oli vihitty pappisvirkaan. Piispat viettivät myös ehtoollista pappeutensa perusteella. Heidän valtansa suhteessa pappeihin ei perustunut vihkimykseen ja sen sakramentaalisuuteen, vaan hallintoa ja jurisdiktioita koskeviin oikeuksiin. Sakramentaalisella tasolla korkein valta oli papilla, koska hänellä oli valtuutus, joka koski Kristuksen sakramentaalista ruumista. Piispoilla oli ainoastaan kanoninen jurisdiktio, joka koski kirkollista yhteisöä. Piispoilla oli valta vihkiä, mutta myös papin toimittamia vihkimyksiä tunnetaan. Piispuuden teologisesti heikko asema ilmeni myös siinä, että piispaa ei vihitty, vaan konsekroititiin. Piispuutta ei nähty sakramenttina, vaan ei-sakramentaalisena asiana ja nimityksenä. Siten vihkivallan ja jurisdiktiovallan välillä tehtiin perustava ero. Piispa ei saanut jurisdiktiovaltaa vihkimyksensä perusteella, vaan hän sai sen paavilta erillisen valtuutuksen muodossa (lat. *missio canonica*). Vaikka piispojen nähtiin olevan apostolien seuraajia, piispuudella ei ollut samanlaista suoraa kristologista pohjaa kuin pappisviralla. Piispan valta oli paavin delegoimaa (Ratzinger 1987, Osborne 1988, Santantoni 2000, 217–251, Pohjola 2014).
- 218 Ks. Müller 2017, 145–146: ”Paavi ja piispat eivät saa vedota vain auktoriteettiinsa, jonka Jumala on epäilemättä heille antanut, vaan heidän täytyy olla laumalleen myös esikuva (1. Piet. 5:3). Kirkon uskottavuuden kriisi 1300- ja 1400-luvulla oli sen johtavien edustajien osaltaan aiheuttama.” Müller 2017, 239 lisää: ”Paavin varjeltava oikea oppi käsittää myös huolen, ettei puuttuvasta yksiselitteisyydestä tehdä vääriä käytännöllisiä johtopäätöksiä, jotka vaarantavat pelastuksen. On olemassa myös käytännön harhaoppi. Tämä pätee varmasti Tetzelin aneakauppaan, joka hänen kirkollisten esimiestensä peittelemänä antoi aiheen kirkon jakautumiseen 1500-luvulla.”
- 219 Paavinistuin sijaitsi Avignonissa 1300-luvun alusta vuoteen 1377 asti, jolloin Gregorius XI onnistui palauttamaan sen Roomaan. Gregoriuksen kuoltua marraskuussa 1378 Urbanus VI (1378–1389) valittiin paaviksi sen pelon seurauksena, että paavinistuin saatettaisiin palauttaa Avignoniin. Kardinaalit olivat kuitenkin pettyneitä häneen ja valitsivat keskuudestaan Clemens VII:n (1378–1394), joka epäonnistui saamaan haltuunsa Rooman istuimen ja valitsi hallintopaikakseen Avignonin, mistä seurasi kilpailu, joka koski kuuliaisuutta näiden kahden välillä. Roomassa Bonifatius IX (1389), Innocentius VII (1404) ja Gregorius XII (1406) valittiin Urbanus VI:n seuraajiksi. Avignonissa Benedictus XIII valittiin vuonna 1394 Clemens VII:n seuraajaksi. Tästä seurasi laaja jurisdiktioita koskenut konflikti sekä hengellistä levottomuutta. Pisassa ilmaantui uusi haastaja vuonna 1410. Lopulta pisalainen paavi Johannes XXIII (1410–1415) kutsui keisarillisen painostuksen alaisena kokoon Konstanzin kirkolliskokouksen. Kirkolliskokous syöksi viralta hänet ja hänen avignonilaisen haastajansa Benedictus XIII:n sekä hyväksyi roomalaisen haastajan Gregorius XII:n ”eronpyynnön”. Kosiili valitsi seuraajan, Martinus V:n (1417–1431), joka oli ensimmäinen paavi neljääkymmeneen vuoteen, jonka alaisena koko latinalainen kirkko oli. Baselin kirkolliskokous (1431–1437/49) totesi myöhemmin, että kirkolliskokoukset olivat paavin yläpuolella, mutta paavi vapautti itsensä kuitenkin nopeasti konsiliaarisuuden siteistä. Vuoden 1438 unio ortodoksisen kirkon kanssa ja Firenzen kirkolliskokous (1439–42) johtivat konsiliaarisuuden häviöön, ja paavi ekskommunikoi Baselin kirkolliskokouksen. Näin katolinen kirkko oli käynyt Martti Lutheria edeltäneellä vuosisadalla läpi traumaattisen

184. Konstanzin kirkolliskokouksen päätöksiä, joilla oli merkitystä reformaattoreiden kritiikille, olivat mm. seuraavat:

“1158. Jos paavin tiedetään olevan kirottu ja paha, ja hän on siten paholaisen jäsen, hänellä ei ole mitään hänelle annettua auktoriteettia uskoviin, paitsi ehkä keisarin antamaa.

1160. On Pyhien kirjoitusten vastaista, että kirkonpalvelijoilla olisi omaisuutta.

1163. Ne, jotka lopettavat Jumalan sanan saarnaamisen tai kuulemisen ihmisten antaman ekskommunikaation vuoksi ovat itse ekskommunikoituja, ja heitä tullaan pitämään Kristuksen pettäjinä tuomiopäivänä.”

1.4. Reformaatioaika

185. Luther ja Melanchthon halusivat säilyttää kirkon piispallisen rakenteen. He pitivät piispuusinstituutiota itsestään selvänä, mutta esittivät kysymyksiä aikansa piispallisen auktoriteetin legitimoimista luonteesta ja rajoista.²²⁰ Wittenbergin niin sanotun hätätilajärjestelyn (*Nothandlung*) aikana katoliset piispat olivat yleisesti ottaen lopettaneet pappien vihkimisen niiden seurakuntien palvelukseen, jotka olivat liittyneet reformaatioliikkeeseen. *Reformatio Wittenbergensis* perustelee luterilaisten päätöksen ryhtyä suorittamaan vihkimyksiä.²²¹ Sen pääperiaate oli, että piispojen tulisi vihkiä, mitä ilmentävät Nikolaus von Amsdorffin vihkimys Naumburgissa vuonna 1542 sekä Georg von Anhaltin vihkimys Merseburgissa 1545. Molemmat vihkimykset seurasivat pääkohdiltaan aikakauden katolista piispanvihkimyskaavaa. Luther oli lisäksi sitä mieltä, että pappi tulisi vihkiä uudelleen, kun hänestä tulee piispa. Merseburgin piispanvihkimys, jonka Luther toimitti sen jälkeen, kun piispa Matthias von Jagow, jota oli alun perin pyydetty toimittamaan vihkimys, oli kuollut, tarkoituksellisesti seurasi varhaisen kirkon konkreettista kirkollista todellisuutta painottaessaan Jumalan sanaa, rukousta ja kätten päällepanemista. Vaikuttaa selvältä, että Georg von Anhaltin reformikatolinen vihkimysteologia seurasi olennaisissa kohdissaan aikansa 1500-luvun katolista konsensusta.²²² Katolisessa kirkossa ei ollut 1500-luvulla selvää virallista oppia piispanvirasta, ainoastaan sen yksittäisistä piirteistä. Lutherin toiminta pitäisi nähdä pikemminkin tässä valossa kuin Vatikaanin II kirkolliskokouksen tiukempaa taustaa vasten. Toisaalta myös sillä

kokemuksen, ja kirkossa käytiin paljon keskustelua piispojen muodostaman kirkolliskokouksen ja Rooman piispan vallan välisen suhteen oikeasta tasapainosta.

220 AC 14: “... Tästä asiasta olemme tässä kokouksessa moneen kertaan lausuneet julki vakaumuksemme, että haluamme säilyttää kirkollisen hallinnon ja arvojärjestyksen...”. Sander 2004, 49, alaviite 97; 211, alaviite 813; 232: “Nam sicuti sepius T.C. testatus sum, Me non optare ruinam Episcopatum, sed reformationem” (Lutherin kirje Georg von Anhaltille 20. toukokuuta 1539. teoksessa: WA.B. VIII, 432). Ks. myös Nguyen 2016, 274–275.

221 CR 5, 595–603.

222 Sander 2004, 70–90, 126–140, 233–235.

on merkitystä, että Vatikaanin II kirkolliskokous omaksui olennaisia piirteitä varhaiskirkon ja idän kirkkojen piispuutta koskevista käsityksistä. Myös Luther ymmärsi viran kommuunio-ekkleesiologian puitteissa.²²³

186. Luther ei kyseenalaistanut itse paaviutta instituutiona reformaatiotyönsä alkuvaiheissa. Aiemmin Luther oli pitänyt mahdollisena, että paavilla oli ainakin oikeus vaatia kuuliaisuutta kirkossa inhimillisten lakien perusteella (*iure humano*) ja että Jumala tunnusti tämän oikeuden. Vähitellen hänen ajattelussaan kehittyi uusi argumentti, jossa hän näki paaviuden Jumalan tahdon vastaisena. Umpikuja saavutettiin ankaran välienselvittelyn jälkeen. Luther katsoi, että paavin vaatimus jumalallisesta auktoriteetista ja kuuliaisuudesta turmeli koko kirkkoa ja Kristuksen lunastustyötä. Hän totesi, että kirkko oli ollut olemassa yli viisisataa vuotta ilman paavia, ja ortodoksinen kirkko selviytyi edelleen ilman häntä. Paaviudella ei ollut raamatullista perustaa, ja se oli parhaimmillaankin inhimillinen järjestys (*iure humano*).²²⁴ Nykypäivän näkökulmasta Lutherin lausumia, erityisesti vuoden 1521 jälkeisiä, jotka puhuvat paavista Antikristuksena, ei voida ottaa rakentavaksi ekumeeniseksi perustaksi dialogille pietarinvirasta.²²⁵ Luterilainen teologia tunnustaa nykyään, että Lutherin toteamukset vuoden 1521 jälkeen olivat sidonnaisia historialliseen tilanteeseen. Melancthonin ja Johannes Aepinuksen (1499–1553) kaltaiset reformaattorit olivat avoimia paaviusinstituution uudistukselle. Reformaatio ei torjunut perustavalla tavalla johtajuuden virkaa maailmanlaajassa kirkossa. Jopa vanhempi Luther kirjoitti joitakin myönteisiä arvioita paaviudesta, esimerkiksi teoksessa *Von der Wiedertaufe an zwei Pfarrherrn* (1528). Galatalaiskirjeen luennoissaan (1531) Luther sanoo, että hän on valmis kunnioittamaan paavia, mikäli paavi antaa hänelle vapaan omantunnon uskonvanhurskauttamisessa eikä pakota häntä loukkaamaan Jumalaa.²²⁶ Joka tapauksessa Lutherin ankarat sanat paavia vastaan toimivat sen konfliktin traagisena ja valitettavana ilmaisuna, joka johti kirkon jakautumiseen ja jota ainoastaan kärsivällinen ekumeeninen työ ja rukous ovat opettaneet meitä korjaamaan Pyhän Hengen johdatuksessa. Pitäisi myös muistaa, ettei Lutherilla eikä hänen aikansa katolisella kirkol-

223 Meßner 1997, 223.

224 Klausnitzer 2004, 262–264, 268–269. WA 7, 433; WA 8, 708; WA 54, 227. Viimeksi mainittu työ *Wider das Papsttum zu Rom, vom Teufel gestiftet* (1545) [Paholaisen perustamaa Rooman paaviutta vastaan], WA 54, 206–299. Ks. myös esim. Jolkkonen 2004, 3–15.

225 AS 4.10: “*Haec doctrina praeclare ostendit papam esse ipsum verum Antichristum...*”.

226 Klausnitzer 2004, 270. WA 40/1. 191. Vrt. myös WA 26, 144–174: “*Wir bekennen aber, das unter dem Bapstum viel Christliches gutes, ja alles Christlich gut sey ... Ich sage, das unter dem Bapst die rechte Christenheit ist, ja der rechte ausbund der Christenheit und viel frumer, grosser heiligen. ... Ist denn nu unter dem Bapst die Christenheit, so mus sie warlich Christus leib und glied sein, Ist sie sein leib, so hat sie rechten geist, Evangelion, glauben, fauffe, Sacrament, schlussel, predig ampt. gebet, heilige schriftt und alles, was die Christenheit haben sol. Sind wir doch auch noch alle unter dem Bapstum und haben solche Christen guter davon. ... Kan der Bapst dis mein heucheln leiden und annemen, so bin ich freilich ein unterbeniger son und frumer paist, Und wills auch warlich mit herten freuden sein und gern alles widder ruffen, was ich yhm sonst zu leide gethan habe.*” WA 40 I.

la ollut systemaattista kirkko-oppia ja vielä vähemmän täsmentynyttä oppia paaviuden asemasta kirkossa.²²⁷

187. Vuonna 1537 Philipp Melanchthon laati kirjoituksen *Paavin valta ja johto-asema* (*Tractatus de potestate et primatu papae*), jonka hän tarkoitti lisäykseksi Augsburgin tunnustukseen.²²⁸ Melanchthon tulkitsee Matteus 16:18 ja Johannes 21:17 haastaen Pietarin primaatin pitäen kiinni siitä, että Raamattu puhuu tässä kollektiivisesti apostoleista kollegiona. Hän opettaa tämän perusteella, ettei paavilla ole jumalallisesti asetettua asemaa universaalina piispana (*episcopus oecumenicus*). Hänellä ei ole jumalalliseen oikeuteen (*iure divino*) perustuvaa hengellistä tai ajallista valtaa. Ja vaikka paavilla olisi *iure divino* primaatti, hän ei voisi vaatia kuuliaisuutta itselleen, jos hän puolustaisi jumalattomia palvontamenoja, epäjumalanpalvelusta ja evankeliumin vastaista oppia.²²⁹ Melanchthon ei kuitenkaan Lutherin tavoin torjunut kategorisesti mahdollisuutta reformoidusta paaviudesta, mikäli paavi hyväksyisi vanhurskauttamisopin evankeliumin sisältämänä totuutena.²³⁰
188. Trenton kirkolliskokous ei kehittänyt yhtenäistä kirkko-oppia, mutta se vahvisti paaviutta. Kirkolliskokous kuitenkin painotti piispanviran tärkeyttä katolisessa kirkko-opissa. Paavilla ei katsottu olevan yksinomaista jurisdiktiota, mikä painotti piispanviran avaintehtävää vihkimysviran ymmärtämisessä. Paavinvirkaa ei voitu ymmärtää erillään piispanvirasta vaan ainoastaan suhteessa siihen. Pietarillinen suksessio ei voinut ylittää piispojen apostolista suksessiota. Sen sijaan pietarinvirka ja paavi tuli nähdä toisiaan täydentävinä.²³¹

1.5. Piispanvirka ja paavius Vatikaanin I kirkolliskokouksesta lähtien

189. Vatikaanin I kirkolliskokous (1869–1871) kutsuttiin kokoon ajankohtana, jolloin paavin suvereeni yksinvaltius nähtiin kristikunnan säilymisen takeena ja kristikunta kuninkaan yksinvaltiuden takeena. Opetusviran (*magisterium*)

227 Klausnitzer 2004, 272. Paaviudesta, paavin ja kirkolliskokouksen vallasta ja siitä, oliko tämä valta maallista vai kirkollista käytiin kuitenkin paljon keskustelua jo 1200-luvun puolivälistä alkaen.

228 Teksti alkaa kolmella kriittisellä väitteellä: ”Rooman piispa väittää rohkeasti olevansa *jure divino* (Jumalan sääntämyksen perusteella) kaikkia piispoja ja seurakuntapappeja ylempi. Hän lisää vielä, että hänellä on *jure divino* molemmat miekat, ts. valta asettaa ja syöstä vallasta kuninkaas. Kolmanneksi hän sanoo, että tämän uskomisen on pelastumisen välttämätön ehto. Näin perustellen Rooman piispa nimittää itseään Kristuksen sijaiseksi maan päällä.” Samassa tekstissä Melanchthon myös kyseenalaistaa ajatuksen, että paavi Pietarin virassa on ”kallio”, jonka päälle Kristus on rakentava kirkkonsa, ja näkee tuon ”kallion” olevan Pietarin tunnustus Kristukselle. Kuitenkin, jos paavi palvelee virassaan Kristuksen evankeliumia, näitä kahta käsitystä ei ole pakko nähdä vastakkaisina: ”Noissa Kristuksen sanoissa Pietari siis pakostakin edustaa koko apostolijoukkoa. Ne eivät myönnä Pietarille mitään etuoikeutta, ylivaltaa tai herruutta. Entä sitten lause: (Matt. 16:18) ”Tälle kalliolle minä rakennan kirkkoni”? Kirkkoa ei varmasti rakennettu jonkun ihmisen arvovallan varaan vaan sen tunnustuksen viran varaan, jonka Pietari oli lausunut, kun hän julisti Jeesuksen Kristukseksi, Jumalan Pojaksi. Siksi Kristus puhuttelee häntä viran hoitajana: ”Tälle kalliolle” merkitsee: tälle viralle.”

229 Klausnitzer 2004, 285–288.

230 Klausnitzer 2004, 289.

231 Klausnitzer 2004, 309–311.

todistus heikkeni ja valta päättää uskon sisällöstä (*determinatio fidei*) painottui. Bullan *Ineffabilis Deus* (1854) sisältämä Pius XI:n määritelmä tahrattomasta siikiämisestä käytännössä vahvisti paavillisen opetusviran erehtymättömyyden.²³²

190. Ensimmäisessä dogmaattisessa konstituutiossa kirkosta *Pastor Aeternus* (1870) pietarinviran määritellään kuuluvan kirkon muuttumattomaan olemukseen. Rooman piispa katsotaan pietarinviran legitiimiksi seuraajaksi. Paavilla on jurisdiktiovalta, joka on ”todella piispallista” (*vere episcopalis*) ja ”välitöntä” (*immediate*). Se on ”pysyvää”, eli se kuuluu viralle eikä ole delegoitua valtaa. Sen vastapainona piispat ovat tosi paimenia (*veri pastores*), eivät paavin delegaatteja. Paavin korkein jurisdiktiovalta opillisissa kysymyksissä johdetaan tästä korkeimmasta jurisdiktiovallasta.²³³
191. *Pastor Aeternus* painottaa, että kun paavi puhuu *ex cathedra*, hän selväsanaisesti ja tarkoituksellisesti julistaa lopun keskustelulle. Kaikki paavin toimet eivät ole tämän erehtymättömän *magisteriumin* ilmauksia. Erehtymättömyys koskee vain uskon ja opin totuuksia, jotka ovat sopusoinnussa ilmoituksen kanssa. *Ex cathedra* -päätökset ovat äärimmäisen harvinaisia. Paavin erehtymättömyys on ilmaus koko kirkon erehtymättömyydestä. Hän auttaa pitämään tallella ja esittämään uskollisesti uskon talletuksen (*fides depositum*). Paavin erehtymättömän opetuksen edellytyksenä on kirkon yksimielisyys, joka perustuu Raamattuun ja traditioon.²³⁴
192. Vatikaanin II kirkolliskokous toi *Pastor Aeternuksen* uuteen piispojen kollegiaalisuuden muodostamaan kontekstiin. Piispat kokonaisuudessaan ovat ”apostolien seuraajia” (LG 18,1; 20,1; 23,2; 24,1) ja muodostavat kirkon perustuksen yhdessä paavin kanssa (LG 19). Opetus- ja johtotehtäviä, jotka saadaan piispanvihkimyksessä, vodaan harjoittaa ainoastaan piispain kollegiossa yhdessä paavin ja muiden piispojen kanssa (LG 21,2). Sen yhteen sitova keskus ja johtava instituutio on Rooman piispa, eikä kollegio voi toimia häntä vastaan (LG III, 22).²³⁵ Kirkolliskokous korjasi yksipuolista kirkkooppia hyödyntämällä raamatullisia ja patristisia kuvia ja kieltä sekä modernia teologista pohdintaa. Siten katolinen kirkko voi oppia muilta kirkoilta ja kirkollisilta yhteisöiltä osittaisina merkkeinä, jotka kuuluvat kirkon täyteen konstituutioon.²³⁶ Ajankohtainen katolinen teologinen keskustelu painottaa paavinviran olevan välttämätön raamatullisesti ja kirkollisesti, mutta paavia

232 Klausnitzer 2004, 373–384, 387.

233 Klausnitzer 2004, 394–414.

234 Klausnitzer 2004, 414–416; Kasper 2011, 365–366; Huhtanen 2016, 73.

235 Klausnitzer 2004, 432–433. Ks. myös ApC 419: ”Vatikaanin II kirkolliskokouksen dogmaattinen konstituutio kirkosta muovaa hierarkkisuuuden ja paavin erehtymättömyyden käsittelytapaa sijoittamalla ne koko Jumalan kansan todistuksen ja sen profeettallisen roolin sisäpuolelle.”

236 Klausnitzer 2004, 434.

koskevat dogmit kontekstualisoidaan uudella tapaa kirkkoon ja katoliseen kommuunio-ekklesiologiaan.²³⁷

193. Huomiota pitäisi kiinnittää myös eroon käsitteiden ”jumalallisen järjestyksen nojalla” (*divina ordinatione*) sekä ”jumalallisen oikeuden nojalla” (*iure divino*) välillä. Trenton isille jumalallinen oikeus (*iure divino*) viittasi Kristuksen suoraan asetukseen, mutta jumalallinen järjestys (*divina ordinatione*) viittasi Jumalan tahtomaan, mutta historiallisesti kehittyneeseen.²³⁸ Luther näki selvästi, että viran sisällä oli tapahtunut monimuotoistumista alusta asti, mikä katolisen kirkon näkökulmasta pysyi avoimena kysymyksenä Vatikaanin II kirkolliskokoukseen asti. Meidän ekumeeninen tehtävämme on yhdessä kehittää käsitystämme virasta sellaisella tavalla, että se palvelee Kristuksen evankeliumia ja kirkon ja sen uskon ykseyttä, pyhyyttä, katolisuutta ja apostolisuutta – sitä mitä opetetaan kaikkialla, aina ja kaikkien toimesta (*ubique, semper et ab omnibus*). Tarkoituksena on muotoilla vihkimysvirkaa koskeva erot sovittava yksimielisyys. Käsitämme, että erityisesti pietarinvirkaa koskevan keskustelun täytyy jatkua, jotta yhteisesti tunnustettu ja uudistettu käsitys kirkon ykseyttä palvelevasta virasta voidaan saavuttaa. Nyt tavoitteenamme on kuitenkin muotoilla yhteinen käsitys tästä virasta tässä vaiheessa kasvavan yhteytemme ilmaisuna.²³⁹

2. Yhteinen käsitys virasta

2.1. Yhteinen pappeus ja vihkimysvirka

194. Kirkon virka merkitsee ensiksikin erityistä vihkimysvirkaa, joka on Kristuksen pelastustyön palveluksessa ja toiseksi tämän Kristuksen pelastustyön aktualisointumista kasteen ja konfirmaation perusteella kaikkien uskovien yhteisessä pappeudessa (1. Piet. 2:5,9; Ilm. 1:6). Erityisen viran olemassaolo on konstitutiivista kirkolle. Kirkon virka kokonaisuudessaan on alisteinen Jeesuksen Kristuksen yhdelle viralle. ”Jeesus Kristus itse, Pyhässä Hengessä, toimii Jumalan sanan

237 Klausnitzer 2004, 441. Vrt. Müller 2017, 324: ”Dogmaattisen konstituution *Pastor Aeternus* (18. heinäkuuta 1870) sijoittaminen dogmaattisen konstituution kirkosta *Lumen gentium* (21. marraskuuta 1964) kokonaiskuvaan on helppoa, koska on kyse yhteensopivista lähestymistavoista. Kommuunio-ekklesiologia ei perustu konstruktion abstraktin periaatteen pohjalta, vaan kirkon luonteeseen kommuuniona Jumalan kanssa ja keskenään. ... On merkityksellistä, että sekä I. että II. Vatikaanin kirkolliskokous yhdistivät periaatteellisesti dogmaattiset konstituutiot kirkosta dogmaattisiin konstituutioihin ilmoituksesta. Kuten ei ole *Lumen gentiumia* ilman *Dei verbumia*, ei ole *Pastor aeternusta* ilman *Dei Filiusta*.”

238 DS 1776: ”Can. 6. *Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam, divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris: anathema sit.*”

239 Vrt. Maltan raportti 1972, 62: ”Joka tapauksessa oltiin yhtä mieltä siitä, ettei kysymyksen alttariyhteydestä ja molemminpuolisesta viran tunnustamisesta tulisi olla ehdottomasti riippuvainen primaattia koskevasta konsensuksesta.”

saarnaamisessa, sakramenttien toimittamisessa ja pastoraalisessa palveluksessa. Jeesus Kristus, toimien nykyisyydessä, ottaa papin palvelukseensa; pappi on vain hänen välineensä ja instrumenttinsa.”²⁴⁰

195. Viralla on kristologinen ja pneumatologinen perusta, johon se on ankkuroitunut. Tämä merkitsee sitä, että ”kristologiselle perustalle rakentuvaa viran auktoriteettia (*exousia*) on harjoitettava Pyhässä Hengessä. Papin on tuotava Kristuksen risti nykyhetkeen, ei vain sanoillaan ja toimittamalla sakramentteja, vaan myös koko elämällään ja palveluksellaan (2. Kor. 4:8–18; 11:22–33). Kirkon viranhaltijoiden täytyy jatkuvasti katsoa uudelleen Kristukseen ja tulla hänen uudistamikseen. Heidän täytyy myös kuunnella Henkeä, joka toimii kirkon muiden jäsenten kautta. Viranhaltijat samoin kuin muut kirkon jäsenet ovat joka päivä riippuvaisia toistuvasta syntiensä anteeksiannosta. Kristuksen esimerkkiä seuraten kirkon virka ei voi vaatia maallisia etuja, vaan sen on pikemminkin oltava radikaalin kuuliaisuuden ja palvelun leimaamaa.”²⁴¹
196. Mitä tulee kaikkien kastettujen uskovien pappeuteen, ”katolilaiset ja luterilaiset ovat yksimielisiä, että kaikki kastetut, jotka uskovat Kristukseen, osallistuvat hänen pappeuteensa, ja heidät on siten kutsuttu ’julistamaan hänen suuria tekojaan, joka teidät on pimeydestä kutsunut ihmeelliseen valoonsa’ (1. Piet. 2:9). Siten yhdeltäkään jäseneltä ei puutu omaa osaa, jota hän hoitaa koko ruumiin tehtävässä” (ApC 273).²⁴² Kasteen kautta kaikki kristityt osallistuvat Kristuksen pappeuteen, ja yhdessä he ovat yksi papillinen kansa (*Ministry* 13). Evankeliumin julkisen julistamisen ja sakramenttien toimittamisen virka kirkossa on kuitenkin virka, johon sisältyy erityinen vastuu seurakunnan ykseydestä ja siten myös sen ohjauksesta (*Ministry* 17), eikä sitä ole siten uskottu kaikille.²⁴³
197. *Olemme yksimielisiä*, että vaikka uskovien yhteinen pappeus ja palveluviran tai hierarkkinen pappeus eroavat toisistaan olemukseltaan eivätkä ainoastaan asteeltaan, ne kuitenkin liittyvät toisiinsa: kumpikin niistä on omalla erityisellä tavallaan osallistumista Kristuksen yhteen pappeuteen. Vihkimysvirkaa tulisi harjoittaa henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti.²⁴⁴

240 *Ministry* 21. Käytämme siten termiä ”ministry” (virka, palvelutehtävä) tässä yhteisenä ekumeenisena terminä samoin kuin sitä käytetään Faith and Order –dokumentissa *Kaste, ehtoollinen ja virka* eli *Baptism, Eucharist, Ministry* (BEM 1982): ”b) Sana *virka* (*ministry*) tarkoittaa laajimmassa merkityksessään palvelutehtävää (*service*), johon koko Jumalan kansa on kutsuttu ... c) Käsite kirkon virka (*ordained ministry*) liittyy henkilöihin, jotka ovat saaneet armolahjan ja jotka kirkko asettaa palvelutyöhön vihkimyksessä Pyhän Hengen avuksi huutamisen ja kärtten päällepanemisen kautta. d) Monet kirkot käyttävät sanaa *pappi* (*priest*) tarkoittamaan tiettyjä vihkimykseen perustuvia virkoja. ... 12. Kaikki uskovien seurakunnan jäsenet, olkoopa he sitten virkaan vihittyjä tai maallikoita, ovat riippuvaisia toisistaan.”

241 *Ministry* 22.

242 VY 177; ApC 273; VKE 356.

243 CRE 148.

244 Vaikka tiukassa merkityksessä termi ”kollegio” viittaa piispojen kollegioon, on kollegiaalisuuden ulottuvuus tärkeä myös piispan ja hänen pappiensa välillä sekä pappien kesken. Kuten sanotaan *Lumen Gentium* 28:ssa: ”Piispain säädyn huolellisina avustajina, [72] tukena ja välikappaleena sekä kutsuttuina palvelemaan Jumalan kansaa papit

Yhteisymmärryksen selvennys

198. Katolinen opetus määrittelee yhteisen pappeuden ja pappisviran yhteenkuuluvuuden LG 10:ssä: “Näin kaikkien Kristuksen opetuslasten tulee, pysyen rukouksessa ja ylistäen yhdessä Jumalaa, antaa itsensä eläväksi, pyhäksi, Jumalalle otolliseksi uhriksi. Heidän on kaikkialla maailmassa todistettava Kristuksesta ja oltava valmiit kaikille kysyjille tekemään selkoa siitä iankaikkisen elämän toivosta, joka heissä on. Uskovien yleinen pappeus ja hierarkkinen eli palveluviran pappeus eroavat tosin toisistaan olemukseltaan eivätkä ainoastaan asteeltaan. Kuitenkin ne ovat läheisessä suhteessa toisiinsa, sillä kumpikin on omalla erityisellä tavallaan osallinen Kristuksen ainoasta pappeudesta.”
199. Monenkeskisessä asiakirjassa *Kaste, ehtoollinen ja virka* (BEM) (1982) sanotaan: “Jeesus kutsui kaksitoista apostoliaan edustamaan uudistettua Israelia. Tällöin he edustavat koko Jumalan kansaa ja hoitavat samalla erityistä tehtävää seurakunnan keskuudessa. Ylösnousemuksen jälkeen apostolit lukeutuvat seurakunnan johtajiin. Voidaan sanoa, että apostolit ovat toisaalta koko kirkon merkinä ja toisaalta esikuvina niille henkilöille kirkossa, joille on annettu erityinen valta ja vastuu. Apostolien tehtävä Kristuksen ylösnousemuksen todistajina on ainutlaatuinen ja ainutkertainen. Sen tähden on erotettava toisistaan apostolit ja ne kirkon viran haltijat, joiden virka perustuu apostolien virkaan.”²⁴⁵ BEM-asiakirja edelleen painottaa: “Kirkon virkaa olisi harjoitettava persoonallisesti [vrt. LG 20; Lund 47], kollegiaalisesti [vrt. LG 23; Lund 48] ja yhteisöllisesti [vrt. LG 27; Lund 49].”²⁴⁶ Sekä katolilaiset että luterilaiset voivat hyväksyä tämän periaatteen ja sen taustalla olevan näkemyksen koko kirkon apostolisuudesta.²⁴⁷

2.2. Vihkimysvirka: oleellinen osa kirkon sakramentaalisuutta

2.2.1. Sakramentaalinen vihkimys sanan ja sakramenttien palveluksessa

200. *Olemme yksimielisiä*, että kirkko on sakramentaalinen, koska Kristus on todellisesti läsnä kirkossa sanan ja sakramenttien kautta. Jeesuksen Kristuksen elävä läsnäolo kirkossa Hengen kautta on kirkon virkaan vihittyjen kaiken aidon

muodostavat yhdessä piispansa kanssa yhden ainoan pappien yhteisön,[73] jolle on uskottu erilaisia tehtäviä... Yhteisen pappisvihkimyksen ja lähetystehtävän voimasta kaikki papit ovat toistensa kanssa läheisessä veljeydessä. Tämän tulisi käydä ilmi välittömässä ja ilmielin suoritetussa avunannossa sekä hengellisellä että aineellisella alalla, niin hyvin virkatehtävissä kuin henkilökohtaisessa kanssakäymisessä, kokoontumisissa ja yhteiselämisessä, työssä ja keskinäisessä rakkaudessa.

²⁴⁵ BEM II A 10.

²⁴⁶ BEM III B 26.

²⁴⁷ HF 50.

- johtajuuden lähde ja malli. Jumala on asettanut vihkimysviran elinikäisenä kutsumuksena palvelemaan sanaa ja sakramentteja.²⁴⁸ Vihkimystä ei voida toistaa.
201. *Olemme yksimielisiä*, että vihkimys pyhään palveluvirkaan on sakramentaalinen. Se on instrumentaalinen akti, jossa rukoillaan Pyhän Hengen lahjaa ja jossa tuo lahja välitetään Jumalan sanan lupauksien ja kätten päällepanemisen kautta. Katolisen opetuksen mukaan vihkimys on yksi sakramenteista. Luterilaisten tunnustuskirjojen mukaan on samoin mahdollista ymmärtää vihkimys, ”kätten päällepaneminen” sakramenttina, jos se ymmärretään vihkimyksenä Jumalan käskyyn ja lupauksiin perustuvaan sanan ja sakramenttien palveluksen virkaan.²⁴⁹ Vihkimyksessä Isä Jumala lahjoittaa Kristuksen oman palveluviran (*in persona Christi*) ja Pyhä Henki pyhittää ja antaa armolahjoja kirkon virkaan. Siten vihkimysvirka ymmärretään osallistumisena Kolmiyhteisen Jumalan missioon kirkon yhteydessä (*koinonia*). Sen kristologiset ja pneumatologiset juuret ovat koko kirkon apostolisuudessa, jonka hyväksi kaikkien uskovien pappeus ja vihkimysvirka toimivan yhdessä toisiaan täydentäen.²⁵⁰
202. *Olemme yksimielisiä*, että virkaan vihitty on asetettu (”ordered”) Kristukseen siten, että hänen asemansa ruumiin päänä toistuu suhteessa kirkkoon. Vihkimysvirka edustaa Kristusta, joka on ruumiin pää. Viranhaltija on samaan aikaa yhtä kastettujen kanssa, jotka on liitetty Kristukseen hänen ruumiinsa jäsenenä. Virkaan vihitty on kirkon kastettu jäsen, joka on asetettu (”ordered”) toimimaan seurakuntaa vastapäätä Kristuksen persoonassa (*in persona Christi*). Tämä suhde Kristukseen on tärkeä, koska Kristus itse toimii sakramenteissa. Virkaan vihityn henkilön suhde Kristukseen on siten erottamaton henkilön suhteesta kirkkoon Kristuksen ruumiina, Jumalan kansana ja Pyhän Hengen temppeleinä.²⁵¹
203. *Olemme yksimielisiä*, että vihkimysvirka palvelee kirkon elämää ja missiota julistamalla sanoin ja teoin evankeliumia Kristuksesta ”kansojen valona”.

248 VKE 239 ja 279.

249 AC 13: ”Siitä syystä pappeja... kutsutaan opettamaan evankeliumia ja jakamaan kansalle sakramentteja. ... Mutta jos pappeudella tarkoitetaan sananpalveluksen virkaa, meillä ei ole mitään sitä vastaan, että sitä sanotaan sakramentiksi. Perustuhan sananpalveluksen virka Jumalan käskyyn ja suuremsoiset lupaukset koskevat sitä. Jos pappeus käsitetään tällä tavoin, ei meillä ole mitään sitäkään vastaan, että kätten päällepanemista sanotaan sakramentiksi. Kirkko on näet saanut käskyn asettaa virkaan seurakunnanpalvelijoita, ja tämän asian tulisi olla meille mieluinen, kun tiedämme, että Jumala hyväksyy tämän palveluviran ja on siinä läsnä.” Sander, 2008, 223 viittaa myös 1500-luvun luterilaiseen katekismukseen, joka käsittelee mahdollisuutta, että vihkimys voidaan nähdä sakramenttina, joka on erilainen kuin kaste ja ehtoollinen, mutta on joka tapauksessa Jumalan teko: ”*Est ne Ritus Ordinationis ad Ministerium Sacramentum? Non est eo modo Sacramentum, sicut Baptismus et Coena Domini, Quia non est additus promissioni Gratiae [sic], ut fides in utentibus confirmet, Nec est sigillum iustitiae apud Deum. Quia vero habet additam Promissionem de donando Spiritu sancto ad Ministerium Euangelij, et quod Deus per illud et per rite vocatos velit in cordibus esse efficax ad salute, ideo quidam Ritus Ordinationis inter Sacramenta numerant.*” *Catechesis doctrinae christinae in usum scholarum Pomeraniae, Gryphiswaldiae 1582* teoksessa: Johann Michael Reu (Hg.), *Quellen zur Geschichte des kirchlichen Unterrichts in der evangelischen Kirche Deutschlands zwischen 1530 und 1600*, Teil I, Band III/2,1, Gütersloh 1916, 248–288, tässä 273.

250 Pohjola 2014, 312; Karttunen 2015, 61; Nguyen 2016, 141. Tämän mukaisesti voimme yhtyä siihen, mitä ARCIC lausuu ordinaatiosta (ARCIC *Ministry*, 13–15; ks. *Ministry Elucidation*, 2–3; *Clarifications*).

251 Nguyen 2016, 613. Vrt. LG 10; SC 33; KKK 1552.

Augsburgin tunnustuksen (CA) 5. artikla (”Kirkon virka”) vahvistaa: ”Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramenteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee. Toisin sanoen Jumala vanhurskauttaa Kristuksen tähden eikä meidän ansiomme tähden ne, jotka uskovat, että heidät Kristuksen tähden otetaan armoon.”²⁵² Myös LG korostaa pelastusta Kristuksen asettamien palveluvirkojen päämääränä: ”18. Kaitseakseen ja jatkuvasti lisätäkseen Jumalan kansaa on Kristus, meidän Herramme, asettanut Kirkkoonsa erilaisia palveluvirkvoja, jotka on tarkoitettu koko ruumiin parhaaksi. Ne viranhaltijat, jotka ovat saaneet pyhän vallan, ovat veljiensä palveluksessa, jotta kaikki, jotka kuuluvat Jumalan kansaan ja siten nauttivat todellista kristityn ihmisen arvoa, pyrkisivät yhdessä vapaasti ja järjestystä noudattaen samaan päämäärään ja saavuttaisivat pelastuksen.”

204. *Olemme yksimielisiä*, että vihkimysvirka on kirkolle perustava ja välttämätön: ”Jumala on asettanut viran, ja se on välttämätöntä kirkon olemassaololle, sillä Jumalan sana ja sen julkinen julistus sanassa ja sakramenteissa ovat välttämättömiä, jotta usko Jeesukseen Kristukseen syntyisi ja säilyisi ja jotta yhdessä sen kanssa kirkko syntyisi ja säilyisi Kristuksen ruumiin muodostavien uskovien joukkona uskon ykseydessä.”²⁵³ ”Me pidämme sanan ja sakramenttien hoitamisen virkaa Jumalan säätämystenä ja lahjana kirkolleen. Ordinoidut papit ovat niin kuin kaikki kristityt yhteydessä sekä Kristuksen pappeuteen että kirkon pappeuteen. Tämä vihityn viran perustava ykseys ilmenee sanan ja sakramenttien palveluksessa.”²⁵⁴

2.2.2. Virkaan vihkimisen perusosat

205. *Olemme yksimielisiä*, että sana ”ordinaatio” (vihkimys) on varattu kirkoissamme kuvaamaan sakramentaalista toimitusta, joka liittyy henkilön piispojen, presbyteerien tai diakonien virkakuntaan (*ordo*), ja se merkitsee enemmän kuin pelkkää valitsemista, nimittämistä, delegoimista tai yhteisön suorittamaa virkaan asettamista, sillä se antaa Pyhän Hengen lahjan, joka voi tulla vain itse Kristukselta hänen kirkkonsa välityksellä. Vihkimyksen voivat toimittaa vain pätevästi vihityt piispat, jotka edustavat kirkon yhteisöä.²⁵⁵

252 CA 5: ”*De ministerio ecclesiastico: Ut hanc fidem consequamur, institutum est ministerium docendi evangelii et porrigendi sacramenta. Nam per verbum et sacramenta tamquam per instrumenta donatur spiritus sanctus, qui fidem efficit, ubi et quando visum est Deo, in his, qui audiunt evangelium, scilicet quod Deus non propter nostra merita, sed propter Christum iustificet hos, qui credunt se propter Christum in gratiam recipi. Gala. 3: Ut promissionem spiritus accipiamus per fidem.*”

253 ApC 276, VY 178.

254 PYJ 32 j.

255 Ks. luterilaisen ja katolisen vihkimysriitin rakenteelliset elementit liitteessä taulukoissa 4 ja 5.

206. Aina Hippolytoksen *Apostolisesta traditiosta* 200-luvulta asti vihkimyksen olennaiset elementit ovat olleet epikleettinen vihkimysrukous ja piispan toimittama kätten päällepaneminen. Kätten päällepaneminen muodostaa vihkimyksen näkyvän merkin.²⁵⁶ Vihkimyksen sakramentaalinen ja vaikuttava luonne ilmaistaan vihkimysrukouksissa.
207. Keskiaikaisissa kaavoissa muutamat uudet elementit rikastuttavat vihkimysliturgiaa: liturgisiin vaatteisiin pukeminen, voitelu ja virkaan kuuluvien välineiden (esim. ehtoollisvälineiden tai evankeliumikirjan) luovuttaminen. Näiden uusien elementtien, mukaan lukien perinteisen kätten päällepanemisen, teologisesta merkityksestä tulee avoin kysymys. On opillisesti epäselvää, mitkä elementeistä ovat olennaisia ja mitkä vain toimituksen luonnetta kuvaavia. Valtavirran käsitys pitää kiinni siitä, että välineiden luovuttaminen on vihkimyksen näkyvä sakramentaalinen merkki. Apostolisessa konstituutiossa *Sacramentum ordinis* 30. marraskuuta 1947 (DS 3857–3861) paavi Pius XII julisti, että välineiden luovuttaminen ei ollut välttämätöntä vihkimyksen pätevyuden kannalta ja julisti, että ainoastaan kätten päällepaneminen oli vihkimyksen sakramentaalinen merkki (*materia*).
208. Sekä Luther että luterilaiset säilyttävät vihkimysliturgiassa vahvan teologisen polttopisteen. He painottavat, että vihkimyksen avainelementit ovat 1) rukous, 2) Jumalan sana ja 3) kätten päällepaneminen. Anamneettinen ja epikleettinen rukous (sekä “*prex ordinationis*”, vihkimysrukous, kapeassa merkityksessä että muut rukoukset laveassa merkityksessä) ymmärretään sekä anabaattiseksi että katabaattiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kirkon (piispan ja uskovien) pyyntörukous tulee täytetyksi, koska Jumala itse antaa armonsa vihittävälle. Jumalan sana, joka koskee pyhää virkaa ja sen asettamista, on vihkimyksen kannalta perustava ja todella vaikuttaa sisältönsä mukaiset asiat. Jotkin luterilaiset vihkimysriitit käyttävät “vihkimyskaavaa”, sanallista tiivistelmää rukouksesta ja Jumalan sanasta, painottaakseen molempien sakramentaalista vaikutusta. Kätten päällepanemisen funktio on antaa visuaalinen polttopiste vihkimyksen merkitykselle Pyhän Hengen lahjan välittämisenä ja viran antamisena.²⁵⁷

2.2.3. Luterilainen näkökulma katoliseen vihkimyskäsitteeseen Roomalaisessa pontifikaalissa vuodelta 1990

209. Vuoden 1990 *Roomalaisen pontifikaalin* katolisessa pappien vihkimysriitissä vihkimyksen keskeiset elementit ovat luterilaisesta näkökulmasta läsnä: 1) *Sana* (sanan liturgia ja saarna); 2) epikleettinen vihkimysrukous (*Veni Creator Spiritus*, litania ja rukous vihittävien puolesta); ja 3) *kätten päällepaneminen*. Vihkimys

256 KKK 1538; DS 3860; Pius XII, *Sacramentum ordinis*; Pohjola 2014, 29–30.

257 Ks. luterilaisen ja katolisen vihkimysriitin rakenteelliset elementit liitteessä taulukoissa 1–3.

tapahtuu messun yhteydessä, kuten on myös nykyinen luterilainen käytäntö Suomessa. Katolisessa vihkimysliturgiassa on enemmän liturgiaa rikastuttavia, toimituksen merkitystä valaisevia elementtejä kuin luterilaisessa. Suomalaisessa luterilaisessa perinteessä on kuitenkin myös tällaisia elementtejä, kuten pukeminen stolaan ja messukasukkaan. Nämä visuaaliset ja performatiiviset symboliset elementit eivät ole ristiriidassa toimituksen teologisen ytimen kanssa. Sekä katolisessa että luterilaisessa riitissä Pyhän Hengen lahjan välittäminen sanan, rukouksen ja kätten päällepanemisen kautta piispan toimittamassa vihkimystoimituksessa on selkeästi keskeinen. Siten vihkimysriitti seuraa olennaisin kohdin myös vanhan kirkon perinnettä.

2.2.4. Katolinen näkökulma luterilaiseen vihkimyskäsitteeseen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkollisten toimitusten kirjassa vuodelta 2003

210. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihkimysriitissä on läsnä monia elementtejä, jotka ovat yhteisiä meille molemmille. Jumalan sanan julistamisella on vahva, vakiintunut paikka. Vaikka Pyhää Henkeä kutsutaan epikielellisesti (erityisesti virsissä), vihkimysrukoukset ovat sanamuodoiltaan pääasiassa trinitaarisia. Kätten päällepaneminen on säilytetty, ja sille on annettu sille kuuluva merkitys. Pappisvihkimyksessä on säilytetty jäänteitä käytännöstä, jossa läsnä olevat papit pyydettiin osallistumaan tähän osaan toimitusta määräämällä, että ne, jotka avustavat piispaa, voivat myös asettaa kätensä vihittävien päälle. Piispanvihkimyksessä noudatetaan ikimuistoista tapaa siitä, että useat piispat osallistuvat kätten päällepanemiseen. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kaava sisältää julistavan rukouksen sekä Pyhän Hengen avuksi huutamisen, jossa julistetaan vihittävät papeiksi, mutta siitä puuttuu joitakin sellaisia osia katolisesta vihkimysriitistä (kuten voitelu ja pateenin ja maljan ojentaminen), jotka, vaikka eivät olekaan välttämättömiä toimituksen pätevyyskannalta, ovat kuitenkin hyvin merkittäviä. Katolisessa teologiassa sakramentti ei edellytä ainoastaan oikeaa materiaa ja muotoa vaan myös intention ollakseen pätevä, ja siten on tärkeää tarkastella rukousten sanamuotoja. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kaava painottaa evankeliumin julistamista sanassa ja sakramentissa. Luterilaisesta vihkimysriitistä puuttuu suora maininta papin pyhittävästä tehtävästä, erityisesti käsky viettää pyhää messua, joka on katolisesta näkökulmasta olennainen. Sen voidaan kuitenkin katsoa olevan läsnä epäsuorasti sanassa ”pappi” (*sacerdos*) ja käskyssä hoitaa sakramentteja, kuten myös messukasukkaan pukemisessa. Rukouksissa ja vihittävälle sekä kansalle osoitettavissa sanoissa ei ole mitään, mikä olisi suoraan vastoin katolista käsitystä vihkimyksestä. Muotoilut voidaan lukea ja ymmärtää katolisessa merkityksessä.

3. Diakoninvirka

211. Kirkon traditiossa piispan, papin ja diakonin kolmisäikeinen virka alettiin vähitellen nähdä niin, että sen hoitaminen vaati sellaista perustavaa kirkollisen aseman muutosta, johon sakramentaalinen vihkimys oli tarpeen (ks. Hippolytoksen *Apostolinen traditio*). Nämä vihkimysvirat liittyivät ainutlaatuisella tavalla apostoliseen virkaan, jonka tehtävänä oli varjella kirkon apostolisuutta, uskon ykseyttä ja kirkollista yhteyttä. “[P]iispan, presbyteerin ja diakonin kolmijakoinen virka voi nykyisin palvelulla sekä etsimämme ykseyden ilmaisijana että keinona sen saavuttamiseksi.”²⁵⁸
212. *Olemme yksimielisiä*, että piispan toimittamassa vihkimyksessä annetaan diakoneille, papeille ja piispoille sanan, rukouksen ja käten päällepanemisen kautta Pyhän Hengen lahja erityisen viran tehtävien täyttämiseksi. Tämä kolmisäikeisen viran kehittyminen voidaan nähdä Pyhän Hengen johdatuksen ilmentymänä, ja se on enemmän kuin seurausta pelkistä mielivaltaisista inhimillisistä ratkaisuista.
213. *Olemme yksimielisiä*, että viime kädessä piispat, papit ja diakonit kaikki osallistuvat Kristuksen palveluvirkaan. Yhdessä koko Jumalan kansan kanssa, toisiaan täydentävällä tavalla, vihkimysvirka on asetettu kirkon jumalallisen tehtävän täyttämiseksi palvelemaan Kolmiyhteisen Jumalan pelastussuunnitelmaa. Siten vihkimys merkitsee itse Kristuksen suorittamaa erilleen ottamista ja tehtävään asettamista hänen kirkkooaan varten. Piispan toimittama käten päällepaneminen yhdistettynä anamneettiseen rukoukseen muodostaa vihkimyksen näkyvän merkin.²⁵⁹
214. *Olemme yksimielisiä*, että diakonin viralla on juurensa Uuden testamentin käsityksessä virasta. Se hoitaa Kristuksen kirkolleen antamia pysyviä tehtäviä ja perustuu Uudessa testamentissa ja jo apostolisena aikana tunnettuun diakonin (*diakonos*) tehtävään (esim. Fil. 1:1; 1. Tim. 3:8).²⁶⁰ Jo Pyhä Irenaeus näki diakonaatin alkuperän Apostolien teoissa mainitun “niiden seitsemän” asettamisessa (Ap.t. 6:1–6), mikä ilmaisee myös diakonin palveluviran karitatiivista ulottuvuutta. Diakonin virka on aina nauttinut korkeaa arvostusta kirkossa. Pyhä Paavali viittaa diakoneihin ja piispoihin johdantopuheessaan kirjeessään

258 BEM, Ministry, art. 22; PYJ 32 j.

259 Vrt. KKK 1538, 1547, 1547. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen lausunnon 2/2011 mukaan “Diakonian virka on pappisviran rinnalla, mutta siihen nähden itsenäinen hengellinen virka (lat. ordo) ja sitä varten tulee ... olla oma vihkimys”. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja ilmentää konkreettisesti kolmisäikeistä virkakäsitystä, jossa piispat, papit ja diakonit vihitään ja heille rukoillaan Pyhän Hengen lahjaa. Ks. myös piispainkokouksen suositus diakonian virkaan vihkimisestä, 26. toukokuuta 2016: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A78B3114D64D8273C22577030039EE08/\\$FILE/Suositus-diakonian-virka.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A78B3114D64D8273C22577030039EE08/$FILE/Suositus-diakonian-virka.pdf). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon käsitys on tässä lähellä Ruotsin kirkon raportissa *Bishop, Priest and Deacon in the Church of Sweden* (1990, 16) muotoiltua kantaa: “Koska diakonin viralla on tehtävänä evankeliumin julistaminen toiminnan kautta, sen lähtökohta löytyy jumalanpalveluksesta ja armonvälineistä, ja se on yhdessä piispanviran ja pappisviran kanssa perustava osa Augsburgin tunnustuksen artiklassa 5 kuvattua kirkon virkaa.”

260 SELK piispainkokouksen lausunto 2/2011, s. 2.

Filippiiläisille (ks. Fil. 1:1), kun taas ensimmäisessä kirjeessään Timoteukselle hän luettelee ominaisuuksia ja hyveitä, joita diakoneilla tulisi olla, jotta he voisivat harjoittaa tehtäväänsä sen arvon mukaisesti (ks. 1. Tim. 3:8–13). Myös patristinen kirjallisuus todistaa kirkon virkarakenteen sisältäneen diakonaatin. Pyhä Ignatios Antiokialainen pitää mahdottomana kuvitella kirkkoa ilman piispoja, pappeja ja diakoneja. Hän painottaa, että diakonin palveluvirka on “Jeesuksen Kristuksen palveluvirka, hänen, joka oli Isän kanssa ennen kuin aika alkoi, ja joka ilmestyi aikojen lopulla”. Diakonaatti kukoisti lännen kirkossa 400-luvulle asti. Sen jälkeen sen asema heikkeni hitaasti. Kehityksen päätepiste oli, että se jäi jäljelle vain väliaikaisena vaiheena pappisvihkimykseen valmistautuville kandidaateille. Luterilaisessa perinteessä diakonaatti löydettiin uudelleen 1800-luvulla erityisenä kutsumuksena, jossa korostui tämän palveluviran käytännöllinen ja karitatiivinen ulottuvuus.²⁶¹

215. *Olemme yksimielisiä*, että diakonit osallistuvat Kristuksen tehtävään omalla erityisellä tavallaan. Katolisessa kirkossa diakonit palvelevat avustamalla piispaa ja pappeja eukaristian vietossa, avioliittojen solmimisessa ja avioparin siunaamisessa, evankeliumin julistamisessa, hautajaisten vietossa ja monenlaisessa rakkauden palvelussa, muiden tehtävien ohessa.²⁶² Luterilaisessa perinteessä diakonien palveluvirka kiinnittyy samoin kirkon eukaristiseen elämään. Luterilaisten diakonien konkreettiset tehtävät ja koulutus suuntautuvat kuitenkin pitkälti erilaisiin sosiaalisiin ja karitatiivisiin toimiin, köyhien ja heikoimmassa asemassa olevien auttamiseen ja Kristuksesta todistamiseen maailmalle uskossa ja rakkaudessa. Diakonit julistavat myös evankeliumia, opettavat ja hoitavat liturgisia tehtäviä avustamalla piispaa tai pappia ehtoollisen jakamisessa, toimimalla lukijoina ja johtaen esirukouksia. He voivat viedä ehtoollisen sakramentin vanhuksille ja sairaille, jotka eivät pysty osallistumaan messuun. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen (4:3) mukaan “seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta” (Matt. 25).
216. Vatikaanin II kirkolliskokouksen jälkeen latinalainen kirkko on palauttanut pysyvän diakonaatin, jonka idän kirkot ovat aina säilyttäneet. Pysyvä diakonaatti voidaan antaa naimisissa oleville miehille, ja se muodostaa tärkeän rikastuttavan osan kirkon missiota. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa sekä miehet että naiset voivat toimia diakoneina. Kuten Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa, myös katolisessa kirkossa diakonien kirkollinen ja hengel-

261 Basic Norms for the Formation of Permanent Deacons/Directory for the Ministry and Life of Permanent Deacons II 2.

262 KKK 1570. Suom. huom. katolisessa kirkossa diakoni voi kirkon nimissä ottaa vastaan vihittävien aviolupaukset eli siunaa avioliiton (engl. assist at marriages). Latinalaisen tradition mukaan puoliset antavat toisilleen avioliiton sakramentin, ja siksi pappi tai diakoni ”avustaa” avioliittoon vihkimisessä.

linen identiteetti heidän diakonisissa tehtävissään liturgisessa ja pastoraalisessa elämässä tai sosiaalisissa ja karitatiivisissa teoissa saa vahvistuksen apostoleilta periytyvällä kätten päällepanemisella. Tämä sitoo heidät lähemmin alttariin, ja Pyhän Hengen lahja, karisma ja diakonaatin sakramentaalinen armo tekee heidän palvelutehtävänsä hedelmällisemmäksi.²⁶³

Yhteisymmärryksen selvennys

217. Trenton kirkolliskokouksen mukaan kolmen viran hierarkia, vaikka ei olekaan jumalallisesti asetettu, on kuitenkin jumalallisesti järjestetty (*divina ordinatione*: DS 1776). Luterilaiset kirkot jättävät vähintäänkin avoimeksi sen, onko tämä sellainen kehitys, joka olisi voinut tapahtua Pyhän Hengen johdatuksen alaisena ja on enemmän kuin ihmisen sattumanvaraisten valintojen seuraus, sillä myös luterilaiset katsovat, että Pyhä Henki toimii kirkossa ja sen historiassa. Luterilaiset julistivat, että he olivat valmiita hyväksymään kirkollisen järjestyksen alaan kuuluvana asiana eron piispojen ja pappien välillä, minkä perustana on vihkimisoikeuden varaaminen piispoille (*Paavin valta ja johtoasema* 64 ja 73: BC 490 and 493; AS III.10, 1–: BC 324), sillä edellytyksellä, että piispat suvaitsisivat luterilaista oppia ja hyväksyisivät luterilaiset pastorit (CA 28.69–: BC 93–; Apol. 14.1–: BC 214–). Trenton kirkolliskokouksen kaanonin 7 opittuomiota, joka kohdistuu kantaan, joka torjuu kaiken pappien alisteisuuden piispalle (DS 1777), ei siten voida soveltaa tällä tavoin muotoiltuun kantaan.²⁶⁴
218. Katolilaiset korostavat, että piispalla on pyhän viran sakramentin täyteys, koska hänen piispanvihkimyksensä antaa hänelle tuon täyteen, suoran sakramentaalisen suksession apostolin tehtävään. Luterilaisesta näkökulmasta piispalla hiippakuntansa korkeimpana paimenena on piispanvihkimyksen ja piispanistuminen nojalla myös yleinen hengellinen vastuu (*episkopé*) hiippakunnan seurakuntaelämästä, ja hänellä on tässä mielessä pyhän viran ”täyteys”. Lisäksi ekumeeninen yksimielisyys vallitsee siitä, että valtaa kirkossa on käytettävä henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti.

263 KKK 1571.

264 CRE 153–154.

4. Yhteinen käsitys piispanvirasta

4.1. Sakramentaalinen piispallinen vihkimys sanan, rukouksen ja kätten päällepanemisen kautta

219. Piispanvirka säilyi reformaatioissa Suomen luterilaisessa kirkossa, joka oli siihen aikaan osa Ruotsin kirkkoa. Piispan vihkiminen historiallisessa seuraannossa on merkki kirkon apostolisuudesta ja sen piispallisesta palvelutehtävästä. Historialliset arkistot osoittavat, että luterilaiset piispat säilyttivät piispallisen suksession 1500-luvulla. Ensimmäinen Ruotsin ja Suomen luterilainen kirkkojärjestys, joka julkaistiin 1571, sanoo, että piispanvirka on peräisin Pyhästä Hengestä, kaikkien hyvien lahjojen antajasta. Tämän jälkeen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa, kuten katolisessakin kirkossa, piispat ovat jatkaneet piispojen vihkimistä.²⁶⁵
220. *Olemme yksimielisiä*, että vihkimyksen toimittaa piispa sanan, rukouksen ja kätten päällepanemisen välityksellä. Vihkimystä ei ymmärretä vain julkisesti annetun kutsun vahvistamiseksi vaan instrumentaaliseksi ja sakramentaaliseksi vaikuttavaksi toimitukseksi, jossa virka konkreettisesti annetaan. Vihkimys perustuu Kolmiyhteisen Jumalan itsensä lahjoittavaan rakkauteen. Se on ilmaus Jumalan missiosta maailmassa.

265 VKE 358; Brodd 1988, 124. Vrt. Sander 2004 96, alaviite 295: "Että historiallisesti kehittynyt piispuus on toisaalta, vaikkei välittömästi jumalallisesti asetettu, niin silti Jumalan tahtoma kirkollinen pysyvärakenne, voidaan muotoilla esimerkiksi Laurentius Petrin ruotsalaisen reformatorisen kirkkojärjestyksen latinankielisessä laitoksessa - aivan Georg [von Anhaltin] mielessä - ...seuraavasti: ...Haec ordinatio et constitutio utilissima est et sine dubio a Spiritu Sancto itaque per totum Christianismum recepta et approbata, manebit etiam quoad hic mundus durabit" (Martti Parvio (toim.), *Canon ecclesiasticus*, 162-). Vuonna 1884, kun Suomi oli autonominen suuriruhtinaskunta Venäjän keisarikunnassa, Suomen evankelis-luterilainen kirkko menetti kymmenessä kuukaudessa neljä piispaa. Kaikki kolme hiippakuntaa olivat vailla piispoja. Tilanne tulkittiin hätätilaksi, ja Axel Fredrik Granfelt, systemaattisen teologian emeritusprofessori Helsingin yliopistosta, toimitti uuden arkkipiispan vihkimyksen. Tämän jälkeen ruotsalaisia ja virolaisia luterilaisia piispoja on ollut läsnä piispanvihkimyksissä ja ottanut osaa kätten päällepanemiseen, ja vuonna 1936 Englannin kirkon kanssa tehdyn interkommunio-sopimuksen jälkeen myös anglikaaniset piispat ovat osallistuneet kätten päällepanemiseen, erityisesti Porvoon julistuksen allekirjoittamisen jälkeen vuonna 1996. Piispanvihkimys on ollut osa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkolakia pitkään, mutta se on ollut kirkkokäsikirjassa vasta vuodesta 1886 alkaen. Vuoden 1886 ja 1963 välillä sen nimenä oli "piispan virkaanasettaminen". Vuodesta 1963 otsikkona on ollut arkkipiispa Laurentius Petrin vuoden 1571 kirkkojärjestyksen perinteeseen läheisesti liittyen "piispanvirkaan vihkiminen". Sander 2004, 108 huomauttaa, että katolisessakaan perinteessä papin toimittama vihkimys ei ole täysin poissuljettu ratkaisu hätätilanteissa. Sander 2004, 106, alaviite 334 mainitsee, että keskiaikaisessa katolisessa kirkossa jotkut apotit saivat paavilta erioikeuden vihkiä alaisiaan, mihin sisältyivät pappisvihkimykset. Paavi Bonifatius IX antoi vuonna 1400 bullaansa *Sacrae Religionis* Lontoon hiippakunnan St. Osythan augustinolaisuostarin apotille ja hänen seuraajilleen tämän erioikeuden, mutta Lontoon piispan protestien vuoksi se peruttiin vuonna 1403 (DS 1145-). Vuonna 1427 Meissenin hiippakunnassa sijaitseva Altsellen sisterssiläisluostari sai paavi Martinus V:lta saman erioikeuden viideksi vuodeksi bullassa *Gerentes ad vos*. Paavi Innocentius VIII antoi vuonna 1489 Citeauxin apotti Johannekselle erioikeuden vihkiä diakoneja bullallaan *Exposit tuae devotionis* 1489 (DS 1435). Sisterssiläiset hyödynsivät tätä erioikeuttaan 1700-luvulla asti. Sander 2004, 108, alaviite 340 huomauttaa myös, että 22. lokakuuta 1921 Ukrainan autokefaalisessa ortodoksikirkossa, joka oli eronnut Moskovan patriarkaattista poliittisista syistä, toimitettiin papin toimittama piispanvihkiminen Aleksandrian kirkon tunnettua varhaista käytäntöä seuraten, mutta tämä ei herättänyt periaatteellisia ortodoksikirkon piispuuteen tai opilliseen traditioon kohdistuvia kysymyksiä.

221. *Olemme yksimielisiä*, että sekä miehillä että naisilla on tärkeä kutsumus kirkon palvelutehtävässä maailmassa. Vatikaanin II kirkolliskokouksen dekreetti *Maallikkojen apostolaatista*, no. 9 toteaa: “Kun nykyisin naisilla on yhä aktiivisempi osa koko yhteiskunnan elämässä, on heidän laajempi osallistumisensa myös Kirkon apostolaatin eri aloihin erittäin tärkeää.” Mutta kirkkojemme käsitysten välillä – ja osittain myös kirkkojemme sisällä – on kuitenkin eroja, jotka koskevat kysymystä naisten vihkimisestä virkaan.

Yhteisymmärryksen selvennys

222. Kristus on perimmäinen ja tosiasiallinen jumalallisten lahjojen antaja kirkossa, ja hän tulee jatkuvasti näkyväksi niiden kautta.²⁶⁶ Tämän vuoksi apostolisen viran välittäminen tapahtuu vihkimyksessä, joka sisältää riitin, johon kuuluvat näkyvä merkki ja Jumalan avuksi huutaminen (*epiclesis*), jotta hän antaisi vihitävälle Hengen lahjan ja ne voimat, joita tarvitaan jumalallisen palvelutehtävän täyttämiseen. Uusitamentillisista ajoista lähtien tämä näkyvä merkki on ollut käten päällepaneminen. Virkaan vihityt toimivat “Pään, Kristuksen, nimessä ja persoonassa yhteisön keskellä”.²⁶⁷ Vihkimys on viime kädessä Hengen lahja, jonka kautta kirkko julistaa riippuvuuttaan Herran käskystä ja uskollisuuttaan sille, ja luottaa Jumalan kaikkivaltiaaseen lupaukseen.²⁶⁸
223. Virkaan vihityn valta julistaa evankeliumia ja jakaa sakramentteja välittyä sakramentaalisesti, ja sitä harjoitetaan eukaristisen yhteisön sisällä. Sakramentaalisen vihkimyksen kautta Kristuksen auktoritatiivinen missio opettaa, pyhittää ja johtaa jatkuu kirkossa apostolien seuraajien välityksellä. Piispan arvovalta ja legitimitetti perustuu Kristuksen sakramentaaliseen läsnäoloon, ei piispan erityiseen kykyyn tulkita Raamattua. Piispa saa tämän edustuksellisen valtuutuksen käten päällepanemisessa. Tämä tapahtuu kirkossa, ja Pyhä Henki annetaan sen kautta.²⁶⁹

266 Vrt. KKK 1548–1551.

267 VKE 279 ja alaviite 161. Vrt. LG 21/2; AC 13; KKK 1563, 1575, 1591; CA 5, 7/8 & CA 13.

268 KKK 1581 “Erityisen Pyhän Hengen armon kautta tämä sakramentti tekee vastaanottajan Kristuksen kaltaiseksi, jotta hän Kristuksen välikappaleena palvelisi Kristuksen kirkkoa. Vihkimyksessä saadaan kyky toimia Kristuksen, kirkon Pään, edustajana hänen kolminaisessa tehtävässään pappina, profeettana ja kuninkaana.” Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihkimyskaavan päivän rukouksessa vihkivä piispa johtaa seurakunnan seuraavaan rukoukseen: “Katso armollisesti veljiimme ja sisariimme, jotka vihitään tänään sananpalvelijan virkaan. Anna heille Pyhän Henkesi lahja, että he julistaisivat evankeliumia nimesi kunniaksi ja kirkkosi rakennukseksi.” Itse vihkimisaktin yhteydessä vihkivä piispa sanoo: “Sillä valtuutuksella, jonka Kristuksen kirkko on Jumalan tahdon mukaisesti minulle antanut, vihin teidän pappisvirkaan Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.” Pannessaan kätensä vihittävien päälle piispa sanoo: “Siunatkoon sinua Kolmiyhteinen Jumala, Isä ja Poika ja Pyhä Henki, ja pyhittäköön sinut palvelemaan Kristuksen kirkkoa aina ja kaikkialla.” Vihkimistä seuraava rukous sanoo: “...Anna Pyhän Hengen lahja palvelijoillesi, jotka on nyt vihitty pappisvirkaan.” Ks. myös AC 7 ja 8 28: “[K]irkon kutsun perusteella edustavat Kristuksen persoonaa. Omaa persoonaansa he eivät edusta, niin kuin Kristus todistaa: (Luuk. 10:16) ‘Joka kuulee teitä, se kuulee minua.’ Kun he saarnaavat Kristuksen sanaa ja toimittavat sakramentteja, he tekevät sen Kristuksen puolesta ja hänen sijassaan [*Christi vice et loco*].”

269 Vrt. LG 21/2; PYJ IV C 47.

224. Vihkimyksen sakramentaalinen ja vaikuttava luonne ilmaistaan vihkimysrukouksissa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispanvihkimyksessä rukoillaan: “Me rukoilemme: Anna Pyhän Hengen lahja palvelijallesi NN:lle, joka nyt on vihitty piispan virkaan. Anna hänelle kestävyyttä ja uskollisuutta, nöyryyttä ja viisautta kansasi palvelemissa. Rohkaise häntä julistamaan evankeliumia puhtaasti ja puolustamaan totuuttasi. Auta häntä tukemaan seurakuntien työntekijöitä ja muita vastuunkantajia.” Katolisessa piispanvihkimyksen kaavassa (1968) rukoillaan: ”Suo hänen ylimmäisen pappeuden hengen voimalla ja sinun käskyjäsi noudattaen antaa anteeksi synnit, asettaa tehtäviinsä kirkon palvelijat sekä päästää uskovat kaikista siteistä sillä samalla vallalla, jonka annoit pyhille apostoleille. Olkoon hän sinulle otollinen laupeutensa ja sydämensä puhtauden tähden ja lahjoittakoon hän suloisena tuoksuna sinulle itsensä Pojassasi Jeesuksessa Kristuksessa, jonka kautta sinulle, Isä, kuuluu ylistys, voima ja kunnia pyhässä kirkossasi, Pyhän Hengen yhteydessä iankaikkisesta iankaikkiseen.”
225. Myös Luther puhui erityisestä Pyhän Hengen lahjasta, joka liittyy kätten päällepanemiseen, muun muassa vuoden 1535 vihkikaavassaan. Henki varustaa vihityn palveluvirkaan, mihin sisältyy pysyvä kutsu henkilölle. Vihkimystä ei siten toisteta. Tämä merkitsee sitä, että “luterilaisilla on käytännössä vastine katolisen ‘papillisen lähtemättömän merkin’ opille” (Malta 60).²⁷⁰ Luterilais-katolinen dialogiraportti *Ministry* (1982) kehitti eteenpäin tätä lähentymistä ja painotti, että uudemmissa katolisissa opillisissa lausunnoissa vihkimys ja lähtemättömän merkki (*character indelebilis*) ”käsitetään lupauksen ja tehtävän kautta, jotka pysyvästi leimaavat vihittyä ja ottavat hänet Kristuksen palvelukseen”, pikemminkin kuin henkilökohtaisen pyhityksen välineenä. Luterilaisessa perinteessä katsotaan myös, että “vaikka lähtemättömän merkin (*character indelebilis*) käsitettä on vältetty sen ontologisten implikaatioiden vuoksi, ordinaatiolle on leimallista kuitenkin ainutkertaisuus, josta ei voida luopua. Vihkimys pysyy pätevänä, vaikka palvelutehtävä tiettyssä seurakunnassa lakkaisi.”²⁷¹
226. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous hyväksyi naisten vihkimisen papiksi vuonna 1986. Katolinen kirkko katsoo olevansa sidottu siihen, että Jeesus valitsi ainoastaan miehiä muodostamaan kahdentoista apostolin kollegion. Apostolit toimivat samalla tavoin, kun he valitsivat työtovereita seuraamaan heitä heidän palveluvirassaan.
227. Katolinen kirkko ei ole asemassa, jossa se voisi käytäntönsä ja oppinsa nojalla vihkiä naisia virkaan.²⁷² Kuitenkin, luterilais-katoliseen dialogiin pohjautuen,

270 CRE 152.

271 *Ministry* A 2.6, art. 37–38.

272 Katolisen käsityksen mukaan vain kastettu mies voi pätevästi ottaa vastaan pappisvihkimyksen (can. 1024 CIC). Apostolisessa kirjeessään *Ordinatio sacerdotalis* 22. toukokuuta 1994 paavi Johannes Paavali II ilmaisi tämän opin olevan sellainen, josta on pidettävä lopullisesti kiinni. *Ministry* C IV, art. 37.

se “voi etsiä yksimielisyyttä viran luonteesta ja merkityksestä ilman että eri käsitykset siitä, keitä henkilöitä voidaan vihkiä, vaarantaisivat perustavasti sellaisen yksimielisyyden ja sen käytännölliset seuraukset kirkon kasvavalle ykseydelle”.²⁷³

228. Nykyinen luterilainen käsitys on, ettei naisten vihkiminen edellyttänyt dogmaattista tai liturgista muutosta kirkon virkaan, vaan että naiset ovat ottaneet vastaan saman viran kuin miehet. Siten asia nähdään käytäntöä eikä oppia koskeneena muutoksena.²⁷⁴ Kuten dialogi vanhakatolisen kirkon ja roomalaiskatolisen kirkon välillä osoittaa, tästä erosta huolimatta ne voivat sanoa yhdessä: ”Tämä ero vallitsee eri tasolla kuin aiemmin mainitut. Vanhakatolinen ja roomalaiskatolinen kirkko jakavat olennaisesti saman käsityksen kirkon kolmisäikeisestä sakramentaalisesta *ordosta*, jossa sen keskus, piispan virka – ymmärrettynä edellä esitetyn *episkopéta* koskevan selostuksen valossa (ks. 13–15; 20–26) – perustuu tehtävälle, johon Jeesus Kristus Pyhän Hengen voimassa antoi lähetyksäkseen ja valtuutti apostolit.”²⁷⁵
229. Useimmat Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkot vihkivät virkaan naisia. Luterilainen maailmanliitto ja sen naisia vihkivät jäsenkirkot katsovat, että pappisvirka on myös naisia koskeva kutsumus, ja ne ovat sitoutuneita tähän näkemykseen. Niiden evankeliumia koskevan käsityksen mukaan naisten vihkiminen ei ole vastoin Jeesuksen käskyä, vaan pikemminkin perustuu kirkon tehtävään julistaa evankeliumia ja viettää sakramenteja. Luterilaisen maailmanliiton Lundin julkilausuman mukaan ”kirkon missio vaatii sekä miesten että naisten lahjoja sanan ja sakramenttien julkisessa virassa”.²⁷⁶
230. Sekä Luterilaisessa maailmanliitossa että sen ulkopuolella on kuitenkin luterilaisia kirkkoja, jotka eivät vihi naisia virkaan. Myös luterilaisten kirkkojen sisällä on erilaisia näkemyksiä tästä kysymyksestä sekä niissä kirkkoissa, jotka vihkivät naisia virkaan, että niissä, jotka eivät vihi. Merkitystä on kuitenkin sillä, että Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkot ovat säilyttäneet kirkollisen yhteyden toisiinsa huolimatta niiden eri käsityksistä naisten vihkimyksestä.²⁷⁷ Luterilainen maailmanliitto ja Suomen evankelis-luterilainen kirkko eivät näe naisten vihkimystä kirkkoja jakavana kysymyksenä. Asiaa koskevan erimielisyyden teologiset ja käytännölliset seuraukset vaativat kuitenkin tulevaisuudessa lisää selvittämistä.

273 *Ministry* A 2.3, art. 25.

274 *Ministry* 25. Ks. myös Hervé Legrand, OP ja John Vikström naisten pääsystä pappisvirkaan (*Admission of Women to the Ministry*) teoksessa *Ministry*, s. 88–107.

275 CEC 6.3.3. The question of the ordination of women to priestly ministry (2009).

276 LML Lundin julkilausuma 2007, 40–41.

277 Vrt. DW IV B 4.

4.2. Piispanvirka apostolisessa suksessiossa merkkinä uskollisuudesta jumalalliselle missiolle

231. *Olemme yksimielisiä*, että piispanvirka apostolisessa seuraannossa saadaan kollegiaalisen suksession kautta, joka liittää piispat piispainkollegioon. Piispojen collegio on apostolien collegion seuraaja. Piispat eivät seuraa heitä edeltäviä piispoja vaan apostoleja. Lahja ja tehtävä, joka välitetään kätten päällepanemisen kautta, ei siirry ”piispalta piispalle”, vaan tulee ”ylhäältä”. Piispat ovat apostolien tavoin kokoontuneet yhdessä Jeesuksen ympärille, ja hän on lähettänyt heidät jumalalliseen tehtävään.
232. *Olemme yksimielisiä*, että piispanvirka kehittyi kirkossa uskollisuudesta jumalalliselle apostoliselle missiolle Pyhän Hengen ohjauksessa. Porvoon yhteinen julkilausuma tiivistää tämän seuraavasti: ”k. Me uskomme, että *pastoraalisen kaitsennan virka (episkopé)*, jota hoidetaan henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti, on välttämätön kirkon ykseyden ja apostolisuuden todisteena ja vaalijana.” Sekä luterilaiset että katolilaiset painottavat kaitsennan viran opillisia ja pastoraalisia ulottuvuuksia. Tämä korostaa yksimielisyyttämme viran eri tehtävistä.

Yhteisymmärryksen selvennys

233. Luterilaiset voivat tunnustaa katolilaisten tavoin, että erottelu paikallisen ja alueellisen viran välillä kirkossa oli ”enemmän kuin seuraus puhtaasti historiallisesta ja inhimillisestä kehityksestä tai vain sosiologinen välttämättömyys”. Sen sijaan se ”oli Hengen toiminnan seurausta” (*Ministry* 45). Tämä pätee erityisesti piispan virkaan.²⁷⁸

4.3. Sakramentaalinen ja historiallinen toisiaan täydentävinä näkökulmina apostolisuuteen

234. ”Ymmärrämme apostolisuuden kirkon uskon, kirkon elämän ja rakenteiden sekä kirkon viran jatkuvuutena. Viran suksessio palvelee kirkon elämän jatkuvuutta Kristuksessa ja tulee siten nähdä sekä kirkon apostolisuuden osana että ilmauksena siitä. Sama koskee piispan vihkimistä historiallisessa suksessiossa kätten päällepanemisen välityksellä. Katsomme, että apostolisuus koostuu osin sen sakramentaalisesta ulottuvuudesta (kirkon elämässä elävä ja läsnäoleva Herra), osin sen historiallisesta ulottuvuudesta (jatkuvuuden säilyttäminen kirkon rakenteissa).”²⁷⁹ ”Tämän apostolisen tradition sisällä on monia elementtejä.

²⁷⁸ CRE 155.

²⁷⁹ VKE 361.

Tärkeimmät ovat oppisuksessio, sakramentaalisen elämän jatkuvuus ja viran apostolinen suksessio. Näissä elementeissä sakramentaalinen ja historiallinen ulottuvuus täydentävät toisiaan.”²⁸⁰ Kirkon sakramentaalisuus tekee apostolista seuraannosta sakramentaalisen suksession.

235. Porvoon sopimus kuvailee osuvasti viran apostolisuutta koko kirkon apostolisuuden yhteydessä: “Koko kirkon apostolisuuden sisällä on viran apostolinen suksessio, joka palvelee ja ilmentää kirkon jatkuvuutta Kristuksessa ja sen uskollisuutta Kristuksen sanoille ja teoille, jotka apostolit ovat meille välittäneet. Vihityllä viralla on erityinen vastuu todistaa tästä perinnöstä ja julistaa sitä uudestaan Kristuksen valtuuttamana jokaiselle sukupolvelle.”²⁸¹

Yhteisymmärryksen selvennys

236. Katolinen opetus painottaa, että apostolinen suksessio varmistaa apostolisen uskon jatkuvuuden ja ykseyden sakramentaalisessa ja kollegiaalisessa jatkumossa. Suksessio apostolisuuden “merkinä ja takeena” ymmärretään kristologisesti ja pneumatologisesti. Historiallisen suksession kautta piispuus on Kristuksen ja Hengen lahja, joka kuuluu aina normaaliin pelastustalouteen (*oikonomia*). Se takaa apostolisen uskon ja sakramentaalisen armon objektiivisuuden sekä vakaan kirkollisen instituution objektiivisuuden. Kirkossa on kuitenkin ollut skismoja ja piispoja, jotka eivät ole seuranneet apostolista traditiota. Suksessiota itseään ei nähdä takeena uskollisuudesta traditiolle, mutta suksession puuttuminen merkitsee kirkon luonteeseen kuuluvan olennaisen elementin puuttumista. Apostolinen suksessio voi olla olemassa ilman uskollisuutta apostolisuudelle, mutta ilman apostolista suksessiota ei voi olla täyttä uskollisuutta apostolisuudelle. Piispat ovat olennaisia kirkolle (*ad esse Ecclesiae*) sikäli kuin he takaavat sanan, sakramentin ja järjestyksen diakonian.²⁸² Lahjana ja tehtävänä piispan virka kutsuu vastuulliseen elämään koko kirkon yhteydessä. Piispuus on “välttämätön palvelemaan evankeliumia, joka taas itsessään on välttämätön pelastusta varten”.²⁸³ Tässä merkityksessä suksessio on välttämätön. Kun koko Jumalan kansa (*sensus fidelium*) otetaan paremmin huomioon, piispuus apostolisuuden merkinä ja takeena toteutuu täydemmin koko kirkossa ja koko maailman tähden.

237. Luterilainen opetus katsoo Porvoon yhteisen julkilausuman²⁸⁴ valossa jatkuvuuden apostolisessa seuraannossa saavan ilmaisun piispanvihkimyksessä.

280 *The Office of Bishop*, 142.

281 PYJ A 40.

282 Vrt. LG 24/1.

283 CJ 196.

284 PYJ C 46, 51. Vuonna 2001 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestystä muutettiin Porvoon yhteisen julkilausuman allekirjoittamisen vuonna 1996 jälkeen siten, että tuomiorovastin mahdollisuus

Vihkimyksessä piispa saa merkin Jumalan hyväksynnästä ja pysyvän kutsun johtaa paikalliskirkkoaan kaikkien kirkkojen yhteisessä ja apostolisessa elämässä. Suksessio ymmärretään koko kirkon apostolisen elämän ja tehtävän jatkuvuuden yhteydessä. Suksessio piispanvirassa on näkyvä ja henkilökohtainen keino saattaa keskiöön koko kirkon apostolisuus. Kirkon uskollisuuden perimmäinen perusta ymmärretään samoin kristologisesti ja pneumatologisesti. Herran lupaus ja Pyhän Hengen vaikuttava läsnäolo koko kirkossa ovat tae kirkon jatkuvuudesta apostolien kanssa. Suksessio historiallisen piispallisen suksession ilmaisemana merkinä on siten toissijainen välttämättömyys, joka ei itsessään takaa kirkon uskollisuutta apostolisen uskon, elämän ja tehtävän kaikille aspekteille. Augsburgin tunnustus painottaa, että kirkkojen “tulee välttämättä jumalallisen oikeuden perusteella osoittaa kuuliaisuutta” piispoille (CA 28.21: BC 84), kun asia koskee heidän tehtävänsä julistaa evankeliumia ja toimittaa sakramentteja, antaa anteeksi syntejä, hylätä evankeliumin kanssa ristiriidassa olevat opit sekä erottaa seurakunnan yhteydestä sellaiset, joiden jumalattomuus on yleisesti tunnettua (CA 28.21: BC 84). Siten apostolisen suksession luonteen käsittämisestä kirkon sakramentaalisuuden yhteydessä vallitsee laaja yksimielisyys ja lähentyminen. Jäljellä olevat erot eivät vaikuta kirkkoa jakavilta.

4.4. Piispojen auktoriteetti

238. *Olemme yksimielisiä*, että “piispanviran auktoriteetti perustuu Jumalan sanan auktoriteettiin. Kun piispat julistavat evankeliumia, he toimivat Kristuksen nimessä ja hänen valtuuttaminaan. Piispoilla on erityinen vastuu kirkon apostolisesta lähetystehtävästä johtamalla hiippakuntiaan hengellisesti yhdessä Jumalan kansan kanssa. Piispojen johtamistehtävä palvelee kuitenkin koko kirkon lähetystehtävää ja sillä on siten radikaali missionäärinen ulottuvuus. Piispojen auktoriteetti kirkossa palvelee niitä, jotka vielä ovat kirkon ulkopuolella, ja sen tarkoituksena on syntien anteeksiantamuksen evankeliumin julistaminen. Tässä tehtävässään piispat ovat Kristuksen ympärille kokoontuneiden ja hänen lähettämiensä apostolien seuraajia.”²⁸⁵
239. *Olemme yksimielisiä*, että piispanvihkimyksen perusteella piispan auktoriteetti on *asianomaista*, koska hän harjoittaa sitä omilla nimissään, *pysyvää*, koska se perustuu piispanvihkimykseen ja *välitöntä*, koska hän voi harjoittaa sitä suoraan ilman velvollisuutta käyttää välittäjiä. Kuitenkin myös tässä yhteydessä hänen käyttämänsä auktoriteetti on henkilökohtaista, kollegiaalista ja yhteisöllistä.

toimittaa pappisvihkimys poikkeustilanteessa poistettiin. Kirkkojärjestys toteaa: “Pappisvirkaan vihkimisen toimittaa piispa. Piispan viran ollessa avoinna tai piispan ollessa estyneenä tuomiokapituli voi kutsua toisen piispan toimittamaan pappisvihkimyksen.”

285 VKE 299.

Piispa hoitaa virkaansa myös omassa paikalliskirkossaan vain yhteydessä pysyvään piispojen yhteisöön sekä koko kirkon apostolisuuden palveluksessa. Katoliset piispat eivät ole paavin sijaisia eivätkä luterilaiset piispat arkkipiispan sijaisia. Jokaisella piispalla on valtuutus omassa hiippakunnassaan, ja hänet on lähetetty palvelemaan Kristuksen kirkkoa. Piispalla ei ole absoluuttista valtaa, vaan sitä säätelevät evankeliumi ja kirkko-oikeus.²⁸⁶

240. *Olemme yksimielisiä*, että opetusauktoriteettiin ja pastoraaliseen kaitsentaan nähden kaikki piispat ovat osa yhtä kollegiota. He harjoittavat tätä virkaansa yksilöllisesti suhteessa siihen osaan Jumalan kansasta, joka on annettu heidän huostaansa. Harjoittaessaan virkaansa piispojen tulisi olla keskellä laumaansa kuten hyvien paimenten, jotka tuntevat lampaansa ja joiden lampaat tuntevat heidät.²⁸⁷ Heidän tulisi harjoittaa kaitsentavaltaansa ei herroina, vaan palvelijoina.²⁸⁸
241. *Olemme yksimielisiä*, että “piispojen tärkeimpien tehtävien joukossa nousee evankeliumin julistaminen ensi sijalle. Piispathan ovat uskon sanansaattajia, jotka johdattavat uusia opetuslapsia Kristuksen tykö, ja he ovat virallisia eli Kristuksen arvovalan saaneita opettajia, jotka saarnaavat heille uskotulle kansalle uskon- ja elämänohjeita, valistavat uskovia Pyhän Hengen valolla.”²⁸⁹ “Piispojen johtamistehtävä palvelee... koko kirkon lähetystehtävää, ja sillä on siten radikaali missionäärinen ulottuvuus.”²⁹⁰ Jumalallinen laki velvoittaa seurakuntia ja pappeja kuuntelemaan piispoja kunnioittaen heille annettua tehtävää julistaa evankeliumia ja toimittaa sakramentteja, antaa anteeksi syntejä ja hylätä evankeliumin kanssa ristiriidassa olevat opit.²⁹¹

286 LG 27/1; Vrt. LG 21–22. AC 28: “... Piispalla on siis vihkivalta, toisin sanoen sanan ja sakramenttien hoitamisen virka, mutta hänellä on myös tuomiovalta, toisin sanoen valta sulkea kirkon yhteydestä julkisiin rikoksiin syyllistyneet ja taas päästää heidät synneistä, jos he kääntyvät ja anovat synninpäästöä. Ei heillä kuitenkaan ole tyranninvaltaa, toisin sanoen lakiin perustumatonta mielivaltaa, eikä kuninkaallista valtaa, toisin sanoen lain yläpuolelle nousevaa valtaa, vaan heillä on tietty toimeksianto, tietty Jumalan sana, jota heidän tulee opettaa ja jonka mukaisesti heidän tulee käyttää tuomiovaltansa.” Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestys (KJ 18:1) luetlee seitsemän eri piispan tehtävää. Katolisessa kirkossa on Piispojen pastoraalisen palveluviran ohjeisto, *Apostolorum Successores*.

287 Ks. Vatikaanin II kirkolliskokouksen dekreetti *Christus Dominus*, no. 3 ja no. 16, *Schmalkaldenin opinkohdat*, osa III, artikla 10: “Jos piispat tahtoisivat olla oikeita piispoja ja pitää huolta kirkosta ja evankeliumin julistamisesta...”

288 VKE 285 ja *The Office of Bishop*, 139.

289 LG 25.

290 VKE 299.

291 Vrt. CA 28.21: BC 84. CRE 154–155. CA 28: “Tämän johdosta evankeliumin mukaan, tai kuten on tapana sanoa, jumalallisen oikeuden mukaan, tämä tuomio- ja hallitusvalta kuuluu piispoille piispoina, ts. henkilöinä, joille on uskottu sanan ja sakramenttien virka. Se sisältää oikeuden antaa anteeksi syntejä, hylätä evankeliumin kanssa ristiriidassa olevat opit sekä erottaa seurakunnan yhteydestä sellaiset, joiden jumalattomuus on yleisesti tunnettua, pelkällä sanalla ilman inhimillisiä pakkokeinoja. Seurakuntien tulee välttämättä jumalallisen oikeuden perusteella osoittaa siinä heille kuuliaisuutta tämän sanan mukaisesti: Joka kuulee teitä, hän kuulee minua (Luuk. 10:16).” Vrt. saksankielinen teksti: “*Nach göttlichem Recht besteht deshalb das bischöfliche Amt darin, das Evangelium zu predigen, Sünden zu vergeben, Lehre zu (be)urteilen und die Lehre, die gegen das Evangelium ist, zu verwerfen und die Gottlosen, deren gottloses Wesen offenkundig ist, aus der christlichen Gemeinde auszuschließen – [und zwar] ohne menschliche Gewalt, sonder allein durch Gottes Wort (sine vi humana, sed verbo). Und hierin sind die Pfarleute und die Kirchen den Bischöfen gehorsam zu sein schuldig gemäß dieses Spruches Christi Lk*

Yhteisymmärryksen selvennys

242. Piispat ovat ykseyden näkyvä periaate ja perusta omissa paikalliskirkkoissaan.²⁹² Kollegiona he edustavat paikalliskirkkojen ykseyttä näkyvästi. Kukin piispa edustaa ja ilmentää yhtä paikalliskirkkoa niiden muodostamassa yhteydessä. Kollegiona kaikki piispat suhteessa toisiinsa ilmentävät paikalliskirkkojen välistä suhdetta, nimittäin kommuunioiden kommuuniota. Piispojen collegio tekee näkyväksi nämä kirkolliset vastavuoroisuussuhteet piispojen keskinäisessä persoonienvälisessä kommuuniassa. Nykyisen katolisen terminologian mukaan piispuuden edustama ”viran täyteys” on juuri tämä piispainkollegion sisällä vallitseva yhteys, joka palvelee koko kirkon yhteyden apostolisuutta ja on suhteessa siihen.
243. Nykyisen katolisen opetuksen mukaan piispa eroaa papista (*presbyteeri*) edustusfunktionsa kautta. Hän edustaa paikalliskirkkoa kirkkojen kommuuniassa. Presbyteeri ei tee näin, sillä hän ei ole piispainkollegion jäsen. Edustamistehtävä ei ole erotettavissa hallinnollisesta tehtävästä, mutta hallinto nähdään sakramentaalisuuden eikä jurisdiktion näkökulman lävitse. Pastoraalinen johtajuus, liturgian johtaminen ja auktoritatiivinen opettaminen – piispan kuninkaallinen, papillinen ja profeettallinen rooli – ovat piispan vihkimysviran (*ordo*) tehtäviä yhteisössä. Vihkimyksen sakramentti luo tämän kirkollisen suhteen sekä on sen merkki. Vihkimyksen sakramentti sisältää siten sekä kristologisen että kirkollisen viittaussuhteen. Vihkimyksen sakramentin täyteys viittaa piispan kykyyn edustaa paikalliskirkkoa paikalliskirkkojen kommuuniassa.²⁹³ Tämän vuoksi piispanvirkaan vihkiminen vaatii useamman kuin yhden piispan osallistumisen, kun taas papin ja diakonin vihkimys, vaikkakin heidät lähetetään palvelemaan aina ja kaikkialla, on tunnusomaisesti sidottu paikallisseurakuntaan.
244. Luterilaisen opetuksen mukaan piispat edustavat kirkkoa hiippakuntansa seurakuntien ja papiston ylimpinä kaitsijoina. Piispainkokous päättää kirkon edustamisesta kysymyksissä, jotka koskevat kirkon ykseyttä, ekumeenisia suhteita, kirkon maailmanlaajaa lähetystehtävää ja kirkon suhdetta muihin uskontoihin.²⁹⁴ Myös tässä yhteydessä kirkollinen johtajuus on siten henkilökohtaista, kollegiaalista ja yhteisöllistä. Kuten katolisessa opetuksessa, piispanvirkaan vihkiminen edellyttää useamman kuin yhden piispan osallistumista, toisin kuin vihkiminen papin (*presbyterin*) ja diakonin virkaan. Suomen evankelis-luterilainen kirkko noudattaa tässä suhteessa myös Porvoon julistusta, jossa se on sitoutunut ”(vi) kutsumaan vastavuoroisesti toistemme piispoja ottamaan

10: „Wer euch hört, der hört mich.“

292 Katolisessa kirkossa jokainen ”partikulaarikirkko” ei ole ”paikalliskirkko”, mutta dokumentissamme käytämme sanaa ”paikallinen” löyhästi, ekumeenisten dokumenttien yleisen käytännön mukaisesti.

293 Vrt. KKS 66.

294 SELK kirkkolaki 21:2; kirkkojärjestys 18:1.

normaalisti osaa kätten päälle panemiseen piispanvihkimyksessä merkkinä kirkon ykseydestä ja jatkuvuudesta”.

4.5. Piispanvirka kirkon apostolisen mission palveluksessa

245. *Olemme yksimielisiä*, että “piispanviran tulee palvella kirkon apostolista läheystehtävää. Piispoilla on opettajan, paimenen ja papin tehtävä. He osoittavat tietä Jumalan sanalla, johtavat kirkkoa rukouksessa ja palvelussa ja hoitavat sakramentteja. Näiden puitteissa heillä on erityinen tehtävä kaitsea hiippakuntaansa sekä vihkiä uusia kirkon viranhaltijoita. Kaitsijan arvovaltaansa heidän ei tule käyttää hallitsijoina, vaan palvelijoina.”²⁹⁵

Yhteisymmärryksen selvennys

246. Varhaisessa kirkossa piispojen nähtiin edustavan paikalliskirkkojen välisiä ykseyden siteitä säilyttämällä eukaristisen yhteyden (Ignatios), jatkuvuuden apostolisessa opetuksessa (Irenaeus) ja valvomalla kollektiivisesti paikalliskirkkoja (Kyprianus). Uskollinen apostolisen todistuksen eteenpäin välittäminen (*traditio*) varmistetaan legitiimissä nimityksessä apostolisen sukcession kautta kirkollisen yhteyden sisäpuolella. Piispa on seuraannossa, jos hän on edeltäjiensä oikeutettu seuraaja ja jos hän pysyy uskollisena apostoliselle traditiolle. Suksessio liittyy siten sekä traditioon että kirkolliseen yhteyteen (*communio*).
247. Nykyisen katolisen käsityksen mukaan kollegiaalinen suksessio ilmaisee sukcession (*successio*) ja kirkollisen yhteyden (*communio*) välillä vallitsevaa läheistä sidettä: piispa on piispa yhteydessä muiden piispojen kanssa. Piispallinen suksessio on ensi ja viime kädessä kirkon prosessi, jonka kautta se pysyy identtisenä apostolisena perustansa kanssa kaikissa nykyisissä inkulturaation muodoissa. Apostolisuus ei merkitse vain jatkuvuutta, vaan myös tietyn identiteetin säilyttämistä. Apostolien kollegion ja piispainkollegion välillä vallitsevan suhteen luonne ei kuitenkaan painota apostolien ja piispojen identtisyyttä. Piispat ovat apostolien seuraajia kollegiossa. Piispainkollegio on ontologisesti apostolien seuraajien kollegio, ei yksittäisten piispojen kollegio, jotka yhdessä muodostaisivat kollegion. Piispainkollegiota ei ymmärretä paikalliskirkkoja johtavien piispojen summana tai heidän välisensä yhteyden seurauksena, vaan maailmanlaajan kirkon olennaisena elementtinä, jonka olemassaolo edeltää partikulaarikirkkojen piispanistuinten olemassaoloa. Sen rakenne välittyy seuraannossa (joka koskee sekä henkilöä että sisältöä) yhdeltä kollegiolta toiselle, kollegiona, jonka muodostavat pää ja jäsenet. Sen pää on aina Pietarin seuraaja, koska Pietari on aina apostolien kollegion pää.

295 VKE 285.

248. Luterilainen käsitys painottaa samalla tavoin *succession*, *tradition* ja *communion* välistä yhteenkuuluvuutta. Kansainvälinen luterilais-katolinen dialogi tuo ekumeenista perspektiiviä tähän kysymykseen: “Katolisuus on apostolisuuden ilmaisu ja väline. Jos katolisuus on apostolisuuden merkki, silloin apostolisuus on katolisuuden edellytys. Siten uskollisuudella apostoliselle evankeliumille on ensisijaisuusasema tradition, suksektion ja kommuunion välisessä vastavuoroisuussuhteessa.”²⁹⁶ Luterilaiset tunnustuskirjat ovat kriittisiä eräitä “inhimillisiä traditiota” kohtaan siltä pohjalta, miten ne arvioivat niitä Raamatun valossa.²⁹⁷ Tämä voidaan ymmärtää apostolisen evankeliumin ensisijaisuudelle annettavan painoarvon valossa. Kaikki säännökset, jotka “eivät ole Pyhän evankeliumin vastaisia”, voidaan säilyttää. Reformaattoreiden mukaan esimerkiksi vanhan kirkon uskontunnustukset ovat Raamatun todistukseen perustuvia, ja niillä on auktoriteetti evankeliumin virheettöminä tiivistelminä ja puolustuskeinoina harhoja vastaan. Augsburgin tunnustus ilmoittaa selvästi pitäytyvänsä näihin tunnustuksiin ja kehittää niiden sisältöä vanhurskauttamisopissaan. Augsburgin tunnustus omaksuu myös vanhan kirkon harhaoppituomiot. Reformaattorit osoittavat siten opetustensa katolisuutta ja liittävät sen yhteyteen useita viittauksia kirkkoihin, jotka ovat heille todistajia siitä, kuinka Raamattua tulkitaan oikein.²⁹⁸
249. Viitaten suksektion, tradition ja kirkollisen yhteyden välisen vuorovaikutuksen tärkeyteen kirkon apostolisen tehtävän instrumentteina CA 28 toteaa: “Meidän seurakuntamme... pyytävät vain, että piispat keventäisivät kohtuuttomia taakkoja, jotka ovat uusia ja vastoin katolisen kirkon tapaa omaksuttuja. ... Nyt ei ole kysymys siitä, että piispat luopuisivat valta-asemastaan. Ainoastaan

296 ApC 291.

297 Esimerkkinä luterilaisesta “inhimillisten traditioiden” kritiikistä ks. CA 26: “Ruokien erottelu. Niin rahvaan kuin seurakuntien opettajienkin yleinen näkemys on ollut, että ruokien erottelu ja muut senkaltaiset ihmisten perinnäissäännöt ovat hyödyllisiä tekoja armon ansaitsemiseksi ja syntien sovittamiseksi. Selvänä osoituksena siitä, että koko maailma on arvellut näin, voidaan pitää sitä tosiasiaa, että joka päivä perustettiin uusia seremonioita, uusia sääntökuntia, uusia pyhäpäiviä ja uusia paastoja ja että opettajat kirkoissa vaativat näitä tekoja välttämättöminä jumalanpalveluksen muotoina armon ansaitsemiseksi ja pelottelivat ankarasti omiatuntoja, jos jotakin laiminlyötiin. Tästä traditiosta koskevasta käsityksestä on ollut kirkolle monia haitallisia seurauksia. Ensinnäkin hämartyi oppi armosta ja uskonvanhurskaudesta, joka on evankeliumin pääasia ja jonka tulee kirkossa käydä kaiken muun edellä, jotta Kristuksen ansio opittaisiin hyvin tuntemaan ja jotta usko, joka luottaa siihen, että synnit saadaan Kristuksen tähden anteeksi, asetettaisiin korkealle tekojen ja kaikkien palvontamuotojen yläpuolelle. Sen tähden Paavalikin kiivailee kovasti tässä asiassa ja torjuu lain ja ihmisten perinnäissäännöt osoittaakseen, että kristillinen vanhurskaus on jotakin muuta kuin sellaiset teot. Se on näet uskoa, joka luottaa siihen, että meidät Kristuksen tähden armahdetaan. Tämän Paavalin oppi on kuitenkin miltei kokonaan painettu niiden perinnäissääntöjen varjoon, jotka ovat synnyttäneet käsityksen, että armo ja vanhurskaus voidaan saavuttaa ruokien erottelulla ja vastaavilla kulttimuodoilla. Parannuksen sakramentista puhuttaessa ei mainittu sanaakaan uskosta, mutta kylläkin hyvitysteoista. Koko parannuksen katsottiin koostuvan niistä... Toiseksi nämä perinnäissäännöt ovat hämärtäneet Jumalan käskyt, koska ne on nostettu korkealle niiden yläpuolelle. ... Kolmanneksi nämä ihmisten perinnäissäännöt ovat aiheuttaneet omilletunnoille suuria vaikeuksia, koska oli mahdotonta noudattaa kaikkia perinnäissääntöjä ja ihmiset silti katsoivat niiden noudattamisen olevan välttämätöntä Jumalan palvelemiseksi. Gerson kirjoittaa, että monet ovat langenneet epätoivoon, muuttamat jopa riistäneet itseltään hengen havaittuaan, etteivät kykene täyttämään perinnäissääntöjä, kun eivät tässä hädässäkään saaneet kuulla ainoatakaan lohdutuksen sanaa uskonvanhurskaudesta ja armosta.”

298 ApC 445–446.

pyydetään sitä, että he sallisivat evankeliumia opettaa puhtaasti ja lieventäisivät muutamia harvoja käskyjä, joita ei voi noudattaa syntiä tekemättä.” Luther kirjoittaa *Schmalkaldenin opinkohdissa* hyödyistä, joita koituu, kun piispainkollegio palvelee apostolista evankeliumia – vaikka kohta esiintyy hänen paaviutta vastaan suuntaamiensa kriittisten kommenttien yhteydessä: ”[K]irkkoa [ei] voi ikinä paremmin hallita ja varjella kuin siten, että me kaikki elämme yhden ainoan pään, Kristuksen, alaisina ja että kaikki piispat ... pysyvät yksimielisinä opissa, uskossa, sakramenteissa, rukouksessa ja rakkauden teoissa...”.

4.6. Piispanvihkimyksen apostolinen ulottuvuus

250. *Olemme yksimielisiä*, että apostolisen jatkuvuuden perusta on kirkon vakaa keskittyminen Jeesuksen Kristuksen lunastuskuolemaan ja ylösnousemukseen sekä apostolinen todistus tästä evankeliumista.²⁹⁹
251. *Olemme yksimielisiä*, että apostolisuus on jatkuvuutta uskossa, kirkon elämässä sekä kirkon rakenteissa ja virassa. Suksessio, joka koskee palveluvirkaa, on kirkon apostolisuuden perustava osa ja sen ilmaus. Sama koskee piispan vihkimistä historiallisessa seuraannossa käten päällepanemisen kautta. Tämä apostolinen traditio sisältää monia elementtejä, joissa sakramentaalinen ja historiallinen ulottuvuus täydentävät toisiaan.³⁰⁰
252. *Olemme yksimielisiä*, että piispasta ei tule vihittäessä ensin piispaa ja vasta sen jälkeen piispainkollegion jäsentä, vaan hän on piispa sen kautta, että hänet on sakramentaalisesti asetettu osaksi kollegiota, kuten osoittaa ”ikivanha tapa kutsua useampia piispoja avustamaan vihkimismenoissa silloin, kun uusi valittu on korotettava ylimmäispapilliseen virkaan” (LG 22/1). Luukas 10:16 (LG 20) kuvaa piispojen asemaa sanonnalla, joka oli olennainen myös luterilaiselle käsitykselle piispanviran auktoriteetista (CA 28.22: BC 84) samoin kuin käsitykselle vihkimysvirasta yleisesti (AC 7.28: BC 173).³⁰¹
253. *Olemme yksimielisiä*, että dialogikumppanimme on säilyttänyt monia apostolisuuden ulkoisia ja sisäisiä elementtejä ja että tämä koskee suksessiota uskossa ja elämässä sekä kirkon apostolista rakennetta. Tunnustamme myös, että kirkkojemme virka on täyttänyt tehtävänsä säilyttää uskollisuus apostoliselle evankeliumille niissä keskeisissä uskonkysymyksissä, joita käsitellään *Yhteisessä julistuksessa vanhurskauttamisopista*.³⁰²

299 VKE 360.

300 VKE 361.

301 CRE 156.

302 VKE 362.

Yhteisymmärryksen selvennys

254. Vaikka Suomen evankelis-luterilainen kirkko ei kuvaa piispanvihkimystä sakramentiksi eikä puhu sakramentaalisen merkin täyteydestä piispanviran yhteydessä, piispanvihkimys, kuten pappisvihkimys ja diakonian virkaan vihkiminen, ymmärretään sakramentaalisesti vaikuttavaksi toimitukseksi, jossa Pyhän Hengen lahjat annetaan virkaa varten Jumalan sanan, rukouksen ja kätten päällepanemisen välityksellä. Vihkimyksen toimittavat pätevästi vihityt piispat, jotka edustavat kirkkoyhteisöä. Piispalla on erityinen tehtävä kirkon johtajana palvella kirkon yhteyttä, pyhyyttä, katolisuutta ja apostolisuutta sekä edistää evankeliumin julistamista, sakramenttien toimittamista sekä uskoa ja rakkautta.
255. Porvoon yhteinen julkilausuma vakuuttaa: "Apostolisen suksektion jatkuvuus ilmaistaan piispan ordinaatiossa eli vihkimisessä. Tässä toimituksessa Jumalan kansa kerääntyy vahvistamaan valinnan ja rukoilemaan vihittävän puolesta. Kun vihkivä piispa panee muiden edustajien kanssa rukouksessa kädet vihittävän päälle, koko kirkko huutaa avukseen Jumalaa luottaen hänen lupaukseensa antaa Pyhä Henkensä liitossaan olevalle kansalle (Jes. 11:1-3; vrt. *Veni Creator Spiritus*). ... Toisaalta kätten päällepanemisella ja rukouksella tunnustetaan ja vahvistetaan Jumalan jo antama armolahja; toisaalta se tehdään täydelliseksi palveluksen työhön. Kätten päällepanemisen täsmällinen merkitys tai tarkoitus määräytyy siitä rukouksesta, tai julistuksesta, joka sitä seuraa. Piispuuden ollessa kyseessä vihkiminen kätten päällepanemisella ja rukouksella merkitsee, että tehdään, mitä apostolit tekivät ja mitä kirkko on kautta aikojen tehnyt.
256. Piispan vihkimisessä merkki vaikuttaa neljällä tavalla. Ensiksi se todistaa kirkon luottamuksesta, että Jumala on uskollinen kansaansa kohtaan ja että Kristus on lupauksensa mukaan läsnä kirkossaan Pyhän Hengen voimassa. Toiseksi se ilmaisee kirkon pyrkimystä olla uskollinen Jumalan aloitteelle ja lahjalle, kun se elää jatkuvasti apostolisessa uskossa ja traditiossa. Kolmanneksi piispojen ryhmän osallistuminen kätten päällepanemiseen merkitsee, että he ja heidän kirkkonsa hyväksyvät uuden piispan ja siten kirkkojen katolisuuden. Neljänneksi se antaa viran ja sen toimivallan Jumalan tahdon ja sääntämyksen mukaisesti. Näin piispa saa vihkimysaktissa merkin Jumalan hyväksymisestä ja pysyvän valtuutuksen johtaa hiippakuntaansa kaikkien kirkkojen yhteisessä uskossa ja apostolisessa elämässä."³⁰³
257. "Jatkuvuus, jota piispan virkaanvihkiminen merkitsee, ei voi olla irrallaan elämän ja todistuksen jatkuvuudesta siinä hiippakunnassa, johon hänet on kutsuttu. Nimenomaan niissä olosuhteissa, jotka vallitsevat meidän kirkkoisamme, historiallisten piispanistuinten täyttämässä ilmenevä jatkuvuus on

303 PYJ C 47-48.

enemmän kuin henkilökohtaista. Halu säilyttää hiippakunta- ja seurakuntarakenne pastoraalisessa elämässä ja virassa osoittaa, että kirkot haluavat jatkuvasti ylläpitää universaalikirkon virkaa sanan ja sakramenttien hoidossa. ...Piispan vihkiminen historiallisessa suksessiossa (so. pyrkimys säilyttää vihkimysten ketju ehyenä apostoleista asti) on myös merkki. Niin tehdessään kirkko antaa viestin, että se huolehtii koko elämänsä ja tehtävänsä jatkumisesta, ja vakuuttaa, että se haluaa ilmentää apostolien kirkon pysyviä tunnusmerkkejä. Jotta merkin tarkoitus tulisi selvästi ymmärretyksi, on tarpeen liittää vihkimisjuma-lanpalvelukseen kirkon uskon tunnustus ja kuvaus virasta, johon uusi piispa on kutsuttu. Tällä tavalla historiallisen piispallisen suksession merkki asettuu selvästi paikalleen Kristuksen evankeliumin jatkuvan julistamisen ja kirkon tehtävän yhteydessä.”³⁰⁴

258. Katolisessa opetuksessa suksession sakramentaalinen luonne ei viittaa ainoastaan piispanvihkimysriittiin, vaan myös itse viran harjoittamiseen (vrt. LG 21). Tämä johtaa siihen, että sakramentaalisuuden alaan sisällytetään koko apostolisen tradition välittäminen. Asia valaisee mielenkiintoisella tavalla suksession parempaa ymmärtämistä apostolisen tradition “merkiksi ja takeeksi”.
259. Luterilaisesta näkökulmasta apostolinen suksessio on samoin tae, mutta se “ei sellaisenaan takaa kirkon uskollisuutta apostolisen uskon, elämän ja tehtävän kaikille puolille. Historian kuluessa on ollut skismoja sellaisissakin kirkoissa, jotka ovat käyttäneet historiallisen suksession merkkiä. Merkki ei myöskään takaa piispan henkilökohtaista uskollisuutta. Siitä huolimatta merkin säilyttäminen on pysyvä kehoitus uskollisuuteen ja ykseyteen, kutsu todistukseen ja tehtävään toteuttaa entistä täydellisemmin apostolien kirkon pysyviä tuntomerkkejä.”³⁰⁵

5. Pietarinvirka kirkon kokonaisuuden ja ykseyden palveluna

5.1. Apostoli Pietarin jumalallinen missio ja pietarinvirka tänään

260. *Olemme yksimielisiä*, että Jeesus Kristus antoi suoraan Pietarille tehtävän “ruoki minun lampaitani” (Joh. 21:15–17), “vahvista veljiäsi” (Luuk. 22:32) sekä ”sitoo ja vapauttaa” (Matt. 16:18–19) ja että Pietarilla oli johtava pastoraalinen ja opetustehtävä opetuslasten joukossa. Samalla Jeesus antoi apostolin tehtävän kaikille apostoleille (Matt. 18:18; 28:18–20). Tämä tehtävä julistaa evankeliumia, kastaa ja opettaa on jumalallisesti asetettu (*iure divino*). Pietarinvirka

304 PYJ C 49 ja D 50.

305 PYJ D 51.

on kuitenkin kehittynyt historiallisesti siihen muotoon, jossa tunnemme sen nykyään.³⁰⁶ Jo varhaisessa kirkossa Rooman piispalla oli tietty primaatti kirkossa. Ekumeeninen tehtävämme on nyt ymmärtää paremmin, ekumeenisesti, pietarinvirkaa koskeva jakamattoman kirkon perintö, reformaation motiivit ja nykytodellisuus siten, että palvelisimme kirkon missiota ja palvelutehtävää. Nämä pyrkimykset edistää ykseyttä, todistusta ja palvelua voidaan nähdä Jumalan tahdon mukaisina.

Yhteisymmärryksen selvennys

261. Luterilaisten reformaattorien kritiikki pietarinvirkaa kohtaan voidaan nähdä kritiikkinä sitä ajatusta kohtaan, että pietarinvirka on jumalallisesti asetettu (*ius divinum*), ei perustavana koko virkaan tai edes sen jumalalliseen taustaan kohdistuvana hylkäämisenä. Konfliktitilanteessa reformaattorit näkivät pietarinviran kriittisesti. Seuraavat seikat olivat olennaisia heidän kritiikilleen: 1) kaiken paaviin kohdistuneen arvostelun kieltäminen, mukaan lukien arvostelu, joka perustui Raamattuun; 2) paavin valta asettaa uusia käskyjä ja oppeja, jotka olivat uskolle sitovia ja 3) kuuliaisuus paavia kohtaan pelastukselle välttämättömänä. Reformaattoreiden väite paaviuden inhimillisestä alkuperästä (*iure humano*)³⁰⁷ oli tarkoitettu torjumaan maksimalistinen tulkinta pietarinvirasta jumalallisesti asetettuna (*ius divinum*). *Ius divinum* -väite itsessään olisi voitu hyväksyä, jos katolinen kirkko ei olisi liittänyt sitä sellaisiin implikaatioihin ja ominaisuuksiin, jotka uskonpuhdistajien silmissä saattoivat johtaa maksimalistiseen ja ylitsevuotavaan yleiseen käsitteeseen. Esimerkiksi aneteeseissään Luther ei kyseenalaistanut paavin *iure divino* -primaattia. Hän vakuutti myöhemmin, että hän seuraa paavia, kun tämä toimii kaanonien rajoissa, jotka ovat yhtäpitävät pyhän Raamatun, kirkkoisien, kirkon kaanonien ja dekretaalien kanssa.³⁰⁸ Se, että reformaattorit torjuivat paavin viran *ius divinum* -luonteen, ei siten ollut fundamentaalista tai kategorista.³⁰⁹ Heidän kritiikkinsä tulisi lisäksi ymmärtää tuon aikaisen katolisen kritiikin muodostamassa kontekstissa.³¹⁰

306 Ks. CS 164; Klausnitzer 2004, 481. Klausnitzer 2004, 511–512 viittaa amerikkalaiseen eksegeettiseen tutkimukseen *Peter in the New Testament: A Collaborative Assessment* 1971–73. Ks. Aarts 1989 sekä R. Goyarrola, *Iglesia de Roma y ministerio petrino*, Roma 2002.

307 *Paavin valta ja johtoasema* -kirjoituksessa Melancthon argumentoi Rooman piispan johtoasemaa vastaan perustellen kritiikkinsä tulkinnallaan Nikean kirkolliskokouksen päätöksistä: ”V Nikaian kirkolliskokous sääti, että Aleksandrian piispan tuli pitää huolta Idän kirkosta, Rooman piispan taas suburbaanisista, Rooman läntisissä provinseissa olevista kirkosta. Vasta nyt kasvoi Rooman piispan arvovalta, ja se tapahtui humano jure (inhimillisen oikeuden perusteella), toisin sanoen kirkolliskokouksen päätöksellä. Jos näet Rooman piispalla olisi ollut ylivalta jure divino, ei kirkolliskokouksella olisi ollut oikeutta supistaa eikä siirtää osaa siitä Aleksandrian piispalle. Päinvastoin: Idän kaikkien piispojen olisi ollut pakko aina anoa vihkimystä ja virkaan vahvistamista Rooman piispalta.”

308 Huovinen 2010, 276–277.

309 GKP, 47.

310 Paavin viran kritiikkiä esiintyy myös katolilaisten keskuudessa. Monet pyhimykset ovat tarjonneet asiasta

262. Reformaattorit ymmärsivät käsitteen ”jumalallisesti asetettu” (*iure divino*) käsittävän kaiken, mikä oli selväsanaisesti Kristuksen Raamatussa asettamaa, ja kaikki muut instituutiot ovat ”inhimillisesti asetettuja” (*iure humano*). He ymmärsivät kuitenkin apostolinviran asettamisen, ja siten kirkon viran, jumalallisesti asetetuksi (*iure divino*) Raamatun valossa. Reformaattoreiden kritiikki suuntautui sellaisia käytäntöjä vastaan, jotka he käsittivät evankeliumin oikean opin vastaisiksi ja erityisesti vanhurskauttamisopin oikean ymmärryksen vastaisiksi. He olisivat hyväksyneet paavinviran, jos hän olisi tukenut heidän käsitystään evankeliumin julistamisesta. Voimme päätyä siihen johtopäätökseen, että reformaattorit olisivat ymmärtäneet pietarinviran, joka olisi tukenut kirkon missiota ja palvelutehtävää heidän evankeliumin ja vanhurskauttamisopin ymmärtämisensä mukaisella tavalla, Jumalan tahtomaksi.³¹¹ *Yhteisen julistuksen vanhurskauttamisopista* jälkeen jäljellä ei ole olennaista estettä pietarinviran näkemiselle Jumalan tahtomana paimenvirkana.

5.2. Ykseyden virka

263. *Olemme yksimielisiä*, että kun luterilais-katolinen erot sovittava yksimielisyyss pietarinviran teologisesta ja käytännöllisestä uudistuksesta saavutetaan, Rooman piispa voi toimia kirkon ykseyden näkyvänä merkinä ja välineenä. Piispojen yhteisö on itsessään ”Jeesuksen Kristuksen yhden kirkon realisaatio ja representaatio” (*Ministry* 68). Kirkon historiassa tämä yhteisö on saanut suuntansa useilta seurakunnilta, joilla on erityinen arvoasema apostolisen alkuperänsä vuoksi. Niiden joukossa Rooman seurakunta ja sen piispa ovat nauttineet erityistä etusijaa vanhoista ajoista asti. Reformaattorit eivät kiistäneet tätä. Yksimielisyyss Rooman ja sen piispanistuimen haltijan kanssa hyväksyttiin yhdeksi koko kirkon ykseyden kriteeriksi, mutta ei koskaan ai-noaksi kriteeriksi. Erityisesti edellytettiin, että Rooman piispan itsensä tulisi olla yksimielinen evankeliumin kanssa. Reformaation tuomiota paavista ei voida soveltaa sellaiseen paaviuteen, jonka virka on alisteinen evankeliumille.

esimerkkejä. Reformaatioaikana pyhä Roberto Bellarmino sanoi: ”Samoin kuin on luvallista vastustaa paavia, joka hyökkää ruumista vastaan, samoin on luvallista vastustaa sellaista, joka hyökkää sielua vastaan tai horjuttaa yleistä järjestystä tai ennen kaikkea sellaista, joka yrittää tuhota kirkon. On luvallista vastustaa häntä olemalla tekemättä, mitä hän käsklee ja estämällä hänen tahtonsa toteuttamisen.” Pyhä Cajetanus vahvistaa samoin, että ”on vastustettava paavia, joka avoimesti tuhoaa kirkkoa”. Historiallinen esimerkki voidaan löytää esimerkiksi paavi Johannes XXII:n yksityisen harhaoppisen mielipiteen kohtaamasta vastustuksesta, joka oli avoimen keskustelun kohteena tuona aikana.

311 Ks. esim. Meyer 2010, 343–344, joka tulkitsee, ettei Melanchthonin kirjoituksen tavoitteena ollut kategorisesti torjua paavin primaatin jumalallista alkuperää (*ius divinum*). Melanchthon kirjoittaa: ”Vaikka (*etiamsi*) primaatti ja ylivalta kuuluisikin Rooman piispalle *iure divino*, silti ei olla velvoitettuja kuuliaisuuteen niitä paaveja kohtaan, jotka puolustavat jumalattomia kultteja, epäjumalanpalvelusta ja evankeliumia vastaan sotivaa oppia.” Meyer katsoo, ettei Melanchthonin kritiikki ollut tarkoitettu *iure divino* –käsityksen kategoriseksi torjumiseksi, vaan sellaisen maksimaalisen tulkinnan torjumiseksi, joka sulki paavin päätökset kaiken kritiikin ulkopuolelle, jopa sellaisen kritiikin, joka perustui Raamattuun ja evankeliumin todistukseen.

Tänään monet luterilaiset kristityt ottavat tervetulleena vastaan tosiasian, että katolisessa kirkossa pietarinvirka nähdään ja sitä harjoitetaan kirkon ykseyden palveluvirkana. Luterilaiset kirkot esittävät myös itselleen kysymyksiä sellaisesta “palveluvirasta, joka hyödyttäisi kirkon ykseyttä maailmanlaajalla tasolla” (*Ministry* 73). Tämän mukaisesti “luterilaisten ei pidä torjua Rooman piispan pietarinvirkaa koko kirkon ykseyden näkyvänä merkinä, ‘mikäli tämä virka alistetaan evankeliumin primaatille teologisen uudelleentulkinnan ja käytännön uudelleenjärjestelyn kautta”³¹²

264. *Olemme yksimielisiä*, että pietarinviran harjoittaminen tulee ymmärtää evankeliumin pohjalta eli siitä olennaisesta asemasta käsin, joka sillä on Kristuksen pelastussalaisuudessa ja kirkon rakentamisessa. Tässä mielessä kirkollisen palvelun ja vallan käsitteiden välillä ei vallitse ristiriitaa. Luterilaisessa perinteessä vanhurskauttamisoppi on perinteisesti avainkriteeri evankeliumin “puhtautta” arvioitaessa. Nyt kun *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* on ilmaissut “yhteisen käsityksen vanhurskauttamisestamme Jumalan armosta uskon kautta Kristukseen”, tärkein este tiellä kohti uudistettua yhteistä käsitystä paavin virasta on voitettu. YJV totesi: “43. Konsensuksemme vanhurskauttamisopin perustotuksista tulee ilmetä ja osoittaa merkityksensä kirkkojen opissa ja käytännössä.” Vaikka Martti Luther oli kriittinen pietarinvirkaa kohtaan, hän oli valmis arvioimaan uudelleen kritiikkiään, jos paavi sallisi julistaa vanhurskauttamista uskon kautta Jumalan armosta Kristuksessa.³¹³

265. *Olemme yksimielisiä*, että erityinen maailmanlaajaa kirkkoa (*communio ecclesiarum*) palveleva virka, joka olisi kirkon ykseyden näkyvä merkki ja instrumentti ja joka palvelisi apostolista jatkuvuutta sekä apostolisen evankeliumin julistamista, edistäisi Kolmiyhteisen Jumalan tahdon toteutumista hänen kirkossaan. Kirkon ykseys on osa Jumalan suunnitelmaa ja käskyä. Trinitaarinen usko kirkon olemuksen ja tehtävän perustana sekä Jeesuksen rukous omiensa puolesta (Joh. 17:21) ovat merkkejä tästä. Uudistettu kirkkojen välisen yhteyden primaatin (*primatus communionis ecclesiarum*) palveluvirka voi palvella kirkon ykseyttä.³¹⁴ Alkuperäinen ja uudistettu pietarinvirka tulee nähdä kontekstissa, jonka muodostaa ykseys moninaisuudessa, suojelemassa sekä kirkon ja uskon ykseyttä että oikeutettua moninaisuutta kirkon elämässä, piispallisesti ja synodaalisesti

312 *Ministry* 73; Vrt. Malta 66; CRE 159. Vrt. Müller 2017, 383: “Primaatilla ei ole mitään tekemistä jonkinlaisen toisten kirkkojen yli menevän herruuden kanssa. Sisäisen luonteensa mukaan kyseessä on ‘rakkauden etusija’, eli se on ensimmäinen istuin kirkossa, niin roomalaisessa osakirkossa kuin katolisessa maailmankirkossa. Samalla se palvelee kaikkien kirkkojen ja uskovien ykseyttä ja yhteyttä Isän Jumalan, Pojan ja Pyhän Hengen kanssa.”

313 Luther tunnetusti julisti (1531): “Jos saavutamme sen, että tunnustetaan, että Jumala vanhurskauttaa yksin armosta Kristuksen kautta, silloin me emme halua ainoastaan kantaa paavia käsillämme vaan myös suudella hänen jalkojaan.” WA 40 I, 181. Vrt. Müller 2017, 113: “Pietarin seuraajana olemisen tarkoittaa siten Jeesuksen todistamista kaikille ihmisille jumalallisena pelastuksen tuojana ja kirkon uskontunnustuksen esittämistä heille Kristuksen auktoriteetilla.”

314 GKP, 178–179; Vrt. paavi Franciscus kehotuskirjeessä *Evangelii gaudium* 32.

johdetuissa paikalliskirkoissa. Tämä ilmentää Kristuksen kirkon apostolisuutta ja katolisuutta sekä kristillisen uskon täyteyttä ja universaalisuutta.

Yhteisymmärryksen selvennys

266. Rooman piispa ilmaisee Pietarin karisman merkitystä, mikä tarkoittaa uskon ykseyttä ja kaikkien uskovien yhteyttä, ollen “ykseyden pysyvä ja näkyvä alku ja perustus yhtä hyvin piispojen kuin kaikkien uskovien kesken” (LG 23), ja siten hänellä on erityinen virkaa koskeva armo palvella sitä uskon ykseyttä ja yhteyttä, joka on tärkeä kirkolle, jotta se voisi toteuttaa pelastustehtävänsä (UR 1).³¹⁵
267. Sekä luterilaisten että katolilaisten mielestä “on olennaista olla tietoinen yksittäisten ja alueellisten kirkkojen välisestä vastavuoroisesta suhteesta” (*Ministry* 72). Luterilaisen reformaation kirkot ovat tunnistanee tarpeen “johtamisen ja pastoraalisen kaitsennan viralle” (*Ministry* 42). Reformaatio ei periaatteellisella tasolla kieltänyt sellaisen viran mahdollisuutta, joka palvelisi kristillistä ykseyttä maailmanlaajan kirkon tasolla. Luterilaiset ovat nykyisin pahoillaan siitä, että Luther käytti ilmaisua “Antikristus” paavinvirasta, mikä johti historiassa molemminpuolisiin väärinkäytöksiin.

5.3. Pietarinvirka koko kirkon apostolisuuden yhteydessä

268. *Olemme yksimielisiä*, että pietarinvirka tulisi nähdä koko kirkon apostolisuuden kontekstissa, koko kirkon yhteyttä henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti palvelevana. Mitä tulee maailmanlaajan kirkon (*communio ecclesiarum*) näkyvään ykseyteen ekumenian tavoitteena, pietarinviran kytkeytyneisyys kollegiaaliin ja synodaaliin rakenteisiin, jotka sisältävät koko Jumalan kansan, yhdessä subsidiariteettiperiaatteen kanssa, ovat lisäksi välttämättömiä edellytyksiä ekumeeniselle lähentymiselle. Tämä sisältää kanoniset päätökset tukea näitä rakenteita Vatikaanin II kirkolliskokouksen antaman suunnan mukaisesti. Kuten paavi Franciscus totesi puheessaan piispainsynodin perustamisen 50-vuotispäivänä, 17. lokakuuta 2015: “Meidän täytyy jatkaa tällä tiellä. Maailma, jossa me elämme, ja jota olemme kutsutut rakastamaan ja palvelemaan sen ristiriitaisuuksista huolimatta, vaatii, että kirkko vahvistaa yhteistyötä kaikilla lähetystehtävänsä osa-alueilla. Jumala edellyttää kirkolta kolmannella vuosituhanella nimenomaan tätä *synodaalisuuden* tietä.”
269. *Olemme yksimielisiä*, että Raamattu normin antavana normina (*norma normans*) ja Jeesuksen Kristuksen evankeliumi Jumalan sanan ytimenä ovat perustavia

315 Ks. LG 26, CN, 11. Vrt. CN 14; LG 8/2, 26. Pietarin seuraajan palveluvirka jokaiseen paikalliskirkkoon sisäisesti kuuluvana on katolisen opetuksen mukaan välttämätön ilmaus yleismaailmallisen ja paikallisen kirkon perustavanlaatuisesta toisiinsa sisältymisestä.

kirkon apostoliselle missiolle ja opetustehtävälle.³¹⁶ DV 10 toteaa: “opetusvirka ei ole Jumalan sanan yläpuolella, vaan se palvelee sitä opettaen ainoastaan, mitä sille on uskottu, sillä Jumalan käskystä ja Pyhän Hengen avulla se kuuntelee tätä sanaa hartaasti, säilyttää sen pyhänä ja selittää sitä uskollisesti ammentamisen tästä yhdestä uskon talletuksesta kaiken, minkä se Jumalan ilmoittamana uskottavaksi asettaa.” Pietarinvirka ja opetusvirka, jotka suojelevat ja edistävät tätä keskeistä sanomaa, voivat hyödyttää koko kristikuntaa. Haluamme tukea yhteisiä yrityksiä tulkita Rooman piispan virka koko kirkon apostolisuuden kontekstissa *Vastakkainasettelusta yhteyteen* -asiakirjan kuvaamien ekumeenisten kehotusten valossa: “Luterilaisten ja katolilaisten tulisi yhdessä löytää uudelleen Jeesuksen Kristuksen evankeliumin voima omalle ajallemme. ... Katolilaisten ja luterilaisten tulee todistaa yhdessä Jumalan armosta julistamalla evankeliumia ja palvelemalla maailmaa.”³¹⁷

316 ApC 434: “... Pyhät kirjoitukset ovat luterilaisille ja katolilaisille kirkon julistuksen puhtauden ja oikeellisuuden, sen opillisen pohdinnan ja sen sakramentaalisten ja pastoraalisten käytäntöjen lähde, ohje, mitta ja kriteeri.” ApC 443: “Kun katolilaiset lausuvat, että traditio on välttämätön Jumalan sanan tulkinnassa (Ut unum sint, 79; ks. yllä nrot 404–406), he yhdistävät evankeliumin ja Raamatun historiassa elettyyn ja välitettyyn uskoon, jossa tuo välittyminen on synnyttänyt tuon uskon päteviä ilmaisuja. Tällaisia ilmaisuja ovat: uskon sääntö (yllä nrot. 320–322) ja kirkolliskokousten muotoilut uskonkohdista (yllä nrot. 337–340). Nämä ovat yhteydessä Jumalan pelastustekoihin apostolisen evankeliumin ja Raamatun kirjoissa dokumentoitujen asioiden tiivistelminä ja selvennyksinä.” Ks. DV 24–25: “24. Pyhä teologia pohjautuu Jumalan kirjoitettuun sanaan, joka yhdessä pyhän tradition kanssa on sen pysyvä perustus. Siitä se myös mitä voimakkaimmin vahvistuu ja jatkuvasti nuortuu tutkiessaan uskon valossa kaikkea totuutta, jonka Kristuksen salaisuus sisäänsä kätkee. Pyhä Raamattu sisältää Jumalan sanan ja, koska se on inspiroitu, se todella on Jumalan sana. Sen vuoksi on Raamatun tutkimuksen oltava ikään kuin pyhän teologian sielu. Saakoon myös sanan palvelus, nimittäin pastoraalinen julistus, katekeesi ja kaikki kristillinen opetus, jossa liturgisella raamatunselityksellä (homilia) on oltava erikoinen asema, terveellistä ja virkistävää ravintoa Raamatun sanasta. 25. On välttämätöntä, että kaikki kirkonmiehet, varsinkin Kristuksen papit sekä muut, jotka diakoneina tai katekeettina oikeutetusti ovat sanan palveluksessa, herkeämättä lukien ja huolellisesti tutkien perehtyisivät Raamattuun [...]” CA ensimmäisen osan loppu: “Tässä ovat esitettynä meidän oppimme pääpiirteet. Siitä voidaan todeta, ettei siinä ole mitään, mikä on ristiriidassa Raamatun tai katolisen kirkon tai Roomankaan kirkon kanssa, sikäli kuin kirkon oppi on isien kirjoituksista meille tunnettua.” CA 28: “Kirjeessään Petilianusta vastaan Augustinus huomauttaa: ‘Katolisillekaan piispoille ei pidä antaa periksi, jos he rehtyvät ja opettavat mielipiteitä, jotka ovat ohjeellisen Jumalan sanan vastaisia.’”

317 VY 243–244. Vrt. Müller 2017, 388: “Pyhä Augustinus puhuu lopusta ilman loppua, kun hän avaa valtavan historianteologiansa 22 kirjassaan Jumalan valtakunnan kansalaisuudesta... ‘Sillä tämä on päämäärämme, päästä valtakuntaan, jolle ei ole asetettu päämäärää lopun kautta.’ Siihen asti kirkko toteuttaa lähetystehtäväänsä, olla merkki ja väline ihmisten mitä sisimmälle yhdistymiselle Jumalan kanssa ja ihmiskunnan ykseydelle (vrt. LG 1). Tämä on erityisesti paavin tehtävä, yhdistää ihmiset totuudessa ja vanhurskaudessa ja johtaa heidät ykseyteen Jumalan kanssa. Sillä paavi on kirkon ykseyden näkyvä periaate, jossa ihmiskunnan ykseys ja sen yhteys Jumalan kanssa kuvataan ennalta ja ennakoitavana.” Vrt. myös Müller 2017, 565–566: “Olemme vakuuttuneita, että syvimmältään syynä sekularismille tai monien sisäiselle etäännykselle kristillisestä perinteestä eivät ole älylliset vaikeudet yksittäisten kirkon uskonoppien kanssa, vaan puuttuva luottamus Jumalan rakkauden maailmaa muuttavaan ja toivoa antavaan voimaan... Kristillisyyks voimistuu keskuudessamme, usko koetaan jälleen lahjana, kun ymmärrämme, että Jumala on rakkaus. Se on myös paavi Franciscuksen suuri asia; hän ei väsy julistamasta heikkotoivoiselle ja fanatismin repimälle maailmalle sanomaa Jeesuksen Kristuksen rakkaudesta ja hyvyydestä sekä Jumalan vanhurskaudesta ja laupeudesta. Siten hän täyttää tehtävän, jonka Jeesus hänelle antoi pyhässä Pietarissa ehtoollisissa: ‘vahvista veljiäsi!’ Ja tämä tehtävä voidaan täyttää vain Jeesuksen lupauksen voimassa: ‘Olen rukoillut puolestasi, ettei uskosi sammu’ (Luuk. 22:32). Se on Rooman paavin ja maailmanlaajan kirkon paimenen missio.”

Yhteisymmärryksen selvennys

270. Katolisen opetuksen mukaan piispainkollegion ja kahdentoista apostolin välillä on verrannollisuussuhde. Vaikka Pietari on ensimmäinen apostoli ja on saanut luonteeltaan yleismaailmallisen palveluviran, myös muilla apostoleilla on palveluvirka, joka ei rajoitu vain tiettyihin paikkoihin tai tiettyihin ihmisiin. Sitä vastoin piispainkollegiossa ainoastaan paavi on perinyt henkilökohtaisen maailmanlaajan palveluviran, kun taas muiden piispojen palveluvirkaa pidetään yksilöllisesti rajoitettuna. Piispat huolehtivat koko kirkosta ainoastaan paavin kanssa ja yhdessä muiden piispojen kanssa. Pietarinviran suksessiolla on teologinen merkitys vain apostolisessa suksessiossa apostolisen tradition (*traditio apostolica*), ja siten myös petriinisen tradition (*traditio Petri*), välittämisessä.³¹⁸ Myös Luther ja luterilainen teologia tuntevat henkilöiden kautta toteutuvan suksession. Luther olettaa, että kristillinen usko siirtyy aina eteenpäin tiettyjen konkreettisten henkilöiden välittämänä. Genesiksen sukuuettelot ilmaisevat Jumalan kansalleen antamaa siunausta ja huolenpitoa. On aina olemassa henkilöitä, joiden parista kirkko ja Jumalan sana voidaan löytää. Tosi kirkolla on historiallisesti tunnistettava suksessio. Vaikka se on hengellinen valtakunta, sillä on aina näkyvä muoto. Teologisesti ei ole esteitä ymmärtää suksessio Rooman piispan virassa ketjuna, joka ilmentää kirkon historiallista ja näkyvää luonnetta ja palvelee koko kirkon apostolisuutta.³¹⁹

5.4. Rooman piispan piispanvirka

271. Rooman piispalla on useita eri virkatehtäviä: paikalliskirkon piispa, Rooman kirkkoprovinssin metropoliitta, Italian priimas, pietarinviran viranhaltija. *Olemme yksimielisiä*, että pietarinvirka on piispanvirka piispainkollegiossa. Rooman piispa hoitaa piispan velvollisuuksia, ja nämä velvollisuudet, kuten on laita muidenkin piispojen kohdalla, ovat jumalallisesti asetettuja (*iure divino*) (vrt. CA 28). Pietarinvirka ymmärretään kirkon sakramentaalisen luonteen kautta koko kirkon eheyden ja ykseyden merkiksi ja palvelemiseksi. Tämän

318 Primaatin harjoittamisen piirteet tulee siten ymmärtää ensisijaisesti kahdesta perustavasta premissistä käsin: piispakunnan ykseydestä ja primaatin itsensä piispallisesta luonteesta. Koska piispuus on "yksi ja jakamaton" todellisuus, paavin primaatti viittaa auktoriteettiin palvella tehokkaasti kaikkien piispojen ja kaikkien uskovien ykseyttä, ja sitä harjoitetaan useilla eri tasoilla, jotka liittyvät sanan välittämisen, sakramentaalisen ja liturgisen vieton, mission, kirkollisen järjestyksen ja kristillisen elämän valvontaan. Rooman piispan virka voidaan ymmärtää vain suhteessa piispainkollegion tehtävään. Pietarin istuimen seuraajana Rooman piispa on ensimmäinen piispoista, jolla primaattinsa vuoksi on erityinen vastuu ja pätevyys pitää huolta kirkon ykseydestä. Ks. Johannes Paavali II, *Ut unum sint*; uskonopin kongregaatio, *The primacy of the successor of Peter in the mystery of the Church*.

319 Huovinen 1985, 38; Forsberg 1984. GKP, 95 lainaa WA 40 I, 59, 16–23: "Die Apostel ... sind ohne Vermittlung von Christus selbst berufen worden, wie die Propheten im Alten Testament von Gott selbst. Die Apostel haben nachher ihre Schüler berufen, wie Paulus den Timotheus, Titus usw. Die haben daraufhin Bischöfe berufen, wie Tit 1 sagt, die Bischöfe ihre Nachfolger bis in unsere Zeiten und sodann bis zum Ende der Welt."

palveluviran piispallinen luonne osoittaa sen merkityksen ytimen, joka on olla merkki apostolisesta identiteetistä koko kirkon jumalallisessa missiossa.

5.5. Tehtävä suojella evankeliumin vapautta ja kristillisen uskon perustavia totuuksia

272. *Olemme yksimielisiä*, että paavin erehtymättömyysopin ja jurisdiktiota koskevan primaatin tarkoituksena voidaan ymmärtää olevan 1) auttaa varmistamaan, että kirkon ykseys kristillisen uskon perustavissa kysymyksissä on turvattu silloin, kun ne ovat uhanalaiset ja 2) varjella evankeliumin julistamisen vapautta. Kun katolilaiset puhuvat erehtymättömyydestä, luterilaiset puhuvat *status confessionis*-tilanteesta ilmauksena vakaasta sitoutumisesta torjua uudet epäkristilliset opit, jotka ovat Raamatun sekä apostolisen ja katolisen uskon vastaisia, kuten ilmaistaan Augsburgin tunnustuksen loppusanoissa.³²⁰ Kaikissa tehtävissään Rooman piispa on sidottu olemaan ehdottoman uskollinen apostoliselle uskolle ja Kolmiyhenteisen Jumalan ilmoitukselle Kristuksessa.³²¹ LG 25 toteaa: "...Kun joko Rooman piispa tai piispainkollegio yhdessä hänen kanssaan määrittelee jonkin opinkappaleen, he esittävät sen yhtäpitävästi itse ilmoituksen kanssa, johon kaikkien on pitädyttävä ja mukauduttava..." DV I, 2 ilmaisee kristillisen ilmoituksen ytimen: "Hyvydessään ja viisaudessaan Jumala on tahtonut ilmoittaa itsensä ja tehdä tiettäväksi tahtonsa salaisuuden (vrt. Ef. 1:19), jonka avulla ihmisillä Kristuksen, lihaksi tulleen Sanan, kautta olisi pääsy Pyhässä Hengessä Isän tykö ja heidät tehdään osallisiksi jumalallisesta luonnosta (vrt. Ef. 2:18; 2 Piet. 1:4)."

Yhteisymmärryksen selvennys

273. Katolisen käsityksen mukaan paavi, kuten kaikki uskovat, on alisteinen Jumalan sanalle (DV 10), katoliselle uskolle ja on kirkolle osoitettavan kuuliaisuuden takaaja ja tässä mielessä palvelijoiden palvelija (*servus servorum*). Hän ei tee mielivaltaisia päätöksiä, vaan on Jumalan tahdon puhemies, joka puhuu ihmisille tradition ja elämän kautta tulkittuja Pyhiä kirjoituksia. Toisin sanoen

320 *Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt* (GKP), 129, 180; CA Loppusanat.

321 GKP, 163. Vrt. Müller 2017, 196–197: "Isä on ilmoittanut Pietarissa koko kirkolle Jeesuksen jumalansisäisen ja messiaanisen aseman Jumalan Poikana. Koko kirkon uskontunnustus yksittäisine artikloineen on juuriltaan tiivistetty Isän tuntemisessa Pojassa Pyhän Hengen kautta (Luuk. 10:21). Kaikki opetusviran selvitykset Kolminaisuuden, Lunastajan jumaluuden ja ihmisyyden salaisuuksista, armosta ja sakramenteista 2000 vuoden aikana eivät ole muuta kuin sen varman tunnustuksen kehittymistä ja varmistamista, että Jeesus on Messias, elävän Jumalan Poika. Usko Kristukseen Jumalan Poikana sisältää ja tiivistää kaikki kirkon uskonopit." Vrt. myös Müller 2017, 287: "Pyhän Pietarin kirkon primaatin perusta on siis Kristuksen tahdossa sekä Rooman piispan asettamisessa yleismaailmalliseksi paimeneksi. Hänen toimintansa tai paimenenä toimimisensa päämäärä ei kuitenkaan ole keisarin kaltainen herruus maallisissa asioissa, vaan huoli ihmisen ikuisesta pelastuksesta. Tehtävänä tässä maailmassa on lisäksi julistaa ja puolustaa ihmisen arvoa Jumalan kuvana ja kaltaisuutena."

primaatin piispuudella (*episkopé*) on rajat, jotka asettaa jumalallinen laki sekä kirkon jumalallinen ja loukkaamaton perusta ilmoituksessa. Pietarin seuraaja on kallio, joka takaa tiukan uskollisuuden Jumalan sanalle mielivaltaisuutta ja konformismia vastaan. Tästä kumpuaa hänen primaattinsa todistajanluonne.³²²

274. Pietarinvirka vaikuttaa kaikkiin piispuuden ulottuvuuksiin: opettamis-, pyhittämis- ja johtamisvirkaan (*munus docendi, sanctificandi et regendi*).³²³ Käytännössä paavi toimii kollegiaalisesti kirkon organisaation välityksellä. Suora asioihin puuttuminen on harvinaista. Tämän palveluviran sakramentaalisuus ei perustu pietarinvirkaan itseensä, vaan jakamattomaan piispuuteen, joka on avain paavin primaatin ymmärtämiseen. Paavi, piispainkollegion päänä, palvelee piispakuntaa ja koko uskovien yhteisöä (*communio fidelium*), tähdäten aina kirkon parhaaseen (*bonum Ecclesiae*).

275. On tärkeää ilmaista rajoitukset paavin jurisdiktionaaliselle primaatille, kun puhutaan ekumeenisen ykseyden viran mahdollisuudesta, johon sisältyisi myös jurisdiktionaalista valtaa. Vatikaanin I kirkolliskokouksen päätöksentekoprosessin yhteydessä selitettiin, että tietyt rajoituksia on olemassa: 1) Piispanvaltaa ei johdeta paavinvallasta, eikä paavi voi muuttaa ekumeenisen kirkolliskokouksen asemaa; 2) jumalallisen oikeuden nojalla paavin täytyy kunnioittaa ilmoitusta ja varhaisempia kirkolliskokousten päätöksiä ja kirkon perusjärjestystä, piispanvirkaa ja siten hiippakuntien elämää samoin kuin konsiliaarisuutta ja kollegiaalisuutta; 3) paavinvaltaa harjoitetaan paikalliskirkoissa vain hätätapauksissa; 4) paavinvaltaa voidaan käyttää vain kirkon rakennukseksi, ei sen tuhoamiseksi. Jälkimmäinen tarkoittaisi toimimista jumalallista lakia ja erityisesti piispallista järjestystä vastaan. Siten edes Vatikaanin I kirkolliskokous ei tehnyt paavista

322 Uskonopin kongregatio: *The Primacy of the Successor of Peter in the Mystery of the Church*, no. 7. Vrt. Müller 2017, 365: "...Jumalan kansan uskontajussa ei tapahdu uutta ilmoitusta, vaan siinä Jeesuksessa Kristuksessa 'kertakaikkisesti' (Hepr. 10:10) tapahtunut Jumalan pelastusilmoitus varjellaan täydellisesti ja todistetaan tämän päivän ja huomisen ihmisille. Kyse ei siis ole ilmoituksen soveltamisesta maailmaan vaan maailman voittamisesta Jumalalle."

323 Opetusvirkansa (*munus docendi*) kannalta, ottaen huomioon sen piispallisen luonteen, Rooman piispan primaatti ilmenee ennen kaikkea Jumalan sanan välittämisessä eteenpäin. Siten se sisältää erityisen vastuun evankelioinnin tehtävästä, sillä kirkollinen yhteys on jotakin, jonka olemukseen kuuluu tarkoitus kasvaa. Paavin piispallinen tehtävä suhteessa Jumalan sanan eteenpäin välittämiseen laajenee koskemaan koko kirkkoa. Itsessään se on ylin ja yleismaailmallinen opetusvirka; se on tehtävä, johon liittyy karisma: Pyhän Hengen antama erityinen apu Pietarin seuraajalle, mikä merkitsee myös eräissä tapauksissa erityisoikeutta opetusviran erehtymättömyyteen *ex cathedra*, joka perustuu todistukseen ilmoitetusta totuudesta. Pyhittämisen viran (*munus sanctificandi*) kautta kirkon ykseys saa korkeimman ilmaisunsa eukaristiassa. Tämä yhteys perustuu myös välttämättä piispakunnan yhteyteen. Siten jokainen eukaristian vietto tapahtuu ei ainoastaan yhteydessä oikeaan piispaan, vaan myös yhteydessä paaviin, piispoihiin ja koko papistoon ja yhdessä Jumalan kansan kanssa. Ks. CN, no. 14, *The Primacy of the Successor of Peter in the Mystery of the Church*, no. 11. Hallitsemisen viran (*munus regendi*) elementtinä paavin jurisdiktionaalinen valta (*potestas iurisdictionis*) on piispallista ja on johdettavissa yhteisestä piispuuden sakramentista: paavi ei ole piispojen piispa. Tämä merkitsee sitä, että hänellä on kanoniseen lakiin perustuva oikeudellinen kaitsentatehtävän (*episkopé*) pätevyys. Rooman piispan jurisdiktiovalta saa universaalien, täyden, ylimmän ja virkaan perustuvan ominaisuutensa sillä hetkellä, kun hän hyväksyy hänelle annetun kanonisen tehtävän. Siten Pietarin palvelutehtävä katolisessa kirkossa ulottuu kaikkiin paikalliskirkkoihin ja kaikkiin uskoviin suoraan ja välittömästi (ks. Klausnitzer 2004, 410).

absoluuttista yksinvaltiasta.³²⁴ Vatikaanin II kirkolliskokous ankkuroi paavin palveluviran kommuunio-ekklesiologiseen viitekehykseen. Hiippakunta on osakirkko, paikalliskirkko. Se ei ole *koko* kirkko, mutta se on täydessä merkityksessä kirkko. Eukaristisen eli kommuunio-ekklesiologian kannalta tämä merkitsee, että on olemassa *kirkkojen* yhteisö.³²⁵ Kirkon yhteyden (*communio ecclesiae*) ymmärtäminen kirkkojen yhteydeksi (*communio ecclesiarum*) luo uusia mahdollisuuksia ekumeeniselle dialogille ja lähestymiselle pietarinviran ymmärtämisessä. Tärkeä merkki tästä ymmärtämisestä on se, että Vatikaanin II kirkolliskokous sovitti kanonisen erottelun vihkivallan ja jurisdiktionaalisen vallan välillä sakramentaalisen piispanvihkimyksen myötä. Molemmat vallat saadaan välittömästi vihkimyksessä ja piispanvihkimyksessä. Tämän vuoksi piispoihin viitataan ”Jeesuksen Kristuksen sijaisina ja lähettiläinä ... eikä Rooman paavin sijaisina” (LG 27).³²⁶

6. Virkaa koskevien oppituomioiden poistamista kohti

276. Vuoden 1982 dokumentti *Ministry* päätyi johtopäätökseen: “...Luterilaiset ja katolilaiset lähtevät liikkeelle yhteisestä käsityksestä, että kehityssuunta kohti erityisen viran muodostumista, joka ilmenee Uudessa testamentissa, on normatiivinen apostolien jälkeisen ajan kirkolle.”³²⁷ Uudemmassa luterilais-katolisessa raportissa *Vastakkainasettelusta yhteyteen* (2013) luetellaan katolis-luterilaisen dialogidokumentin *The Apostolicity of the Church* (2006) perusteella seuraavat yhteisesti jaetut käsitykset virasta: 1) kastettujen pappeus; 2) viran jumalallinen alkuperä; 3) sanan ja sakramentin virka sekä vihkimysriitti, johon kuuluu rukous ja kätten päällepaneminen; 4) paikallinen ja alueellinen virka; 5) apostolisuus; sekä 6) maailmanlaajan kirkon palveleminen.³²⁸
277. *Ministry* työsti “...avointa teologista ongelmaa, kuinka teologisesti määritellään tarkemmin yhden erityisen viran suhde useisiin erilaisiin kirkollisiin virkoihin ja palvelutehtäviin, ja kuuluvatko siten jotkin ominaisuudet, jotka

324 GKP, 75–80, 181–182. Vrt. CS, art. 194: “Evangelis-luterilaisen teologian mukaan voidaan universaalista johtamisen virasta sanoa seuraavaa: 1. Ei ole periaatteellisia vastaväitteitä kokonaiskirkollista ‘pietarinvirkaa’ kohtaan pastoraalisena maailmanlaajan kirkkojen yhteisön ja sen yhteisen totuuden todistamisen palvelemisena. 2. Tämä palvelu täytyisi velvoittavasti sitoa kollegiaalisen ja synodaalisen kokonaisvastuun rakenteisiin, ja sen tulisi ottaa huomioon alueellisten osakirkkojen itsenäisyys – mukaan lukien niiden tunnustuksellinen omaleimaisuus. 3. Oppikysymyksissä täytyisi säilyttää pyhän Raamatun ylin asema sekä kaikkien kastettujen yhteisvastuu.”

325 LG 13: “... Kirkollisen yhteyden piiriin kuuluvat laillisin oikeuksin myös eri osakirkot, joilla on omat perinteensä, ilman että tämä vähentää Pietarin istuimen johtoasemaa, sillä se johtaa koko tätä rakkauden yhteisöä, suojaa lain sallimia eroavuuksia ja samalla valvoo, että moninaisuus ei vahingoita ykseyttä vaan pikemminkin edistää sitä.”

326 GKP, 82–84. LG 23: “...in quibus et ex quibus una et unica Ecclesia catholica existit”. LG 27: “vicarii et legati Christi ... neque vicarii Romanorum Pontificum”.

327 *Ministry* 17.

328 VY 177–186, HF 56–119.

omistetaan erityiselle viralle, analogisina seurauksina myös muille viroille ja palvelutehtäville ja missä määrin”. Nämä erot viran ymmärtämisessä luetellaan tarkemmin *Vastakkainasettelusta yhteyteen*-asiakirjassa: 1) piispuus; 2) pappeus; 3) sakramentaalisen merkin täyteys; sekä 4) maailmanlaaja palveluvirka. Kaiken kaikkiaan palveluvirka tarjoaa sekä ”huomattavia esteitä yhteisymmärrykselle mutta myös toivorikkaita näköaloja käsitysten lähentymiseen kohti toisiaan”.³²⁹

278. Ruotsalais-suomalainen dialogiraportti *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* esittää siten peruskysymyksen tiellämme kohti täyttä yhteyttä: ”Mitkä ovat kirkon viran välttämättömiä näkyviä merkkejä, eli toisin sanoen, mitkä ovat ne tekijät, joita vaaditaan viran olemukselta ja viranhaltijoiden väliseltä näkyvältä yhteydeltä, jotta virka voitaisiin vastavuoroisesti tunnustaa?”³³⁰ Jatkokysymyksenä on: ”Millaisia eroja virkarakenteessa voimme hyväksyä, ilman että se uhkaa vihittyä virkaa koskevaa differentioitua yksimielisyyttä?”³³¹
279. 1500-luvun reformaation aikaan nousi kiistoja, jotka koskivat taipumusta rajoittaa virkanäkemyksensä koskemaan uhripappeutta (*sacerdos*) ja papin valtaa tai auktoriteettia (*potestas*) eukaristisen uhrin uhraamisessa. Reformaatio korosti julistustehtävän ja sakramenttien toimittamisen ensisijaisuutta. Reformaattorit hylkäsivät käsityksen, että virka oli luonteeltaan uhripappeutta, koska he hylkäsivät vielä voimakkaammin käsityksen, että messu-uhri oli ihmisteko, veretön Kristuksen yhden uhrin toistaminen tai täydentäminen. Trenton kirkolliskokous puolestaan, vaikka tekikin selväksi, että eukaristinen uhri tuli nähdä Kristuksen kertakaikkisen ristinuhrin sakramentaalisena representatona (*repraesentatio*) (DS 1740), piti silti kiinni oppidekreeteissään papin (*sacerdos*) suhteesta messu-uhriin (DS 1752). Samanaikaisesti reformidekreetit painottivat saarnaamistehtävää, ja sen harjoittamiseen kehoitettiin painokkaasti (istunto 5, reformidekreetti opettamisesta ja saarnaamisesta, no. 9; myös istunto 23 kaanon 1).³³²
280. Nykypäivänä tuo varhaisemman vuosisadan retoriikka kummankin osapuolen yksipuolisine korostuksineen on pehmentynyt kahden kehityskulun seurauksena. Vatikaanin II kirkolliskokous kuvaa pappisvirkaa piispanviran valossa

329 *Ministry* 17, VY 192.

330 VKE 312:

- Mitä merkkejä tai tekijöitä täytyy kuulua historialliseen piispaalliseen suksessioon?
- Voidaanko ylipäänsä puhua puutteesta tai vajavuudesta, jos virka kuuluu koko kirkon apostolisuuden ja apostolisen uskon yhteyteen?
- Mitä merkitsee historiallisen piispaallisen suksession säilyminen ilman yhteyttä roomalaiskatoliseen kirkkoon?
- Mitä merkitsee, jos historiallinen piispaallinen suksessio on katkennut kirkossa tietyksi ajaksi ja kirkko on uudelleen palauttanut sen?
- Kansainvälinen luterilais-katolinen dialogikomisio ehdottaa differentioitua konsensuksen mallia, jossa hyväksytään ”erilaisten virkarakenteiden mahdollisuus, jotka toteuttavat viran perustavaa intentiota”. Millaisia eroja virkarakenteessa voimme hyväksyä ilman että se uhkaa vihittyä virkaa koskevaa differentioitua yksimielisyyttä?

331 Vrt. VKE 312.

332 CRE 148–149.

ja osallistumisena tuohon virkaan (LG 21 sekä 28, PO 2 sekä 7). Niissä julistamistehtävän perustavaa ja erityistä merkittävyyttä korostetaan jälleen. Tämän perusta on kirkolliskokouksen korostamassa Sanan teologiassa (DV). Sen mukaisesti termit palveluvirka (*ministerium*) ja virka tai tehtävä (*munus*) nostetaan kirkon toiminnassa etusijalle.³³³ Kuten on jo esitetty tiivistetysti yhteisessä käsityksessämme eukaristiasta uhrina, yhteinen käsitys on muodostumassa myös koskien uhrin käsitteen ja eukaristian yhteyttä selebrantin tai papin ja seurakunnan anamneettisena osallistumisena Kristuksen yhteen uhuriin. Anamneesissa Kristus tekee itsensä läsnäolevaksi lupauksensa voimalla: ”Tämä on minun ruumiini”, ”Tämä on minun vereni”. Tämä yhteisymmärrys tekee luterilaisille mahdolliseksi luopua protestista hengellisen viran (uhri)papillista (*sacerdos*) tulkintaa vastaan, koska julistuskäskyn perustava ja erityinen merkitys kirkon viran ymmärtämisessä tunnustetaan. Luterilaiset puolestaan eivät näe kirkon virkaa ainoastaan saarnavirkana, vaan aina myös sakramenttien toimittamisen virkana (CA 14: BC 36). Tässä suhteessa Trenton kaanon 1:tä (DS 1771), joka tuomitsee kapeamman käsityksen, ei voida soveltaa.³³⁴

281. Ennen Vatikaanin II kirkolliskokousta ei ollut olemassa opetusviran lausuntoja luterilaisen kirkon vihkimysviran pätevyydestä tai pätemättömyydestä, vaikka perinteisesti oletettiin, että ne eivät olleet päteviä.³³⁵ UR III toteaa: ”Eronneilta kirkollisilta yhteisöiltä puuttuu tosin täysi yhteys meihin, vaikka sen pitäisi seurata kasteen mukana, eivätkä ne meidän uskomme mukaan, lähinnä pappeuden sakramentin puuttumisen [lat. *sacramenti Ordinis defectum*] vuoksi, ole säilyttäneet myöskään eukaristian salaisuuden alkuperäistä ja täydellistä olemusta. Kuitenkin ne viettäessään pyhässä ehtoollisessa Herran kuoleman ja ylösnousemuksen muistoa tunnustavat, että se kuvaa elämää Kristuksen yhteydessä, ja odottavat hänen kunniakasta paluutaan.”³³⁶
282. Perustuen Vatikaani II:n tunnustukseen siitä, että katolisen kirkon ulkopuolella on pyhityksen elementtejä (vrt. LG 15; UR 3), ja erityisesti suhteessa muissa kirkoissa ja kirkollisissa yhteisöissä vietettyihin sakramentteihin, luterilaiskatolisessa teologisessa dialogissa on laajalti hyväksytty, ettei ilmaisu *defectus ordinis* ”merkitse täyttä puuttumista, vaan puutetta suhteessa viran täyteen muotoon”.³³⁷ Koska kirkolliset yhteisöt omaavat kirkon piirteitä (*vestigia ecclesiae*) tai tarkemmin, koska yksi Kristuksen kirkko on läsnä ja vaikuttaa näissä yhteisöissä todellisella, vaikkakin epätäydellisellä tavalla (vrt. UUS 11), eräät

333 Tulisi myös huomata, että sekä luterilaiset että katolilaiset käyttävät termiä ”*pappi*”, mikä merkitsee suomeksi ”isää” (venäjäksi *pop*, kreikaksi *papas*, latinaksi *papa*). Augsburgin tunnustus puhuu eksplisiittisesti ”papeista” (*sacerdotes*), esim. CA 23 *Vom Ehestand der Priester* (*De coniugio sacerdotum*).

334 CRE 149–150.

335 *Ministry* 75.

336 UR III, 2,22.

337 W. Kasper, ”The Apostolic Succession: An Ecumenical Problem”, teoksessa *id.*, *Leadership in the Church* (New York: Crossroad, 2003) 114–43, s. 136.

- katoliset teologit päättelivät, että näillä yhteisöillä on jotakin, joka on kirkon virka olemuksellisesti mutta puutteellisesti.
283. Dialogi on edennyt *defectuksen* ymmärtämisestä ”viran täyteen puutteeksi” tämän täyteen puutteen tarkentamiseen: historiallinen apostolinen suksessio. *Facing Unity* (1984) esittää, että luterilaisen viran täysi tunnustaminen olisi mahdollista ainoastaan ”täyden kirkollisen yhteyden” kautta, josta ”yhteys historiallisessa piispuudessa on olennainen osa” (FU 95). Tällöin *defectus* viittaa kysymyksiin, jotka liittyvät kirkon yhteyden ja historiallisen piispuuden suhteeseen.
284. *Vastakkainasettelusta yhteyteen* (2013) vahvistaa, että katolilaisten mielestä luterilaisista vihkimyksistä puuttuu sakramentaalisen merkin täyteys (ks. VY 191). Varhaisempi keskusteluasiakirja *The Apostolicity of the Church* (2006) selittää katolista oppia seuraavasti: ”käytäntö ja oppi apostolisesta suksessiosta piispuudessa on yhdessä kolmiasteisen viran kanssa osa kirkon täydellistä rakennetta. Tämä suksessio toteutuu yhteisöllisellä tavalla, kun piispat otetaan katolisten piispojen collegioon ja he siten saavat vallan toimittaa papiksivihkimisen. Siksi myös katolisen opin mukaan luterilaisissa kirkkoissa ordinaation sakramentaalinen merkki ei ole täydellisesti läsnä, koska ne, jotka toimittavat papiksivihkimisen, eivät toimi kollegiaalisessa yhteydessä katoliseen episkopaattiin. Sen takia Vatikaanin II kirkolliskokous puhuu *defectus sacramenti ordinis* (UR 22) näissä kirkkoissa”³³⁸
285. Vihkimyksen sakramentaalinen merkki on suhteessa konkreettiseen historialliseen muotoon, piispaincollegioon ja sen päähän. Kenties tästä syystä yhdysvaltalainen dokumentti *The Church as Koinonia of Salvation* (2004) katsoo yleisesti *defectuksen* liittyvän eukaristian täyteen substanssiin ja siten jonkinlaiseen rakenteelliseen yhteyden muotoon pietarinviran kanssa (ks. CKS 106–109). Sakramentaalisuus ja kollegiaalisuus liittyvät toisiinsa. Suomalais-ruotsalainen raportti *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* (2010) toteaa selvemmin, että virkaa koskevan puutteen (*defectus ordinis*) takana on ensisijaisesti kirkkooppia koskeva puute: vihkimykset tapahtuvat ilman minkäänlaista rakenteellista yhteyttä Pietarin seuraajan kanssa (ks. VKE 267). *The Ministry in the Church* (1981) -dokumentti oli jo viitannut katoliseen näkemykseen, että myös pietarinvirka täytyy ottaa huomioon virkojen täydeksi tunnustamiseksi jokaisessa kirkkojen välisessä sovinnossa (vrt. *Ministry* 78). Virkaa koskevan puutteen (*defectus ordinis*) ydin laajenee pohjimmiltaan ykseyttä, katolisuutta ja apostolisuutta koskevaan puutteeseen (*defectus unitatis, catholicitatis et apostolicitatis*). Tästä syystä tulisi muistaa, että katolinen näkemys liittyy läheisesti yhteen suksession, sakramentin, kommuunion ja apostolisen tradition, eikä

338 ApC 283; lainattu VY 191.

sakramentaalista ulottuvuutta tulisi unohtaa, vaikka samalla sitä ei tulisikaan pitää ainoana ulottuvuutena, jolla on merkitystä.

286. Välittymisen historiallista muotoa – piispuuden sakramentaalisuutta – tulee tarkastella suhteessa kirkon sakramentaaliseen luonteeseen (ks. VY 218). Siten tärkein edellytys virkojen vastavuoroiselle tunnustamiselle on yksimielisyys kirkon olemuksesta, sen perustavasta sakramentaalisesta rakenteesta ja merkityksestä pelastuksen välittäjänä. Vain tämä laajempi kirkko-opillinen konteksti voi antaa meille oikean näkemyksen jäljellä olevia eroja hahmotettaessa. Meidän on ensin oltava yksimielisiä siitä, mikä kirkko on ja mitä kirkon ykseyteen tarvitaan, ennen kuin voimme saavuttaa tyydyttävän ratkaisun koskien toistemme virkojen tunnustamista.
287. Pohjoismaiden ja Baltian luterilaisissa kirkkoissa saattaa olla mahdollista saavuttaa aiempaa pidemmälle menevä yksimielisyys ja lähentyminen historiallisen piispuuden ymmärtämisessä kirkon apostolisuuden ja merkinä ja palvelijana samoin kuin käsityksessämme virasta. Anglikaanis-luterilainen Porvoon kirkkoyhteisö, joka painottaa kirkon substantiaaliseen apostolisuuteen kuuluvan sukcession (*successio*), tradition ja kirkkoyhteisön (*communio*) vuorovaikutus, viittaa tähän suuntaan.
288. Suomalais-ruotsalainen dialogiraportti *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* esittää johtopäätöksen: ”Luterilaiseen virkakäsitykseen sisältyy sakramentaalinen piirre, vaikka luterilaiset eivät puhu lähtemättömästä merkistä (*character indelebilis*).” Tätä selitetään edelleen alaviitteessä (art. 279, alaviite 161, suom. s. 127):
161. Luterilaiset eivät ole tottuneet kutsumaan ordinaatiota sakramentiksi. He näkevät pikemminkin itse kirkon viran armonvälineenä, jossa Jumala on läsnä. Tämän perusteella Augsburgin tunnustuksen puolustus kuitenkin pitää mahdollisena myös ordinaation kutsumista sakramentiksi. (AC XIII, 11–13). Historiallisesti erottelu perustuu siihen, että luterilaiset ovat halunneet rajata sakramentti-termin ainoastaan toimituksiin, jotka välittävät pelastavaa armoa (AC XIII, 1–6). Kohta osoittaa toisaalta, että luterilaiset näkevät kirkon viran, johon vihitään, kirkon sakramentaalisuuden yhteyteen kuuluvaksi, koska virkaa voidaan kutsua sakramentaaliseksi. Kun viranhaltija toimittaa virkaansa, hän toimii ”Kristuksen sijassa” (AC VII ja VIII, 47).
289. Luterilaisessa teologiassa vihkimys perustuu Kolmiyhteisen Jumalan lahjoittamaan rakkauteen. Vihkimys ilmaisee Jumalan missiota maailmassa. Vihkimyksessä Isä Jumala antaa yhdelle luoduistaan, kaikkien hänen lahjojensa kanssa, Kristuksen oman palveluviran, ja Pyhä Henki pyhittää ja antaa armolahjoja kirkon palvelutehtävää varten. Siten vihkimysvirka ymmärretään osallistumiseksi Kolmiyhteisen Jumalan elämään kirkon yhteydessä (*koinonia*). Vihkimysvirka ymmärretään luodun todellisuuden sisällä kristologisesti ja pneumatologisesti

tasapainoisella tavalla koko kirkon apostolisuuden kontekstissa, jossa kaikkien uskovien pappeus ja vihkimysvirka toimivat yhdessä toisiaan täydentäen.³³⁹

290. Tätä voidaan kuvata sakramentaaliseksi näkemykseksi vihkimyksestä. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vihkimyksen toimittaa piispa sanan, rukouksen ja kätten päällepanemisen kautta. Vihkimystä ei ymmärretä vain saadun kutsumuksen julkiseksi ja demonstratiiviseksi vahvistukseksi, vaan instrumentaaliseksi ja sakramentaalisesti vaikuttavaksi toimitukseksi, jossa virka konkreettisesti annetaan. Vihkimyksen perustava osa on Jumalan sana, jota julistetaan ja luetaan, Raamatun sakramentaalinen sana. Tietyt tekstit nähdään viran jumalallisen mandaatin kannalta perustaviksi (Matt. 28:18–20; Joh. 15:16; Joh. 20:21–23; Ef. 4:11–13; 1. Tim. 4:12–16). Jumalan sana luo perustan viralle, vihkimykselle ja palvelutehtävälle. Vihkimysrukouksen sisältö ja varmuus sen kuulemisesta nousevat myös sanasta. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa piispa rukoilee: “Anna heille Pyhän Henkesi lahja, että he julistaisivat rohkeasti evankeliumia nimesi kunniaksi ja kirkkosi rakennukseksi” sekä “Siunatkoon sinua Kolmiyhdyttävä Jumala, Isä ja Poika ja Pyhä Henki ja pyhittäköön sinut palvelemaan Kristuksen kirkkoa aina ja kaikkialla” ja “Me rukoilemme: Anna Pyhän Hengen lahja palvelijoillesi, jotka nyt on vihitty pappisvirkaan. Anna heille kestävyyttä sovituksen virassa.”³⁴⁰

291. Vihkimyksen sakramentin pätevyys – mikä liittyy käsitykseen pätevästä piispuudesta³⁴¹ – herättää olennaisen kysymyksen siitä, onko itse tarkasti määritellystä termistä “sakramentti” oltava yksimielisyys, vai onko riittävää ymmärtää vihkimyksen sakramentaalinen luonne kirkon sakramentaalisuuden yhteydessä. ”Sakramentaalisuus” viittaa tässä kontekstissa käsitykseen, että “vihkimystoimituksen kautta Pyhä Henki antaa armon, joka vahvistaa vihityn henkilön elinikäiseen sanan ja sakramentin palveluvirkaan”.³⁴² Luterilaiset tunnustuskirjat näyttävät jättävän auki kysymyksen, onko vihkimys sakramentti tarkemmin määritellyssä merkityksessä: “Mutta jos pappeudella tarkoitetaan sananpalveluksen virkaa, meillä ei ole mitään sitä vastaan, että sitä sanotaan sakramentiksi” (AC 13).³⁴³ Luterilainen reformaatio piti siten mahdollisena tunnustaa rukouksella ja kätten päällepanemisella toimitettu vihkimys sakramentiksi, kunhan

339 Karttunen 2015, 61.

340 Karttunen 2015, 60; Pohjola 2014, 307. ”Pappisvirkaan vihkimisen toimittaa piispa. Piispan viran ollessa avoinna tai piispan ollessa estyneenä tuomiokapituli voi kutsua toisen piispan toimittamaan pappisvihkimyksen.” (SELK kirkkojärjestys 5:1 § 2 mom.).

341 Vrt. *Dominus Iesus* 17: “... Kirkolliset yhteisöt, jotka eivät ole säilyttäneet pätevää piispuutta ja eukaristian salaisuuden aitoa ja kokonaista substanssia, eivät ole kirkkoja varsinaisessa merkityksessä. Kuitenkin näissä yhteisöissä kastetut on kasteen kautta liitetty Kristukseen ja he ovat siten tiettyssä, vaikkakin epätäydellisessä yhteydessä kirkkoon. Kaste itsessään suuntautuu Kristuksessa elämisen täyteen kehitykseen koko uskon tunnustamisen, eukaristian ja täyden kirkollisen yhteyden kautta.”

342 *Ministry* 33.

343 AC 13: “*Si autem ordo de ministerio verbi intelligatur, non gravatim vocaverimus ordinem sacramentum.*” Ks. myös VY, artikkelit 166–169.

virka ymmärrettiin julistuksen ja sakramenttien toimittamisen palveluviraksi eikä sitä määritelty uhraamisen viraksi siinä uhraamisen merkityksessä, jonka reformaatio torjui, koska se saattaisi hämärtää Kristuksen ainutkertaisen uhrin ristillä. Tätä uhria koskevan erot sovittavan yksimielisyyden valossa (ks. 2.2.2.) tilanne on muuttunut huomattavasti. Vaikka luterilaiset eivät olekaan yleisesti omaksuneet terminologiaa, joka kuvaa vihkimystoimitusta sakramentiksi, he ovat säilyttäneet olennaiset elementit itse toimituksessa, jota vasta keskiaikainen kirkko ryhtyi kutsumaan sakramentiksi rajoitetummassa merkityksessä.³⁴⁴

292. Vuodesta 1947 alkaen katolinen kirkko on tehnyt selväksi, että ehtoollisvälineiden ojentaminen ei ole vihkimyksen perustava osa (DS 1326), vaan tuo osa on ainoastaan vihkimysrukous (*forma*) yhdessä kätten päällepanemisen kanssa (*materia*, DS 3859). Yhdessä tämä tarkoittaa sitä, että tärkeimmät syyt luterilaisten kritiikille vihkimyksen sakramentaalista luonnetta kohtaan on poistettu. Tämän seurauksena myös Trenton tuomiot, jotka kohdistuivat tähän kritiikkiin (ks. DS 1773–75), eivät ole enää soveltuvia. Katolisen kirkon vastattavaksi nousee siten kysymys, eikö laaja yhteisymmärrys vihkimyksen olennaisista elementeistä oikeuta luterilaisen vihkimyksen pätevyyden tunnustamista, jos voidaan saavuttaa yhteinen käsitys apostolisen suksektion toteutumisesta tässä toimituksessa.³⁴⁵

293. Jos ymmärrämme kirkon Jeesuksen Kristuksen läsnäoloksi, Kristuksen, joka lihaksi tulleen Sanana on perussakramentti, onko riittävää erot sovittavan yksimielisyyden saavuttamiseksi ymmärtää sanan ja sakramenttien virka ja vihkimys tässä kontekstissa armonvälineenä, jossa Jumala on läsnä? Loppujen lopuksi sanan ja sakramenttien virka – perinteisesti kolmisäikeisessä muodossa – käsitettäisiin näin kiinteästi kirkon konstituutioon kuuluvaksi ja piispan viettämä/toimittama vihkimys elämänmittaiseksi kutsuksi ja sakramentaalisesti vaikuttavaksi instrumentaaliseksi toimitukseksi, jonka peruselementtejä ovat Jumalan sana, rukous ja kätten päällepaneminen. Samoin kuin anglikaanien ja luterilaisten välisessä Porvoon kirkkoyhteisössä, voisiko yksi tapa rakentaa tietä kohti yhteisesti tunnustettua virkaa olla se, että katolinen piispa osallistuisi kätten päällepanemiseen luterilaisten piispojen vihkimyksessä merkinä kirkon ykseydestä ja jatkuvuudesta? Luonnollisesti vihkimysviran tunnistaminen yhteisen teologisen työskentelymme pohjalta olisi tämän edellytys. Vaikuttaa mahdolliselta, että tässä dokumentissa muotoiltu erot sovittava yksimielisyys voisi ilmaista perustavampaa yksimielisyyttä kuin on ollut mahdollista aiemmissa luterilais-katolisissa keskusteluissa, koska kirkon sakramentaalisuus on kehiksenä laajalle yksimielisyydelle vihkimysvirasta.

344 CRE 151. Voimme myös yhtyä siihen, mitä ARCIC lausuu sakramentaalisesta virasta (*Clarifications* 1994).

345 CRE 151–152.

7. Asioita tuleviin keskusteluihin

294. *Vastakkainasettelusta yhteyteen* toteaa, että luterilaiset ja katolilaiset tarvitsevat tarkentavaa ekumeenista keskustelua "esimerkiksi aiheista: kirkon näkyvän ja näkymättömän ulottuvuuden suhde, maailmanlaajan kirkon ja paikalliskirkon välinen suhde, kirkko sakramenttina, sakramentaalisen ordinaation välttämättömyys kirkon elämässä sekä piispaksi vihkimisen sakramentaalinen luonne."³⁴⁶ Tämä dokumentti antaa lisävaloa useisiin näistä teemoista. Kuitenkin varsinkin maailmanlaajan kirkon ja paikalliskirkon välinen suhde vaatii lisää konkreettista täsmentämistä tulevissa keskusteluissa, vaikka yleisellä tasolla vallitsee yksimielisyys kirkon paikallisen, alueellisen ja universaalien tason vuorovaikutuksen välttämättömyydestä kirkon katolisuuden ilmauksena.
295. Vaikka vihkimysviran luonteesta on laaja yhteisymmärrys, siitä, keitä voidaan vihkiä, ei ole yksimielisyyttä. Naisten vihkiminen pappis- ja piispanvirkaan on hankaloittava tekijä katolisen kirkon näkökulmasta.³⁴⁷ Tämä on merkittävä ero katolilaisten ja luterilaisten välillä, vaikka myös näiden perinteiden sisällä on toisistaan eroavia näkemyksiä. Jotta vastavuoroinen vihkimysviran tunnustaminen olisi mahdollista, Raamatun, tradition ja opetusviran auktoriteetin välisen suhteen pitää olla selvä. Lisäksi on saavutettava yhteisymmärrys apostolisen viran perustan ja muodon välisestä suhteesta. Kysymys viran tavoitteesta ei voi työntää sivuun kysymystä viranhaltijan henkilöstä, koska molemmat liittyvät toisiinsa. "Vihkimys" ja "missio" muodostavat itse asiassa erottamattoman yhtälön sakramenttiteologiassa.
296. Mitä tulee Raamatun ja tradition väliseen suhteeseen, joka liittyy käsitykseen opetuksen auktoriteetista kirkossa, *Vastakkainasettelusta yhteyteen* lausuu: "luterilaisilla ja katolilaisilla on niin laaja yhteisymmärrys, että heidän erilaiset korostuksensa eivät sellaisinaan vaadi pitämään yllä kirkkojen nykyistä ja kautuneisuutta. Tällä alueelle vallitsee ykseys sovitetussa erilaisuudessa" (ApC 448).³⁴⁸ Auktoriteetin harjoittamisessa on kuitenkin eroja. Seuraavat *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* -dokumentin kysymykset pysyvät asianmukaisina ja vaativat lisää huomiota tulevissa dialogeissa: "Luterilaisilta kirkoilta voidaan kysyä, millä tavalla niiden paikallisuuteen kiinnittynyt synodaalinen rakenne ottaa huomioon kirkon katolisuuden? Mikä on piispanviran rooli suhteessa paikallisseurakuntaan, kun kyse on hengellisestä johtamisesta, ja vastaavasti

³⁴⁶ VY 218.

³⁴⁷ Vrt. ARCIC: "...perusteet joilla ... opillinen yksimielisyys lepää eivät muutu sellaisten vihkimysten myötä, sillä se liittyy vihkimysviran alkuperäiseen luonteeseen eikä kysymykseen siitä, kuka voidaan tai ketä ei voida vihkiä" (ARCIC Ministry Elucidation, 5, teos lainaa paavi Paavali VI:n kirjettä arkkipiispa Donald Cogganille 23. maaliskuuta 1976, AAS 68).

³⁴⁸ VY 210 sekä alaviite 82: "Näitä kysymyksiä on jo selvittänyt Saksassa evankelisten ja katolisten teologien ekumeeninen työryhmä Ökumenischer Arbeitskreis evangelischer und katholischer Theologen; heidän työnsä on saatavilla teoksessa W. Pannenberg und Th. Schneider (toim.), *Verbindliches Zeugnis*, 3 vols (Freiburg: Herder and Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, 1995, 1998)."

kirkolliskokoukseen, kun kyse on johtamisesta kansallisella tasolla?... Kuinka piispat välttävät liian subjektiiviset mielipiteet, jotka ylittävät sen, mitä kaikki, aina ja kaikkialla (*ubique, semper et ab omnibus*) ovat opettaneet kristillisestä uskosta? Mitä naisten asettaminen papin- ja piispanvirkaan merkitsee ekumenialle?”³⁴⁹ Katoliselta kirkolta voidaan kysyä, kuinka perustavan yksimielisyyden, että on olemassa useita eri instansseja, jotka todistavat Jumalan sanasta, mukaan lukien koko uskovien yhteisö ja sen uskontaju (ApC 420; 455; 457), tulisi heijastua virallisissa johtajuuden ja hengellisen arvioinnin rakenteissa seurakunnan, hiippakunnan ja maailmanlaajan kirkon tasoilla?

297. Vaikka tässä asiakirjassa on esitetty lisää pohdintaa pietarinvirasta ja yhteisymmärrys näyttää olevan kasvussa, seuraava *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* -asiakirjan toteamus näyttää asiaankuuluvalta: “Lisää keskustelua tarvitaan siitä, millainen konkreettinen muoto tällä universaalilla viralla, jonka on valvottava juuri evankeliumin primaattia, tulisi olla.”³⁵⁰
298. Pietarinvirkaa koko kirkon apostolisuuden turvaajana koskeva peruskysymys on tarkastella sitä, millä tavoin konkreettinen virka ja kutsu olla Pietarin seuraaja tulisi nähdä olennaisena ja välttämättömänä kirkolle. Voimme olla yhtä mieltä Rooman piispan primaatista ensimmäisellä vuosituhannella sekä siitä, että luterilaisten ja katolilaisten näkyvä ykseys on nykypäivänä mahdotonta ilman yhteistä erot sovittavaa käsitystä pietarinvirasta. Paavi Johannes Paavali II vahvisti: “Katolinen kirkko pitää kiinni sekä käytännössään että virallisissa asiakirjoissaan siitä, että osakirkkojen yhteys Rooman kirkkoon ja niiden piispojen yhteys Rooman piispaan on – Jumalan suunnitelman mukaisesti – perusehto täydelliselle ja näkyvälle yhteydelle.”³⁵¹ On ilmeistä, että piispallinen ja petriininen tehtävä ovat ulottuvuuksia, joiden kautta Pyhä Henki johtaa kirkkoa apostolisen viran välityksellä. Voimme sanoa, että pyhä Pietari sai suoran tehtäväksiannon Jeesukselta Kristukselta ja että pietarinvirka pastoraalisena kirkon ykseyden palvelemisena sekä yhteiset ekumeeniset pyrkimykset ymmärtää sen merkitystä ovat Jumalan tahdon mukaisia, mutta kuinka voimme yhdessä ilmaista tämän merkityksen ja seuraukset, joita sillä on konkreettiselle kirkolliselle elämälle ja kirkon rakenteille? Erityisesti kysymys jurisdiktion primaatista on vaikea ja arkaluonteinen.
299. Vatikaanin I kirkolliskokous torjuu selkeäsanaisesti pietarinviran käsittämisen perustuvan vain kunnia-asemaan liittyvään primaattiin. Sillä tulee olla “todellinen ja aito jurisdiktio”: “Jos joku siis sanoo, ettei Herra Kristus ole asettanut autuasta apostoli Pietaria kaikkien apostolien ruhtinaaksi ja koko taistelevan kirkon pääksi, tai sanoo, että Pietari on saanut Herraltamme Jeesukselta Kristukselta vain kunniaprimaatin, mutta sen sijaan ei todellista ja

349 VKE 308.

350 VKE 366.

351 *Ut unum sint* (UUS), art. 97.

varsinaista valtaoikeudellista primaattia: hän olkoon erotettu.”³⁵² Tästä seuraa, että katolisesta näkökulmasta tulisi vallita yksimieliisyys siitä, että Rooman piispan kanssa yhteydessä oleminen on edellytys kirkon täydelle näkyvälle ykseydelle. Eräissä ekumeenisissa keskusteluissa on ehdotettu, että Rooman piispan primaatti voisi merkitä, että paavi toimisi puheenjohtajana ja ekumeenisen konsiilin koollekutsujana sekä sovittelijana konfliktitilanteissa.³⁵³ Olisiko tämä riittävää?

300. Voidaan myös kysyä, mitä seurauksia apostolisen sukcession ymmärtämiselle luterilaisten ja katolilaisten suhteissa on sillä, että Rooman kirkko pitää Konsantinopolin kirkkoa sisarkirkkona, vaikkei niiden välillä vallitse yksimieliisyyttä Pietarin primaatista eikä siten täyttä yhteyttä. Paavi Johannes Paavali II totesi: ”Kirkon rakenteet sekä idässä että lännessä saivat siis muotonsa yhteisestä apostolisesta perinnöstä. Ykseys myös säilyi ensimmäisellä vuosituhannella noissa rakenteissa apostolien seuraajien, piispojen, johdolla yhteydessä Rooman piispaan. Kun me tänään, toisen vuosituhannen päättyessä, pyrimme jälleen rakentamaan täydellistä ykseyttä, meidän on otettava huomioon se, miten ykseys on muotoutunut.”³⁵⁴
301. Katolisessa teologiassa peräänkuulutetaan Vatikaani I:n uutta reseptiä Vatikaani II:n jälkeen sekä nykyisessä ekumeenisessa kontekstissa. *Ut unum sint*-kiertokirjeessä paavi Johannes Paavali II rohkaisi ekumeeniseen dialogiin pietarinvirasta ykseyden virkana ”primaatin hoitamisen” näkökulmasta jakamattoman kirkon perinteen rohkaisemana ollen ”avoin uudelle tilanteelle”: ”Olen vakuuttunut siitä, että minulla on tässä suhteessa erityinen vastuu, ennen kaikkea siksi, että olen pannut merkille useimpien kristillisten yhteisöjen ekumeenisen kaipauksen ja minulta on pyydetty, että primaatin hoitamiseksi

352 Ensimmäinen dogmaattinen konstituutio Kristuksen kirkosta, *Pastor Aeternus* I.

353 Esimerkiksi ”pyhän Irenaeuksen yhteinen ortodoksis-katolinen työryhmä” (the Saint Irenaeus Joint Orthodox-Catholic working group) ilmaisi Rabatissa laaditun tiedonantonsa teesissä 7 vuonna 2014: ”Parempi käsitys katolisesta primaatin käsitteestä maailmanlaajalla tasolla saataisiin tekemällä selkeämpi ero paavin roolin välillä latinalaisen kirkon päässä ja hänen roolinsa välillä maailmanlaajan kirkkojen yhteisön priimaksena. Universaali primaatti, joka nojautuisi ensimmäisen vuosituhannen käytäntöihin, voitaisiin tunnustaa, esimerkiksi riitojen sovittelijana ja ekumeenisten kirkolliskokousten aloitteentekijänä.” Luterilais-katolinen dialogiraportti CS kysyy: ”(200) Lisäksi on kysyttävä, näkeekö roomalaiskatolinen kirkko mahdolliseksi, ja missä määrin, toteuttaa ei-roomalaiskatolisten kirkkojen yhteyden paavin kanssa sellaisessa muodossa, että petriininen ykseyden palvelun olemus säilyy, mutta jossa on muita oikeudellisia muotoja kuin ne, jotka keskiajalla ja varsinkin uudella ajalla tulivat määrittäviksi. Lähtökohtia keskusteluun tästä kysymyksestä voisivat olla:

- mahdollisuus suuntautua primaatin harjoittamisessa ensimmäisen vuosituhannen mukaan ottamatta huomioon myöhempiä kehityskulkuja;
- eron tekeminen virkojen välillä, jotka yhdistyvät paavin persoonassa: Rooman piispa, kokonaiskirkon paimen, piispainkollegion pää, lännen patriarkka, Italian priimas, Rooman kirkkoprovinsin arkkipiispa ja metropoliitta, Vatikaanin kaupunkivaltion valtionpää;
- kirkon hahmo sisarkirkkojen yhteytenä [*communio*];
- Rooman kirkon ja sen kanssa yhteydessä olevien katolisten itäisten kirkkojen suhteen kehitys;
- oikeutettu moninaisuus liturgiassa, teologiassa, spiritualiteetissa, johtamisessa ja käytännössä.”

354 UUS 55.

löydettäisiin sellainen muoto, joka ei suinkaan luopuisi mistään olennaisesta tässä lähetystehtävässä mutta olisi kuitenkin avoin uudelle tilanteelle. Tuhat vuotta kristityt 'säilyttivät veljellisen ykseyden uskossa ja sakramenteissa. Jos niiden välille syntyi uskoa tai moraalia koskevia erimielisyyksiä, silloin Rooman istuin ratkaisi asian kaikkien yhteisellä suostumuksella.”³⁵⁵ Olisiko paavin rooli uskoa ja järjestystä koskevien erimielisyyksien ratkaisijana tulevaisuuden rooli pietarinviralle maailmanlaajassa kirkossa?

302. Kun harkitaan tulevaisuuden pietarinviran muotoa, joka olisi myös luterilaisten hyväksyttävissä, *communio ecclesiarum* -ajatuksen seurausten pitäisi konkretisoitua koko kirkon apostolisuuden hengessä. Tämä sisältäisi sen, ettei pietarinvirkaa nähtäisi ainoastaan piispainkollegion kontekstissa, vaan myös konsiliaarisia rakenteita ja niiden kehittämistä maailmanlaajaa kirkkoa varten palvelevana, mikä vaatisi yhteisen kanonisen rakenteen kehittämistä. Tulisi kysyä, mitä voimme kirkkoina oppia toisiltamme ja tunnustaa, että oikeutettu moninaisuus on tarpeen liturgiassa, teologiassa, spiritualiteetissa, johtajuudessa ja käytännössä ilmaisuina kristillisen kirkon täydestä katolisesta perinnöstä.³⁵⁶

8. Johtopäätökset

303. Tässä esitetty virkaa koskeva, erot sovittava yksimielisyys tuo lähestymisen askelta lähemmäs kuin yksimielisyys ja lähentyminen, joka on saavutettu luterilais-katolisissa keskusteluasiakirjoissa *Apostolicity of the Church* sekä *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä*. Saavutettu yksimielisyys ei pyri olemaan kattava viran käsittely, vaikka se sisältää enemmän kuin vain pappisviran ja esittää yhteisiä lausumia myös diakoninvirasta, piispanvirasta ja pietarinvirasta.
304. Dokumentti pyrkii ilmaisemaan perustavan yhteisymmärryksemme sellaisilla opin alueilla, jotka ovat olleet kiistojen lähde osittain reformaatioajan oppituomioista lähtien, yhteisten virkaa koskevien näkemystemme sekä kirkon sakramentaalisuuden muodostamassa laajemmassa kontekstissa. Tavoite on saavuttaa ja muotoilla ilmaisu yksimielisyydelle, joka koskee kysymyksiä, joissa yksimielisyys on välttämätöntä ykseyden saavuttamiselle. Peruskysymyksenä on sakramentaalisesti ymmärretyn kirkkokäsityksen konkreettinen rakenne. Lisänä aikaisempiin dialogeihin tarkoituksemme on ollut käsitellä yksityiskohtaisesti käsitystämme kirkon sakramentaalisuudesta, kasteesta ja ehtoollisesta pääsakramenteina sekä vihkimysviran sakramentaalisuudesta, mukaan lukien diakoninvirka, piispanvirka ja pietarinvirka kirkon eheyden ja ykseyden palvelijana.

355 UUS 95, UR 14.

356 GKP, 164; CS 200.

305. Yksimielisyys vahvistaa ja vie eteenpäin johtopäätöksiä, jotka saavutettiin reformaatioajan oppituomioita koskeneessa projektissa *Lehrverurteilungen - kirchentrennend?*. 1500-luvun oppituomiot eivät näytä olevan sovellettavissa, kun ne nähdään kirkon, ehtoollisen ja viran perustotuuksia koskevan laajan yksimielisyytemme valossa. Vaikuttaa siltä, että Vatikaanin II kirkolliskokouksen käsitys siitä, että vihkimysviralta puuttuu sakramentaalisen merkin täyteys (*defectus sacramenti ordinis*) voidaan myös asettaa kyseenalaiseksi saavuttamamme erot sovittavan yksimielisyyden perusteella. Näyttää siksi mahdolliselta ehdottaa, että katolinen kirkko voisi lopulta uudelleen arvioida käsitystään luterilaisesta virasta tämän dialogin tulosten valossa. Tämä olisi merkittävä uusi askel tiellä kohti täyttä yhteyttä.

IV SAAVUTETUN YKSIMIELISYYDEN MERKITYS JA LAAJUUS

306. UR II 22 lausuu: “Eronneilta kirkollisilta yhteisöiltä puuttuu tosin täysi yhteys meihin, vaikka sen pitäisi seurata kasteen mukana, eivätkä ne meidän uskomme mukaan, lähinnä pappeuden sakramentin puuttumisen vuoksi, ole säilyttäneet myöskään eukaristian salaisuuden alkuperäistä ja täydellistä olemusta. Kuitenkin ne viettäessään pyhässä ehtoollisessa Herran kuoleman ja ylösnousemuksen muistoa tunnustavat, että se kuvaa elämää Kristuksen yhteydessä, ja odottavat hänen kunniaakasta paluutaan. Sen vuoksi Herran ehtoollista ja muita sakramenteja sekä jumalanpalvelusta ja Kirkon palveluvirkoja koskevien oppien tulee olla dialogin kohteena.” Tämän dialogidokumentin tuottamisessa olemme hyödyntäneet aiempia keskusteluja ja saavutettua yksimielisyyttä aihepiiristä sekä etsineet pitemmälle menevää, erot sovittavaa yksimielisyyttä (*differentiating consensus*) saavuttaaksemme riittävän yhteisymmärryksen ja yhteiset johtopäätökset liittyen opetukseen ja käytäntöihin “eukaristian salaisuuden alkuperäisen ja täydellisen olemuksen” säilyttämisestä. Voimme tehdä seuraavan yhteenvedon yksimielisyyslausumista ja johtopäätöksistä, jotka perustuvat erot sovittavaan yksimielisyteen:

Kirkko

307. *Olemme yksimielisiä* (ks. 25–49), että yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko on Kolmiyhteisen Jumalan kirkko. Hänen kolme persoonaansa ovat kirkon ja sen maailmanlaajan tehtävän perusta. Tässä ruumiissa Kristuksen elämä vuodatetaan uskoviin, jotka, sakramenttien kautta, yhdistyvät salatusti ja todellisesti Kristuksen kanssa, joka kärsi ja kirkastettiin. Kasteen kautta meistä tehdään Kristuksen kaltaisia. Kaikki ihmiset on kutsuttu kuulumaan Jumalan kansaan. Kirkko ruumiillistaa pelastuksen salaisuuden, uutta ihmiskuntaa, joka on sovitettu Jumalan kanssa ja keskenään Jeesuksen Kristuksen kautta. Palvelutehtävänsä ja evankeliumin julistuksen kautta se osoittaa kohti valtakunnan todellisuutta sakramentaalisena merkinä ja välineenä Kristuksen jatkuvan läsnäolon kautta. Pyhän Hengen voimassa se on osallinen jumalallisesta tehtävästä, jonka kautta Isä lähetti Pojan maailman Pelastajaksi. Huolimatta kaikista inhimillisistä epäonnistumisistaan se on Jumalan valtakunnan aamunkoitto, jumalallisen luomistyön uudistaminen matkalla kohti Jumalaa, joka on kaikki kaikessa.

308. Ekumeeninen dialogi on osoittanut, että on tarpeetonta nähdä käsitykset kirkosta sanan luomuksena (*creatura verbi*) ja kirkosta maailman pelastuksen sakramenttina (*sacramentum salutis mundi*) vastakkaisina toisilleen. Sekä luterilaiset että katolilaiset voivat nykyään kuvata ja ymmärtää kirkon uskovien yhteisönä (*congregatio fidelium*) ja pyhien yhteytenä (*communio sanctorum*). ”Sanan kirkon” ja ”sakramentin kirkon” vastakkainasettelua ei enää näissä traditioissa ole. Kirkko ei ole yksi sakramentti lisää, vaan sakramentaalinen puite, jonka sisällä muut sakramentit toteutuvat. Kristus on itse läsnä ja toimii kirkossa. Siksi kirkko on salaperäisellä tavalla vaikuttava merkki, jokin joka armon voimalla saa aikaan sen, mitä se merkitsee.
309. Kirkko on laajassa merkityksessä sakramentti, jossa tuonpuoleinen ulottuvuus on erottamattomasti kytkeytynyt luotuun todellisuuteen. Kirkon näkymätön jumalallinen ulottuvuus on olemassa, ilmaisee itseään ja toimii näkyvissä historiallisissa ja inhimillisissä todellisuuksissa ja niiden kautta. Tässä on analogia jumalalliselle ja inhimilliselle luonnolle Jeesuksen Kristuksen yhdessä persoonassa. Tärkeimmät kirkon näkyvistä elementeistä ovat Pyhät kirjoitukset, apostolien opetus, sakramentit ja jumalallisesti asetettu virka. Ne ovat Jumalan pelastavan armon välineitä.
310. Maanpäällisenä yhteisönä kirkossa on virkoja ja palvelutehtäviä, jotka kantavat vastuuta kirkon toiminnasta sen perustavissa ilmauksissa, todistus (*martyria*), jumalanpalvelus (*leitourgia*) ja palvelu (*diakonia*), joiden tähtäyspiste on evankeliumin julistaminen ja eukaristian viettäminen. Konkreettisesti tämä toteutuu paikalliskirkossa. Uskontunnustuksen yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko on läsnä jokaisessa paikalliskirkossa Kolmiyhteisen Jumalan avaaman osallisuuden kautta elämään ja pelastukseen. Tähän liittyy ykseys ja yhteys toisten paikalliskirkkojen kanssa. Tämä ykseys ja yhteys tulee ilmi viime kädessä maailmanlaajassa paikalliskirkkojen yhteyden yhteydessä (*communio communionum ecclesiarum*).

Sakramentit yleensä

311. Erot sovittavan käsityksemme pohjalta sakramenteista yleensä (ks. 63–69) ja tehden eron suurempien sakramenttien (*sacramenta maiora*, kaste ja eukaristia) ja pienempien sakramenttien (*sacramenta minora*) välillä jumalallisesti asetettuina pyhinä toimituksina ja vaikuttavina sakramentaalisina välineinä Jumalan valtakunnan työssä voimme tehdä johtopäätöksen, että 1500-luvun oppituomiot liittyen sakramenttien lukumäärään eivät enää päde. Meillä on sama sakramentaalinen intentio toteuttaa kirkon tehtävää, ja olemme yksimielisiä, että kaste ja eukaristia ovat pääsakramentit, ja muut ovat suhteessa niihin.
312. Olemme saavuttaneet erot sovittavan yksimielisyyden kirkon virasta. Lisäksi eroista ymmärryksessämme muista pienemmistä sakramenteista (*sacramenta*

minora, konfirmaatio, rippi, sairaiden voitelu ja avioliitto) on tarvetta keskustella yksityiskohtaisesti tulevassa dialogissa.

Eukaristia

313. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristia on kirkon elämän keskus (ks. yksimielisyydestä 2.2.1.– 2.2.8.). Sekä yksittäinen uskova että kirkko saavat hengellisen elämänsä ja vahvistuksensa eukaristiasta. Osallistuminen messuun on kristillisen elämäntavan perusmuoto.
314. *Olemme yksimielisiä*, että valtuutus toimittaa sakramentteja annetaan vihkimyksessä, joka on lahja ja elinikäinen sitoumus.
315. *Olemme yksimielisiä*, että 1) Kristuksen uhri maailman syntien puolesta on ainutlaatuinen ja riittävä, eikä tätä uhria voida jatkaa, toistaa, korvata tai täydentää ja 2) Herra on läsnä eukaristiassa, ja hänen uhrinsa Golgatalla tulee läsnäolevaksi vaikuttavalla tavalla eukaristian vietossa.
316. *Olemme yksimielisiä*, että messun uhri perustuu Jeesuksen Kristuksen uhuriin ristillä. Jeesuksen Kristuksen ainutlaatuinen uhri tehdään eukaristiassa sakramenttaalisesti läsnäolevaksi. Anamneesin (*memoria*) kautta, joka murtaa ajan ja paikan rajat, hänen uhrinsa on läsnä (*repraesentatio*) ja aktualisoituu messussa. Kolmiyhteisen Jumalan toinen persoona on todellisesti läsnä eukaristiassa sovittavana ja lunastavana uhrina Jumalalle. Pappi toimii Kristuksen persoonassa (*in persona Christi*), kun hän konsekroi leivän ja viinin aineet ja kutsuu Pyhää Henkeä (*epiclesis*), jakaa konsekroidut elementit, Kristuksen ruumiin ja veren, ehtoolliselle osallistuville (*applicatio*) ja johtaa kiitosrukouksen.
317. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristian uhriluonne voidaan ilmaista monin tavoin. Eukaristian vieton yhteydessä me 1) tuomme vieton alkaessa leivän ja viinin alttarille uhrilahjana ja kiitoksen merkinä luomistyöstä; 2) Kristus on läsnä uhrattuna ja ristiinnaulittuna Herrana; 3) Eukaristia on sanoin ja teoin Kristuksen kärsimysuhrin muistamista (*memoria passionis*); 4) Kristuksen kärsimysuhri on läsnä eukaristiassa tässä ja nyt (*repraesentatio passionis*); 5) ristin hedelmät, vaikutukset ja lahja jaetaan henkilökohtaisesti uskovalle, joka ottaa sakramentin vastaan (*applicatio sacramentis*); 6) tuomme kiitosuhrin Jumalalle, kun tunnustamme syntimme, kiitämme, rukoilemme ja vietämme pyhää ehtoollista Kristuksen asetuksen ja apostolin kehotuksen mukaisesti (Room. 12:1); 7) eukaristia velvoittaa meidät uhraamaan itsemme keskinäisessä rakaudessa ja toisiamme palvellen.
318. *Olemme yksimielisiä* ja yhdyimme yhteiseen käsitykseen dokumentissa *Vastakainasettelusta yhteyteen*: ”Herran ehtoollisen sakramentissa Jeesus Kristus, tosi Jumala ja tosi ihminen, on kokonaan ja täydellisesti läsnä ruumiissaan ja veres-

sään leivän ja viinin merkkien alla” (*Eucharist* 16).³⁵⁷ Tämä yhteinen lausuma vahvistaa kaikki olennaiset elementit uskosta Jeesuksen Kristuksen eukaristiseen läsnäoloon, omaksumatta transsubstantiaation käsitteellistä terminologiaa, jota ei pidetä kirkkoja erottavana. Sekä katolilaiset että luterilaiset ymmärtävät, että ”korotettu Herra on ehtoollisessa läsnä ruumissaan ja veressään, jotka hän antoi jumaluudessaan ja ihmisyydessään lupauksen sanansa välityksellä leivän ja viinin lahjoissa Pyhän Hengen voimassa seurakunnan vastaanotettavaksi.” Katolilaisten ja luterilaisten käyttämät erilaiset ilmaisumuodot eukaristiasta ovat peräisin samasta uskon vakaumuksesta. Siten tämä ei ole kirkkoa jakava aihe. Molemmissa traditioissa halutaan korostaa, että Kristuksen ruumis ja veri ovat todella, todellisesti ja olemuksellisesti (*vere, realiter et substantialiter*) läsnä leivän ja viinin ulkoisissa merkeissä, niiden kanssa ja alla. Leipä ja viini muuttuvat (*mutari, conversio*) Kristuksen ruumiiksi ja vereksi eukaristian konsekraatiossa. Siksi konsekraatiossa sanotaan: ”Tämä on minun ruumiini”, ”Tämä on minun vereni”.

319. *Olemme yksimielisiä*, että katolilaiset ja luterilaiset ovat nykyisin lähentyneet toisiaan käsityksessä Kristuksen todellisesta läsnäolosta leivän ja viinin elementeissä eukaristian vieton jälkeen.
320. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristian vietto jakautuu kahteen suureen osaan, jotka yhdessä muodostavat yhden ainoan kulttitoimituksen: sanan jumalanpalvelukseen, joka käsittää Jumalan sanan julistamisen ja kuulemisen sekä eukaristian liturgiaan, jonka muodostavat leivän ja viinin edeskanto, eukaristinen rukous eli anafora konsekraatiosanoineen ja kommuunio. Konsekroivien sanojen ja kiitosrukouksen kautta, Isälle osoitetun uskon sanan myötä leivästä ja viinistä tulee Kristuksen ruumis ja veri Pyhän Hengen toiminnan kautta. Pyhällä ehtoollisella syömme Kristuksen ruumiin ja juomme hänen verensä. Epikleesirukouksessa me myös pyydämme, että voisimme arvollisesti vastaanottaa kommuunion uskossa ja saada voimaa rakastaa lähimmäistämme.
321. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristian vieton johtaa vihitty pappi tai piispa. Selebrantti toimii Kristuksen, pään, persoonassa ja kirkon nimessä. Siis vain henkilö, jonka on vihkinyt ja valtuuttanut pätevästi vihitty piispa voi toimittaa eukaristian kirkoissamme.
322. *Olemme yksimielisiä*, että Kristuksen uhrin, eukaristian ja kirkon välillä on läheinen ja perustava yhteys. Kirkko saa elämänsä eukaristiasta, koska eukaristia tekee läsnäolevaksi Kristuksen lunastusuhrin.
323. *Olemme yksimielisiä*, että eukaristia ilmentää kirkon ykseyttä ja juhlaa, jossa Kristuksen läsnäolo ja kristittyjen ykseys tulevat ilmi.
324. *Olemme yksimielisiä* eukaristian keskeisyydestä kirkon missiossa.

357 VY 154.

325. *Olemme yksimielisiä*, että ehtoollisen merkki on täydempi, kun se annetaan molemmissa muodoissa, sillä tuolloin eukaristisen aterian merkki ilmenee selkeimmin. Luterilaisessa käytännössä ehtoollinen molemmissa muodoissa on sääntö. Katolilaiset ovat yleisesti samaa mieltä tämän käytännön periaatteellisista eduista, mutta käytännön soveltaminen vaihtelee, ja ehtoollinen jaetaan monissa paikalliskirkoissa voittopuolisesti yhdessä muodossa. Kuitenkin Pohjoismaiden katolisissa paikalliskirkoissa ehtoollinen jaetaan usein molemmissa muodoissa. Yhteisen teologisen periaatteen näkökulmasta käytäntö, joka ei joka tapauksessa ole ehdoton, ei ole kirkkoja erottava.
326. Tämän yksimielisyyden valossa koskien perustotuuksia eukaristiasta uhrina perustuen Kristuksen ainutkertaisen uhrin läsnäoloon messussa näyttää kohutuulliselta sanoa, että molemmipuolisia 1500-luvun tuomioita ei voida enää soveltaa.

Yhteinen pappeus ja vihkimysvirka

327. *Olemme yksimielisiä* (ks. 194–197), että kaikki kastetut, jotka uskovat Kristukseen, osallistuvat hänen pappeuteensa, ja heidät on siten kutsuttu 'julistamaan hänen suuria tekojaan, joka teidät on pimeydestä kutsunut ihmeelliseen valoonsa' (1. Piet. 2:9). Siten yhdeltäkään jäseneltä ei puutu omaa osaa, jota hän hoitaa koko ruumiin tehtävässä (ApC 273). Evankeliumin julkisen julistamisen ja sakramenttien toimittamisen virka kirkossa on kuitenkin virka, johon sisältyy erityinen vastuu seurakunnan ykseydestä ja siten myös sen ohjauksesta (*Ministry* 17), eikä sitä ole siten uskottu kaikille.
328. *Olemme yksimielisiä*, että vaikka uskovien yhteinen pappeus ja palveluviran tai hierarkkinen pappeus eroavat toisistaan olemukseltaan eivätkä ainoastaan asteeltaan, ne kuitenkin liittyvät toisiinsa: kumpikin niistä on omalla erityisellä tavallaan osallistumista Kristuksen yhteen pappeuteen. Vihkimysvirkaa tulisi harjoittaa henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti.
329. *Olemme yksimielisiä*, että sanan ja sakramentin vihkimysvirka on jumalallisesti asetettu virka ja sellaisena Jumalan lahja kirkolleen. Virkaan vihityt ovat suhteessa, kuten ovat kaikki kristityt, sekä Kristuksen pappeuteen että kirkon pappeuteen. Vihkimysviran perusluonteinen ykseys tulee esiin sanan ja sakramentin palvelussa.
330. *Olemme yksimielisiä* (ks. 200–204), että kirkko on sakramentaalinen, koska Kristus on todellisesti läsnä kirkossa sanan ja sakramenttien kautta. Jeesuksen Kristuksen elävä läsnäolo kirkossa Hengen kautta on kirkon virkaan vihittyjen kaiken aidon johtajuuden lähde ja malli. Vihkimysvirka on konstitutiivinen kirkolle. Vihkimys on elämänpitäinen kutsumus, eikä sitä voida toistaa.
331. *Olemme yksimielisiä*, että vihkimys pyhään palveluvirkaan on sakramentaalinen. Se on instrumentaalinen toimitus, jossa rukoillaan Pyhän Hengen lahjaa ja

jossa tuo lahja välitetään Jumalan sanan lupauksien ja kätten päällepanemisen kautta. Katolisen opetuksen mukaan vihkimys on yksi sakramenteista. Luterilaisten tunnustuskirjojen mukaan on samoin mahdollista ymmärtää vihkimys, ”kätten päällepaneminen” sakramenttina, jos se ymmärretään vihkimyksenä Jumalan käskyyn ja lupauksiin perustuvaan sanan ja sakramenttien palvelun virkaan.

332. *Olemme yksimielisiä*, että vihkimyksen toimittavat pätevästi vihityt piispat, jotka edustavat kirkkoyhteisöä, sanan, rukouksen ja kätten päällepanemisen kautta. Vihkimys ymmärretään instrumentaalisesti ja sakramentaalisesti vaikuttavaksi toimitukseksi, jossa virka annetaan konkreettisesti. Vihkimyksessä Isä Jumala lahjoittaa Kristuksen oman palveluviran (*in persona Christi*) ja Pyhä Henki pyhittää ja antaa armolahjoja kirkon virkaan. Siten vihkimysvirka ymmärretään osallistumisena Kolmiyhteisen Jumalan missioon kirkon yhteydessä (*koinonia*). Sen kristologiset ja pneumatologiset juuret ovat koko kirkon apostolisuudessa, jossa kaikkien uskovien pappeus ja vihkimysvirka toimivat yhdessä toisiaan täydentäen.
333. *Olemme yksimielisiä*, että sekä miehillä että naisilla on tärkeä kutsumus kirkon palvelutehtävässä maailmassa. Voidaan kysyä, kestääkö perusyksimielisyys vihkimysviran sakramentaalisuudesta, vaikka on erilaisia näkemyksiä siitä, kuka voidaan vihkiä.

Diakoninvirka

334. *Olemme yksimielisiä*, että (ks. 211–216) piispan toimittamassa vihkimyksessä annetaan diakoneille, papeille ja piispoille sanan, rukouksen ja kätten päällepanemisen kautta Pyhän Hengen lahja erityisen viran tehtävien täyttämiseksi. Tämän kolmisäikeisen viran kehittyminen voidaan nähdä Pyhän Hengen johdatuksen ilmentymänä, ja se on enemmän kuin seurausta pelkistä mielivaltaisista inhimillisistä ratkaisuksista.
335. *Olemme yksimielisiä*, että termi ”ordinaatio” on varattu sakramentaaliselle toimitukselle, jossa vihitään piispoja, pappeja ja diakoneja. Piispan toimittama kätten päällepaneminen muodostaa vihkimyksen näkyvän merkin.
336. *Olemme yksimielisiä*, että diakoninviralla on juurensa Uuden testamentin käsityksessä virasta. Se hoitaa Kristuksen kirkolleen antamia pysyviä tehtäviä ja perustuu Uudessa testamentissa ja jo apostolisena aikana tunnettuun diakonin (*diakonos*) palveluvirkaan (esim. Fil. 1:1; 1. Tim. 3:8).
337. *Olemme yksimielisiä*, että diakonit osallistuvat Kristuksen tehtävään omalla erityisellä tavallaan. Katolisessa kirkossa diakonit palvelevat avustamalla piispaa ja pappeja ehtoollisen viettämisessä, avioliittoon vihkimisessä ja siunaamisessa, evankeliumin julistamisessa, hautajaisten vietossa ja monenlaisessa rakkaudenpalvelussa, muiden tehtävien ohessa. Luterilaisessa perinteessä diakonien palve-

luvrika kiinnittyy samoin kirkon eukaristiseen elämään. Luterilaisten diakonien konkreettiset tehtävät ja koulutus suuntautuvat kuitenkin pitkälti erilaisiin sosiaalisiin ja karitatiivisiin toimiin, köyhien ja heikoimmassa asemassa olevien auttamiseen ja Kristuksesta todistamiseen maailmalle uskossa ja rakkaudessa. Diakonit julistavat myös evankeliumia, opettavat ja hoitavat liturgisia tehtäviä avustamalla piispaa tai pappia ehtoollisen jakamisessa, toimimalla lukijoina ja johtaen esirukouksia. He voivat viedä ehtoollisen sakramentin vanhuksille ja sairaille, jotka eivät pysty osallistumaan messuun.

338. *Olemme yksimielisiä*, että diakonien kirkollinen ja hengellinen identiteetti heidän diakonisissa tehtävissään liturgisessa ja pastoraalisessa elämässä tai sosiaalisissa ja karitatiivisissa teoissa saa vahvistuksen apostoleilta periytyvällä kätten päällepanemisella. Tämä sitoo heidät lähemmin alttariin, ja Pyhän Hengen lahja, karisma ja diakonaatin sakramentaalinen armo tekee heidän palvelustehtävänsä hedelmällisemmäksi.

Piispanvirka

339. *Olemme yksimielisiä* (ks. 219–259), että piispanvirka on olennainen kirkolle pyrkimyksessä olla uskollinen jumalalliselle apostoliselle tehtävälle Pyhän Hengen ohjauksessa. Kirkon apostolisuuden lähteenä on elävä ja läsnäoleva Herra (sakramentaalinen näkökulma), ja se tulee konkreettiseksi historiallisessa jatkuvuudessa apostolisen kirkon pysyvissä rakenteissa (historiallinen näkökulma).
340. *Olemme yksimielisiä*, että piispanviran auktoriteetti perustuu Jumalan sanan auktoriteettiin. Kun piispat julistavat evankeliumia, he toimivat Kristuksen nimessä ja hänen auktoriteetillaan. Piispoilla on erityinen vastuu kirkon apostolisesta lähetystehtävästä johtamalla hiippakuntiaan hengellisesti yhdessä koko Jumalan kansan kanssa (*sensus fidelium*). Tässä tehtävässään piispat ovat Kristuksen ympärille kokoontuneiden ja hänen lähettämiensä apostolien seuraajia. Jumalallinen laki velvoittaa seurakuntia ja pappeja kuuntelemaan piispoja kunnioittaen heille annettua tehtävää julistaa evankeliumia ja toimittaa sakramenteja, antaa anteeksi syntejä ja hylätä evankeliumin kanssa ristiriidassa olevat opit.
341. *Olemme yksimielisiä*, että piispanvihkimyksen perusteella piispan auktoriteetti on *asianomaista*, koska hän harjoittaa sitä omissa nimissään, *pysyvää*, koska se perustuu piispanvihkimykseen ja *välitöntä*, koska hän voi harjoittaa sitä suoraan ilman velvollisuutta käyttää välittäjiä. Kuitenkin myös tässä yhteydessä hänen käyttämänsä auktoriteetti on henkilökohtaista, kollegiaalista ja yhteisöllistä. Piispa hoitaa virkaansa myös omassa paikalliskirkossaan vain yhteydessä pysyvään piispojen yhteisöön sekä koko kirkon apostolisuuden palveluksessa. Katoliset piispat eivät ole paavin sijaisia eivätkä luterilaiset piispat arkkipiispan sijaisia. Jokaisella piispalla on valtuutus omassa hiippakunnassaan, ja hänet on

lähetetty palvelemaan Kristuksen kirkkoa. Piispalla ei ole absoluuttista valtaa, vaan sitä säätelevät evankeliumi ja kirkko-oikeus.

342. *Olemme yksimielisiä*, että opetusauktoriteettiin ja pastoraaliseen kaitsentaan nähden kaikki piispat ovat osa yhtä kollegiota. He harjoittavat tätä virkaansa yksilöllisesti suhteessa siihen osaan Jumalan kansasta, joka on annettu heidän huostaansa. Harjoittaessaan virkaansa piispojen tulisi seistä keskellä laumaansa kuten hyvien paimenten, jotka tuntevat lampaansa ja joiden lampaat tuntevat heidät. Heidän tulisi harjoittaa kaitsentavaltaansa ei herroina, vaan palvelijoina.
343. *Olemme yksimielisiä*, että piispojen tärkeimpien tehtävien joukossa nousee evankeliumin julistaminen ensi sijalle. Piispathan ovat uskon julistajia, jotka johdattavat uusia opetuslapsia Kristuksen tykö, ja he ovat virallisia eli Kristuksen arvovallan saaneita opettajia, jotka saarnaavat heille uskotulle kansalle uskon- ja elämänohjeita, valistavat uskovia Pyhän Hengen valolla.
344. *Olemme yksimielisiä*, että piispanviran tulee palvella kirkon apostolista misiota. Piispoilla on opettajan, paimenen ja papin tehtävä. He osoittavat tietä Jumalan sanalla, johtavat kirkkoa rukouksessa ja lähetystehtävässä ja hoitavat sakramentteja. Tässä viitekehyksessä heillä on erityinen tehtävä kaitsea hiippakuntaansa sekä vihkiä uusia kirkon viranhaltijoita apostolisen suksession kautta.
345. *Olemme yksimielisiä*, että apostolisen jatkuvuuden perusta on kirkon vakaa keskittyminen Jeesuksen Kristuksen sovituskuolemaan ja ylösnousemukseen sekä apostolinen todistus tästä evankeliumista. Apostolisuus on jatkuvuutta uskossa kirkon elämässä sekä kirkon rakenteissa ja virassa. Piispanvihkimys historiallisessa ja apostolisessa suksessiossa kätten päällepanemisen kautta on kirkon apostolisuuden perustava osa ja sen ilmaus. Tämä apostolinen traditio sisältää monia elementtejä, joissa sakramentaalinen ja historiallinen ulottuvuus täydentävät toisiaan.
346. *Olemme yksimielisiä*, että piispasta ei tule vihittäessä ensin piispaa ja vasta sen jälkeen piispainkollegion jäsentä, vaan hän on piispa sen kautta, että hänet on sakramentaalisesti asetettu osaksi kollegiota.
347. *Olemme yksimielisiä*, että dialogikumppanimme on säilyttänyt monia apostolisuuden ulkoisia ja sisäisiä elementtejä ja että tämä koskee suksessiota uskossa ja elämässä sekä kirkon apostolista rakennetta. Tunnustamme myös, että kirkkojemme virka on täyttänyt tehtävänsä säilyttää uskollisuus apostoliselle evankeliumille niissä keskeisissä uskonkysymyksissä, joita käsitellään *Yhteisessä julistuksessa vanhurskauttamisopista*.

Pietarinvirka

348. *Olemme yksimielisiä* (ks. 260–275), että Jeesus Kristus antoi suoraan Pietarille tehtävän ”ruoki minun lampaistani” (Joh. 21:15–17), ”vahvista veljiäsi” (Luuk. 22:32) sekä ”sitoo ja vapauttaa” (Matt. 16:18–19) ja että Pietarilla oli

johtava pastoraalinen ja opetustehtävä opetuslasten joukossa. Samalla Jeesus antoi apostolintehtävän kaikille apostoleille (Matt. 18:18; 28:18–20). Tämä tehtävä julistaa evankeliumia, kastaa ja opettaa on jumalallisesti asetettu (*iure divino*). Pietarinvirka on kuitenkin kehittynyt historiallisesti siihen muotoon, jossa tunnemme sen nykyään. Jo varhaisessa kirkossa Rooman piispalla oli tietty primaatti kirkossa. Ekumeeninen tehtävämme on nyt ymmärtää paremmin, ekumeenisesti, pietarinvirkaa koskeva jakamattoman kirkon perintö, reformaation motiivit ja nykytodellisuus siten, että palvelisimme kirkon missiota ja palvelutehtävää. Nämä pyrkimykset edistää ykseyttä, todistusta ja palvelua voidaan nähdä Jumalan tahdon mukaisina.

349. *Olemme yksimielisiä*, että kun luterilais-katolinen erot sovittava yhteisymmärrys pietarinviran teologisesta ja käytännöllisestä uudistuksesta saavutetaan, Rooman piispa voi toimia kirkon ykseyden näkyvänä merkinä ja instrumenttina.
350. *Olemme yksimielisiä*, että pietarinvirka tulisi nähdä koko kirkon apostolisuuden kontekstissa, koko kirkon yhteyttä henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti palvelevana. Mitä tulee maailmanlaajan kirkon (*communio ecclesiarum*) näkyvään ykseyteen ekumenian tavoitteena, pietarinviran kytkeytyneisyys kollegiaalisiin ja synodaalisiin rakenteisiin, jotka sisältävät koko Jumalan kansan, yhdessä subsidiariteettiperiaatteen kanssa, ovat lisäksi välttämättömiä edellytyksiä ekumeeniselle lähentymiselle. Tämä sisältää kanoniset päätökset tukea näitä ratkaisuja Vatikaanin II kirkolliskokouksen antaman suunnan mukaisesti.
351. *Olemme yksimielisiä*, että Raamattu normin antavana normina (*norma normans*) ja Jeesuksen Kristuksen evankeliumi Jumalan sanan ytimenä ovat perustavia kirkon apostoliselle missiolle ja opetustehtävälle. Pietarinvirka ja opetusvirka, jotka palvelevat ja edistävät tätä keskeistä sanomaa voivat hyödyttää koko kristikuntaa. Haluamme tukea yhteisiä yrityksiä tulkita Rooman piispan virka koko kirkon apostolisuuden kontekstissa *Vastakkainasettelusta yhteyteen*-asiakirjan kuvaamien ekumeenisten kehotusten valossa: “Luterilaisten ja katolilaisten tulisi yhdessä löytää uudelleen Jeesuksen Kristuksen evankeliumin voima omalle ajallemme. ... Katolilaisten ja luterilaisten tulee todistaa yhdessä Jumalan armosta julistamalla evankeliumia ja palvelemalla maailmaa.”
352. *Olemme yksimielisiä*, että Rooman piispa hoitaa piispan velvollisuuksia: voima tai Jumalan käsky saarnata evankeliumia, antaa anteeksi ja pidättää syntejä ja viettää sakramentteja. Pietarinvirka ymmärretään kirkon sakramentaalisen luonteen kautta merkiksi ja koko kirkon eheyden ja ykseyden palveluksi. Tämän palveluviran piispallinen luonne osoittaa sen merkityksen ytimen, joka on olla merkki apostolisesta identiteetistä koko kirkon jumalallisessa tehtävässä.
353. *Olemme yksimielisiä*, että paavin erehtymättömyysopin ja jurisdiktiota koskevan primaatin tarkoituksena voidaan ymmärtää olevan 1) auttaa varmistamaan, että kirkon ykseys kristillisen uskon perustavissa kysymyksissä on turvattu silloin, kun ne ovat uhanalaiset ja 2) varjella evankeliumin julistamisen va-

pautta. Kun katolilaiset puhuvat erehtymättömyydestä, luterilaiset puhuvat *status confessionis*-tilanteesta ilmauksena vakaasta sitoutumisesta torjua uudet epäkristilliset opit, jotka ovat Raamatun sekä apostolisen ja katolisen uskon vastaisia, kuten ilmaistaan Augsburgin tunnustuksen loppusanoissa. Kaikissa tehtävissään Rooman piispa on sidottu olemaan ehdottoman uskollinen apostoliselle uskolle ja Kolmiyhteisen Jumalan ilmoitukselle Kristuksessa.

354. *Olemme* yksimielisiä, että vastuun kantaminen kirkon ykseydestä ja sen pysymisestä kristillisessä uskossa ja rakkaudessa kuuluu sekä paikalliskirkolle että alueelliselle ja maailmanlaajalle paikalliskirkkojen yhteisölle. Sitä harjoitetaan henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti. Rooman piispan primaatilla on erityinen paikka ja tehtävä säilyttää ja edistää tätä maailmanlaajaa yhteyttä. LG 13 lausuu: ”Kirkollisen yhteyden piiriin kuuluvat laillisin oikeuksin myös eri osakirkot, joilla on omat perinteensä, ilman että tämä vähentää Pietarin istuimen johtoasemaa, sillä se johtaa koko tätä rakkauden yhteisöä,[11] suojaa lain sallimia eroavuuksia ja samalla valvoo, että moninaisuus ei vahingoita ykseyttä vaan pikemminkin edistää sitä”. Jo muotoutumassa oleva yksimielisyytemme viittaa siihen, että opin paavin primaatista ei tarvitse olla kirkkoja jakava ero, jos paavia ei eroteta kirkkoyhteisöllisestä rakenteesta.
355. Näemme tänään, että Rooman piispa on *de facto* ei vain katolilaisten vaan myös muiden kirkkojen johtajien ja jäsenten paimen. *Suositamme*, että luterilaiset ja katolilaiset jatkavat yhteistä pohdintaa pietarinviran merkityksestä kirkolle tänään vastauksena paavi Johannes Paavali II:n kutsuun, jonka hän esitti kiertokirjeessä *Ut unum sint* harkita hänen kanssaan, miten Rooman piispa voi harjoittaa virkaansa yhteydessä toisten kirkkojen kanssa.

Kokoavia johtopäätöksiä

356. Olemme tässä julistuksessa ilmaisseet yksimielisyyden uskon perustotuuksista, jotka koskevat kirkon ymmärtämistä Jumalan lähetyksen (*missio Dei*) sakramentaliseksi merkiksi ja välineeksi maailmassa (vrt. 25–49).
357. Kuten on todettu aiemmissa dialogeissa, luterilaisilla ja katolilaisilla on laaja yhteisymmärrys eukaristian ymmärtämisestä. Yksimielisyys eukaristiaa käsittelevistä perustotuuksista on perusteellisesti tuotu esille (vrt. 2.2.1.–2.2.8.): 1) eukaristian keskeinen asema kirkon elämässä; 2) Kristuksen tosi, todellinen ja olemuksellinen läsnäolo; 3) eukaristia muistamisena ja uhrina; 4) epikleettisen rukouksen rooli; 5) eukaristia ja vihkimysvirka, 6) kommuunio molemmissa muodoissa. Johtopäätös on, että välillämme on yksimielisyys eukaristiaa koskevista perustotuuksista. Tämän yhteisymmärryksen valossa jäljelle jäävät erot kielessä, teologisessa muotoilussa ja painotuksissa eukaristian ymmärtämisessä, joita on käsitelty yhteisymmärrystä selventävissä osioissa, ovat hyväksyttäviä. Siksi luterilaisten ja katolilaisten tekemät selvennykset eukaristian ymmär-

- tämisessä ovat eroavuudessaan avoimia toiselle eivätkä tuhoa yksimielisyyttä perustotuuksista.
358. 1500-luvun oppituomiot, jotka liittyvät oppiin eukaristiasta, näyttäytyvät uudessa valossa: luterilainen opetus, joka on esitetty tässä asiakirjassa, ei ole Trenton kirkolliskokouksen oppituomioiden alainen. Luterilaisten tunnus-tuskirjojen oppituomiot eivät sovellu katolisen kirkon opetukseen, joka on esitetty tässä asiakirjassa.
359. Oppiin eukaristiasta liittyvien oppituomioiden vakavuutta ei tule kuitenkaan jättää huomiotta. Muutamat olivat varsin perusteltuja. Ne jäävät meille terveiksi varoituksiksi, joihin meidän täytyy kiinnittää huomiota opetuksessamme ja käytännössämme.
360. Olemme ilmaisseet yksimielisyytemme virkaa koskevista perustotuuksista, mukaan lukien yhteinen pappeus ja vihkimysvirka (vrt. 194–197), vihkimysvirka oleellisena osana kirkon sakramentaalisuutta (vrt. 200–204) ja diakoninvirka (vrt. 211–216). Erot sovittava yksimielisyys (*differentiating consensus*) piispan virasta (vrt. 219–259) sisältää: 1) sakramentaalinen piispallinen vihkimys sanan, rukouksen ja käten päällepanemisen kautta; 2) piispanvirka apostolisessa suksessiossa merkinä uskollisuudesta jumalalliselle tehtävälle; 3) piispojen auktoriteetti; 4) piispanvirka kirkon apostolisen mission palveluksessa ja 5) piispanvihkimyksen apostolinen ulottuvuus.
361. Pietarinvirasta on kasvava yhteisymmärrys (vrt. 260–275) näistä aihepiireistä: 1) raamatullinen tausta; 2) apostoli Pietarin jumalallinen tehtävä ja pietarinvirka tänään; 3) ykseyden virka; 4) pietarinvirka koko kirkon apostolisuuden yhteydessä; 5) Rooman piispan piispanvirka; 6) hänen roolinsa evankeliumin julistamisen suojelemisessa ja kristillisen uskon perustavien totuuksien varjelemisessä.
362. Ennen Vatikaanin II kirkolliskokousta ei ollut kirkon opetusviran lausumia luterilaisen kirkon vihkimysviran pätevyydestä tai pätemättömyydestä, vaikka perinteisesti ajateltiin, että se ei ollut pätevä. UR 22 lausuu: “Eronneilta kirkollisilta yhteisöiltä puuttuu tosin täysi yhteys meihin, vaikka sen pitäisi seurata kasteen mukana, eivätkä ne meidän uskomme mukaan, lähinnä pappeuden sakramentin puuttumisen [*sacramenti ordinis defectum*] vuoksi, ole säilyttäneet myöskään eukaristian salaisuuden alkuperäistä ja täydellistä olemusta. Kuitenkin ne viettäessään pyhässä ehtoollisessa Herran kuoleman ja ylösnousemuksen muistoa tunnustavat, että se kuvaa elämää Kristuksen yhteydessä, ja odottavat hänen kunniaakasta paluutaan.” Kun on käyty viisikymmentä vuotta luterilais-katolista dialogia, hyväksytään laajalti, että ilmaus *defectus ordinis* ei merkitse täydellistä puuttumista vaan puutetta viran täydessä muodossa.
363. Olemme esittäneet raportissa luterilais-katolisen kasvavan yksimielisyyden kirkosta, eukaristiasta ja virasta sakramentaalisen kommuunio-ekklesiologian yhteydessä. Tältä pohjalta näyttää oikeutetulta sanoa, että olemme tiellä kohti kasvavaa yhteyttä (*communio*). Prosessin ja sen tulosten kautta olemme voineet

ottaa askeleen eteenpäin. Metodi ja tulokset tästä luterilais-katolisesta erot sovittavasta yksimielisyydestä uskon perustotuuksista liittyen kirkkoon, eukaristiaan ja virkaan kokoa ja muotoilee tuoreesti tuloksia aiemmista dialogeista. Niin tehdessään se sanoo enemmän yhteisestä käsityksestämme näistä ydinasioista kuin on sanottu aiemmin. Toivomme, että tämä metodi ja tulokset, jotka sen avulla on saavutettu, voivat toimia mallina katolis-luterilaisen ykseyskomission tulevalle työlle kohti yhteistä julistusta kirkosta, eukaristiasta ja virasta. Tämä merkitsisi ratkaisevaa askelta eteenpäin kirkollisessa yhteydessämme. Olemassa olevan työn pohjalta näyttää mahdolliselta, Pyhän Hengen ohjauksessa, työskennellä eteenpäin läpikäyden ymmärryksessämme olevia eroavuuksia, kunnes erot menettävät kirkkoja jakavan luonteensa. Jäljelle jäävät erot on julistuksessa ilmaistu perustavan yksimielisyyden pohjalta, joka meillä on apostolisen uskon ymmärtämisessä. Nämä erot ovat siksi oikeutettuja. Vaikka on jäljelle jääviä asioita, joista tulee keskustella, voimme olla toiveikkaita sen suhteen, että lopulta katolinen kirkko voi tunnustaa luterilaisen kirkkoyhteisön jäsenkirkkojen eukaristian ja viran ja että luterilaiset voivat samoin tunnustaa katolisen kirkon eukaristian ja viran.³⁵⁸

364. On todennäköistä, että parantumisprosessi kohti kirkkojen kirkkoyhteisöä (*communio ecclesiarum*) kestää pitkän ajan. Kirkollinen yhteys katolisen kirkon ja Rooman piispan kanssa merkitsisi nykyolosuhteissa, että luterilaisen kirkkoyhteisön kirkoilla olisi edelleen oma liturginen ja juridinen rakenteensa ja että sen jäsenkirkot olisivat uskollisia ekumeenisille velvoitteille, joita niillä on muiden kirkkojen kanssa. Ne olisivat kuitenkin yhteydessä paavin kanssa paikalliskirkkojen maailmanlaajan yhteyden merkinä.³⁵⁹ Samanaikaisesti parantumisprosessia tulisi jatkaa kohti täyttä yhteyttä, ykseyttä moninaisuudessa, joka kuuluu maailmanlaajan kristillisen kirkon katoliseen luonteeseen Kristuksen ruumiina, Jumalan kansana ja Pyhän Hengen temppelinä.
365. Raportissa *Facing Unity* (1985) roomalaiskatolinen/luterilainen yhteinen komissio hahmotteli malleja, muotoja ja vaiheita katolis-luterilaiselle kirkolliselle yhteydelle, jotka voisivat olla avuksi muotoiltaessa näkyä asteittaisesta lähentymisestä kohti kirkon näkyvää ykseyttä. Tulevaisuuteen liittyen raportti totesi "alustavasta tunnustamistapahtumasta": "Siihen kuuluvat sitova tunnustuksellinen julistus ja tilanteeseen sopiva liturginen vietto, jossa, jos mahdollista, pidettäisiin ensimmäinen yhteinen vihkimys merkinä alkavasta yhteisestä *episkopén* harjoittamisesta. Tällä tavoin aloitettu kirkollinen yhteys avaa mahdollisuuksia sakramentaaliseen ja erityisesti eukaristiseen yhteyteen,

358 Vrt. *Facing Unity*, 21–22. *Ministry A* 4.2, art. 83: "Sellainen tunnustaminen voi tapahtua vain asteittain. Erilaiset askeleet johtavat virkojen vastavuoroisesta kunnioittamisesta käytännöllisen yhteistyön kautta toisen kirkon viran täyteen tunnustamiseen, mikä tarkoittaa ehtoollisyhteyden hyväksymistä. ... Meistä näyttää, että suuntana on nyt seuraavien askelten ottaminen virkojen täyden tunnustamisen suuntaan."

359 Parantamisprosessista katso ehdotukset *Facing Unity* ja CEC 6.4.

jonka muodot on katolisen puolen selvitettävä olemassa olevan kanonisen lain pohjalta.”³⁶⁰ Luterilaisten kirkkojen pitäisi myös antaa asianmukaisia suunta-
viivoja käytännön toteutuksesta.

366. Yksimielisyytemme uskon perustotuuksista, joka on ilmaistu tässä, tulisi vaikuttaa kirkkojemme elämään ja opetukseen – edellyttäen, että kirkkomme hyväksyvät lopputuloksen. Tulosten kestävyys koetellaan käytännössä. Tässä suhteessa on painoarvoltaan erilaisia kysymyksiä, joita on selvitettävä edelleen. Niihin sisältyvät pienemmät sakramentit (*sacramenta minora*), pyhässä Raamatussa ilmaistun Jumalan sanan suhde kirkon opilliseen opetukseen, naisten pappisvihkimys, moraalinen päätöksenteko, yhteinen pappisvihkimys ja viran hoitaminen käytännössä sekä kanoniset kysymykset.
367. *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* (1999), luterilais-katolisen ekumenian virstanpylväs, kokosi paikallisten ekumeenisten dialogien hedelmiä. Julistus vakuutti, että ”luterilaiset kirkot ja roomalaiskatolinen kirkko jatkavat yhteisiä pyrkimyksiä syventää yhteisymmärrystään vanhurskauttamisesta”. Kysymyksiin, jotka tarvitsevat lisäselvennystä, luettiin muiden muassa kirkko-oppi, virka ja sakramentit. Ruotsalais-suomalaisessa luterilais-katolisessa dialogiraportissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* (2010) ja suomalaisessa dialogiraportissa kirkosta, eukaristiasta ja virasta olemme syventäneet yhteisymmärrystämme näistä asioista. Näyttää siltä, että tarvitaan yhteinen julistus kirkosta, eukaristiasta ja virasta seuraavana askeleena, kuten kardinaali Kurt Kochin aloite osoittaa.
368. Tämä dokumentti soveltaa erot sovittavan yksimielisyyden (*differentiating consensus*) menetelmää muotoillen yhteisymmärryksiä ja selväten niitä. Tämä on yhteinen lausuma ”kasvussa olevasta kirkollisesta yhteydestä”. Dialogi toivoo palvelevansa rohkaisuna, koska se on onnistunut sanomaan enemmän kuin aiemmat dialogit. Tuloksen on ajateltu olevan lahja ja mahdollinen malli tulevalle työlle kohti kasvavaa kirkollista yhteyttä kansainvälisessä teologisessa dialogissa ja sen kautta.
369. Kiitämme Herraa tästä ratkaisevasta askeleesta eteenpäin tiellä kohti kirkon jakautumisen voittamista. Pyydämme Pyhää Henkeä johtamaan meitä eteenpäin kohti Kristuksen tahtomaa täyttä näkyvää ykseyttä.³⁶¹

360 *Facing Unity*, osa II, luku 7, alaviite 165.

361 Vrt. YJV 40–44.

Liite 1: Luterilaisia ja katolisia eukaristisia rukouksia

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon messujärjestyksen eukaristinen rukous 3:

Herra, meidän Jumalamme, sinä olet kaikkivaltias ja pyhä.
Sinä annoit elämän koko luomakunnalle
ja loit ihmisen omaksi kuvaksesi.
Sinä et jättänyt meitä synnin ja kuoleman valtaan
vaan lupasit profeettojen kautta pelastuksen päivän.
Kun aika koitti, sinä lähetit Poikasi.
Hän syntyi ihmiseksi ja lunasti meidät ristillä.
Hänessä sinä teit rauhan kanssamme.
Me rukoilemme sinua:
Lähetä Pyhä Henkesi ja siunaa nämä lahjat, leipä ja viini,
joiden kautta tulemme osallisiksi Kristuksen ruumiista ja verestä,
kun vietämme pyhää ehtoollista niin kuin hän itse on meitä käsenyt.

*Herramme Jeesus Kristus, sinä yönä, jona hänet kavallettiin,
otti leivän, siunasi (+), mursi ja antoi sen opetuslapsilleen sanoen:
Ottakaa ja syökää, tämä on minun ruumiini,
joka annetaan teidän puolestanne. Tehkää se minun muistokseni.*

*Samoin hän otti maljan, kiitti (+) ja sanoi:
Ottakaa ja juokaa tästä, te kaikki.
Tämä malja on uusi liitto minun veressäni,
joka vuodatetaan teidän puolestanne
syntien anteeksiantamiseksi.
Niin usein kuin te siitä juotte,
tehkää se minun muistokseni.*

Me muistamme Poikasi pelastavaa kärsimistä,
kuolemaa, riemullista ylösnousemusta ja taivaaseen astumista.
Me odotamme hänen paluutaan kirkkaudessa.
Anna meille Pyhä Henkesi,
että ottaisimme uskossa vastaan ehtoollisen lahjan.
Tee meistä yksi ruumis Kristuksessa
ja johdata meidät rakkauden tekoihin,
sinulle kiitokseksi ja kunniaksi.
Hänen kauttaan, hänen kanssaan ja hänessä
kuuluu sinulle, kaikkivaltias Isä,
Pyhän Hengen yhteydessä
kunnia ja kirkkaus aina ja ikuisesti.

S: Amen.

Roomalainen messukirja, toinen eukaristinen rukous:

Totisesti olet pyhä, Isä Jumala, kaiken pyhyiden lähde.
Sen vuoksi pyydämme sinua: pyhitä Hengelläsi nämä lahjat,
niin että niistä tulee meille Herramme Jeesuksen Kristuksen ruumis + ja veri.

Päivänä, jona hänet kavallettiin ja hän vapaaehtoisesti lähti kärsimisen tielle,
hän otti leivän, kiitti, mursi sen ja antoi opetuslapsilleen sanoen:

*OTTAKAA JA SYÖKÄÄ TÄSTÄ KAIKKI: TÄMÄ ON MINUN RUUMIINI,
JOKA TEIDÄN EDESTÄNNE ANNETAAN.*

Samoin hän aterian jälkeen otti maljan, kiitti ja antoi sen opetuslapsilleen sanoen:

*OTTAKAA JA JUOKAA TÄSTÄ KAIKKI: TÄMÄ ON MINUN VERENI MALJA,
UUDEN JA IKUISEN LIITON VERI, JOKA TEIDÄN JA MONIEN EDESTÄ
VUODATETAAN SYNTIEN ANTEEKSI ANTAMISEKSI. TEHKÄÄ TÄMÄ
MINUN MUISTOKSENI.*

Tämä on uskon salaisuus.

Me julistamme sinun kuolemaasi, Herra, ja vietämme sinun ylösnousemustasi siihen
saakka, kun kunniassa tulet.

Muistaen Poikasi kuolemaa ja ylösnousemusta me kannamme sinun eteesi, Isä, elämän
leivän ja pelastuksen maljan. Me kiitämme sinua, että olet kutsunut meidät seisomaan
kasvojesi edessä ja palvelemaan sinua. Nöyrästi rukoilemme sinua: lahjoita meille
osallisuus Kristuksen ruumiiseen ja vereen ja kokoa meidät yhteen Pyhässä Hengessä.

Muista kirkkoasi, joka on levinnyt yli maan piirin, ja tee se täydelliseksi rakkaudessa
yhdessä paavimme N:n, piispamme N:n ja kirkon koko papiston kanssa.

Muista myös niitä läheisiämme, jotka ovat nukkuneet pois ylösnousemuksen toivossa,
ja kaikkia, jotka sinun laupeutesi saattamina ovat lähteneet tästä elämästä. Päästä
heidät valkeuteen kasvojesi eteen. Armahda meitä kaikkia, että pääsisimme osallisiksi
iankaikkisesta elämästä autuaan Jumalansynnyttäjän, Neitsyt Marian, autuaan Joosefin,
hänen puolisonsa, autuaiden apostolien ja kaikkien pyhien kanssa, jotka aikojen alusta
ovat olleet sinulle otolliset, kiittääksemme ja ylistääksemme sinua Poikasi, Jeesuksen
Kristuksen, kautta.

Hänen kauttaan, hänen kanssaan ja hänessä sinulle, Jumalalle, kaikkivaltiaalle Isälle,
Pyhän Hengen yhteydessä kaikki kunnia ja kirkkaus iankaikkisesta iankaikkiseen.
Aamen.

Liite 2: Rakenteellisia elementtejä katolisissa ja luterilaisissa vihkimysliturgioissa

TAULUKKO 1: KESKIAIKAISTEN KAAVOJEN YLEISIÄ RAKENTEELLISIA ELEMENTTEJÄ¹

RUKOUS	JUMALAN SANA	KÄTTEN PÄÄLLE-PANEMINEN	PUKEMINEN	VOITELU	INSTRUMENTTIEN VÄLITTÄMINEN
--------	--------------	-------------------------	-----------	---------	-----------------------------

TAULUKKO 2: REFORMAATIOKAAVOJEN YLEISIÄ RAKENTEELLISIA ELEMENTTEJÄ

RUKOUS	Yleinen rukous / Litania	Henki-epikleesi	Ordinaatio-rukous (Prex ordinationis)	(Ordinaatio-formula)	KÄTTEN PÄÄLLE-PANEMINEN
JUMALAN SANA	Lukukappale	Selitys / Puhe / Saarna	Kehottaminen		

¹ Sander 2004, 241.

**TAULUKKO 3: REFORMAATIOKAAVOJEN YLEISTEN
RAKENTEELLISTEN ELEMENTTIEN TEHTÄVÄ¹**

RUKOUS	JUMALAN SANA
anabaattis-katabaattinen	konstitutiivinen ja vaikuttava
(Ordinaatioformula)	
sanallis-keskittävä	
KÄTTEN PÄÄLLEPANEMINEN	
performatoris-keskittävä	

PYHÄN HENGEN VÄLITTÄMINEN
VIRAN VÄLITTÄMINEN

¹ Sander 2004, 242.

TAULUKKO 4: VIHKimyksen rakenne roomalaisessa riitissä

PIISPANVIHKIMYS	PAPPISVIHKIMYS	DIAKONINVIHKIMYS
P=piispa		
Vihittävän esittely	Vihittävien esittely	Vihittävien esittely
Paavillisen tekstin lukeminen	Piispan suorittama valinta	Piispan suorittama valinta
Seurakunnan hyväksyntä	Seurakunnan hyväksyntä	Seurakunnan hyväksyntä
<i>SANAN LITURGIA</i>	<i>SANAN LITURGIA</i>	<i>SANAN LITURGIA</i>
<i>ad libitum: Veni Creator Spiritus</i>	<i>ad libitum: Veni Creator Spiritus</i>	<i>ad libitum: Veni Creator Spiritus</i>
Vihittävän lupaukset	Vihittävien lupaukset	Vihittävien lupaukset
	Kuuliaisuuden lupaus	Kuuliaisuuden lupaus
Litania	Litania	Litania
Kätten päällepaneminen: kaikki piispat	Kätten päällepaneminen: (P ja papit)	Kätten päällepanemi- nen: (P)
Evankeliumikirjan asettaminen piispaksi valitun päälle	-	-
Vihkimysrukous	Vihkimysrukous	Vihkimysrukous
-	Stolan ja kasukan pukeminen	Stolan ja dalmatikan pukeminen
Pään voitelu	Käsien voitelu	-
Evankeliumikirjan ojentamin- en	Leivän ja viinin ojentaminen	Evankeliumikirjan ojen- taminen
(palladiumin pukeminen)	-	-
Sormuksen pujottaminen	-	-
Mitran pukeminen	-	-
Paimensauvan ojentaminen	-	-
Istuimelle (cathedra) johdat- taminen	-	-
Vihkimyssuudelma (P)	Vihkimyssuudelma (P)	Vihkimyssuudelma (P)
<i>EUKARISTIAN VIETTO</i>	<i>EUKARISTIAN VIETTO</i>	<i>EUKARISTIAN VIETTO</i>

TAULUKKO 5: VIHKimYSLITURGIAn RAKENNE SuOMEN EVANKELIS-LUTERILAISEN KIRKON RIITISSÄ

PIISPANVIHKIMYS	PAPPISVIHKIMYS	DIAKONINVIHKIMYS
Pi=piispa, AP=arkkipiispa, S=seurakunta		
	<i>I JOHDANTO</i>	
Alkuvirsi (esim. helluntaivirsi 111)	Alkuvirsi (esim. 111)	Alkuvirsi (esim. 111)
Vihittävän esittely	Vihittävien esittely	Vihittävien esittely
Arkkipiispan kehotuksesta notaari lukee valtakirjan ja antaa sen arkkipiispalle	Piispan kehotuksesta notaari lukee vihittävien nimet ja tehtävät	Piispan kehotuksesta notaari lukee vihittävien nimet ja tehtävät
Yhteinen rippi, Kyrie ja Gloria & Laudamus	Yhteinen rippi, Kyrie ja Gloria & Laudamus	Yhteinen rippi, Kyrie ja Gloria & Laudamus
Päivän rukous	Päivän rukous	Päivän rukous
	<i>II SANAN LITURGIA</i>	
Raamatunluku ja vastaus	Raamatunluku ja vastaus	Raamatunluku ja vastaus
Päivän virsi (seurakunta/vihkimys/lähetys/ykseys)	Päivän virsi (seurakunta/vihkimys/lähetys/ykseys)	Päivän virsi (seurakunta/vihkimys/lähetys/ykseys)
Evankeliumi	Evankeliumi	Evankeliumi
Päivän virsi	Päivän virsi	Päivän virsi
Saarna	Saarna	Saarna
Virsi (esim. helluntaivirsi 112)	Virsi (esim. 112)	Virsi (esim. 112)
	<i>III VIHKimYS</i>	
Uskontunnustus (Nikea)	Uskontunnustus (Nikea)	Uskontunnustus (Nikea)
Lupaukset ja Jumalan sana	Lupaukset ja Jumalan sana	Lupaukset ja Jumalan sana
Ordinaatioformula (AP) ja Aamen (S)	Ordinaatioformula (Pi) ja Aamen (S)	Ordinaatioformula (Pi) ja Aamen (S)
<i>(Avustajat pukevat uuden piispan kuorikaapuun. AP esittelee piispanviran symbolit ja todistuksen vihkimyksestä.)</i>	<i>(Piispa pukee vihittävät stolalla.)</i>	<i>(Piispa pukee vihittävät stolalla.)</i>
Kätten päällepaneminen (AP + piispat siunauksen ja vihkimysrukouksen ajan)	Kätten päällepaneminen (Pi + papit siunauksen ja vihkimysrukouksen ajan)	Kätten päällepaneminen (Pi + avustajat siunauksen ja vihkimysrukouksen ajan)
S: Virsi 111 (jos alkuvirtenä, muu helluntaivirsi)	S: Virsi 111 (jos alkuvirtenä, muu helluntaivirsi)	S: Virsi 111 (jos alkuvirtenä, muu helluntaivirsi)
Siunaus	Siunaus	Siunaus

Ordinaatiorukous (anamneettinen ja epikleettinen), Aamen: (S)	Ordinaatiorukous (anamneettinen ja epikleettinen), Aamen: (S)	Ordinaatiorukous (anamneettinen ja epikleettinen), Aamen: (S)
Kehotus	Kehotus	Kehotus
Valtuuttaminen	Valtuuttaminen	Valtuuttaminen
Virsi	Virsi	Virsi
Esirukous	Esirukous	Esirukous
	<i>IV EHTOOLLINEN</i>	
	<i>V PÄÄTÖS</i>	

Lyhenteet

AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
AG	Vatikaanin II kirkolliskokous: dekreetti <i>Ad Gentes</i>
ApC	The Apostolicity of the Church: Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity (2006)
AC	Augsburgin tunnustuksen puolustus (1530)
ARCIC	Anglican-Roman Catholic International Commission
AS	Schmalkaldenin opinkohdat (1537)
BC	The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church (Yksimielisyyden kirja: Evankelis-luterilaisen kirjan tunnustuskirjat), trans. and ed. T.G. Tappert (Philadelphia, 1959)
BEM	Kaste, ehtoollinen, virka, Faith and Order Paper No. 111, Kirkkojen maailmanneuvosto (Geneva, 1982).
BSLK	Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche
CA	Augsburgin tunnustus
can.	Kaanon
CEC	The Church and Ecclesial Communion. Report of the International Roman Catholic – Old Catholic Dialogue Commission (2009)
CJ	Church and Justification. Lutheran-Roman Catholic Joint Commission (1993)
CKS	The Church as Koinonia of Salvation. Its Structures and Ministries (2004), U.S. L-C dialogue
CN	<i>Communiois Notio</i> , Uskonopin kongregaation kirje joistakin kirkkoa kommuunionia koskevista näkökohdista (28. toukokuuta 1992).
CR	<i>Corpus Reformatorum</i> , ed. C. G. Bretschneider and H.E. Bindseil (Halle, 1834-60)
CRE	The Condemnations of the Reformation Era. Do They Still Divide? Ed. by Karl Lehmann and Wolfhart Pannenberg. Translated by Margaret Kohl (1990)
CT	<i>Concilium Tridentium</i> (Freiburg 1901-1938)
DS	H. Denzinger & P. Hünermann (toim.), <i>Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum</i> (Freiburg 2001)
DV	Vatikaanin II kirkolliskokous: dogmaattinen konstituutio <i>Dei Verbum</i>
DW	Declaration on the Way: Church, Ministry and Eucharist. Committee for Ecumenical and Interreligious Affairs, United States Conference of Catholic Bishops/Evangelical Lutheran Church in America (2015)
Epit.	<i>Epitome</i> , tiivistelmä
<i>Eucharist</i>	The Eucharist: Final Report of the Joint Roman Catholic-Lutheran Commission (1978)
FC	Yksimielisyyden ohje (1577)

FU	Facing Unity. Models, Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship. LWF 1985.
GKP	Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt. Lutherisch-katholische Annäherungen. Gruppe von Farfa Sabina (2011)
GS	Vatikaanin II kirkolliskokous: pastoraalikonstituutio <i>Gaudium et Spes</i>
HF	W. Kasper, Harvesting the Fruits (2009)
IK	Martti Lutherin Iso katekismus (1529)
KJ	Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestys (2017)
KKK	Katolisen kirkon katekismus
KKKo	Katolisen kirkon katekismuksen kompendium (2005, suom. 2013)
LG	Vatikaanin II kirkolliskokous: dogmaattinenstituutio kirkosta, <i>Lumen gentium</i>
LML	Luterilainen maailmanliitto
LW	Luther's Works, American Edition, ed. J. Pelikan and H. T. Lehmann, 54 vols (Philadelphia and St. Louis, 1955–1986)
Malta	Malta 1971, luterilais-roomalaiskatolisen teologikomission raportti ”Evangeliumi ja kirkko” (”Maltan raportti”)
Ministry	<i>Ministry in the Church</i> , Lutheran-Roman Catholic Conversation, 1981
PO	Vatikaanin II kirkolliskokous: dekreetti pappien palvelutehtävästä ja elämästä, <i>Presbyterorum Ordinis</i>
PYJ	Porvoon yhteinen julkilausuma (1992)
SC	Vatikaanin II kirkolliskokous: instituutio pyhästä liturgiasta, <i>Sacro-sanctum Concilium</i>
SD	Täydellinen selitys
SELK	Suomen evankelis-luterilainen kirkko
StA	Martin Luther. Studienausgabe. In Zusammenarbeit mit Helmar Jung-hans, Reinhold Pietz, Joachim Rogge und Günther Wartenberg, hrsg. von Hans-Ulrich Delius. Berlin 1979–.
UR	Vatikaanin II kirkolliskokous: dekreetti ekumeniasta, <i>Unitatis redintegratio</i>
UUS	Johannes Paavali II, kiertokirje <i>Ut unum sint</i> (1995)
VKE	Vanhurskauttaminen kirkon elämässä. Suomalais-ruotsalaisen katolis-luterilaisen dialogikomission raportti (2010)
VY	Vastakkainasettelusta yhteyteen. Luterilaiset ja roomalaiskatolilaiset viettävät yhdessä reformaation muistoa. Luterilais-roomalaiskatolisen ykseyskomission raportti (2013)
WA	D. Martin Luthers Werke (Weimar, 1883–) (Weimarer Ausgabe)
YJV	Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista (1999)
YK	Yksimielisyyden kirja

Lähteet ja kirjallisuus

Luterilais-katolisia dialogidokumentteja:

The Apostolicity of the Church

2006 Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity. The Lutheran World Federation/Pontifical Council for Promoting Christian Unity. Lutheran University Press Minneapolis, Minnesota.

Communio Sanctorum

2000 Die Kirche als Gemeinschaft der Heiligen. Bilaterale Arbeitsgruppe der Deutschen Bischofskonferenz und der Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands. Bonifatius/Lembeck.

Declaration on the Way: Church, Ministry and Eucharist

2015 Committee on Ecumenical and Interreligious Affairs, United States Conference of Catholic Bishops/Evangelical Lutheran Church in America. http://download.elca.org/ELCA%20Resource%20Repository/Declaration_on_the_Way.pdf?_ga=1.267838286.1968232819.1484829684

The Eucharist

1980 Lutheran/Roman Catholic Joint Commission. Published by The Lutheran World Federation, Geneva, April 1980. Parallel Issue in German: Das Herrenmahl (Verlag Bonifacius/Verlag Otto Lembeck. 1978.

Facing Unity

1985 Roman Catholic/Lutheran Joint Commission. Models, Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship. Published by The Lutheran World Federation 1985. Parallel issue in German: Einheit vor uns. Verlag Bonifacius/Verlag Otto Lembeck 1980.

Gemeinschaft der Kirchen und Petrusamt.

2011 Lutherisch-katholische Annäherungen. Gruppe von Farfa Sabina. Lembeck.

JOINT STATEMENT on the occasion of the Joint Catholic-Lutheran

Commemoration of the 2016 Reformation Lund, 31 October 2016

<http://www.lund2016.net/documents-english/2016/10/31/joint-statement>

Malta 1971. Luterilais-roomalaiskatolisen teologikomission raportti

1974 Toimittanut Simo Kiviranta. Missiologian ja ekumeniikan seuran julkaisuja XXVI, Helsinki.

The Ministry in the Church

1982 Roman Catholic/Lutheran Joint Commission. Published by The Lutheran World Federation, Geneva. Parallel issue in German: Das Geistliche Amt in der Kirche. Verlag Bonifacius/Verlag Otto Lembeck 1981.

The Office of Bishop

1993 Report of the Official Working Group for Dialogue between the Church of Sweden and the Roman Catholic Church. Lutheran World Federation, Geneva.

Paavi Franciscus

2016 Paavi Franciscuksen saarna Lundin tuomiokirkon ekumeenisessa rukoushetkessä 31. lokakuuta 2016. Suom. Fides 11/2016.
<http://www.lund2016.net/documents-english/2016/10/31/sermon-pope-francis>

Vanhurskauttaminen kirkon elämässä

2010 Ruotsin ja Suomen luterilais-katolisen dialogiryhmän raportti. Suomens: Ilmari Karimies. Kirkkohallitus. Helsinki.

Vastakkainasettelusta yhteyteen

2013 Luterilaiset ja roomalaiskatolilaiset viettävät yhdessä reformaation muistoa 2017. Luterilais-roomalaiskatolisen ykseyskomission raportti. Suom. Juhani Forsberg. Luterilainen maailmanliitto, Kirkkohallitus, Katolinen tiedotuskeskus.

Ways to Community...

1981 Roman Catholic/Lutheran Joint Commission. Saksaksi: Wege zur Gemeinschaft. Verlag Bonifatius/Verlag Otto Lembeck 1980.

Muita dialogidokumentteja:

ARCIC Anglican-Roman Catholic International Commission agreed statements:
<https://iarccum.org/agreed-statements/>

Baptism, Eucharist and Ministry

1982 Faith and Order Paper No. 111. World Council of Churches, Geneva.

The Church and Ecclesial Communion.

2009 Report of the International Roman Catholic – Old Catholic Dialogue Commission.
http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/vetero-cattolici/rc_pc_chrstuni_doc_20090512_report-church-ecclesial-communion_en.html

The Church: Towards a Common Vision.

2013 Faith and Order Paper 214. World Council of Churches Publications.

Porvoon yhteinen julkilausuma

1992 <http://www.porvoocommunion.org/wp-content/uploads/2012/10/Porvoon-yhteinen-julkilausuma.pdf>

The Saint Irenaeus Orthodox-Catholic Working Group

2014 Communiqué Rabat 2014:

<http://www.moehlerinstitut.de/pdf/texte/kommunikues/>

Communiqué_2014_Malta_EN.pdf

Tunnustuksellisia, kanonisia ja opetusviran dokumentteja:

Apostolicam Actuositatem.

1965 Vatikaanin II kirkolliskokous, dekreetti Apostolicam actuositatem

maallikkojen apostolaatista. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2013. <http://katolinen.fi/wp-content/uploads/2013/10/v22-aposactu.pdf>

Basic Norms for the Formation of Permanent Deacons/Directory for the Ministry and Life of Permanent Deacons II 2.

1998 Congregation for Catholic Education, Congregation for the Clergy http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_31031998_directorium-diaconi_en.html

Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche.

1998 Herausgegeben im Gedenkjahr der Augsburgischen Konfession 1930.

Zwölfte Auflage. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht. Suomeksi: Luterilaiset tunnustuskirjat. Suomen evankelis-luterilainen kirkko: <http://tunnustuskirjat.fi/>.

Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan.

1990 Ett biskopsbrev om kyrkans ämbete. Biskopsmötet.

Katolisen kirkon katekismus

2000 suom. 2. painos 2011. http://katolinen.fi/?page_id=7279

Christus Dominus

1965 Vatikaanin II kirkolliskokouksen dekreetti piispojen paimentehtävästä

kirkossa (28. lokakuuta 1965). Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2013. <http://katolinen.fi/wp-content/uploads/2013/10/v22-chridomi.pdf>

Code of Canon Law

1983 http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM

Communio Notio

1992 Letter of the Congregation for the Doctrine of Faith on some Aspects of the Church Understood as Communion.

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_28051992_communio-notio_en.html

Compendium of the Catechism of the Catholic Church

2013 Katolisen kirkon katekismuksen kompendium. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2013. Alunp. 2005: http://www.vatican.va/archive/compendium_ccc/documents/archive_2005_compendium-ccc_en.html

Concilium Tridentium

1901–1938 Freiburg: Herder. Suom. Tridentinum: Trenton kirkolliskokouksen reformi- ja oppidekreetit sekä kaanonit, suom. Martti Voutilainen OP. uudelleenjulkaisu Katolinen tiedotuskeskus, 2016.

Dei Verbum

1965 Vatikaanin II kirkolliskokous, dogmaattinen konstituutio Dei Verbum jumalallisesta ilmoituksesta. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2006 http://katolinen.fi/?page_id=1633

Denzinger, Heinrich

2001 Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Kompendium der Glaubensbekenntnisse und kirchlichen Lehrentscheidungen. Lateinisch – Deutsch. Herausgegeben von Peter Hünermann. 39. Auflage. Herder.

Dokumentit englanniksi:

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/index.htm
<https://www.ewtn.com/library/COUNCILS/V1.htm#6>

Ekumenian ohjeisto

1993 Katolinen näkökulma 4. Katolinen kirkko Suomessa, suom. 1996, 2. painos 2000.
http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/documents/rc_pc_chrstuni_doc_25031993_principles-and-norms-on-ecumenism_en.html

Dominicae cenae

1980 Johannes Paavali II:n apostolinen kirje.

https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/letters/1980/documents/hf_jp-ii_let_19800224_dominicae-cenae.html

Dominus Iesus

2000 Congregation for the Doctrine of Faith. Declaration “Dominus Iesus” on the Unicity and Salvific Universality” of Jesus Christ and the Church
http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000806_dominus-iesus_en.html

Ecclesia de Eucharistia

2003 Johannes Paavali II:n kiertokirje, suom. Katolinen tiedotuskeskus 2003.
http://katolinen.fi/?page_id=5193

Episcopal Ministry

2007 Episcopal Ministry within the Apostolicity of the Church. The Lund Statement by the Lutheran World Federation – A Communion of Churches. Living in the World Today. LWF Documentation 52/2007, 135–160. Lutheran University Press, Minneapolis 2007.

Evangelii gaudium

2013 Paavi Franciscuksen apostolinen kehotuskirje (Evankeliumin ilo), suom. Katolinen tiedotuskeskus 2014.
http://katolinen.fi/wp-content/uploads/2014/10/Evangelii_gaudium_taitto_PAINO.pdf

Gaudium et spes

1965 Vatikaanin II kirkolliskokouksen pastoraalikongregatio Gaudium et spes Kirkosta nykymaailmassa. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2006. http://katolinen.fi/?page_id=1646

Kohtaamisen kirkko.

2015 Kansainvälisen ja ekumeenisen toiminnan sekä uskontojen kohtaamisen suunta vuoteen 2020.

Det kyrkliga ämbetet

1990 Betänkande av kyrkoordningskommittén. Uppsala.

Lumen gentium

1964 Vatikaanin II kirkolliskokouksen dogmaattinen konstituo Lumen gentium Kirkosta. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2006.
http://katolinen.fi/?page_id=733

Mysterium fidei

1965 Encyclical of Pope Paul VI on the Holy Eucharist.
http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_03091965_mysterium.html

Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas.

2009 3. uudistettu painos. Kirkkohallitus. Jumalanpalveluselämä ja musiikkitoiminta.

Redemptor hominis

1979 Johannes Paavali II, kiertokirje Redemptor hominis, suom. Katolinen tiedotuskeskus 2012.
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html

Roomalaisen messukirjan yleinen johdanto.

2002 Messukirja Helsingin katolista hiippakuntaa varten, 1998. Johdanto on julkaistu myös erikseen Katolinen näkökulma -sarjassa no. 2, Katolinen kirkko Suomessa 1995.
http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccdds/documents/rc_con_ccdds_doc_20030317_ordinamento-messale_en.html

Sacramentum caritatis

2007 Benedictus XVI, synodin jälkeinen apostolinen kehotuskirje.
http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20070222_sacramentum-caritatis.html

Statement of the General Synod of the Evangelical Lutheran Church of Finland on the F&O convergence document The Church: Towards a Common Vision November 2015 <http://kappeli2.evl.fi/kkoweb.nsf/asiatasnro/F7AB6691D087A989C2257EF2006B29ED?OpenDocument>

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestys

2017 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Kirkkoj%C3%A4rjestys>

Unitatis redintegratio

1964 Vatikaanin II kirkolliskokous, dekreetti Unitatis redintegratio ekumeniasta. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2013. <http://katolinen.fi/wp-content/uploads/2013/10/v22-unitredi.pdf>

Ut unum sint

1995 Johannes Paavali II, kiertokirje Ut unum sint ekumeniasta. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 1995. http://katolinen.fi/?page_id=193

Sinä olet kanssani. Kirkollisten toimitusten opas.

2006 Kirkkohallitus. Jumalanpalvelus ja musiikkitoiminta.

Klassisia ja reformaatioajan teoksia:

Tuomas Akvinolainen

Summa Theologiae.

Augustinus Tractatus

In Joannis Evangelium Tractatus, in Migne PL 35.

Chemnitz, Martin

1861 Examen Concilii Tridentini (1578/1707), Berlin, 479.

Luther's Works

1955–1986 Philadelphia and St. Louis.

Mathesius, Johannes

1567 Etliche fürneme Hauptartickel vnsers allgemeinen Christlichen Glaubens / kurz verfast / vnd mit gutem grund der heiligen Goettlichen schrifft bewert, Nuernberg, Sig. S 7r und 8r.

1585 Der ander tail von der Historien vnsers Herrn Jesu Christi, Nuernberg, fol. CVIIr.

Reu, Johann Michael (Hrsg.)

1916 Catechesis doctrinae christianae in usum scholarum Pomeraniae, Greifswald 1582. In: Quellen zur Geschichte des kirchlichen Unterrichts in der evangelischen Kirche Deutschlands zwischen 1530 und 1600, Teil I, Band III/2, 1, Gütersloh 1916, 248–288.

Selnecker, Nikolaus

1593 Forma explicationis examinis ordinandorum, olim scripti a D. Philippo Melanthere; instituta et accomodata ad veram confessionem coelestis doctrinae. = Ders., Opera latina I, 2. Aufl., Leipzig, 45 [=54].

WA D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe (Hermann Böhlaus Nachfolger, Weimar 1883ff = Weimar Edition).

Nykyajan teoksia:

Aarts, Jan

1972 Die Lehre Martin Luthers über das Amt in der Kirche. Eine genetisch-systematische Untersuchung seiner Schriften von 1512 bis 1525. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft A 15. Helsinki.

1989 Paavi. Toim. Jan Aarts. Kirjaneliö.

Arffman, Kaarlo

2003 Paavien Saksan valtakunnan ja ruhtinaiden kanssa 1400-luvulla solmimat konkordaatit – Lutherin kirkkokritiikin tausta? in: Vanha ja nuori. Juhlakirja Simo Heinisen täyttäessä 60 vuotta. Toimittajat Kaisamaria Hintikka, Hanna-Maija Ketola ja Päivi Salmesvuori. Studia missiologica et oecumenica Fennica 60. Luther-Agricola-seura Helsinki, 86–102.

Aurelius, Carl Axel

1983 Verborgene Kirche: Luthers Kirchenverständnis in Streitschriften und Exegese 1519–1521. Arbeiten zur Geschichte und Theologie des Luthertums, Bd. 4. Lutherisches Verlagshaus.

Bonhoeffer, Dietrich

1988 Akt und Sein. Transzendentalphilosophie und Ontologie in der Theologie Dietrich Bonhoeffers. Dietrich Bonhoeffers Werke, Band 2. Herausgegeben von Hans-Richard Reuter. Gütersloh.

1989 Nachfolge. Dietrich Bonhoeffers Werke, Band 4. Herausgegeben von Martin Kuske und Ilse Tödt. Gütersloh.

Brandt, Hans-Jürgen

1988 Fürstbischof und Weihbischof im Spätmittelalter. Zur Darstellung der *sacri ministerii summa* des reichskirchlichen Episkopats, in: *Ecclesia militans*. Remigius Bäumer zum 70. Geburtstag gewidmet, I+II, hrsg. von Walter Brandmüller [u.a.], Paderborn 1988, hier II, 1–16.

Brodd, Sven-Erik

1988 Den Heliga Andens gåva till den universella kyrkans. Om biskopsämbetet i kyrko-ordningen 1571, teoksessa: Biskopsämbetet. Rapport från den officiella samtalsgruppen mellan Svenska kyrkan och Stockholms stift. Verbum: Stockholm, 123–135.

Brown, Raymond E., Donfried Karl P., Reumann, John (Ed.)

1974 Peter in the New Testament. A Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars. Sponsored by the United States Lutheran – Roman Catholic Dialogue as Background for Ecumenical Discussions of the Role of the Papacy in the Universal Church. Geoffrey Chapman. Copyright 1973 Augsburg Publishing House.

Forsberg, Juhani

1984 Das Abrahambild in der Theologie Luthers *Pater fidei sanctissimus*. Veröffentlichungen des Instituts für europäische Geschichte, Mainz, Band 117.

Goyarrola, Ramón

2002 Iglesia de Roma y ministerio petrino. Estudio sobre el sujeto del primado (sedes o sedens) en la literatura teológica postconciliar. Edusc.

Guarino, Thomas G.

2013 Vincent of Lérins and the Development of Christian Doctrine. Foundations of Theological Exegesis and Christian Spirituality. Hans Boersma and Matthew Levering, series editors. Baker Academic.

Huovinen, Eero

- 1985 Kuka paavi on? Luterilainen eksperimentti, in: *Pastor et episcopus animorum. Studia in honorem episcopi Pauli Verschuren*. Toim. Pentti Laukama. *Missiologian ja ekumeniikan seura* 47, s. 30–41.
- 1991 *Fides Infantium*. Martti Lutherin käsitys lapsen uskosta. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 175.
- 2010 A Ministry of Unity in the Context of Conciliarity and Synodality, in: *How Can the Petrine Ministry Be a Service to the Unity of the Universal Church*. Ed. by James F. Puglisi. William B. Eerdmans Publishing Company, 269–283.

Huhtanen, Tiina

- 2016 *Event of the Radically New: Revelation in the Theology of Walter Kasper*. University of Helsinki. Faculty of Theology. Unigrafia.

Jenson, Robert

- 1984 The Sacraments, in: *Christian Dogmatics*, vol. 2. Editors Carl E. Braaten and Robert W. Jenson. Fortress Press Philadelphia, 289–390.

Jolkkonen, Jari

- 2002 Jumalanpalvelus, in: *Johdatus Lutherin teologiaan*. Julkaisija Helsingin yliopiston systemaattisen teologian laitos. Toim. Pekka Kärkkäinen. Kirjapaja, 228–240.
- 2004 Luther ja paavi: Oliko Lutherilla teoriaa uudistuneesta paaviudesta? In: *Teologinen Aikakauskirja* 1/2004, 3–15.
- 2010 Eucharist, in: *Engaging Luther A (New) Theological Assessment*. Ed. by Olli-Pekka Vainio. Oregon, 108–137.

Karimies, Ilmari

- 2017 *In your Light we see the Light. Martin Luther's Understanding of Faith and Reality between 1513 and 1521*. Doctoral thesis in Ecumenics. Helsinki: Unigrafia 2017.
(<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2880-5>)

Karttunen, Tomi

- 2007 *Die Luther-Lektüre Dietrich Bonhoeffers*, teoksessa: *Bonhoeffer und Luther. Zentrale Themen ihrer Theologie*. Hg. von Klaus Grünwaldt/Christiane Tietz/Udo Hahn. VELKD Hannover, 33–54.
- 2015 The Lutheran Theology of Ordained Ministry in the Finnish Context. *Reseptio* 2/2015, 55–65.

Kasper, Walter

- 1972 Die Gottesfrage als Problem der Verkündigung: Aspekte der Praktischen Theologie, in: Die Frage nach Gott. Hrsg. Ratzinger, Joseph. *Quaestiones Disputatae* 56. Herder, 143–161.
- 2003 The Apostolic Succession: An Ecumenical Problem, in: *Leadership in the Church*. New York: Crossroad, 114–143, s. 136.
- 2004 That they may all be one. The call to unity today. Burns & Oates.
- 2006 A Handbook of Spiritual Ecumenism. A handbook for people of all denominations engaged in ecumenism; with practical suggestions of how to further it. New City Press.
- 2009 Harvesting the Fruits. Basic Aspects of Christian Faith in Ecumenical Dialogue. Continuum.
- 2011 Katholische Kirche. Wesen, Wirklichkeit, Sendung. Herder.
- 2012 Barmherzigkeit: Grundbegriff des Evangeliums – Schlüssel christlichen Lebens. Herder.

Kasper, Walter & Wilckens, Ulrich

- 2017 Weckruf Ökumene: Was die Einheit der Christen voranbringt. (Kasper s. 9–68, Wilckens s. 69–158). Freiburg: Herder.

Klausnitzer, Wolfgang

- 2004 Der Primat des Bischofs von Rom. Entwicklung – Dogma – Ökumenische Zukunft. Herder.

Koch, Kurt Cardinal

- 2015 The Commemoration of the Reformation as an Ecumenical Opportunity. Towards a Joint Declaration on Church, Ministry and Eucharist. Paper given at the Spring Assembly of the Finnish Ecumenical Council in Helsinki April 27th 2015. *Reseptio* 1/2017, 57–64.
- 2015 Mutual Recognition of Baptism and Its Ecclesiological Implications. Paper given at the university of Helsinki April 28th 2015. *Reseptio* 1/2017, 8–56.

Lehmann, Karl and Pannenberg, Wolfhart (ed.)

- 1990 The Condemnations of the Reformation Era. Do They Still Divide? Edited by Karl Lehmann and Wolfhart Pannenberg. Translated by Margaret Kohl. Fortress Press, Minneapolis. Original German edition published by Herder 1988.

Mannermaa, Tuomo

- 2005 Christ Present in Faith. Luther's View of Justification. Edited and Introduced by Kirsi Stjerna. Fortress Press Minneapolis. Translated from the German "In ipsa fide Christus adest: Der Schnittpunkt zwischen lutherischer und orthodoxer Theologie," alunperin suomeksi: In ipsa fide Christus adest. Luterilaisen ja ortodoksisen kristinuskonkäsityksen leikkauspiste. Missiologian ja ekumeenian seuran julkaisuja XXX. Helsinki 1980.

Meßner, Reinhard

- 1989 Die Meßreform Martin Luthers und die Eucharistie der Alten Kirche. Ein Beitrag zu einer systematischen Liturgiewissenschaft. Innsbrucker theologische Studien.

Meyer, Harding

- 2010 Towards a Common Lutheran/Roman Catholic Understanding of Papal Ministry, in: How Can the Petrine Ministry Be a Service to the Unity of the Universal Church. Ed. by James F. Puglisi. William B. Eerdmans Publishing Company, 335–353.

Müller, Gerhard Kardinal

- 2010 Katholische Dogmatik. Für Studium und Praxis der Theologie. 3. Auflage. Herder.
- 2011 Einheit in der Wahrheit: Perspektiven für die Zukunft der Ökumene. Herder.

- 2017 Der Papst. Sendung und Auftrag. Herder.

Nguyen, Toan Tri

- 2016 The Apostolicity of the Church and Apostolic Succession. Thesis ad Doctoratum in Theologia. Helsingia.

Osborne, Kenan B.

- 1988 Priesthood: A History of Ordained Ministry in Roman Catholic Church. New York & Mahwah.

Parvio, Martti

- 1975 Mikael Agricolan käsitys kiirastulesta ja votiivimessuista, in: Investigatio Memoriae Patrum. Libellus in honorem Kauko Pirinen. Redactores Aimo Halila, Mikko Juva, Martti Parvio. Editor Pentti Laasonen. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 93, s. 35–51.

Peura, Simo

1993 Wort, Sakrament und Sein Gottes, in: Luther und Ontologie. Das Sein Christi im Glauben als Strukturierendes Prinzip der Theologie Luthers. Hg. von Anja Ghiselli, Kari Kopperi und Rainer Vinke. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft 31 & Veröffentlichungen der Luther-Akademie Ratzeburg Band 21, p. 35-69.

1997 The Church as Spiritual Communion in Luther, in: The Church as Communion. LWF Documentation 42/1997, 133–162.

Pihkala, Juha

2017 Dogma ja raamatuntulkinta. Sisäänkäyntejä Raamattuun: tulkitsijan kirja. Toim. Petri Luomanen, Niko Huttunen, Kalevi Virtanen. Kirjapaja, 157-180.

Pohjola, Juhana

2014 Kutsuminen, siunaaminen ja lähettäminen: ordinaatiokaavojen käsitys pappisvihkimyksestä ja -virasta Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1963–2003. Helsingin yliopisto.

Ratzinger, Joseph

1967 Das Problem der Transsubstantion und die Frage nach dem Sinn der Eucharistie. Theologische Quartalschrift 147:158.

1987 Principles of Catholic Theology: Building Stones for a Fundamental Theology. San Francisco.

Ratzinger, Joseph & Schönborn, Christoph

1994 Introduction to the Catechism of the Catholic Church. Ignatius.

Sander, Augustinus

2004 Ordinatio Apostolica. Studien zu Ordinationstheologie im Luthertum des 16. Jahrhunderts Band I: Georg III. von Anhalt (1507–1553). Innsbrucker theologische Studien. Tyrolia.

2008 Die Ordination im Luthertum, in: Lutherische Beiträge 4/2008, 207–224.

Santantoni, Antonio

2000 Ordination and Ministries in the West. – Handbook for Liturgical Studies. vol. IV. Sacramental and Sacramentals. Ed. A. J. Chupungo. Collegeville, Minnesota, 217–251.

Thönissen, Wolfgang

2008 Dogma und Symbol. Eine ökumenische Hermeneutik. Freiburg im Breisgau u.a.

2014 A Response to Michel Van Parys (The Magisterium in the Catholic Church as Source of Authority), Sources of Authority, vol. 2. Contemporary Churches. Ed. Tamara Grdzeldze. Faith and Order Paper No. 218. WCC Publication, 153–160.

ISBN 978-951-789-591-0 (nid.)
ISBN 978-951-789-592-7 (PDF)

SUOMEN⁺
EV. LUT.
KIRKKO